THE

CHOWKHAMBA SANSKRIT STUDIES

Vol. XXIII

HISTORICAL AND LITERARY INSCRIPTIONS

Dr. Raj Bali Pandey, M. A., D. Litt, Vidyaratna,

MAHAMANA MALAVIYA PROFESSOR & HEAD OF THE DEPARTMENT OF ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY, JABALPUR UNIVERSITY, JABALPUR; EX-PRINCIPAL, COLLEGE OF INDOLOGY, BANARAS HINDU UNIVERSITY.

THE

CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE

VARANASI - 1

V. E. 2019]　　1962　　[S. E. 1884

Publisher : The Chowkhamba Sanskrit Series Office,
Printer : Vidya Vilas Press, Varanasi-1
Edition : First, 1962.
Price : Rs. 15-00

1254

© The Chowkhamba Sanskrit Series Offi
Gopal Mandir Lane, Varanasi-1
(INDIA)
1962

CHECKED 2001

PHONE : 3145.

H. C. G. S. BR: LIBRARY
MALAKPET.

...TRAL LIBRARY
...NAGAR

PREFACE

'Historical and literary Inscriptions' is a selection of ancient 'an inscriptions which are significant from either historical literary point of view. Its aim is to provide representative 'raphical data for the use of the teachers and students of a's past, Even the general enlightened readers of history literature will find this selection useful and interesting. The k has a modest compass within the reach of common students, 'ially those appearing for M. A. examinations, This volume concerned with the texts of the inscriptions only. The slations and exhaustive historical and literary notes will be lished in the second volume. The author is deeply grateful ie pioneer scholars and publishers but for whose dedicated ur and resources any subsequent work on epigraphy is ɔssible. He also recalls with pleasure the assistance rendered im by his students shri Lakshmikant Tripathi, M. A., Shri vamitra Shastri M. A., Dr. Chandra Bhan Pandey, M. A., D. and Shri Ram Narayan Mishra, M. A., in selecting and ɜcting the materials and going through some of the proofs. is conscious of the short comings of the book due to his 'oidable circumstances. A number of typo-graphical errors crept into the pages for which he craves the indulgence of 'eaders. Thanks are due to the Chaukhamba Sanskrit Series the publication of this work, which was, perhaps, the first of ind for them.

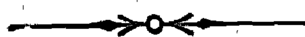
Vasundhara', Durgakund
Varanasi-5

Raj Bali Pandey

CONTENTS

CHAPTER I : PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

CHAPTER II : MAURYAN INSCRIPTIONS

CHAPTER I

PRE-MAURYAN INSCRIPTIONS

PIPRAHWA BUDDHIST VASE INSCRIPTION

ıv. : Piprahwa, Basti Dist. U. P.

:e : c. 5th Century B. C.[1] **Lang.** : Prakrit[2]

: Pre-Mauryan Brāhmī[3]

. : Bühler. *J. R. A. S.* 1898, pp. 387 ff.; Fleet, *ibid*, 1905, pp. 679 ff.; *ibid* 1907. pp. 105 ff.; Barth, *Ind. Ant.*, XXXVI, pp. 117. ff. Sircar, *S. I.*, p. 84

Text[4]

सुकिति[5]भतिन[6] सभगिनिकनं सपुतदलनं [।]
इयं सलिल निधने[7] बुधस भगवते सकि [यनं] [॥][8]

---

corresponds with the date of Mahāparinirvāṇa (the 'Great mise') of Lord Buddha which took place in 483 B. C. accord- to the Ceylonese traditions. Cf. अस्सोसु खो कपिलवत्थुवासी सक्या— वा किर कुसिनारायं परिनिब्बुतो. ति । अथ खो कपिलवत्थुवासी सक्या कोसि- कानं मल्लानं दूतं पाहेसुं—'भगवा अम्हाकं ञाति सेट्ठो । मयम्पि अरहाम वतो सरीरानं भागं । मयम्पि भगवतो सरीरानं थूपञ्च महञ्च करिस्सामा,'ति' । *[ahāparinibbāna-Sutta, 285]*. Some put it in the 3rd century B. C. ıout proper justification.

s the Prakrit of the Eastern Group and lacks long vowels.

; more archaic than Mauryan Brāhmī.

तच्छाया:—सुकृतिभ्रातृणां सभगिनीकानां सपुत्रदाराणाम् ।
इदं शरीरनिधानं बुद्धस्य भगवतः शाक्यानाम् ॥

ĭ was one of the epithets of Lord Buddha.

e scholars take it as भक्ति, a proper name as one of two sisters onsidle for the dedication of the relic casket. This reading s to be far-fetched.

ठ निधने' literally means 'the Treasure of Remains' = relic-casket.

ır reads the last two letter as थानं but the reading is not e out by the inscription which shows no medial sign attached . The meter of the stanza is not clear. It may be आर्या, ते or उद्गीति.

2. SOHGAURA COPPER-PLATE INSCRIPTION

Prov. : Sohgaura. Gorakhpur Dist. U. P.
Date : c. 4th Cent. B. C.[1]
Lang. : Prakrit **Scr.** : Early Brāhmī[2]
Ref. : Fleet. *J. R. A. S.*, 1907, pp. 51 ff; K. P. Jayaswal. *Ep. Ind.* XXII. p. 2.

Text

1. सवतियान[3] महमतन[4] ससने मनवसिति-क-
2. ड [ा] सि [ि] ल माते वसगमे व एते द्वे कोठगलनि [।]
3. ति [य] वेनि-माथुल-चचु मोदाम-भलकन व
4. ल कयियति अतियायिकय [।] नो गहितवय [॥][5]

3. MAHASTHAN FRAGMENTARY STONE PLAQUE NSCRIPTION

Prov. : Mahasthan. Bogra Dist., Bengal
Date : c. 4th Cent. B. C. **Lang.** : Prakrit[6]
Scr. : Early Brāhmī[7]
Refe. : D. R. Bhandarker, *Ep. Ind.*, XXI, . p85; B. M. Barua, *Ind. Hist. Quart.*, 1934, pp. 57ff.

---

1 The inscription is evidently pre-Mauryan, as the majority of letters betray archaie features. It can safely be assigned to the fourth century B. C.

2 Dr. D. C. Sirkar (Select Inscriptions, p. 85) is of the opinion that letters व (l. 1), व or उ (l. 2) ड (l. 2), medial i in ति (l. 1), यि (l. 4) etc. may suggest that it is later than Asoka.

3 सवति = श्रावस्ती the capital of Kosal in the pre-Mauryan period and famous in early Buddhist litrature.

4 Sanskrit महामात्राणां. महामात्र = a high government official.

5 संस्कृतच्छाया : श्रावस्तीयानां महामात्राणां शासनं मानवाशीतिकटात् । श्रीमान् वंशग्रामे एतौ द्वौ कोष्ठागारौ त्रिकवेणी-माथुर-चञ्चु-मोदाम-भल्लकानां (ग्रामाणां) वरं कार्यते आत्ययिकाय । नो ग्रहीतव्यम् ।

6 It is of Eastern Group, possessing the features of the Piprahwa and the Sohgaura inscriptions.

7 Characters are similar to those of Asokan inscriptions. It may be assigned to the time of Chandragupta Maurya or to a period slightly earlier.

Text

1. नेन [।] स [ं]•वगिय [I] नं[1] [तळ दुन स] सप दिन ः [सु]
2. [म] I ते । सुलखिते पुडनगलते । ए [त]
3. [नि] वहिपयिसति । संवगियानं [च] [दि] ने × ×
4. [धा] नि यं । निवहिसति । दुग-तिया [ि] यके × ×
5. × × × [यि] कसि । सुअ तियायिक [सि] पि गंड [केहि]
6. × × × [यि] केहि एस कोठागाले कोसं × × ×
7. × × × ×[2]

1 Different readings have been suggested. Bhandarkar reads संवंगियानां = of the people of Bengal. Barua takes it षड्वर्गिकानां = of the persons of the Ṣaḍvargīya sect of the Buddhists. D. C. Sirkar suggests that सवर्ग may be the name of a locality (Selet Inscriptions, p. 83 f. n. 5)

2 संस्कृतच्छाया after restoration : महामात्राणां वचनेन । षड्वर्गीयाणां तिलः दत्तः सर्षपञ्च दत्तम् । सुमात्रः सुलक्ष्मीतः पुण्ड्रनगरतः एतत् निवाहयिष्यति षड्-वर्गीयेभ्यश्च दत्तं ... धान्यं निवक्ष्यति । उदकात्ययिकाय देवात्ययिकाय शुकात्ययिकाय अपि गण्डकैः धान्यैश्च एषः कोष्ठागारः कोषश्च [परिपूरणीयौ] ।

CHAPTER II

MAURYAN INSCRIPTIONS

A. ASOKAN INCRIPTIONS

1. ROCK EDICT NO. I : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272–32 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzrsch. *C. I. I., I.*, pp. 1 ff.

Text

1. इयं[1] धंमलिपी[2] देवानंप्रियेन[3]

---

1 S. अय; M. अयि

2 K. धंमलिपी; S. & M. ध्रमदिपि, धंमलिपी = an edict on religion or piety. In the Jaugada version between धमलिपी and देवानंपियेन there occurs a phrase 'खेपिङ्गलसि पवतसि' which means 'on the खेपिङ्गल mountain'.

3. K. देवानं पियेना; D. देवानं प्रिये; S. देवन प्रिअस; M. देवन प्रियेन; It is used in the sense of an honorific, meaning 'the beloved of gods' or having divine affinities (Vide *I. A.* 1891, p. 231; *J. R. A. S.* 1901, p. 577). In the Sanskrit literature the compound word देवप्रिय has the following meanings:

(i) the beloved of gods = शङ्कर or महादेव

(ii) the beloved or dear to gods = their food, goats (छाग)

(iii) animals or fools and.

(iv) a wanderer or mendicant.

The first three could not be applied to Asoka and the fourth is also not apt. The retention of षष्ठी विभक्ति, according to Pāṇini, is used in the sense of anger or contempt (षष्ठ्या आक्रोशे . Kātyāyana explicitly writes 'देवानां प्रिय इति च मूर्खे'. Bhattoji Dikshita in his Siddhānta-Kaumudī says, 'अन्यत्र देवप्रियः that is, अलुक् समास 'देवानां प्रियः' is in the sense of contempt while in a good sense the compound word 'देवप्रियः' is used. In the Patañjali-Mahābhāṣya, however, 'देवानां प्रियः' has been classified with आयुष्मत् and भवत् in the sense of an honorific which is nearer the meaning of this phrase intended in the present edict. The derogatary meaning is a secondary one and has nothing to do with the Buddhist use of the term.

2. प्रियदसिना[1] राजा[2] लेखापिता[3] [।] इध[4] न[5] किं
3. चि जीवं आरभित्पा[6] प्रजूहितव्यं[7] [।]
4. न च समाजो[8] कतव्यो [।] बहुकं हि दोसं
5. समाजम्हि पसति देवानंप्रियो प्रियदसि राजा [।]
6. अस्ति पि तु एकचा समाजा साधुमता देवानं
7. प्रियस प्रियदसिनो राजो [।] पुरा महानसम्हि[9]
8. देवानंप्रियस प्रियदसिनो राजो अनुदिवसं ब
9. हूनि प्राणसतसहस्रानि[10] आरभिसु सूपाथाय [।]
10. से अज यदा अयं धंमलिपी लिखिता ती एव प्रा
11. णा आरभरे सूपाथाय द्वो मोरा एको मगो सो पि
12. मगो न ध्रुवो [।] एते पि त्री प्राणा पछा न आरभिसरे [॥]

2: ROCK EDICT NO. II : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar (Saurashtra) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep, Ind.*, II, P. 449; Hultzsch, *C. I., I., I,* pp. 2 ff.

---

1 K. पियदसिना; M. प्रियद्रशिन. प्रियदर्शी is an epithet which was used by Buddhist kings of India and Ceylon. It means 'of pleasing countenance'.

2 D. & J. लाजिना; S. रञो; M. रज, राजन् is a simple regal title.

3 K. लेखिना: D. [लिखा]; J. लिखापिता; S. लिखपितु; M. लिखपित

4 K. हिदा; J. S. क M. हिद

5 K. ना; J. S. क M. नो

6 Sk. आलभ्य = having killed.

7 Sk. प्रहोतव्यः

8 समाज = a festive assembly, where music, dance and feasting formed the main items. Ref. *Mahābhārata.*, I 143, 3. Cf. Bühler (Z D M G, 37, 93f), D. R. Bhandarker (*JBBRAS*, 31. 395 ff; 1A, 432, 255 ff.), Thomas (*JRAS*, 1942, 392 ff.) and Pischel (*GGA*, 1881, 1324 f).

9 Sk. महानस = a kitchen (royal).

10 Cf. *Mahābhārata*, III, 208, 8-10. Here we are told that in the kitchen of king Rantideva 2000 animals (goats etc) and 2000 kine were killed every day for entertaining his people by which he attained to incomparable fame.

Text

1. सर्वत विजितम्हि[1] देवानंप्रियस पियदसिनो राञो
2. एवमपि प्रचंतेसु[2] यथा चोडा पाडा सतियपुतो केतलपुतो आ तंब
3. पंणी[3] अंतियको[4] योनराजा ये वा पि तस अंतियकस सामीपं[5]
4. राजानो सर्वत्र देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो द्वे चिकीछा कता
5. मनुसचिकीछा च पसुचिकीछा च [।] ओसुढानि च यानि मनुसोपगानि च
6. पसोपगानि च यत यत नास्ति सर्वत हारापितानि च रोपापितानि च [।]
7. मूलानि च फलानि च यत यत्र नास्ति सर्वत हारापितानि च रोपापितानि च [।]
8. पंथेसू कूपा च खानापिता व्रछा च रोपापिता परिभोगाय पसुमनुसानं [॥]

3. ROCK EDICT NO. III : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II., p. 450; Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp 4 ff.

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा एवं आह [।] द्वादसवासाभिसितेन[6] मया इदं आञपितं [।]

---

1 विजित literally means 'conquered'. It's derivative and current meaning is 'territory' or 'dominion'.

2 Sk. प्रत्यन्त = territories beyond the frontiers of a state.

3 Sk. ताम्रपर्णी = Ceylon.

4 Antiochus II Theos of Syria (261–246 B. C.).

5 Sk. सामन्ता; D क J. the same (सामन्ता); S. & M. समन्त

6 Sk. द्वादशवर्षाभिषिक्तेन = in the twelfth regnal year of Asoka. This shows that no continuous era was yet in vogue.

2. सवंत विजिते मम युता[1] च राजूके[2] च प्रादेसिके[3] च पंचसु पंचसु वासेसु अनुसं
3. यानं[4] नियातु एतायेव अथाय इमाय धम्मानुसस्टिय यथा अञा
4. य पि कंमाय [।] साधु मातरि च पितरि च सुस्रूसा मित्रसंस्तुत ञातीनं बाम्हण
5. समणानं साधु दानं प्राणानं साधु अनारंभो अपव्ययता[5] अपभांडता साधु [।]
6. परिसा पि युते आञपयिसति गणनायं हेतुतो च व्यंजनतो च [॥]

4. ROCK EDICT NO. IV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāmhī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, p 451; Hultzsch *C. I. I., I,* pp. 5 ff.

Text

1. अतिकातं अंतरं बहूनि वाससतानि वढितो एव प्राणारंभो विहिंसा च भूतानं ञातीसु
2. असंप्रतिपती ब्राम्हणस्रमणानं असंप्रतीपती [।] त अज देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो

---

1 Sk. युक्त Cf. Arthaśāstra. It means a district revenue officer-cum-magistrate. We come across the term विनियुक्तक and आयुक्तक in the Valabhi inscriptions (Fleet : Gupta Inscriptions, p. 169)

2 The literal meaning of the term रज्जु is 'a rope' and of रज्जुक 'one who holds a rope'. Bühler relynig on the root meaning believed that it meant 'a field-measurer' or a settlement officer. But the functions assigned to him in this and other edicts are moral and judicial in nature. He was most probably a moral-cum-judicial officer.

3 An officer in charge of a प्रदेश or province.

4 अनुसंयान means 'a tour'. Cf पुण्यतीर्थानुसंयान (Mahābhārata, I. 2. 123)

5 Sk. अल्पव्ययता.

3. धंमचरणेन भेरीघोसो[1] अहो धंमघोसो[2] विमानदसंणा[3] च हस्ति-दसणा[4] च
4. अगिखंधानि[5] च अञानि च दिव्यानि रूपानि दसयित्पा जनं [।] यारिसे बहूहि वाससतेहि
5. न भूतपुवे तारिसे अज वढिते देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो धंमानु-सस्टिया अनारं
6. भो प्राणानं अविहीसा भूतानं ञातीनं संपटिपती ब्रम्हणसमणानं संपटिपती मातरि पितरि
7. सुसुसा थैरसुसुसा [।] एस अञे च बहुविधे धंमचरणे वढिते [।] वढयिसति चेव देवानंप्रियो
8. प्रियदसि राजा धंमचरणं इदं [।] पुत्रा च पोत्रा च प्रपोत्रा च देवानं-प्रियस प्रियदसिनो राञो
9. प्रवधयिसंति इदं धंमचरणं आव सवटकपा[6] धंमम्हि सीलम्हि तिस्टंतो धंमं अनुसासिसंति [।]
10. एस हि सेस्टे कंमे य धंमानुसासनं [।] धंमचरणे पि न भवति असीलस [।] त इमम्हि अथम्हि
11. वधी च अहीनी च साधु [।] एताय अथाय इदं लेखापितं इमस अथस वधि युजंतु हीनि च
12. नो लोचेतव्या[7] [।] द्वादसवासअभिसितेन देवानंप्रियेन प्रियदसिना राञा इदं लेखापितं [॥]

5. ROCK EDICT NO. V : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Surashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, p. 454;
Hultzsch, *C. I. I.*, pp. 8 ff.

---

1 The sound of war drums.

2 The proclamation of piety or righteousness.

3 An exhibition of celestial chariots as an inducement to people for qualifying themselves for heavenly life.

4 हस्ति may be a representation of Lord Buddha. But it may also stand for a divine conveyance.

5 Literally it means 'columns of fire'. Figuratively it represents celestial beings full of light and brilliance.

6 Sk. संवर्त-कल्प = प्रलय = Universal dissolution.

7 Sk. रोचे : from √रुच to approve.

Text

1. देवानंप्रियो पियदसि राजा एवं आह [।] कलाणं दुकरं [।] यो आदिकरो कलाणस सो दुकरं करोति [।]
2. त मया बहु कलाणं कतं [।] त मम पुता च पोता च परं च तेन य मे अपचं आव संवटकपा अनुवतिसरे तथा
3. सो सुकतं कासति [।] यो तु एत देसं पि हापेसति सो दुकतं कासति [।] सुकरं हि पापं [।] अतिकातं अंतरं
4. न भूतप्रवं धंममहामाता[1] नाम [।] त मया त्रैदसवासाभिसितेन धंम-महामाता कता [।] ते सवपासंडेसु[2] व्यापता धामधिस्टानाय
5. ·········धंमयुतस च योण[3]कंबोजगंधारानं[4] रिस्टिक[5]पेतेणिकानं[6] ये वा पि अञे आपराता[7] [।] भतमयेसु[8] व[9]
6. ·········सुखाय धंमयुतानं अपरिगोधाय[10] व्यापता ते [।] बंधनबधस पटिविधानाय
7. ·········प्रजा कताभीकारेसु[11] वा थैरेसु वा व्यापता ते [।] पाटलिपुते च बाहिरसु च

---

1 Sk. धर्ममहामात्र = a high officer of the state appointed for the propagation of morality.

2. Sk. पाषण्ड = a heretic or hypocrite. Here it is used in the sense of a religious sect.

3 Sk. यवन

4 There were three frontier provinces of Asokan empire inhabited by the यवनs (domiciled Greeks), the कम्बोजs and the गान्धारs.

5 It is a Prakrit variant of राष्टिक or Sk. राष्ट्रिक here the name of a people. Bühler identified it with the ऋष्टिक of the Rāmāyaṇa.

6 D. पितनिक; S. & M. पितिनिक. It is the name of a tribe.

7 Sk. अपरान्ता. Literally it means the 'western frontier'. Here it means frontier provinces. Cf प्रत्यन्त = a state beyond the frontier.

8 म् between भत (= Sk. भृत्य) and अय (Sk. आर्य) is superfluous. It means 'hirelings and nobles'.

9 K. बंभ नभेन (= ब्राह्मण and इभ or गृहपति = वैश्य) अनथेसु बुधेसु (= वृद्धेषु)

10 K. अपलिबोधाये. Thomas thinks that its substantive is पलिगोध (= desire) which is found in Buddhist works (JRAS. 1915, 99 ff). Some take it in the sense of अपरिबाधक (= removal of shackles).

11 K. कटाभिकाले; D: कटाभिकाले; S. किटभिकरो; M. कटभिकर; Sk. कृतापकारेषु (= aggreived). Bühler translates it 'over whelmed by misfortune' (*Ep. Ind.* II, 468)

8. ....ये वा पि मे अञे ञातिका सवंत व्यापता ते [।] यो धंमनिस्रितो ति व
9. ....ते धंममहामाता [।] एताय अथाये अयं धंमलिपी लिखित

6. ROCK EDICT NO. VI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 454;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 11–12.

Text

1. देवा[1].........सि राजा एवं आह [।] अतिक्रातं अंतरं
2. न भूतप्रुव सव[2]...ल अथकंमे[3] व पटिवेदना[4] वा [।] त एवं कतं [।]
3. सवे काले भुंजमानस मे ओरोधनम्हि[5] गभागारम्हि[6] वचम्हि[7] व
4. विनीतम्हि[8] च उयानेसु च सवत्र पटिवेदका स्टिता अथे मे जनस
5. पटिवेदेथ इति [।] सर्वत्र च जनस अथे करोमि [।] य च ि मुखतो
6. आञपयामि स्वयं दापकं वा स्रावापकं वा य वा पुन महामात्रेसु
7. आचायिके[9] अरोपितं भवति ताय अथाय विवादो निझती[10] व परिसायं[11]
8. आनंतरं पटिवेदेतव्यं मे सर्वत्र सर्वे काले [।] एवं मया आञपितं नास्ति हि मे तोसो
9. उस्टानम्हि अथसंतीरणाय व [।] कतव्यमते हि मे सर्वलोकहितं [
10. तस च पुन एस मूले उस्टानं च अथसंतीरणा च [।] नास्ति[12] हि कं
11. सर्वलोकहितत्पा [।] य च किंचि पराक्रमामि अहं किंत्ति भूतानं अ गछेयं

---

1 K. देवानंपिये पियदसि । 2 K. सवं कालं
3 Sk. अर्थकर्म = transaction of business. 4. Sk. प्रतिवेदन = re
5 Sk. अवरोधन = Zenana. 6 गर्भागार = inner apartm
7 K. वचसि; S. व्रचस्यि Sk. वर्चस् means 'ordure'; its derivative m ing is 'a latrine'.
8 Cf. Sk. विनीतक meaning a conveyance.
9 Sk. आत्ययिके = in the case of emergency.
10 Sk. निध्यप्ति = moving a repeated consideration.
11 परिसा Sk. परिषद् = मन्त्रिपरिषद् = Council of ministers.
12 Here Asoka enunciates his ideal.

12. इध च नानि सुखापयामि परत्रा च स्वगं आराधयंतु त [।] एताय अथाय
13. अयं धंमलिपी लेखापिता किंति चिरं तिस्टेय इति तथा च मे पुत्रा पोता च प्रपोत्रा च
14. अनुवतरं सवलोकहिताय [।] दुकरं तु इदं अञत्र अगेन पराक्रमेन [॥]

7. ROCK EDICT NO. VII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 456;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, p. 13

Text

1. देवानंपियो पियदसि राजा सर्वत इछति सवे पासंडा वसेयु [।] सवे ते समयं च
2. भावसुधिं च इछति [।] जनो तु उचावचछंदो उचावचरागो [।] ते सर्वं व कासंति एकदेसं व कसंति
3. विपुले तु पि दाने यस नास्ति सयमे भावसुधिता व कतंञता व दढभतिता च निचा[2] बाढं[3] [॥][1]

8. ROCK EDICT NO. VIII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Buhler, *Ep. Ind.*, II, p. 456; Hultzsch, *C. I. I., I.*, p. 14.

Text

1. अतिकातं अंतरं राजानो विहारयातां[4] न्नयासु [।] एत मगव्या अञानि च एतारिसनि

---

1 It is an edict on religious toleration and purity of thoughts.

2 K. निचे; D. नीचे; Sk. नित्यं or नित्या

3. The meaning of the last line is uncertain and controversial due to loose construction of the sentence. It may be rendered into English as follows : 'Even in one, who is not capable of opulent gift, purity of thoughts, gratefulness and fast devotion are ever praiseworthy'.

4 Pleasure-tours in which hunting, feasting, drinking and other light amusements formed main items.

2. अभीरमकानि अहुंसु [।] सो देवानंप्रियो पियदसि राजा दसवसाभि-
सितो संतो अयाय संबोधि [।][1]
3. तेनेसा धंमयाता[2] [।] एतयं होति वाम्हणसमणानं दसणे च दाने च
थैरानं दसणे च
4. हिरंणपटिविधानो[3] च जानपदस च जनस दस्पनं धंमानुसस्टी[4] च
धमपरिपुछा च
5. तदोपया[5] [।] एसा भुय रति भवति देवानंपियस प्रियदसिनो राञो
भागे[6] अंञे [॥]

9. ROCK EDICT NO. IX : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date.** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 458; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 15–16.

Text

1. देवानंपियो प्रियदसि राजा एव आह [।] अस्ति जनो उचावचं मंगलं
करोते आबाधेसु वा
2. आवाहवीवाहेसु[7] वा पुत्रलाभेसु वा प्रवासंम्हि वा एतम्ही च अञम्हि च
जनो उचावचं मंगलं करोते [।]
3. एत तु महिडायो बहुकं च बहुविधं च छुदं च निरथं च मंगलं करोते [।]
त कतव्यमेव तु मगलं [।] अपफलं तु खो
4. एतरिसं मंगलं [।] अयं तु महाफले मंगले य धंममंगले [।] ततेत
दासभतकम्हि सम्यप्रतिपती गुरूनं अपचिति साधु

1 The literal meaning of this word is 'Enlightenment'. Here it means the 'place of enlightenment' = Bodha Gaya'.

2 Sk. धर्मयात्रा = tours for preaching morality.

3 Sk. हिरण्यप्रतिविधान = making gifts of gold.

4 Sk. धर्मानुशस्ति = instructions on religion or morality.

5 Sk. तदुपगा = conducive to.

6 Sk. भग्न = aggrieved.

7 This compound consists of two words आवाह and विवाह both derived from √ वह् = to carry or lift, figuartively carrying a bride. The first means the marriage of a son in which case the bride is brought from outside. The second word means the marriage of a daughter in which case the bride is carried away to the house of her husband.

5. पाणेसु समयो साधु बम्हणसमणानं साधु दानं एत च अंञ च एतारिसं धंममंगलं नाम [।] त वतव्यं पिता व
6. पुतेन वा भात्रा वा स्वामिकेन वा इदं साधु इदं कतव्य मंगलं आव तस अथस निस्टानाय [।] अस्ति च पि वुतं
7. साधु दन इति [।] न तु एतारिसं अस्ता दानं व अनगहो व यारिसं धंमदानं व धमनुगहो व [।] त तु खो मित्रेन व सुहदयेन वा
8. ञतिकेन व सहायन व ओवादितव्यं तम्हि तम्हि पकरणे इदं कचं इदं साध इति इमिना सक
9. स्वगं आराधेतु इति [।] कि च इमिना कतव्यतरं यथा स्वगारधी [॥]

10. ROCK EDICT NO. X : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 459; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p 17

Text

1. देवानंपियो प्रियदसि राजा यसो व कीति व न महाथावहा मञते अञत तदात्पनो[1] दिघाय[2] च मे जनो
2. धंमसुस्रुंसा[3] सुस्रुसता धंमवुतं[4] च अनुविधियतां [।] एतकाय देवानंपियो पियदसि राजा यसो व किति व इछति [।]
3. यं तु किंचि परिकमते देवानं प्रियदसि राजा त सवं पारत्रिकाय[5] किंति सकले अपपरिस्रवे[6] अस [।] एस तु परिसवे य अपुंञं [।]
4. दुकरं तु खो एतं छुदकेन व जनेन उसटेन[7] व अञत्र अगेन पराक्रमेन सवं परिचजित्पा[8] [।] एत तु खो उसटेन दुकरं [॥]

---

1 K. तदत्वाये. Sk. तदात्वे = in the present.

2 K. अयतिये; S. अत्यतिय, Sk. दीर्घायां = in the long future.

3 Practice obedience to morality.

4 Sk. धर्मवृतं

5 Sk. पारत्रिक = pertaining to the other world. This shows that in Buddhism the other world was as important as in Brahmanical religion.

6 परिश्रव = the flow of desire or sin.

7 उत्सृत = dedicated or great.

8 Sk. परित्यज्य.

11. ROCK EDICT NO. XI : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saawashtra **Date** : c. 272. 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, p. 460; Hultzsch, *C.I.I.*, I. p. 18

Text

1. देविनंप्रियो[1] पियदसि राजा एवं आह [।] नास्ति एतारिसं दानं यारिसं धंमदानं धंमसंस्तवो वा धंमसंविभागो वा धंमसंबंधो व [।]
2. तत इदं भवति दासभतकम्हि सम्यप्रतिपती मातरि पितरा साधु सुस्रुसा मितसस्तुतञातिकानं बाम्हणस्रमणानं साधु दानं
3. प्राणानं अनारंभो साधु [।] एत वतव्यं पिता व पुत्रेन व भाता व मितसस्तुतञातिकेन व आव पटीवेसियेहि[2] इद साधु इद कतव्यं [।]
4. सो तथा करु इलोकचस[3] आरधो होति परत च अंनंतं पुञं[4] भवति तेन धंमदानेन [॥]

12. ROCK EDICT NO. XII : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra **Date** : c. 272–232 B. C.
Long. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, p. 447; Hultzsch, *C. I. I.*, I. p. 20

Text

1. देवानंपिये पियदसि राजा सवपासंडानि च पवजितानि च घरस्तानि च पूजयति दानेन च विवाधाय च पूजाय पूजयति ने [।]
2. न तु तथा दानं व पूजा व देवानंपियो मंञते यथा किति सारवढी अस सवपासंडानं [।] सारवढी[5] तु बहुविधा [।]
3. तस तु इदं मूलं य वचिगुती[6] किंति आत्पपासंडपूजा व परपासंड-गरहा व नो भवे अप्रकरणम्हि लहुका[7] व अस
4. तम्हि तम्हि प्रकरणे [।] पूजेतया तु एव परपासंडा तेन तन प्रकरणेन [।] एवं करुं आत्पपासंडं च वढयति परपासंडस च उपकरोति [।]

---

1 K. देवानं पिये.

2 Sk. प्रातिवेशिकैः = by neighbours.

3 K. हिदलोकिक्ये S. इअलोकं.

4 K. पुंना; S. पुञं; M. पुणं.

5 SK. सारवृद्धि = increase of essentials (of Dhamma).

6 K. वचगुति; Sk. वचोगुप्ति = control of speech.

7 K. लहका. cf present Middle Indic हलका. It means 'light' or 'moderate'.

5. तदंञथा करोतो आत्पपासडं च छणति परपासंडस च पि अपकरोति [।] यो हि कोचि आत्पपासंडं पूजयति परपासंडं व गरहति
6. सवं आत्पपासंडभतिया किंति आत्पपासंडं दीपयेम इति सो च पुन तथ करातो आत्पपासंडं बाढतरं उपहनाति [।] त समवायो[1] एव साधु
7. किंति अञमंञस धंमं सुणारु[2] च सुसुंसेर[3] च [।] एवं हि देवानंपियस इछा किंति सवपासंडा बहुस्रुता[4] च असु कलाणागमा च असु [।]
8. ये च तत्र तत प्रसंना[5] तेहि वतव्यं [।] देवानंपियो नो तथा दानं व पूजां व मंञते यथा किंति सारवढी अस सवंपासडानं [।] बहका च एताय
9. अथा व्यापता धंममहामाता च इथीझखमहामाता[6] च वचभूमीका[7] च अञे च निकाया[8] [।] अयं च एतस फल य आत्पपासंडवढी च होति धंमस च दीपना [॥]

3. ROCK EDICT NO. XIII : SHAHBAZGARHI VERSION

Prov. : Shahbazgarhi W. Pakistan! **Date** : c. 272-232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Kharoṣṭhi
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, pp. 246 ff.; Hultzsch, *C. I. I.* I, pp. 66 ff.

Text

1. अठवषअभिसितस[9] देवनप्रिअस प्रिअद्रशिस रञो कलिग विजित [।] दिअढमत्रे[10] प्रणशतसहस्रे ये ततो[11] अपवुढे [12] शतसहस्रमत्रे तत्र हते बहुतवतके[13] व मुटे [।]
2. ततो पच अधुन लधेषु कलिगेषु तिव्रे ध्रमशिलन ध्रमकमत ध्रमनुशस्ति च देवनप्रियस [।] सो अस्ति अनुसोचन देवनप्रिअस विजिनिति कलिगनि [।]
3. अविजितं हि विजिनमनो यो तत्र वध व मरणं व अपवहो व जनस तं बढं वेदनियमतं गुरुमतं च देवनंप्रियस [।] इदं पि चु ततो गुरुमततरं देवनंप्रियस [।] ये तत्र

1 S. सयम G. समवाय means 'synthesis'; S. संयम means 'control'.
2 Sk. शृणुयुः 3 शुश्रूषेरन्
4 Sk. बहुश्रुता = widely read.
5 S. प्रसन Sk. प्रसक्ताः = attached to their respective sects.
6 Sk. स्त्र्यध्यक्षमहामात्राः = high officers looking ofter women.
7 Sk. व्रजभूमिक = inspector of pastoral areas.
8 Sk. निकाय = class or group (of officers).
9 K. अठवषाभिसितषा 10 Sk. द्व्यर्धमात्रं 11 K. येतफा = Sk. यस्ततः
2 Sk. अपवद्धाः = taken prisoners. 13 बहुतावत्कं

4. वसति ब्रमण व श्रमण व अंञे व प्रषंड ग्रहथ व येसु विहित एष अग्र-
भुटिसुश्रुष मतपितुषु सुश्रुष गुरुन सुश्रुष मित्रसंस्तुतसहय-
5. ञतिकेषु दसभटकनं सम्मप्रतिपति द्रिढभतित तेष तत्र भोति अपग्रथो[1]
व वधो व अभिरतन व निक्रमणं [।] येष व पि सुविहितन सिहो
अविप्रहिनो ए तेष मित्रसंस्तुतसहयञतिक वसन
6. प्रपुणति तत्र तं पि तेष वो अपग्रथो भोति [।] प्रतिभगं च एतं स-
व्रमनुशनं गुरुमतं च देवनं प्रियस [।] नस्ति च एकतरे पि प्रषडस्पि
न नम प्रसदो [।] सो यमत्रो जनो तद कलिगे हतो च मुटो च
अपवुढ च ततो
7. शतभगे व सहस्रभगं व अज गुरुमतं वो देवनंप्रियस [।] यो पि च
अपकरेयति क्षमितवियमते व देवनंप्रियस यं शको क्षमनये [।] यो पि
च अटवि[2] देवनंप्रियस विजिते भोति त पि अनुनेति[3] अनुनिजपेति[4]
[।] अनुतपे पि च प्रभवे
8. देवनंप्रियस वुचति तेष किति अवत्रपेयु[5] न च हंयेयसु [।] इछति
हि देवनंप्रियो सव्रभुतन अक्षति संयमं समचरियं रभसिये[6] [।] अयि
च मुखमुत व्रिजये देवनंप्रियस यो ध्रमविजयो[7] [।] सो च पुन
लधो देवनंप्रियस इह च सवेषु च अंतेषु[8]
9. अ षषु[9] पि योजनशतेषु यत्र अंतियोको[10] नम योनरज परं च तेन
अतियोकेन चतुरे ४ रजनि तुरमये[11] नम अंतिकिनि[12] नम मक[13] नम
अलिकसुदरो[14] नम निच चोड पंड अव तंबपंणिय [।] एवमेव हिद
रजविषवस्पि[15] योनकंबोयेषु[16] नभकनभितिन[17]

---

1 K. उपघाते; G. उपघातो Dictionary meaning is 'injury'.

2 Here figuratively (by लक्षणा) अटवी stands for आटविकाः, 'the residents of forests'.

3 Sk. अनुनयति = pacifies.

4 M. अनुनिझपयेति. Sk. अनुनिध्यापयति = 'makes them contemplate' or converts'.

5 Sk. अवत्रपेरन् = feel ashamed of (their crimes).

6 G. मादव K. मदव (मार्दव = kindness). रभसिये = Sk. राभस्य = violence

7 धर्मविजय. It means 'Conquest through piety'.

8 Sk. प्रत्यन्तेषु = in the neighbouring states beyond the frontiers.

9 Sk. षड्भ्यः.

10 Antiochus II Theos of Syria (261-46 B. C.).

11 Magas of Cyrene in North Africa (242-58 B. C.).

12 Ptolemy II Philadelphos of Egypt (277-47 B. C.).

13 Antigonus Gonatas of Macedonia (277-39 B. C.).

14 Alexander of Epirus (272-255 B. C.)
or Alexander of Corinth (C. 255-244 B. C.).

15 Sk. राजविषयेषु = in the kings dominions.

16 Sk. यवन-कम्बोजेषु

17 Sk. नाभक-नाभपंक्तिषु

10. भोजपितिनिक्केषु[1] अंध्रपलिदेषु[2] सवत्र देवनंप्रियस ध्रमनुशस्ति अनु· वटंति [।] यत्र पि देवनंप्रियस दुत न व्रचति ते पि श्रुतु देवनंप्रियस ध्रमवुटं विधनं ध्रमनुशस्ति ध्रमं अनुविधियंति अनुविधियिशंति च [।] यो स लधे एतकेन भोति सवत्र विजयो सवत्र पुन

11. विजयो प्रितिरसो सो [।] लध भोति प्रिति ध्रमविजयस्पि [।] लहुक तु खो स प्रिति [।] परत्रिकमेव महफल मेअति देवनंप्रियो [।] एतये च अठ्ये अयि ध्रमदिपि[3] निपिस्त[4] किति पुत्र पपोत्र मे असु नवं विजयं म विजेतविअ मञिषु एकस्पि यो विजये चंति च लहुदंडत च रोचेतु तं च यो विज (य) मञतु

12. यो ध्रमविजयो [।] सो हिदलोकिको परलोकिको [।] सवचतिरति[5] भोतु य धंमरति [।] स हि हिदलोकिक परलोकिक [॥]

14. ROCK EDICT NO. XIV : GIRNAR VERSION

Prov. : Girnar, Saurashtra; **Date** : C. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmi
Ref. : Bühler, *Ep. Ind., II,* p. 465; Hultzsch, *C. I. I.,* I, p. 25.

Text

1. अयं धंमलिपी देवानंप्रियेन प्रियदसिना राञा लेखापिता अस्ति एव
2. संखितेन अस्ति मझमेन अस्ति विस्ततन[6] [।] न च सर्वं सर्वत घटितं [।]
3. महालके हि विजितं बहु च लिखितं लिखापयिसं चेव [।] अस्ति च एत कं
4. पुन पुन वुतं[7] तस तस अथस माधूरताय किंति जनो तथा पटिपजेथ [।]
5. तत्र एकदा असमातं लिखितं अस देसं व सछाय[8] कारणं व
6. अलोचेत्वा लिपिकरापरधेन व [॥]

---

1 Sk. भोज-पैञ्ययणिकेषु

2 Sk. अन्ध्र-पुलिन्देषु

3 It is a variant of लिपि = rescript.

4 Some read it as दिपिस्त from दिपि M. लिखित.

5 This compound word has been broken and interpreted differently. Hultzsch suggests that the middle word चति is a variant of Prakrit substantive चात = Sk. त्यक्ति in the sense of त्याग (= renunciation) (C. I. I, I, 70). D. C. Sircar gives Sanskritised text as सर्वा च अतिरतिः (Select Inscriptions, p. 40).

K. षवा च तिलति होतु.

6 S. विस्त्रितेन.

7 S. लपितं.

8 K. षंखेये.

15. SEPARATE ROCK EDICT NO. I : DHAULI VERSION

Prov. : Dhauli, Puri Dist., Orissa; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Senart, *Ind.Ant., XIP*, pp. 82 ff; Hultzsch, *C. I. I.*, I, p. 92 ff.

Text

1. देवानंपियस वचनेन[1] तोसलियं[2] महामात नगलवियोहालका[3]
2. वतविय [।] अं किछि दखामि हकं तं इछामि किंति कंमन पटिपादये हं[4]
3. दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोख्यमत दुवाल एतसि अठसि अं तुफेसु
4. अनुसथि [।] तुफे हि बहूसु पानसहसेसुं[5] आयत[6] पनयं गछेम सु मुनिसानं [।] सवे
5. मुनिसे पजा ममा [।] अथा पजाये इछामि हकं किंति सवेन हितसुखेन हिदलोकिक-
6. पाललोकिकेन[7] यूजेवू ति तथा—सव मुनिसेसु पि इछामि हकं [।] नो च पापुनाथ आवग-
7. मुके[8] इयं अठे [।] केछ व एकपुलिसे पापुनाति एतं से पि देसं नो सवं [।] देखत हि तुफे एतं
8. सुविहिता पि [।] नितियं[9] एकपुलिसे पि अथि ये बंधनं वा पलिकिलेसं पापुनाति [।] तत होति
9. अकस्मा तेन बधनतिक[10] अंने च·········हु जने दविये दुखीयति [।] तत इछितविये
10. तुफेहि किंति मझं पटिपादयेमा ति [।] इमेहि चु जनेहि नो संपटिपजति इसाय आसुलोपेन[11]

---

1. वचनेन = 'under the order of'
2. J. समापायं. तोसली and समापा were two political head–quarters on this side. तोसली is represented by Dhauli and समापा by the Jaugada area.
3. CF. पौरव्यावहारिक in the अर्थशास्त्र, p. 29. 1. 13.
4. Senart and Bühler read पटिवेद···
5. Senart and Bühler read ...सेसु
6. Ibid. आयता
7. Ibid. पाललोकिकाये
8. Ibid. आवागमके
9. Ibid. निति इयं Lüders (*SPA,.1914, 859*) takes निति as नीति = दण्डनीति Hultzsch (C. 1. 1. p. 96, f. n. 1) connects locative नीत्या with भवति
10. Senart and Bühler read बंध···
11. Literally it means quick information (आसु+लोप)

11. निठूलियेन[1] तूलनाय अनावूतिय आलसियेन किलकथेन [।] इछितविये किर्ति एते
12. जाता नो हुवेवु ममा ति [।] एवस च सवस मूले अनासुलोपे अतूलना च [।] नितियं ए किलंते सिया
13. न ते उगछु[3] सञ्चलितविये तु वटितविये एतविये वा [।] हेवंमेव ए दखेय[4] तुफाक तेन वतविये
14. आनंने[5] देखत हेवं च हेवं च देवानंपियस अनुसथि [।] से महाफले ए तस संपटिपाद
15. महाअपाये असंपटिपति [।] विपटिपादयमीने हि एतं नथि स्वगस आलधि नो लाजालधि [।]
16. दुआहले हि इमस कंमस मे कुते मतोअतिलेके [।] संपटिपजमीने चु एतं स्वगं
17. आलाधयिसथ मम च आननियं एहथ [।] इयं च लिपि तिसनखतेन[6] सोतविया[7] [।]
18. अंतला पि च तिसेन खनसि एकेन पि सोतविव [।] हेवं च कलंतं तुफे
19. चघथ संपटिपादयितवे [।] एताये अठाये इयं लिपि लिखित हिद एन
20. नगलवियोहालका सस्वतं समयं यूजेवू ति······नस अकस्मा पलिबोधे व
21. अकस्मा पलिकिलेसे व नो सिया ति [।] एताये च अठाये हकं······ महामते[8] पञ्चसु पञ्चसु वसे
22. सु निखामयिसामि ए अखखसे अचंडे सखिनालंभे होसति एतं अठं जानितुं······तथा
23. कलंति अथ मम अनुसथी[9] ति [।] उजेनिते पि चु कुमाले एताये व अठाये निखामयिस······
24. हेदिसमेव वङ्ग नो च अतिकामयिसति तिंनि वसानि [।] हेमेव तखसिलाते पि [।] अदा अ······
25. ते महामाता निखमिसंति अनुसयानं तदा अहापयितु अतने कंमं एतं पि जानिसं
26. तं पि तथा कलंति अथ लाजिने अनुसथी ति [॥]

---

1. Senart and Bühler read नियूलि···
2. Senart read किंति. Bühler's reading is किति
3. उगछे may be read. 4. Senart and Bühler read दखिए
5. Ibid. आंनं ने (= SK. आज्ञा नः) आनं ने (= SK. आनृण्यं).
6. SK. त्रिष्यनक्षत्र e. g. thrice a year.
7. Senart read···वियं. Bühler's reading is...विय
8. Some read महामात
9. Sk. अनुशस्तिः (= अनुशासन = instruction).

16. SEPARATE ROCK EDICT NO. II: JAUGADA VERSION

Prov. : Jaugada, Ganjan Dist. Orissa;
Date : c. 272–232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)
Scr. : Brāhmī **Ref.** : Senart, *Ind. Ant., XIX*, pp. 82 ff.; Hultzrsch. *C. I. I., I.*, pp. 115 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आह [।] समापायं महामता लाजवचनिक[1] वतविया [।] अं किछि दखामि हकं तं इछामि हकं किंति कं कमन
2. पटिपातयेहं दुवालते च आलभेहं [।] एस च मे मोखियमत[2] दुवाल एतस अथस अं तुफेसु अनुशथि [।] सवमुनि
3. सा मे पजा [।] अथ पजाये इछामि किंति मे सवेण हितसुखेन युजेयू अथ पजाये इछामि किंति मे सवेन हित सु
4. खेन युजेयू[3] ति हिदलोगिकपाललोकिकेण[4] हेवंमेव मे इछ सवमुनिसेसु [।] सिवा अंतानं अविजिता
5. नं किछांदे[5] सु लाजा अफेसू ति [।] एताका[6] वा मे इछ अंतेसु पापनेयु लाजा हेवं इछति अनुविगिन हेयू[7]
6. ममियाये अस्वसेयु च मे सुखंमेव च लहेयू ममते तो खं[8] हेवं च पापुनेयु
7. ए सकिये खमितवे ममं निमितं च धंमं चलेयू ति हिदलोगं च पललोगं च आलाधयेयू [।] एताये
8. च अठाये हकं तुफेनि अनुसासामि अनने एतकेन हकं तुफेनि अनुसासितु छंदं च वेदि
9. तु आ मम धिति पटिंना च अचल [।] स हेवं कटू कंमे चलितविये अस्वासनिया च ते एन ते पापने
10. यु अथा पित हेवं ने लाजा ति अथ अतानं अनुकंपति हेवं अफेनि अनुकंपति अथा पजा हे
11. वं मपे लाजिने [।] तुफेन हकं अनुसासित[9] छांदं[10] च वेदित[11] आ मम धिति पटिंना चा अचल सकल

---

1. Senart and Bühler read लजं—
2. Senart read—मतं; Bühler's is—मतं
3. From अथ to युजेयू has been repeated by the scribe by mistake and it should be cancelled.
4. Bühler read—केन
5. The reading of Senart and Bühler is—छंदे
6. Lüders propased एतका
7. Senart and Bühler proposed हेयु ।
8. Read दुखं
9. अनुसासित is proposd by Bühler.
10. Senart and Bühler read छंदं
11. वेदितु is a better reading.

12. देसाआयुतिके होसामी एतसि अथसि [।] अलं हि तुफे अस्वासनाये हितसुखाये च तेसु हिद
13. लोगिकपाललोकिकाये [।] हेवं च कलंतं स्वगं च आलाधयिसथ मम च आननेयं यसथ [।] ए
14. ताये च अथाये इयं लिपी लिखित[1] हिद एन महामाता सास्वतं[2] समं युजेयू अस्वासनाये च
15. धंमचलनाये च अंतानं [।] इयं च लिपी अनुचातुंमासं[3] सोतविया तिसेन [।] अंतला पि च सोतविया [।]
16. खने संतं एकेन पि सोतविया [।] हेवं च कलंतं चघथ संपटिपातयितवे [॥]

17. MINOR ROCK EDICT : RUPNATH

Prov. : Rupnath, Jabbalpur Dist. M. P.

Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)

Scr : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ind. Ant., VI*, pp. 149 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 166 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आहा [।] सातिरेकेकानि[4] अढतियानि व[5] य सुमि प्रकास सके[6] [।] नो चु बाढि पकते [।] सातिलेके चु छवछरे[7] य सुमि हकं सब उपेते[8]
2. बाढि च पकते [।] या इमाय कालाय जंबुदिपसि[9] अमिसा[10] देवा हुसु

1. Read लिखिता 2. सस्वतं is suggested by Senart and Bühler.
3. Every four months, e. g. thrice a year. The year was divided broadly into three seasons.
4. Senart and Bühler read सातिलेकानि. Better read सातिरेकां
5. व Stands for वसानि (= years), which is found in the Bairat, the Brahmagiri and the Siddapur rock-inscriptions.
6. Sk. शाक्य (= the disciple of शाक्यमुनि or बुद्ध). The Sahasram, Bairat and Siddapur inscriptions have उपासके (= a lay-disciple). Maski version, however, has बुध सके.
7. Brahmagiri and Siddapur versions have सवछंदे
8. 'Resorted to the Sangha (=became a भिक्षुगतिक, e. g. half भिक्षु).
9. In the Buddhist literatune जम्बु द्वीप is wry often used in the sense of India.
10. Sk. अमिश्रा (=unmixed). Some suggest अमृषा, which is grammatically wrong, because in this case Prakrit will be अमुसा and not अमिसा ।

ते दानि मिसा कटा [।] पकमसि हि एस फले [।] नो च एसा महतता पापोतवे खुदकेन
3. पि पकममिनेना सकिये पिपुले[1] पा स्वगे आरोधेवे [।] एतिय अठाय च सावने कटे खुदका च उडाका च पकमतु ति अंता पि च जानंतु इय पकरा व
4. किति चिरठितिके सिया [।] इय हि अठे वढि वढिसति विपुल च वढिसति अपलधियेना दियढिय वढिसत [।] इय च अठे पवतिसु लेखापेत वालत [।] हध च अथि[2]
5. सालाठभे[3] सिलाठंभसि[4] लाखापेतवय त [।] एतिना च वयजनेना[5] यावतक तुपक अहाले[6] सवर[7] विवसेतवाय ति [।] व्युठेना[8] सावने कटे [।] २०० ५० ६ स
6. त विवासा त [॥]

18. MINOR ROCK EDICT : SAHASRAM

Prov. : Sahasram, Shahabad Dist., Bihar
Date : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 169 ff.

Text

1. देवानंपिये हेवं आ..........ि यानि सवछलानि । अं उपासके सुमि । न चु बाढं पलकंते [।]
2. सवछले साधिके । अं..........ते [।] एतेन च अंतलेन । जम्बुदीपसि । अंमिसंदेवा । संत[9]
3. मुनिसा मिसंदेव कटा । पल.........इयं फले [।] नो.......मं महतता व चकिये पावतवे । खुदकेन पि पल-
4. कममीनेना विपुले पि सुअग.....किये[10] आला.....वे । से एताये अठाये इयं सावाने[11] । खुदका च उडाका चा प

---

1. Sk. विपुल 2. Read हिध 3. Read सिलाढुभे
4. This inscription inscribed on a stone-pillar has not been discoreved so far.
5. Hultzsch translates 'according to the letter of this proclamation'
6. Sk. आहार (= district, jurisdiction) 7. Read सवत्त.
8. Sk. व्युष्टेन (= by one, who had been on tour).
9. Bühler reads संता 10. Comlete सुअगे चकिये
11. Read सावने Sk. श्रावण (= proclamation)

5. लकमंतु अंता पि च जानंतु । चिलठितीके च पलाकमे होतु । इयं च अठे वढिसति । विपुलं पि च वढिसति
6. दियाढियं अवलधियेनो दियढियं वढिसति । इयं च सवने विवुथेन दुवे सपंना लाति[1]
7. सता विवुथा ति २०० ५० ६ इम च अठं पवतेसु लिखापयाथा य······ वा अ
8. थि हेता सिलाथंभा तत पि लिखापयथ ति

19. MINOR ROCK EDICT : BAIRAT

Prov. : Bairat Jaipur State, Rajasthan;
Date : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I., I., I*, pp. 172 ff.

Text

1. प्रियद्सि[2] लाजा मागधे[3] संघ अभिवादेतूनं[4] आहा अपाबाधतं च फासुविहालतं चा [।]
2. विदिते वे भंते आवतके हमा बुधसि धंमसि संघसी ति[5] गालवे[6] चं प्रसादे[7] च [।] ए केचि भंते
3. भगवता बुधेन भासिते सवे से सुभासिते वा [।] ए चु खो भंते हमियाये दिसैया हेवं सधंमे
4. चिलठितीके होसती ति अलहामि हकं तं वातवे [।] इमानि भंते धंमपलियायानि[8] विनयसमुकसे[9]
5. अलियवसाणि[10] अनागतभयानि[11] मुनिगाथा[12] मोनेयसूते[13] उपतिस-पसिने[14] ए चा लाघुलो

---

1. Sk. रात्रि
2. Senart read पिय—
3. Senart proposed मागधं.
4. Senart read अभिवादन.
5. बुद्ध, धर्म and संघ are three Jewells (त्रिरत्न) of Buddhism. This positively proves Buddhist faith of Asoka.
6. गलवे was propored by Senart.
7. पसादे was read by Senart.
8. Sk. धर्मपर्यायाः (= religious scriptures for daily perusal)
9. A. J. Edmunds (*Buddhist Bibbliogrophy* San Fransisco 1904) identifeed विनयसमुकसे whih the first sermon of Lord Buddha.
10. अरियवंश (अङ्गुत्तर, II 27)
11. अनागतभयानि (अङ्गुत्तर, III 103)
12. मुनिगाथा = मुनिसुत्त (सुत्तनिपात, p. 36)
13. मोनेय सुत्त (= नालकसुत्त, सुत्तनिपात. pp. 131–4)
14. Identified with रथविनीत सुत्त (मज्झिमनिकाय. I. 146–51)

6. वादे[1] मुसावादं अधिगिच्य भगवता बुधेन भासिते एतानि भंते धंम-पलियायानि इछामि
7. किंति बहुके भिखुपाये चा भिखुनिये चा अभिखिनं सुनेयु चा उपधालयेयू चा [।]
8. हेवंमेवा उपासका[2] चा उपासिका चा [।] एतेनि भंते इमं लिखापयामि अभिप्रेतं मे जानंतू ति [॥]

20. MINOR ROCK EDICT : MASKI

Prov. : Maski (Raichur district) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 174 ff.

Text

1. देवानंपियस असोकस[3]·········अढति
2. ···नि[4] वषानि[5] । अं सुमि बुधसके[6]············तिरे······
3. ···मि संघं उपगते उठ············मि उपगते पुरे जंबु
4. ······सि[7] ये अमिसा देवा हुसु ते दानि मिसिभूता इय अठे खुद
5. केन पि धमयुतेन सके अधिगतवे न हेवं दखितविये उडा
6. लके व इम अधिगछेया ति खुदके च उडालके च वत
7. विया हेवं वे कलंतं भदके से अ············तिके व वढि
8. सिति चा दियढियं हेवं ति[8]

21. MINOR ROCK EDICT : SIDDAPUR

Prov. : Siddapur (Mysore), **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 178 ff.

---

1. राहुलोवादसुत्त (ibid. p. 414) 2. Lay-disciples.
3. The mention of the king's proper name असोक (= अशोक) sets all controversies regardeng the ascriptien of edicts to its author.
4. Read अढतियानि . 5. Kṛṣṇa Sastri read वसानि (य)
6. Sk. बुद्धशाक्य Varāhamihira uses the term 'शाक्य' in the sense of 'a Buddhist' (*Bohtlingk and Roth, Dictionary*. S. V. The same meaning has been accepted in the Arthaśāstra also (Vide Shama Sastris Trans. p. 252, n. 2). Literally it means 'the Śākya followers of the Buddha' Cf. उपासके of other miuor rock-edicts.
7. Read जबुदिपसि 8. Some read दियढिय हेसति

Text[1]

1. सुवंणगिरीते[2] अयपुतस[3] महामाता
2. णं च वचनेन इसिलसि[4] महामाता
3. आरोगियं वतविया [।] देवानंपिये हेवं
4. आह [।] अधिकानि अढातियानि वसानि
5. य हकं उपासके [।] नो तु खो बाढ पकंते हुसं एकं सवछ्‌········[।]
6. सातिरेके तु खो संवछरे यं मया संघे उपयीते बाढं
7. च मे पकंते [।] इमिना चु कालेन अमिसा समाना मु
8. ···जंबुद[5]·········मिसा देवेहि [।] पकमस हि इयं फले [।] हो हि इ
9. य सके म······नेव[6] पापोतवे कामं तु खो खुदकेन
10. पि प·········न विपुले स्वगे सके आराधेतवे [।]
11. से·········य इयं सावणे साविते यथा खु
12. दका च महात्पा च इमं पकमेयु ति अता च
13. ·········चिरठितीके च इयं पकमे होति [।]
14. ·········वढिसिति विपुलं पि च वढिसिति अ
15. ·········यढियं वंढिसिति [।] इयं च सावणे
16. ·········[।] २०० ५० ६ [।] मा············सितविये
17. ·········ह्यितव्यं शचं वत······यं इमे धंमगु
18. ·········[।] हेमेव अं······आचरिये अपचायितविये सु
19. ·········[।] एसा पोराणा···किती दीघावुसे च [।]···तेविसिने च
20. आचरिये·········थारहं पवतितव·········म···
21. ·······स तथा कटविये [।] चप·········
22. ···············ण

---

1. This edict has been found at Siddapur, Jatinga-Rameshwara and Brahmagiri in Mysore. The language of the inscription contains local peculiarities.

2. According to Bühler it was somewhere in the Western Ghats. Fleet thouht thar it wrs identical with Songiri in Bihar to which Asoka retired in his old aqe. The latter does not seem to be corrct as Suvarngiry was the seat of a viceroyalty under a prince (आर्यपुत्र) and as such it sould be far removed from Pataliputra.

3. On the basis of the Khandahāla Jataka (No. 542) Bühler. *Viena Oriental Journal.*, XII. 75–6) proved that 'अयपुत' means 'a prince'

4. इसिला should be somewhere in Mysore near Siddapur.

5. Read मुनिसा जंबुदीपसि

6. Read महात्पेनेव

22. MINOR ROCK EDICT : BRAHMAGIRI

Prov. : Brahmagiri (Mysore) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 175 ff.

Text

1. सुवंणगिरीते अयपुतस महामाताणं च वचनेन इसिलसि महामाता आरोगियं[1] वतविया हेवं च वतविया [।] देवाणंपिये आणपयति
2. अधिकानि अढातियानि वसानि य हकं······सके[2] [।] नो तु खो बाढं प्रकंते[3] हुसं एकं सवछरं [।] सातिरेके तु खो संवछरें[4]
3. यं मया संघे उपयीते बाढं च मे पकंते [।] इमिना चु कालेन अमिसा समाना मुनिसा जंबुदीपसि
4. मिसा देवेहि [।] पकमस हि इयं फले [।] नो हीयं सक्ये महात्पेनेवा पापोतवे कामं तु खो खुदकेन पि
5. पकमि···णेण[5] विपुले स्वगे सक्ये आराधेतवे [।] एतायठाय इयं सावणे सावापिते
6. ·········महात्पा च इमं पकमेयु ति अंता च मे जानेयु चिरठितीके च इयं
7. पक·········[7] इयं च अठे वढिसिति विपुलं पि च वढिसिति अवरधिया दियढियं
8. वढिसिति [।] इयं च सावणे सावापिते व्यूथेन [।] २७० ५० ६ [।]
9. आह [।] मातापितिसु सुसूसितविये हेमेव गुरुसु[8] प्राणेसु द्रढियितव्यं सचं
10. वतवियं से इमे धमंगुणा पवतितविया [।] हेमेव अंतेवासिना[9]
11. आचरिये अपचायितविये ञातिकेसु च कं य······रहं पवतितविये [।]
12. एसा पोराणा पकिती दीघावुसे च एस [।] हेवं एस कटिविये [।]
13. चपडेन लिखिते[10] लिपिकरेण[11] [॥]

---

1. 'Must be wished good health' It is a kind of preamhle to an edict issued to an officer of the state.
2. Read उपासके 3. Bühler read पकते 4. Read संवछरे
5. Read पकममीणेण 6. Restore यथा खुद च (Cf. Siddapur Version)
7. Restore पकमे होति 8. Bühler read गरुत्वं
9. Sk. अन्तेवासी (= student) 10. Bühler read लिखितं
11. This word has been inscribed in Kharoṣthi characters which shows that the scribe was from the N. W. Province of India.

23. MINOR ROCK EDICT : JATINGA-RAMESVARA

Prov. : Jatinga Ramesvara (Mysore) **Date** : c. 272–232 B.C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 179 ff.

Text[1]

1. ……………तान च व………
2. इसि…………विया [।] देवान………
3. …………य हकं………
4. खो वाढ………[।]……तिरेके………
5. यं⋯या…………
6. ण…………
7. हि इयं………
8. ………………
9. ………………
10. ………च……ढिसं
11. …पुलं पि……पढियं……[।]
12. …सावणे ……थेन [।] २०० ५०६ [।] हेमेव
13. मातापितुसु……सितविये हेमेव……न े सु
14. ……ह्यितव्यं सचं वतवियं से इमे
15. हेवं पवतितविया [।] स्वअं न ते सतवस
16. तविय हेमेव आचरिये अंतेवासिना
17. ……राणा पकिती⋯⋯सितव्रिया……विये
18. ⋯चरिये अ………आचरियश ञातिका ते……यथारहं प
19. वितविये [।] एसा पोराणा पकिती दीघा……च [।] हेमेव श⋯⋯ा
20. च य………वतितविये [।] हेवं धंमे देवाणंपिय
21. …वं कटविये [।]………डेन लिखितं……
22. …पिकरेण [॥]

24. MINOR ROCK EDICT : YERRAGUDI

Prov. : Yerragudi, Karnul Dist., Andhra Pres.;
Date : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : B. M. Barua, *Ind. Hisi. Quart., VIII*, pp. 132 ff.;
D. C. Sircar, *Ind. Hist. Quart., VII*. pp. 817 ff.

1. The inscription has been badly damaged. The text can be restored from other versions.

Text[1]

1. देवानंपिये हेवं हआ[2] [।] [स] ाधिकानि
2. ते[3] [कप] रछ्वसं कंए खोतु गो [।] केसपाउ कंह [यं]
3. हुस साति [रे] कं [तु खो] सवछुरे यं मया संघे उपयि
4. [अ][4] [न] लेका च नामिइ [।] तेकप मे च ढबा ते
5. मिसा मुनि
सा देवेहि ते तानि मिसिभूता [।] पकमस हि (एसफले ।)
6. खु[5] येकिस व नेत्पहम [न]
7. दकेन पि प [क] धेतवे [।] ए
8. [म] मीनेन सकिये विपुले स्वगे आरा ताय च अठाय इयं
9. [स]ावने साविते अथा खुद महधना इमं पराकमेवू अं
10. च कातिठिरचि बुनेजा मे च ता
11. [इ] यं पकमे होतु विपुले पि च वढसिता अपरधिया दियढियं [।]
12. सा नेवसा च यं [इ]
13. [वापि] ते व्यूथेन २०० [+] ५० [+] ६ [।] हेवं देवानं[7]
देवानंपि ये आह वथा देवान

---

1. In this edict the engraver continues in the second line from right to left. Thus he alternates the direction of writing up to l. no. 16 ; the rest of the lines except nos. 20 and 26 are inscribed from left io right. Sometimes he changes the direction of one word in a line eontrary to the direction of the whole line (vide हुआ in l. 1). He also sometimes inserts letters of one line into those of another. This is what is known as boustrophedon style of writing. Thus as an ox (Gk. bous) turns (Gk. strophos) in ploughing a field, so does this style of writing. This style is artificially employed here. It has nothing to do with the so-called original trait of Brāhmī characters running from right to left, as the faces of the individual letters are always to the right as usual. For author's view on this subject kindly see his book Indian Palaeography (Second Edition) Vol I., p. 102.
2. Read from right to left.
3. Read the whole line from right to left.
4. Read from right to left. 5. Read from right to left.
6. The direction of this line is from right to left, but the words are written from left to right.
7. Omit this word.

14. [।] [यवितक थात हाआ] येपि
15. [राजू] के आनपितविये
16. नआ दपनजा नीदां ने
17. पयिस्वति रठिकानि च [।] मातापितूसू सु (सु)
18. सितविये हेमेव गरुसु सुसूसितविये पानसु दयितविये सच वतविय
19. सुसुम धंमगुणा पवतितविया [।] हेवं तुफे आनपयाथ देवानं पियस वचनेन [।] हे
20. पनआ[1] वमे
21. यथ हथिया रोहानि कारनकानि यू [ग्य] चरियानि वंभनानि च तुफे [।] हेवं निवेसया
22. थ अंतेवासीनि या [रि] सा पोरान पकिति [।] इयं सुसुसित विये अपचायना य वा सव मे आचरि
23. यस यथाचारिन आचरियस [।] नातिकानि यथारह नातिकेसु पवतितविये [।] हेसा [पि]
24. अंतेवासीसु यथारह पवतितविये यारिसा पोरान पकिति [।] यथारह यथा इयं
25. आरोके सिया हेवं तुफे आनपयाथ निवेसयाथ च अंतेवास [ि] नि
26. [॥][2] तियपनआ येपिनंवा

25. PILLAR EDICT NO. I : DEHLI–TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Originăl-Topra, Ambala Dist., Panjab
Present–Firoz Kotla, Delhi. **Date** : c. 272–232 B. C.
Long. : Prakrit (Pāli) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245; ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, Vel. I. pp. 119 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [।] सड्वीसति
2. वसअभिसितेन मे इयं धंमलिपि लिखापिता [।]
3. हिदतपालते[3] दुसंपटिपादये अंनत अगाया धंमकामताया

---

1. Read from right to left. 2. Read from right to left.

3. It is a compound word consisting of हिदत (a double locative, a common populor abuse; cf इह्त्र (Sk.) and पालत (= Sk. परत्र). The parts are compounded to-gether as two neuter nouns. Literally it means 'here and here after (=this world and the other world). Of G. पारत्रिक, K. पालंतिक्य and elsewhere पालतिक

4. अगाय पलीखाया[1] अगाय सुसूयाया अगेन भयेना
5. अगेन उसाहेना [।] एस चु खो मम अनुसथिया
6. धंमापेखा[2] धंमकामता चा सुवे सुवे वढिता वढीसति चेवा [।]
7. पुलिसा पि च मे उकसा चा गेवया चा मझिमा चा अनुविधीयंती
8. संपटिपादयंति चा अलं चपलं समादपयितवे [।] हेमेव अंत
9. महामाता पि [।] एस[3] हि[4] विधि या इयं धमेन पालना धमेन विधाने
10. धंमेन सुखियना धंमेन गोती ति

26. PILLAR EDICT NO. II : DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : as in No. I **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind., II*, pp. 245;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 120 ff.

Text

10. देवानंपिये पियदसि लाज[5]
11. हेवं आहा [।] धमे साधू कियं चु धंमे ति [।] अपासिनवे[6] बहु कयाने
12. दया दाने सचे सोचये [। चखुदाने[7] पि मे बहुविधे दिंने [।] दुपद
13. चतुपदेसु पखिवालिचलेसु विविधे मे अनुगहे कटे आ पान
14. दाखिनाये [।] अंनानि पि च मे बहूनि कयानानि कटानि [।] एताये मे
15. अठाये इयं धंमलिपि लिखापिता हेवं अनुपटिपजंतु चिलं
16. थितिका च होतू ती ति [।] ये च हेवं संपटिपजीसति से सुकटं कछती ति

---

1. Sk. परीक्षा (= self-examination)
2. Sk. धर्मापेक्षा (regard for piety).
3. Bühler read एसा
4. Senart and Bühler read पि
5. Senart and Bühler read लाजा
6. Cf. Jain term अण्हय derived from आ + स्नु (see Webers' Ind. Studien, 16. 326, n. 7, and Michelson, IF, 23. 267f. It corresponds with the Pali word आसव (= Sk. आश्रव or आस्रव). It is a compound of अप (= अल्प) + आसिनव, meaning a little sin.
7. Literally it means 'the gift of the eye' (= an insight). The Buddhist work Itivuttaka (ed. by Windisch, p. 52) refers to three types of eye—मंस-चक्खु, दिब्ब-चक्खु, and पञ्ञा-चक्खु.

27. PILLAR EDICT NO. III : DELHI-TOPRA (NORTH FACE)

Prov. : Topara **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pāli) **Scr.** : Brāmhī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch *C. I. I., I,* pp. 121 ff.

Text

17. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [।] कयानंमेव देखति इयं मे
18. कयाने कटे ति [।] नो मिन[1] पापं देखति इयं मे पापे कटे ति इयं वा आसिनवे
19. नामा ति [।] दुपटिवेखे चु खो एसा [।] हेवं चु खो एस देखिये [।] इमानि
20. आसिनवगामीनि[3] नाम अथ चंडिये निठुलिये कोधे माने इस्या
21. कालनेन व हकं मा पलिभसयिसं[2] [।] एस बाढ देखिये [।] इयं मे
22. हिदतिकाये इयंमन[4] मे पालतिकाये [॥]

28. PILLAR EDICT NO. IV : DELHI-TOPRA (WEST FACE)

Prov. : Topra **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* II, Hultzsch, *C. I. I., I.,* pp. 122 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं आहा [।] सड़ुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इयं धंमलिपि लिखापिता [।] लजूका[1] मे

---

1. Bühler takes नो मिन = Sk. न मनाक (= not the least), which seems to be correct.
2. Emanated from sin. Cf. आवगमुके in the First Separate Edict at Dhauli (l. 6-7)
3. Sk. परि.अशयिष्यामि (= will ruin). Some take it as Sk. परिभाषिष्ये (= will not go to bad name).
4. Bühler translated it as 'at least'. In the Jataka (Vol. I. p. 405. verse 97) मन means nearly. Hultzsch suspects it as Sk. इदम् अन्यत् .

1. लजूक or रजूक (= Sk. रज्जुक) was originally a field-measurer, a land-settlement officer. But here his duties are judicial. Figuratively he may mean 'a high officer of the state holding the reigns of administration' or he may be equivalent to मंत्रधर.

3. बहूसु पानसतसहसेसु जनसि आयता [।] तेसं ये अभिहाले[1] वा
4. दंडे वा अतपतिये[2] मे कटे किंति लजूका अस्वथ[3] अभीता
5. कंमानि पवतयेवू जनस जानपदसा हितसुखं उपदेहवू
6. अनुगहिनेवु चा [।] सुखीयनदुखीयनं जानिसंति धमयुतेन च
7. वियोवदिसंति जनं जानपदं किंति हिदतं पालतं च
8. आलाधयेवू ति [।] लजूका पि लघंति पटिचलितवे पुलिसानि पि मे मं [।]
9. छंदंनानि पटिचलिसंति [।] ते पि च कानि वियोवदिसंति येन मं लजूका
10. चघंति आलाधयितवे [।] अथा हि पजं वियताये धातिये निसिजितु
11. अस्वथे होति वियत धाति चघति मे पजं सुखं पलिहटवे
12. हेवं ममा लजूका कटा जानपदस हितसुखाये [।] येन एते अभीता
13. अस्वथ संतं अविमना कंमानि पवतयेवू ति एतेन मे लजूकानं
14. अभिहाले व दंडे वा अतपतिये कटे [।] इछितविये हि एसा किंति
15. वियोहालसमता[4] च सिय दंडसमता चा [।] अव इते पि च में आवुति[5]
16. बंधनबधानं[6] मुनिसानं तीलितदंडानं[7] पतवधानं[8] तिंनि दिवसानि मे
17. योते[9] दिंने [।] नातिका व कानि निझपयिसंति[10] जीविताये तानं
18. नासंतं वा निझपयिता दानं वाहंति पालतिकं उपवासं व कछंति [।]
19. इछा हि मे हेवं निलुधसि पि कालसि पालतं आलाधयेवू ति [।] जनस च
20. वढति विविधे धंमचलने संयमे दानसविभागे ति [।]

---

1. Bühler read अभिहाले. The term means 'a present or an offering' in the Jātaka (Bühler, Z D M G, 46, 53 af). It may mean 'a reward' an opposit of दण्ड (punishment). In Sanskrit अभिहार from अभि + √हृ means an attack or catching hold of'. In this case it may mean 'a criminal or judicidal investigation.'
2. Sk. आत्मप्रत्ययः (=स्वाधीनः)
3. Sk. आश्वस्त (= assured)
4. Sk. व्यवहारसमता (=uniformity in legal procedure)
5. Sk. आयुक्ति (=order)
6. Sk. बन्धनवद्ध (=imprisoned)
7. Sk. तीर्णदण्डानाम् (on whom punisment has been passed)
8. Sk. प्राप्तवधानाम् (sentenced to death)
9. Sk. यौतकं (=respite)
10. Sk. निध्यापयिष्यन्ति (=will persuade to consider).

29. PILLAR EDICT NO. V : DELHI–TOPRA (SOUTH FACE)

Prov. : Topra **Date** : c. 272–232 **B. C.**
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I.*, I., pp. 125 ff.

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [।] सडुवीसतिवस
2. अभिसितेन मे इमानि जातानि अवधियानि कटानि से यथा
3. सुके सालिका अलुने चकवाके हंसे नंदीमुखे गेलाटे
4. जतूका अंबाकपीलिका दळी[1] अनठिकमछे वेदवेयके[2]
5. गंगापुपुटके संकुजमछे कफटसयके पंनससे सिमले
6. संडके ओकपिंडे पलसते सेतकपोते गामकपोते
7. सवे चतुपदे ये पटिभोगं नो एति न च खादियती [।] [अजकाना िं[न]
8. एळका चा सूकली चा गभिनी व पायमीना व अवधिय पतके[3]
9. पि च कानि आसंमासिके [।] वधिकुकुटे नो कटविये [।] तुसे सजीवे
10. नो झापेतविये[4] [।] दावे अनठाये वा विहिसाये वा नो झापेतविये[।]
11. जीवेन जीवे नो पुसितविये [।] तीसु चातुंमासीसु तिसायं पुंनमासियं
12. तिंनि दिवसानि चावुदसं पंनडसं पटिपदाये धुवाये चा
13. अनुपोसथं मछे अवधिये नो पि विकेतविये [।] एतानि येवा दिवसानि
14. नागवनसि केवटभोगसि यानि अंनानि पि जीवनिकायानि
15. न हंतवियानि [।] अठमीपखाये चावुदसाये पंनडसाये तिसाये
16. पुनावसुने तीसु चातुंमासीसु सुदिवसाये गोने नो नीलखितविये[5]
17. अजके एडके सूकले ए वा पि अने नीलखियति नो नीलखितविये [।]
18. तिसाये पुनावसुने चातुंमासिये चातुंमासिपखाये अस्वसा गोनसा
19. लखने नो कटविये [।] यावसडुवीसतिवसअभिसितेन मे एताये
20. अंतलिकाये पंनवीसति बंधनमोखानि कटानि [।]

30. PILLAR EDICT NO. VI : DELHI–TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch. *C. I. I., I.*, pp. 128 ff.

---

1. Bühler read दडी. It means 'terrapins'.
2. Its meaning is uncertain.
3. Restore अवधिया पोतके.
4. Sk. दाहयितव्यः
5. Sk. निर्लक्षितव्यः (= not to be branded).

Text

1. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा [।] दुवाडस
2. वसअभिसितेन मे धंमलिपि लिखापिता लोकसा
3. हितसुखाये से तं अपहटा[1] तं तं धंमवढि पापोवा [।]
4. हेवं लोकसा हितसुखे ति पटिवेखामि अथ इयं
5. नातिसु हेवं पतियासंनेसु हेवं अपकठेसु
6. किमं कानि सुखं अवहामी ति तथ च विदहामि [।] हेमेवा
7. सवनिकायेसु पटिवेखामि[2] [।] सवपासंडा पि मे पूजिता
8. विविधाय पूजाया [।] ए चु इयं अतना[3] पचूपगमने[4]
9. से मे मोख्यमते [।] सडुवीसतिवसअभिसितेन मे
10. इयं धंमलिपि लिखापिता

31. PILLAR EDICT NO. VII: DEHLI-TOPRA (EAST FACE)

Prov. : Topra **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II, pp. 245 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 130 ff.

Text[5]

11. [6]देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] ये अतिकंतं
12. अंतलं लाजाने हुसु हेवं इछिसु कथं जने
13. धंमवढिया वढेया नो चु जने अनुलुपाया धंमवढिया
14. वढिथा [।] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] एस मे
15. हुथा [।] अतिकंतं च अंतलं[7] हेवं इछिसु लाजाने कथं जने

---

1. It may be a Prakrit equivalent of Sk. अप्रहर्ता (= leaving untouched). It my also be suggested that अपहता corresponds to अप्रहृत्वा (= Sk. अपहृत्य) and is derived from अ+प्र+ √हृ (=not transgressing).
2. Sk. प्रत्यवेक्षे (= directing my attention).
3. Bühler read अतुना Sk. आत्मना.
4. Sk. प्रत्युपगमनम् (= a personal visit).
5. This inscription is not engraved on the other pillars of the series.
6. Numbering of the lines is continued from the previous inscription.
7. Senart and Bühler read अन्तलं.

16. अनुलुपाया धंमवढिया वढेया ति नो च जने अनुलुपाया
17. धंमवढिया वढिथा [।] से किनसु जने अनुपटिपजेया [।]
18. किनसु जने अनुलुपाया धंमवढिया वढेया ति [।] किनसु कानि
19. अभ्युंनामयेहं धंमवढिया ति [।] एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं
20. आहा [।] एस मे हुथा [।] धंमसावनानि सावापयामि धंमानुसथिनि
21. अनुसासामि [।] एतं जने सुतु अनुपटीपजीसति अभ्युंनमिसति

ROUND THE PILLAR

22. धंमवढिया च बाढं वढिसति [।] एताये मे अठाये धंमसावनानि सावापितानि धंमानुसथिनि विविधानि आनपितानि य [था पुलि] सा पि बहुने जनसि आयता ए ते पलियोवदिसंति पि पविथलिसंति पि [।] लजूका पि बहुकेसु पानसतसहसेसु आयता ते पि मे आनपिता हेवं च हेवं च पलियोवदाथ

23. जनं धंमयुतं [।] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [।] एतमेव मे अनुवेखमाने धंमथंभानि कटानि धंममहामाता कटा धंम [साव ने][1] कटे [।] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।] मगेसु पि मे निगोहानि लोपापितानि छायोपगानि होसंति पसुमुनिसानं अंबावडिक्या लोपापिता [।] अढकोसिक्यानि पि मे उदुपानानि

24. खानापितानि निंसिढया[2] च कालापिता [।] आपानानि[3] मे बहुकानि तत तत कालापितानि पटीभोगाये पसुमुनिसानं [।] ल [हुके चु] एस पटीभोगे नाम [।] विविधाया हि सुखायनाया पुलिमेहि पि लाजीहि ममया च सुखयिते लोके [।] इमं चु धंमानुपटीपति अनुपटी-पजंतु ति एतदथा मे

25. एस कटे [।] देवानंपिये पियदसि हेवं आहा [।] धंममहामाता पि मे ते बहुविधेसु अठेसु आनुगहिकेसु वियापटासे[4] पवजीतानं चेव गिहि-

---

1. Sk. धर्मश्रावण (= discourses on morality).
2. Bühler connected it with निषिदिया from the Sk. verb निषीदति and translated it as 'rest-houses'. It is corroborated by the Hathigumpha inscription—अरहत-निसीदियासमीपे (line 15). Lüders compared it with Ardhamāgadhi सेढि (= Sk. श्लिष्टि). सेढि is also synonymous with Sk. श्रेणि (नि + श्रयणी). So, he translated it as 'a flight of steps'. Bühler seems to be right, as उदुपानानि includes steps also and a separate mention of steps would be superfluous.
3. Cf. प्रपा in the Nasik Cave-inscription No. 10 P. 3 (E I. 8. 78).
4. It may be प्राकृत equivalent of the Vedic nominative plural in आसः.

थानं च सव [पासं] डेसु पि च वियापटासे [।] संघठसि[1] पि मे कटे
इमे वियापटा होहंति ति हेमेव बाभनेसु अजीविकेसु[2] पि मे कटे
26. इमे वियापटा होहंति ति निगंठेसु[3] पि मे कटे इमे वियापटा होहंति
नानापासंडेसु पि मे कटे इमे वियापटा होहंति ति पटिविसिठं तेसु तेसु
ते [ते महा] माता [।] धंममहामाता चु मे एतेसु चेव वियापटा
सवेसु च अंनेसु पासंडेसु [।] देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा [।]
27. एते च अंने च बहुका मुखा दानविसगसि वियापटासे मम चेव
देविनं च सवसि च मे ओलोधनसि ते बहुविधेन आकालेन तानि तानि
तुठायतनानि पटी [वेदयंति][4] हिद चेव दिसासु च [।] दालकानं पि
च मे कटे अंनानं च देविकुमालानं इमे दानविसगेसु वियापटा होहंति ति
28. धंमापदानठाये धंमानुपटिपतिये [।] एस हि धंमापदाने धंमपटीपति
च या इयं दया दाने सचे सोचवे मदवे साधवे च लोकस हेवं वढिसति
ति [।] देवानंपिये प [ि] प [यद ि] स लाजा हेवं आहा [।] यानि
हि कानिचि ममिया साधवानि कटानि तं लोके अनूपटीपंने तं च अनु-
विधियंति [।] तेन वढिता च
29. वढिसंति च मातापितिसु सुसुसाया गुलुसु सुसुसाया वयोमहालकानं
अनुपटीपतिया बाभनसमनेसु कपनवलाकेसु आव दासभटकेसु संपटी-
पतिया [।] देवानंपिय [पि] यदसि लाजा हेवं आहा [।] मुनिसानं
चु या इयं धंमवढि वढिता दुवेहि येव आकालेहि धंमनियमेन च
निझतिया[5] च [।]
30. तत चु लहु से धंमनियमे निझतिया व भुये [।] धंमनियमे चु खो एस
ये मे इयं कटे इमानि च इमानि जातानि अवधियानि [।] अंनानि पि
चु बहुक [ा नि] धंमनियमानि यानि मे कटानि [।] निझतिया व चु
भुये मुनिसानं धंमवढि वढिता अविहिंसाये भुतानं
31 अनालंभाये पानानं [।] से एताये अथाये इयं कटे पुतापपोतिके चंदम-
सुलियिके होतु ति तथा च अनुपटीपजंतु ति [।] हेवं हि अनुपटीपजंतं
हिदतपालते आलधे होति [।] सतविसति वसाभिसिते न मे इयं
धंमलिबि लिखापापिता ति [।] एतं देवानंपिये आहा [।] इयं
32. धंमलिवि[6] अत अथि सिलाथंभानि वा सिलाफलकानि वा तत कटविया
एन एस चिलठितिके सिया [॥]

---

1. Buddhist order.
2. An order of ascetics allied to the Jains.
3. Sk. निर्ग्रन्थेषु (= among Jain ascetics).
4. Bühler read पटीपादयन्ति (= they point out). पटीवेदयन्ति is a better reading. Cf. प्रतिवेदयन्तु in the Jaugaḍa rock. edict (VI. D)
5. Cf. Sk. निध्याति (=reflection, meditation or selfconversion).
6. It is a variant of धंमलिपि.

32. MINOR PILLAR EDICT : SANCHI

Prov. : Sanchi (M. P.) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I., I., I,* pp. 160 ff.

Text

1. ....[1]
2. ···या[2] भेत··· [।] [सं] घे [स] मगे कटे
3. भिखूनं च भिखुनीनं चा[3] ति पुतप
4. पोतिके चंदमसूरियिके[4] [।] ये संघं
5. भाखति[5] भिखु[6] वा भिखुनि वा ओदाता
6. नि दुसानि सनंधापयितु अनावा
7. ससि[7] वासापेतविये [।] इछा हि मे किं
8. ति संघे समगे[8] चिलथितीके सिया ति [।]

33. MINOR PILLAR EDICT : SARNATH

Prov. : Sarnath (Varanasi) **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Hultzsch, *C. I. I., I.,* pp. 161 ff.

Text

1. देवा [नां पिय]·················
2. ए ल······················
3. पाट [लि पु त] · [न स कि] ये केनपि संघे भेतवे[9] [।] ए चुं खो

1. The first line is not legible. Perhaps it contained something referring to the prevention of breach int he Buddhist Order, which is suggested from the word भेत (भेत्तुम्) in the second line.
2. Bühler read यं. 3. Bühler read या (= or).
4. This anticipates the style of the copper-plate grants. Cf. Delhi-Topra Pillar-edict VII. l. 31.
5. Bühler and Boyer read भोखति. 6. Boyer read भिखू.
7. Sk. अनावास a residence not fit for members of the Saṃgha.
8. Bühler and Boyer read संघसं मगे भिन्दति;
9. Cf. संघं भिदन्ति in Childers Pali Dictionary. SV संघं भिन्दित्वा in the Jātaka, Vol. IV, p. 200, 1. 6.

4. भिखू वा भिखुनि वा संघं भाखति[1] से ओदातानि दुसानि संनंधापयि या आनावाससि[2]
5. आवासयिये [।] हेवं इयं सासने भिखुसंघसि च भिखुनिसंघसि च विनपयितविये [।]
6. हेवं देवानंपिये आहा [।] हेदिसा च इका लिपी[3] तुफाकंतिकं हुवाति संसलनसि[4] निखिता[5]
7. इकं च लिपिं हेदिसमेव उपासकानंतिकं निखिपाथ [।] ते पि च उपासका अनुपोसथं[6] यावु
8. एतमेव सासनं विस्वंसयितवे अनुपोसथं च धुवाये इकिके महामति पोसथाये
9. याति एतमेव सासनं विस्वंसयितवे आजानितवे च [।] आवते च तुफाकं आहाले[7]
10. सवत विवासयाथ तुफे एतेन वियंजनेन[8] [।] हेमेव सवेसु कोटविषवेसु एतेन
11. वियंजनेन विवासापयाथा [॥]

34. MINOR PILLAR EDICT : KAUŚĀMBĪ (PRAYĀGA)

Prov. : Kausambi, Allahabad **Date** : c. 272–232 B.C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XIX. pp. 122. ff.;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 159 ff.

Text

1. [देवानं] [पि] ये आनपयति [।] कोसंबियं[9] महाम [।] त
2. [संघे] [स] म [गे] [कटे] [।] स [·] घसि नो[10] लहिये[11]

---

1. Vogel and Senart read भिखति. Boyer proposed भोखति.
2. Cf. Sanchi version 'अनावासप्सि'.
3. Copy; literally one writing of this inscription.
4. Sk. संसरण (= on office or a place of assembly).
5. Sk. निक्षिप्त (= deposited).
6. अनुपोसथ (=every fast day). 7. आहार (= a district)
8. Sk. व्यञ्जनेन. In the Buddhist literature व्यञ्जन is used in the sense of a letter (Vide *Childer's Pali Dictionary* s. v. व्यंजन)
9. Bühler and Boyre read कोसंबिय
10. Bühler and Boyer proposed न. 11. Bühler read चि ये

3. ....[संघं] [भा] खति[1] भि [खु] व [ा] भि [खु] नि वा[से] [पि] चा

4. [ओ] दात [ा] नि दुसानि [स] नंधापयितु अ [नावा] स [सि][2] [आ] व [ा] सयि [ये] [॥][3]

35. MINOR PILLAR EDICT : RUMMINDEI

Prov. : Rummindei, near Nautanwa (N. E. R.), Nepalese Tarai; **Date** : c. 272–232 B. C.

Lang. : Prakrit (Pali) **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp 1 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 169 ff.

Text

1. देवानपियेन पियदसिन लाजिन वीसतिवसाभिसितेन
2. अतन[4] आगाच महीयिते हिद बुधे जाते सक्यमुनी[5] ति [।]
3. सिला–विगडभी–चा[6] कालापित सिलाथभे च उसपापिते
4. हिद भगवं[7] जाते ति [।] लुंमिनिगामे उबलिके[8] कटे
5. अठभागिये[9] च [।]

---

1. भोखति is proposed by Bühler and Boyer.
2. Bühler read आन [पे] स; Boyer proposed भानावससि.
3. Boyer read भवासयिये.
4. Sk. आत्मना (=voluntarily).
5. Sk. शाक्यमुनि, an epithet of the Buddha, as he was born among the Śākyas.
6. Hultzsch and some other scholars broke this compound word into three words (independent)—सिला, विगडभी and चा and translated it as 'a stone bearing a horse'. It was a very awkward construction. It should be taken as one word equivalent to Sk. शिला–विकटभित्तिका (=a huge wall of stone).
7. Pali भगवा (=Sk. भगवान्) is one who possesses इस्सरीय, धम्म, यस, सिरी, काम and पयतन.
8. Sk. उद्बलिकः (=free from बलि [religious cess]).
9. Sk. आष्टभागिकः (=paying one eighth of land produce instead of usual one sixth).

36. MINOR PILLAR EDICT : NIGALI SAGAR

Prov. : NIGALI Tank in Nepalese Ṭarai;
Date : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, V, pp. 1 ff.;
Hultzsch, *C. I. I., I.*, pp. 165 ff.

Text

1. देवानंपियेन पियदसिन लाजिन चोदसवसाभिसितेन
2. बुधस कोनाकमनस[1] थुबे दुतियं[2] वढिते [।]
3. [विसति] [व] साभिसितेन[3] च अतन आगाच महीयिते
4. [सिलाथ भ] [च] [उस पापिते[4] [।]

37. MINOR PILLAR EDICT : QUEEN'S

Prov. : On the Allahabad Pillar; **Date** : c. 272–232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali) **Scr** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant., X1X*, pp. 122 ff.,
Hulthscz. *C. I. I., I*, pp. 158 ff.

Text

1. देवानंपियषा वचनेना सवत महमता[5]
2. वतविया [।] ए हेता[6] दुतियाये देवीये दाने
3. अंबा-वडिका वा आलमे व[7] दान [गहे] [व] [ए] [वा] [पि] [अ] ` ने

1. कनकमुनि was a प्रत्येक बुद्ध, who attained निर्वाण for himself but did not preach it to the world.
2. Sk. द्वितीयं is used not in the sense of 'second' ordinal but in the sense of 'double the size'. Some take it in the sense of द्वितीयं वारम् (= second time) which implies that the stupa was already enlarged once.
3. This restoration was suggested by Bühler.
4. Restoration proposed by Bühler.
5. Senart and Bühler read महामता.
6. हेत was read by Senart and Bühler.
7. Bühler read वा.

4. कीछि गनीयति[1] ताये देविये षे [।] नानि [हे] वं [ग] [न] [तविये][2]
5. दुतीयाये देविये ति सीवल-मातु कालुवाकिये [॥]

38. CAVE EDICTS NO. I II & III: BARABAR HILL

Prov. : Barabar Hill, Gaya Dist., Bihar;
Date : c. 272-232 B. C. **Lang.** : Prakrit (Pali)
Scr : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind. XX*, pp. 361 ff.; Hultzsch, *C. I. I.*, I, pp. 181 ff.

Text

I

1. लाजिना पियदसिना दुवाडस [वसाभिसितेना][3]
2. इयं निगोहकुभा[4] दिना आजीविकेहि[5] [॥]

II

1. लाजिना पियदसिना[6] दुवा
2. डसवसाभिसितेना इयं
3. कुभा खलतिक[7]पवतसि
4. दिना आजीविकेहि

III

1. लाज पियदसी एकुनवी
2. सतिवसाभिसिते जलघो
3. सागमथात[8] मे इयं कुभा
4. सुपिये[9] ख [लतिक] [पवतसि] दि
5. ना [॥]

---

1. Shall be registered.
2. Hultzsch restores विनति (= विज्ञप्ति).
3. Restoration proposed by Hultzsch is evidently on the basis of the dating formula of regnal years.
4. Sk. न्यग्रोधगुहा. This seems to be the name of the cave.
5. Gośāla, contemporary of Buddha and Mahavira, who founded the Ājīvika sect. It has several affinities with Jainism.
6. Here as in the previous inscription the order of the epithet पियदसि and the noun (लाजा) is changed.
7. खलतिक is the name of a hill.
8. Sk. जलघोषागमार्थतः (= for shelter from the advent of the rainy season).
9. सुप्रिय (= pleasant).

B. INSCRIPTIONS OF DAŚARATHA

1. CAVE EDICTS NO. I, II & III : NĀGARJUNI HILL

Prov. : Nagarjuni Hill. Gaya Dist., Bihar;
Date : c. 232 B. C.
Lang. : Prakrit (Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, XX, p. 364;
Lüders, *Ltst.* Nos. 954–56

Text

I

1. वहियक [ा][1] कुभा दषलथेन देवानंपियेना[2]
2. आनंतलियं[3] अभिषितेना [आजीविकेहि]
3. भदंतेहि[4] वाष[5]-निषिदियाये निषिठे[6]
3. आ-चंदम षूलियं [॥]

II

1. गोपिका[7] कुभा दषलथेना देवा [न] ं पि
2. येना आनंतलियं अभिषितेना आजी
3. विके [हि] [भद] तेहि वाष-निसिदियाये
4. निसिठा आ चंदम षूलियं [॥]

III

1. वडथिका[8] कुभा दषलथेना देवानं
2. पियेना आनंतलियं अ [भि] षितेना [आ]
3. [जी] विकेहि भदंतेहि वा [ष निषि] दियाये
4. निषिठा आ चंदम षूलियं [॥]

---

1. वहियका (= Sk. वाह्यका, external) seems to be the name of the cave.
2. Ordinarily it should precede दषलथेन. Fleet thought that it referred to Asoka and translated......'immediately after being anointed by the beloved of gods (Asoka).
3. Sk. आनन्तर्य (= without gap).
4. An honorific derived from Sk. भवत्. Some suggest that it is derived from भद्रान्त.
5. Sk. वर्षा.
6. Sk. निसृष्टा (= formally given away).
7. Name of the cave.
8. Name of the cave. Sk. वरक्षीका.

CHAPTER III

A. INSCRIPTIONS OF THE ŚUṄGA AGE

1. BARHUT BUDDHIST PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Barhut (Nagaud), Madhya Pradesh;
Date : 2nd Cent. B. C.
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāmhī
Ref. : Hultzsch, *Ind. Ant.*, XIV pp. 138 ff. and XVI p. 227.
Cunningham, Stupas of Bharhut. pp, 128 ff.

Text

1. सुगनं[1] रजे रञो गागीपुतस विसदेवस
2. पौतेण गोतिपुतस[2] आगरजुस[3] पूतेण
3. वाछिपुतेन धनभूतिन कारितं तोरनां[4]
4. सिला कं मं तो च उपंण[5] [॥]

2. BESNAGAR GARUDA PILLAR INSCRIPTION

Prov. : Besnagar (Madhya Pradesh)
Date : Regnal yr. 14, c. 2nd. Cent. B. C
Lang. : Prakrit (influenced by Sanskrit); **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Vogel, *Acrh. Sur. Ind.* A. R. 1908–9, p. 126;
Bhandarkar. *J. B. B. R. A. S.*, XXIII, p, 104

---

1. According to Cunningham and Mitra सुगन stands for श्रुघ्नराज्ये 'in the kingdom of Śrughna.'
2. This word was equated with कौत्सीपुत्रस्य.
3. Cunningham and Mitra equated it with Sk. अग्रराज्यस्य.
4. Hultzsch तोरणं (Ind. Ant. XXI p. 227).
5. Hultzsch उपनी (Ind. Ant. XXI p. 227).

Text

I

1. [दे] व देवस वा [सुदे] वस गरुडध्वजे अयं
2. कारिते इ [अ] हेलिओदोरेण भाग
3. वतेन दियस पुत्रेण तखसिलाकेन
4. योन-दूतेन [आ] गतेन महाराजस
5. अंतलिकितस उप [˙] ता सकासं रञो
6. [का] सी पु [त्र] स[1] [भ] ागभद्रस[2] त्रातारस[2a]
7. वसेन च [तु] दसेन[3] राजेन वधमानस[4] [॥]

II

1. त्रिनि अमुत पदानि [इअ] [सु] अनुठितानि
2, नेयंति [स्वगं] दम चाग अप्रमाद[5] [॥]

3. AYODHYA STONE INSCRIPTION OF DHANADEVA

Prov. : Ayodhya, Fyzabad Dist., U. P.;
Date : 1st. Cent. A. D.
Lang. : Sanskrit (corrupt); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : D. R. Sahni, *Ep. Ind.* XX; p 57; J. D. Ratnakar, Nāgari–Prachārinī–Pattrikā, V, Part I pp. 99–104. G. H. Ojha, ibid., p. 201. ff; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*; X, pp. 202–8.

Text

1. कोसलाधिपेन द्विरश्वमेधयाजिनः सेनापतेः[6] पुष्यमित्रस्य[7] षष्ठेन कौशिकी

1. Bloch and others read कौसीपुत्र. Vogel कासीपुत्र.
2. It is a translation of the Greek word 'Soteros' found on Indo-Greek coins. Very possibly Heliodoros was responsible for the draft of the record.
3. Read दसेन
4. Bhandarkar वासिना मज्ञ [दे] से नङ्गराजे नवध ( ) मा (नुसा) (मनाय).
5. Cf. दमस्त्यागोऽप्रमादश्च एतेष्वमृतमाहितम्, M. B. XII.V. 43. 22.
6. Mahābhāṣya and Mālavikāgnimitra refer to his horse-sacrifice. The latter styles him even as सेनापति.
7. Sanskrit usage would require पुष्यमित्रात् but the language of the record is influenced by Prākrit.

पुत्रेण धन (देवेन)[1]
2. धर्मराज्ञा[2] पितुः फल्गुदेवस्य केतनं[3] कारितं [॥]

4. BHATTIPROLU CASKET INSCRIPTION

Prov. : Bhattiprolu, Krishna, Dist., Madras Pres.;
Date : 2nd Cent. B. C.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler. *Ep. Ind.*, II, pp. 323 ff.

Text

Casket No. I

कर पितुनो च कुर मा [तु] च कुरष सिव [ष] च मजुसं
पणति फालिग षमुगं च बुध सरिराणं
निखेतु [॥] बनव पुतष कुरष षषीतुकष मजुष [॥]
उतरो पिगह पुतो काणीठो [॥]

B. POST-ŚUṄGA INSCRIPTIONS OF INDIAN RULERS

1. HATHIGUMPHA INSCRIPTION OF KHARVELA

Prov. : Hathigumpha, near Bhuvaneshwar, Orissa,
Date : 1st Cent. A. D.
Lang. : Prakrit (allied to Pali); **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Indian Studies,* III, p, 13; Fleet, *J. R. A. S.*. 1910, 242 ff.; K. P. Jayaswal, *J. B. O. R. S.*, III, pp. 424 ff.; IV, p, 364 ff.; XIII, p. 221 ff.; XIV, pp. 150 ff.; K. P. Jayaswal and R. D. Banerji. *Ep, Ind.*, XX, p. 72 ff.

Text

1. नमो अरहंतानं [।] नमो सव सिधानं [॥] ऐरेण[4] महाराजेन महामेघ-

---

1. We may have it धनदेवेन, as the father's name फल्गुदेव makes the possibility a little clear. Apparently he was the local ruler of Ayodhya.
2. Read धर्मराजेन. 3. निकेतनं.
4. Two different Sanskrit forms of this epithet have been suggested as ऐलेन and आर्येण. The former appears to be more apt, which means 'belonging to the Aila family.'

वाहनेन[1] चेति[2] राज व [ं] स वधनेन पसथ सुभ लखनेन चतुरंत लुठ [ण] गुण उपितेन कलिंगाधिपतिना सिरि खारवेलेन

2. [पं] दरस वसानि सीरि [कडार] सरीरवता कीडिता कुमार कीडिका [॥] ततो लेख-रूप गणना-ववहार-विधि विसारदेन सब विजावदातेन नव वसानि योवरज [पा] सासितं [॥] संपुंण चतुवीसति वसो तदानि वधमानसेसयो वेनाभिविजयो[3] ततिये

3. कलिंग राज वसे पुरिस युगे महाराजाभिसेचनं पापुनाति [॥] अभिसितमतो च पधमे वसे वात विहत गोपुर पाकार निवेसनं पटि-संखारयति कलिंगनगरिरिवबी [रं] [।] सितल तडाग पाडियो च बंधापयति सवूयान प [टि] संथपनं च

4. कारयति पनति [सि] साहि सत सहसेहि पकतियो च रंजयति [॥] दुतिये च वसे अचितयिता सातकंनिं[4] पछिम दिसं हय गज नर रध बहुलं दंडं पठापयति [।] कन्ह[5]बेंण गताय च सेनाय वितासिति[6] असिकनगरं [॥] ततिये पुन वसे

5. गंधव वेद बुधो दप नत गीत वादित संदसनाहि उसव समाज कारापनाहि च कीडापयति नगरिं [॥] तथा चवुथे वसे विजाधराधिवासं अहतपुवं कलिंग पुव राज [निवेसितं]..............वितध म [कु] ट............च निखित छत-

6. भिंगारे [हि] त-रतन सपतेये सव रठिक भोजके पादे वंदापयति [॥] पंचमे च दानी वसे नंद राज ति वस सत[7] ओ [घा] टितं तनसुलिय वाटा पणाडिं नगरं पवेस [य] ति सो.........[।] [अ] भिसितो च [छठे वसे] राजसेयं[8] संदंसयंतो सवकर वण

7. अनुगह अनेकानि सत सहसानि विसजति पोर जानपदं [॥] सतमं च वसं [पसा] सतो वजिरघर...........स मतुक पद.........[कु] म.........[।]...........अठमे च वसे महता सेन [।]............... गोरधगिरिं

---

1. It is a family *viruda* like Śātavāhana.
2. Two readings चेति (= चेदि) and चेत (= चैद्य) are proposed. The former is a better one.
3. Barua proposed वधमान-सेसयोवनाभिविजयो.
4. शातकर्णि I of the Andhra–Śātavāhana family.
5. Jayaswal and Banerjee read कन्ह.
6. Jayaswal proposed वितासितं.
7. Sk. त्रिवर्षशत = 300 years. Some propose त्रि + वर्षशत = 103 years which is wrong.
8. राजसूय. Some propose राजैश्वर्य.

8. घातापयिता राजगहं उपपीडपयति [।] एतिन [ा] च कंमपदान स
[ं] नादेन………………सेन वाहने विपमुचितुं मधुरं अपयातो
यवरा [ज] [डिमित (दियुमेत)][1]………यछति………पलव………
9. कपरुखे हय गज रथ सह यति सव घरावास…………सव ग्रहणं च
कारयितुं ब्रह्मणानं ज [य] परिहारं ददाति [।] अरहत………..
[नवमे च वसे]…………
10. …………महाविजय पासादं कारयति अठतिसाय सतसहसेहि [॥]
दसमे च वसे दंड संधी सा [ममयो] भरधवस पठानं मह [ि]
जयनं…………कारापयन्ति [॥] [एकादसमे च वसे]…………प
[ा] यातानं च म [नि] रतनानि उपलभते
11. …………पुवं राजनिवेसितं पीथुंडं गदभनंगलेन कासयति [।]
जन [प] द भावनं च तेरस वस सत कतं भि [ं] दति त्रमिर दह
संघातं[2] [।] बारसमे च वसे…………[सह] सेहि वितासयति
उतरापध राजानो…………
12. म [ा] गधानं च विपुलं भयं जनेतो हथसं गंगाय पाययति [।]
म [ाग] ध [ं] च राजानं बहसतिमितं[3] पादे वंदापयति [।]
नंदराज[4] नीतं[5] च का [लि] ंग-जिनं संनिवेस…………अंग मगध
वसुं च नयति [॥]
13. …………[क] [ं] जठर [लखिल] [गोपु] राणि सिहराणि
निवेसयति सत विसिकनं [प] रि हारेहि] अभुतमछरियं हथी निवा
[स] परिहर…………हय हथि रतन [मानिकं] पंडराजा………
[भु] त मनि रतनानि आहरापयति इध सत [सहसानि]
14. …………सिनो वसीकरोति [।] तेरसमे च वसे सुपवत विजय चके
कुमारीपवते अरहते (हि) परिवन सं [सि] तेहि [6]कायनिसीदियाय
यापूजावकेहि राज भितिनि चिन वतानि वास [ा] [सि] तानि

---

1. It is a most controversial reading. Those who read डिमित, identify it with Demetrios, son of Euthedemos and push back खारवेल in the first quarter of the second century B. C. There appear to be four letters which may be read दि उ मे त (= Diomedes, one of the later Greek kings in India).
2. Jayaswal read त्रमिर-देष-सघात (= confederacy of the Tamil countries).
3. Sk. बृहस्पतिमित्र ; but he cannot be identified with पुष्यमित्र on the ground that बृहस्पति is the presiding deity of the पुष्या नक्षत्र.
4. महापद्मनन्द, who according to the Purāṇas was a great conqueror.
5. Barua proposed नन्दराज-जितं.
6. Barua read कयम् = Sk. कल्य = Pali कल्ल (= healthy or sound).

पूजानुरत उवा [सग खा] खवेलसिरिना जीवदेह [सयि] का परिखाता [॥]

15. ....सकत समण सुविहितानं च सव दिसानं ञ [नि] नं तपसि इ [सि] न संघियनं अरहतनिसीदिया समीपे पाभारे वराकार समुथापिताहि अनेकयोकनाहिताहि............सिलाहि............

16. ....चतुरे च वेडुरिय गभे थंभे पतिठापयति पानतरीय सत सहसेहि [।] मु [खि] य कल वोछिनं च चोय [ठि] अंग संतिक [*] तुरीयं उपादयति [।] खेम-राजा स वढ राजा स भिखु राजा धम राजा पसं [तो] सुनं [तो] अनुभव [तो] कलानानि

17. ....गुण विसेस कुसलो सव पासड पूजको सव दे [वाय] तन सकार कारको अपतिहत चक वाहनबलो चकधरो गुतचको पवतचको राजसिवसू कुल विनिश्रितो महाविजयो राजा खारवेलसिरि [॥]

2. NANAGHAT CAVE INSCRIPTION OF NĀGANIKĀ

Prov. : Nanaghat, Bombay Pres. **Date** : Early 1st Cent. B.C.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, Arch. Sur. *West Ind.*, v, pp. 60 ff.

Part I (left wall)

1. [सिधं ।][1]......नो धंमस नमो ईदस नमो संकंसन वासुदेवानं चंद सूरानं[2] [महि] मा [व] तानं चतुंनं च लोकपालानं यम वरुन कुबेर वासवानं नमो [॥] कुमारवरस ख [द] सिरिस[3] र [ञो]
2. ......[व] ीरस सूरस अप्रतिहत चकस दखि [नप] ठ [पतिनो]...[4]
3. [मा]......[बाला] य महारठिनो अंगिय कुल वधनस सगर गिरिवर वल [या] य पथविय पथम वीरस वस......य व अलह (वंतठ)... सलसु ...महतो मह......
4. सिरिस......भारिया देवस पुतदस वरदस कामदस धनदस [खद] सिरि मातु सतिनो सिरिमतस च मातु [य] सीम......
5. वरिय...। [न] ागवर दयिनिय मासोपवासिनिय गह तापसायचरित ब्रह्मचरियाय दिख व्रत यंञ सुंडाय यञा हुता धूपन सुगंधा य निय...

---

1. Bühler's restoration is ओं (or सिधं) नमो प्रजापतिनो धंमस.
2. Bühler चंद सूतानं.
3. Usually read as वेदि.
4. The suggested restoration is सातकंणिसिरिस पुतस, मातुप नायनिकाय. Sarkar prefers शिमुक-सातवाहनस वंसवधनस० to avoid the duplication of Nayanika's name.

6. रायस···[य] ञेहि यिठं [।] वनो । अगाधेय यंञो द [खि] ना दिना
गावो बारस १० (+) २ असो च १ [।] अनारभनियो यंञो
दखिना धेनु······

7. ······दखिनायो दिना गावो १००० (+) ७०० हथी १०······

8. ······स···ससतरय[1] [व] ासलठि २०० (+) ८० (+) ९ कुभियो
रुपामयियो १० (+) ७ भि······

9. ······रिको यंञो दखिनायो दिना गावो १०००० (+) १००० असा
१०८० पस [पको]·········

10. ·········१० (+) २ गमवरो १ दखिना काहापना २०००० (+)
४००० (+) ४०० पसपको काहापना ६०००।[2] राज [सूयो यंञो]
·········सकटं

Part II (right wall)

11. धंञगिरि तंस पयुतं सपटो १ असो १ असरथो १ गावीनं १०० [।]
असमेधो यंञो[3] बितियो [यि] ठो दखिनायो [दि] ना असो रुपाल
[·का] रो १ सुवंन·········नि १० (+) २ दखिना दिना काहापना
१०००० (+) ४००० गामो १ [हठि]·········[दखि] ना दि [ना]

12. गावो[4] सकटं धंञगिरितस·········पयुतं·········[।] ोवायो यंञो······
१० (+) ७ [धेनु]·········ो • ोवाय·········सतरस

13. ······१० (+) ७ अच······न······लय······पसपको दि [नो]······
[दखि] ना . दिना सु······पीनि १० (+) २ अ (?) सो[5] रुप
[ाळं] कारो १ दखिना काहाप [ना] १००००·········२

14. ······•······गावो १०००० [।] [भगल] दसरतो यंञो यि [ठो]
[दखिना] [दि] . ना [गावो] १०००० । गर्गतिरतो यञो यिठो
[दखिना]······पसपको पटा ३०० । गवामयनं यंञो यिठो [दखिना
दिना] गावो १००० (+) १०० ।·········गावो १००० (+) १००
पसपको काहापना······पटा १०० [।] अतुयामो यंञो······

15. ·········[ग] वामयनं य [·ञो] दखिना दिना गावो १०००० (+)
१०० । अंगिरस [ा] मयनं यंञो यिठो [द] खिना गावो १००० (+)
१०० । त···········[दखिना दि] ना गावो १००० (+) १०० ।
सतातिरतं यंञो·········१००·········[।]······[यं] ञो दखिना ग
[ा] [वो] १००० (+) १०० [।] अंगिरस [ति] रतो यंञो यिठो
[दखि] ना गा [वो]······[।]

---

1. Sarkar would have it सवं.
2. Bühler takes it to indicate '√'.
3. Bühler omits यंञो in his transcript.
4. Indraji reads after गावो the figure 6000.
5. Bühler takes it as तेस.

16. ·········[गा] वो १००० (+) २ [।] छन्दोमप [व] मा [नतिरत] दखिना गावो १००० । अं [गि] र [सतिर] तो यं [ञो] [यि] ठो द [खिना]······[।]······रतो यिठो थञ्ञो दखिना दिना······[।]··· तो यंञो यिठो दखिना·········[।]·········यञो यिठो दखिना दिना गावो १००० ।

17. ·········न स सयं·········दखिना दिना गावो·········त·········[।] [अं] गि [रसा] मयनं छवस······[दखि] ना दिना गाव १०००······ [।]······[दखिना] दिना गावो १००० । तेरस······अ······[।]

18. ·········[।] तेरसरतो स······छ······[अ] ाग दखिना दिना गावो··· [।]·········दसरतो म·········[दि] ना गावो १०००० । उ········· १०००० । द·········

19. ·········[यं] ञो दखिना दि [ना]···········

20. ·········[द] खिना दिना···········

3. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTAKARṆI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.
Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 18.
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII, pp. 71 ff.; Bühler, *Arch. Surv. West India,* VI, pp. 104 ff.

Text

(East wall of the Veranda in Cave No. 3)

1. सि [धं] [॥] सेनाये [वे] जयं[1] [ति] ये विजय-खधावारा [गो] वधनस बेनाकटक[2]-स्वामि गोतमिपुतो सिरि सदकणि
2. आनपयति गोवधने अमच्च वि [ण्हु] पालितं[3] [।] गामे अपर कखडि [ये] [य] खेतं अजकालकियं उसभदातेन भूतं निवतन

---

1. Senart takes it to be a city which corresponds to modern Banavasi in North Kanara. Sarkar's preference as an epithet of सेना becomes clear with next line.
2. वेनाकटक was probably situated on the river Benra, in the Naisk district. The river Benra can hardly be identified with Wainganga or Penganga.
3. Senart : पालित

3. सतानि बे २०० एत अम्हखेत निवतण सतानि बे २०० इमेस पवजितान तेकिरसिण[1] वितराम [।] एतस चस[2] खेतस परिहार
4. वितराम अपावेसं[3] अनोमस अलोण खा [दकं][4] अरठसविनयिकं सवजातपारिहारिक च [।] ए [ते] हि नं[5] परिहारेहि परिह [र] हि [।]
5. एते चस खेत परिहा [रे][6] च एथ निबधापेहि [।] अवियेन आणतं [।] अमचेन सिवगुतेन छतो [।] महासामियेहि उपरखितो [।]
6. दता पटिका सवछरे १० (+) ८ वास पखे २ दिवसे १ [।] तापसेन कटा [॥]

4. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪPUTRA ŚĀTKARṆI

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd Cent. A. D.; regnal year 24.

Lang. : Prakrit ; **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, p. 73; Bühler, *Arch. Surv. West India*, IV, pp. 105 ff.

Text

1. सिद्धं [॥] गोवधने अम [च]स सामकस[7] [दे] यो [रा] जाणितो[8] [।]
2. रञो गोतमिपुतस सातकणि [स[9]] म [हा] देवीय[10] च जीवसुताय राज-मातुय वचनेन गोवधने[11] [अम] चो[12] सामको अरोग वतव [।] ततो एव च
3. वतवो [।] एथ[13] अम्हेहि पवते तिरण्हुम्हि अम्ह धमदाने लेणे पति-वसतानं[14] पवजितान भिखून गा[मे] कखडीसु पुव खेतं दत [।] त च खेत

---

1. It is a mistake for तरसिकानं (त्रैरश्मिकानां, of those residing on the त्रिरश्मि hill.

2. Read एतस च.

3. Senart : अपवेसं.

4. Senart : खादक.

5. Senart has it as न.

6. Senart : परिहार.

Note–B denotes Bühler and I Bhagwanlal Indraji in the readings.

7. B and I समकस.

8. I : राजनितो ; Bühler राजणि.

9. I has सातकणिस.

10. B has देविय.

11. I has गोबधन.

12. This restoration is due to Senart. But B and I do not mention this च.

13. B has एठ.

14. I and B have—सतान.

4. [न] कसते[1] [।] सो च गामो न वसति [।] एवं[2] सति य[3] दानि एथ नगर-सीमे राजकं खेतं[4] अम्ह[5]-सतकं ततो एतेस[6] पवजितान भिखूनं तेरण्हुकानं दद [म]

5. खेतस निवतण सतं १०० [।] तस च खेतस परिहार वितराम अपावेस अनोमस अलोण-खादक-अरठ-सविनयिक सव-जात-पारिहारिक च[7][।]

6. एतेहि न परिहारेहि परिहरेठ[8] [।] एत चस खेत परीहा [रे[9]] च एथ[10] निबधापेथ[11] [।] अवियेन[12] आणत [।]पटिहा (र)-रखिय लोटाय छतो[13] लेखो[14] [।] सवछरे २० (+) ४

7. वासान[15] पखे ४ दिवसे पचमे[16] ५ [।] सुजिविना [17] कटा [।] निबधो[18] निबधो सवछरे[19] २० (+) ४ गिंहान पखे २ दिवसे १० [॥]

5. NASIK CAVE INSCRIPTION OF GAUTAMĪ BALAŚRĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 19.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII pp. 60 ff.; *Arch. Surv. West Ind.*, IV, pp. 180 ff.

Text

1. सिद्धं[20] [॥] रञो वासिठीपुतस[21] सिरिपुळुमायिस सवछरे[22] एकुनवीसे १० (+) ९ गीम्हाणं[23] पखे बितीये २ दिवसे तेरसे १० (+) ३ राजरञो गोतमी पुतस हिमव [त] मेरु

2. मंदर-पवत-सम-सारस असिक-असक[24]-मुळक-सुरठ-कुकुरापरंत-अनुप-

---

1. I has वकसते ; B वकंसते ; but in Senart's व is indistinct.
2. B has एव. 3. I and B have it as सतिपं.
4. I and B have खतं. 5. B has अमहस. 6. I has पतेस.
7. B omits this च. 8. I: इरेच ; B: हरेठ.
9. I and B have परिहार. 10. B has एठ. 11. B: धालठ.
12. I सवियेन. 13. I लाजनीयमता ; B : लोटायमता.
14. I and B : लेखे. 15. B (व) सान. 16. I : पंचमे.
17. I : पु(व) जितिना ; B. पुजिहिना. 18. I: —वधा. 19. B has संवाधरे.
Note:—I = Bhagwanlal Indraji; B = Bühlar.
20. I = सिद्ध. 21. I and B have = सिठीपुत.
22. Sarkar and I : सवछरे; B : संवछरे; Senart सविछरे.
23. B and I : गिंहान: Senart गिंहाण. 24. I : असिक सुसक.

MALAKPET

विदभ-आकरावंति-राजस विझ-छवत-पारिचात[1]-सय्ह (सह्य)-कण्हगिरि-मचसिरिटन-मलय-महिद-

3. सेटगिरि-चकोर-पवत-पतिस सवराज [लोक]-म[˙]डल-पतिगहीत-सासनस दिवसकर-[क]र-विबोधित-कमलविमल-सदिस-वदनस तिसमुद-तोय-पीत-वाहनस पटिपू [˙]ण-चद-मडल-ससिरीक-

4. पियदसनस वर-वारण-विकम-चारु-विकमस भुजगपति-भोग-पीन-वाट[2]-विपुल-दीघ-सुद[र]-भुजस अभयोदकदान-किलिन-निभय-करस अविपन-मातु-सुसूसाकस[3] सुविभत-तिवग-देस-कालस

5. पोरजन-निविसेस-सम-सुख-दुखस[4] खतिय-दप-मान-मदनस सक-यवन-पल्हव-निसूदनस धमोपजित-कर-विनियोग-करस किंतापराधे पि सतु-जने अ-पाणहिसा-रुचिस दिजावर-कुटूब-विवध

6. नस खखरात[5]-वस[6]-निरवसेस-करस सातवाहनकुल-यस-पतिथापनकरस सव-मंडलाभिवादित-च [र] णस विनिवतित-चातूवण-संकरस[7] अनेक-समरावजित-सतु-सघस अपराजित-विजयपताक-सतुजन-दुपधसनीय[8]

7. पुरवरस कुल-पुरिस-परपरागत-विपुल-राज-सदस आगमान[9] [नि] लयस सपुरिसानं असयस सिरी [ये] अधिठानस उपचारान[10] पभवस एककुसस एक धनुधरस एक सूरस[11] एक बम्हणस राम-

8. केसवाजुन-भीमसेन-तुल-परकमस[12] छुण-घनुसव[13]-समाज-कारकस नाभाग-[14]नहुस-जनमेजय-सकर-य[या]ति-रामाबरीस-सम-तेजस अप-रिमितमखयमचितमभुत पवन-गरुळ[15]-सिध-यख-राखस-विजाधरभूत[16]-गधव-चारण-

9. चद-दिवाकर-नखत-गह-विचिण-समरसिरसि जित-रिपु-सघस नागवर[17]-

---

1. B : परिवात. 2. I and B : पीनवट. 3. I : सुसुसा.

4. Constitutionally and morally an Indian king was regarded as the servant of the subjects. He was not entitled to have his perosnal likes and dislikes. Cf.

प्रजासुखे सुखी राजा तद्दुःखे यश्च दुःखितः।
स कीर्तियुक्तो लोकेऽस्मिन् प्रेत्य स्वर्गे महीयते ॥ विष्णु संहिता, 3.70

also Arthaśāsta Bk I. chap. 19, 16 :

प्रजासुखे सुख राज्ञः प्रजानाञ्च हिते हितम् ।
नात्मप्रियं हितं राज्ञः प्रजानां तु प्रियं हितम् ॥

also जनसजानपदसा हितसुख of Aśoka edicts.

5. Sk. क्षहरात. 6. B : वंस. 7. Senart : चातुवण सकरस.

8. B : पधससनीय. 9. I : मानं. 10. I : चारानं.

11. B omits एक सूरस in his transcript. 12. B : पराक.

13. I : छणयनुस. 14. B : न भाग. 15. I : गरूड.

16. I : भूतं. 17. I : णंगवर; B : नग.

खधा गगनतलमभिविगाढस कुल-विपु [लसि]रि-करस सिरि सात-कणिस मातुय महादेवीय[1] गोतमीय बलसिरीय सचवचन-दान-खमा-हिसा-[2]निरताय तप-दम-निय

10. मोपवास-तपराय राजरिसिवधु [3]सदमखिलमनुविधीयमानाय कारित देयधम [केलासपवत[4]]-सिखर-सदिसे-[ति]रण्हु-पवत-सिखरे विम [ान[5]] वर-निविसेस-महिढीकं लेण [।] एत च लेण महादेवी महाराज-माता महाराज-[पि] तामही[6] ददाति निकायस भदाव-नीयान[7] भिखु-सघस[8] [।]

11. एतस च लेण [स] चितण[9] निमित महादेवीय अयकाय सेवकामो पियकामो च ण [ता] ❀ ❀ ❀ ❀ [दखिणा] पथेसरो[10] पितु-पतियो धमसेतुस [ददा] ति गामं तिरण्हु पवतस अपर-दखिण-पसे-पिसाजि-पदक[11]-सव-जात-भोग-निरठि [॥]

6. NASIK CAVE INSCRIPTION OF VĀSIṢṬHĪPUTRA PULUMĀVĪ

Prov. : Nasik, Bombay Pres.

Date : 2nd cent. A. D.; regnal year 22.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Senart, *Ep. Ind.* VIII,pp. 65 ff.; No. 3; Bühler, *Arch. Surv. West Ind.*, IV, p. 110, No. 19:

Text

1. सिद्धम् । नवनर-स्वामी वासिठी-पुतो सिरि पुळुमावि [आ] नपयति गोवधने आमच[12]

2. सिवखदिल य अ [म्हेहि] सव १० (+) ९ गि प २ दिव १० (+) ३ धनकट समनेहि यो एथ [पवते[13]] तिर [ण्हुम्हि[14]]……न धं [म] सेतुस [ले] णस पटिसंथरणे [दत] अखय [नीवि[15]] हेतु एथ गोव-धनाहारे दखिण-मगे गामो सुदिसणा [16] भिखुहि देवि-लेण वासीहि

1. B : देविय. 2. I : हिंसा. 3. B : वधू सदम.
4. This restoration is due to Bühler. 5. B and I restored it.
6. I : पताम. 7. B : —निया; B and I : —थान नि.
8. I : संघस. 9. B : चितना.
10. B : पठिसरी. 11. B : पिसाची.
12. I and B : अमच. 13. This restoration is due to I.
14. I and B restored it. 15. I and B restored it.
16. B : सदसना.

निकायेन भद्रायनियेहि [प] तिगय[1] दतो[2] [।] एतस दान-गामस सुदिसन [स] परिविटके एथ गोवधन [हारे] पुव-मगे

3. गाम[3] समलिपद ददाम[4] [।] एत त मह-अद्दरकेन[5] ओदेन[6] धम-सेतुस लेणस पटिसंथरणे अखय-निवि-हेतु[7] गाम सामलिप [द] [भिखुहि देवि] लेण [वासीहि] [निका] येन[8] भद्रायनियेहि[9] पति [ग] यह [ओ] यप [पे] हि [।] एतस च गामस सामलि [पदस भिखुहल परिहार]

4. वितराम अपा [वे] स अनोमस अ [लो]णखादक अरठसविनविक सवजात पारिहारिक च [।] एतेहि न परिहारेहि परिहरेहि [।] एत च गाम समलिपद प [रि] हारे च एथ निबधापेहि सु [दिसन] गामस च [।] सुदिसना [स] विनिब [ध] कारेहि अणता [।] महासेनापतिना मेधुनेन·········ना छतो [।] बटि [का]······केहि ·········तो [।] दता पटिका सव २२ गि पखे ❀ दिव ७ [।] ❀ तकणिना[10] कटा [।] गोवधन वाथवान[11] फा [सुकाये[12]] विण्हु-पालेन[13] स्वामि वणन[14] णत [।] नम[15] भगत-सपति[16]-पतपस जिनवरस बुधस [॥]

7. BAḌVA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MAUKHARĪS

Prov. : Baḍva, Kotah, Rajasthan;
Date : Kṛta year 295 = 238 A. D.
Lang. : Prakrit influenced by Sanskrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : A. S. Altekar, *Ep. Ind.* XXIII, p. 52.

Text

सिद्धं । क्रितेहि[17] २००+९०+५ फ [ा] लगुण[18] शुक्लस्य[19] पक्षे दि०

---

1. I : पतिखय; B : पटिखय.
2. B : दता.
3. I and B : गामो.
4. I and B : ददिम.
5. I : महा·····; I and B :—कल.
6. I : ओदान.
7. B :—हेता.
8. I भिखुहि देवी लेणवा (से हि निका) येन.
9. —I : पनियेहि; B : पनिषहि, B : त (·····भि) खुहि लेण वासेहि निका) येन.
10. I : 7 सातकणिना; B : सा···कनेसेन.
11. B : वथवन.
12. I : फासुकाषम; B : फेसरये.
13. B : विन्हु; वेण्हु.
14. I : सामि वणनाणत; B : सामि वननानत.
15. I and Senart नमो.
16. I : भग (व) तस B : भगतस.
17. कृतैः.
18. Correct form फाल्गुन.
19. Read शुक्लस्य.

श्रिमहासेनापतेः[1] मोखरेः[2] बलपुत्रस्य[3] बलवर्द्धनस्य यूपः। त्रिरात्र संमितस्य दक्षिण्यं[4] गवां सहस्रं[5] [१०००]।

8. NANDASA SACRIFICIAL PILLAR INSCRIPTION OF THE MĀLAVAS.

Prov. : Nandasa Vill. Sahārā Dist. Udaipur, Rajasthan.
Date : Kṛta 282.
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Brāhmī, Rajasthana.
Ref. : A. S. Altekar. *Ep. Ind.*, XXVII p. 252ff.

Text

1. सिद्धम् । कृतयोर्द्वयोर्व्वर्षशतयोर्द्व्य शीतयोः २०० ८० [२ चैत्र पूर्ण्णमासीं] (स्या) मस्यामपूर्व्वायां महता स्वशक्तिगुणगुरुणा पौरुषेण प्रथम चन्द्रदर्श [नमिव मा] [लव गण विषयमवतार]

2. यित्वैकषष्टिरात्रमतिसत्रमपरिमितधर्म्ममात्रं समुद्धृत्य (त्य) पितृ पैता-महि (ही) न्धुरमाधृत्य (त्य) सविपुलं द्यावापृथिव्योरन्तरमनुत्तमेन [यशसा] [स्वकर्म संपादया विपुलां समु]

3. पगतामृद्धिमात्मसिद्धिं वितत्यमायामिव सत्रभूमौ सर्व्वकामौघधारां वसोर्द्धारमिवब्राह्मणाग्नि वैश्वानरेषु हुत्वा ब्रह्मेन्द्र प्रजापति महर्षि विष्णु [स्थानेषु कृतावकाशस्य पापनि]

4. निरवकाशस्य सितसभावसथ तडाक कूपदेवायतन यज्ञ दान प्रजा विपुल पालन प्रसंगऽपुराणं (ण) राजर्षि धर्म पद्धती (ति) सतत कृत-समनु गमन निश्च [य़स्य स्वगुणातिशय विस्तरैर्मनु]

5. निर्व्विशो (शे) षमिव भुवि मनुष्यभावं यथा यथार्त्थमनुभवत इच्वाकु प्रथित राजर्षिवंशे मालववंशे प्रसूतस्य जनयन्तन पु [प्र] भी [भा] प्र [?] वर्द्धनपौत्रस्य जयसोमपुत्रस्य सोगिने [तुः] श्री (?) सोम-स्यानेक शत गोसहस्र]

6. दक्षिणा । वृषप्रमत्त श्रृङ्ग विप्रघृष्टचित्यवृक्ष यूपसंकट तीरो (रे) पुष्कर प्रतिलम्भभूते स्वधर्मसेतौ महा [तडाके यूप प्र] तिष्ठा कृता [।]

---

1. श्रीमहासेनापते. 2. मौखरे. 3. बलस्य पुत्रस्य.
4. दक्षिणां or दाक्षिण्यम्. 5. सहस्र (सं).

9. NAGARAJUNIKONDA INSCRIPTION OF VĪRAPURUṢADATTA

Prov. : Nagarjunikonda Hill, Guntur, Madras Pres.
Date : 3rd cent. A. D.; regnal year 6.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Southern Brāhmī
Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* XX, pp.16 ff.

Text

1. सिधं [॥] नमो भगवतो देवराज-सकतस सुपबुध-बाधिनो[1] सवंञुनो
2. सव-सतानुकंपकस जित-राग-दोस-मोह-विपमुतस महागणि-वसभ
3. [गं] धहथिस संम-सं [बुध] स धातुवर-परिगहितस [।] महाचेतिये-महाराजस
4. विरूपखपति-महासेन-परिगहितस हिरण-कोटि-गोसतसहस-हलस-
5. तसह [स]-दायिस सवथेसु अपतिहतसंकपस वासिठिपुतस इस्वाकुस
6. सिरिचातमूलस सोदरा भगिनि रंञो माढरीपुतस सिरि विरपुरिसदतस
7. पितुछा महासेनापतिस महातलवरस वासिथी-पुतस पूकीयानं कंदसिरि [स]
8. भरिया समण-बमण[2]-कवण-वनिजक दीनानुगह वेलामिक-दान-पटि-
9. भागवो[3]-छिंन-धीर-पदायिनि सव-साधु-वछला महादानपतिनि महातलवरि खंदसागरंनक-माता
10. च [ा]तिसिरि अपनो उभयकुलस अतिछितमनागतवटमानकानं परिनामेतुनं
11. उभय-लोक-हित-सुखावहथनाय च अतनो च निवाण-सपति-संपादके
12. सव-लोक-हित-सुखावहथनाय च इमं खंभं पतिथपितं ति [।]
13. रंञो सिरि वीरपुरिसदतस सव ६ वा प ६ दि १० [॥]

C. INSCRIPTIONS OF THE FOREIGN DYNASTIES

1. NASIK CAVE INSCRIPTION OF UṢAVADĀTA

Prov. : Nasik, Bombay Pres.,
Date : 1st cent. A. D.; regnal year 42.
Lang. : Prakrit, **Scr.** : Brāmhī
Ref. : Senart. *Ep. Ind.* VIII, pp. 82 ff., No. 12.

---

1. Vogel बोधिनो. 2. Vogel बम्हण. 3. Vogel परिभगवो.

Text

1. सिधं [॥] वसे ४० (+) २ वेसाख मासे राञो[1] वहरातस खत्रपस नहपानस जामातरा दीनीकपुत्रेन उषवदातेन संघस चातुदिसस इमं लेणं[2] नियातितं [।] दत चानेन[3] अखय निवि काहापण सहस्रा

2. नि त्रीणि ३००० संघस चातुदिसस ये इमस्मिं लोणे वसांतान[4] [ं] भविसंति चिवरिक कुशाणमूले[5] च [।] एते च काहापणा प्रयुता गोवधनं वाथवासु श्रेणिसु [।] कोलीक निकाये २००० वृधि पडिक शत अपर कोलीक[6] निका

3. ये १००० वधि पा [यू[7]] न [प] डिक-शत [।] एते च काहापणा [अ] पडिदातवा वधि भोजा [।] एतो चिवरिक सहस्रानि बे २००० ये पडिके सते [।] एतो मम लेणे वसवुथान भिखुनं वीस [।] य एकीकस चिवरिक बारसक [।] य सहस्र प्रयुतं पायुन पडिके शते अतो कुशन

4. मूल [।] कापूराहारे च गामे चिखलपद्रे दतानि नाळिगेरान मुल सहस्राणि अठ ८००० [।] एत च सर्वं स्रावित[8] [नि] गम सभाय निबध[9] च फलकवारे चरित्रतो ति [।] भूयोनेन दतं वसे ४० (+) १ कातिक शूधे पनरस पुवाक् वसे ४० (+) ५

5. पनरस नियुतं भगवता [ं] देवानं ब्राह्मणानं च कार्षापण सहस्राणि[10] सतरि ७००० प [ं] चत्रि [ं] शक सुवण कृता दिन सुवर्ण[11] सहस्रणं[12] मूल्य [ं][13] [॥]

6. फलकवारे चरित्रतो ति [॥]

2. NASIK CAVE INSCRIPTION OF UṢAVADĀTA

Prov. : Nasik, Bombay Pres.
Date : 1st cent. A. D.; regnal year 45.
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Senart, *Ep. Ind.*, VIII, pp. 78 ff. No. 10.

---

1. B : रञो.
2. I and B : लेण.
3. I : दता नेन; B : दत चनेन.
4. I and B : वसातान.
5. I : कुशण मूले.
6. B : कोलिक.
7. I and B : पाथुन.
8. I : सावित.
9. I : नीबध.
10. I : सहश्राणि.
11. I : सुवर्ण.
12. I : —श्राणं; B : —श्रणं.
13. I : मुल्यं; B : मूलं.

Text

1. सीद्धम[1] [॥] राज्ञः क्षहरातस्य क्षत्रपस्य नहपानस्य जामात्रा दीनीक-पुत्रेण उषवदातेन त्रि-गोशत-सहस्रदेन नद्या बार्णासायां सुवर्णदान-तीर्थंकरेण देवत [।] भ्यः ब्राह्मणेभ्यश्च षोडश ग्रामदेन अनुवर्षं ब्राह्मण-शतसाहस्त्री-भोजापयित्रा

2. प्रभासे पुण्यतीर्थे ब्राह्मणेभ्यः अष्टभार्याप्रदेन[2] भरुकच्छे दशपुरे गोवर्धने शोर्पारगे च चतुशालावसध-प्रतिश्रय-प्रदेन आराम-तडाग[3]-उदपान करेण इबा-पारादा-दमण-तापी-करबेणा-दाहनुका-नावा-पुण्य-तर-करेण एतासां च नदीनां उभतो तीरं सभा-

3. प्रपाकरेण पींडीतकावडे[4] गोवर्धने सुवर्णमुखे शोर्पारगे च रामतीर्थे चरक पर्षभ्यः ग्रामे[5] नानंगोले द्वात्रीशत-नाळीगेर-मूल-सहस्र-प्रदेन[6] गोवर्धने त्रीरश्मिषु पर्वतेषु धर्मात्मना इदं लेणं[7] कारितं इमा च पोढियो[8] [॥] भटारका अज्ञातिया च गतोस्मिं वर्षा रतुं मालये [हि] ❀ ❀ हि रुधं उतमभाद्रं[9] मोचयितुं [।]

4. ते च मालया प्रनादेनेव अपयाता उतमभद्रकानं[10] च क्षत्रियानं सर्वे परिग्रहा कृता [।] ततोस्मिं[11] गतो पोक्षरानि [।] तत्र च मया अभिसेको कृतो त्रीणि च[12] गोसहस्रानि दतानि ग्रामो[13] च [॥] दत च [।] नेन क्षेत्र [˙] ब्राह्मणस वाराहि-पुत्रस अश्विभूतिस हथे कीणिता मुलेन[14] काहापण-सहस्रेहि चतुहि ४००० यो स-पितु-सतक नगरसीमायं उतरापरा [यं] दीसायं[15] [।] एतो मम लेने वस

5. तानं[16] चातुदीसस[17] भिखु-सघस मुखाहारो भविसती [॥]

3. JUNAR CAVE INSCRIPTION OF THE REIGN OF NAHAPĀNA

Prov. : Junar, Poona Dist., Bombay Pres.

Date : 1st cent. A. D., regnal year. 46.

Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Burgess and Bühler, *Arch. Surv. W. Ind.* IV, p. 103

---

1. Some read सिद्धं. 2. cf Kūrma-Purāṇa II, 39, 79. 3. B : तदाग.
4. I : पिंडी. 5. B : ग्राम. 6. B : सह प्रदेन.
7. I and B : लेण. 8. B : पोधिपो. 9. B : भद्रं.
10. B :……कानां. 11. B : कृता ततोऽस्मि. 12. B : तीणि गोसहस.
13. B : गामो. 14. I and B : मूले. 15. I : दिसा.
16. I and B—तान. 17. I :—तुदिस.

Text

1. [राञो] महखतपस सामि नहपानस[1]
2. [आ[2]] मतस वछ सगोतस अयमस
3. [दे] [यधम] च (पो) हि मटपो च पुञथय वसे ४० (+) ६ कतो [॥]

4. ANDAU STONE INSCRIPTIONS OF THE REIGN OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Andau, Khavda, Kuch.
Date : 2nd cent. A. D., Śaka year 52 = 130 A. D.
Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** :Brāhmī.
Ref. : R. D. Banerji, *Ep. Ind.*, XVI, pp. 23 ff.

Text

No. (I)

1. [राज्ञो] [चाष्ट] नस य्सामोतिक-पुत्रस राज्ञो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस
2. व [र्षे] [द्वि] प [ं] च [ा शे] [५०] (+) २ फगुण-बहुलस [द्वि] तिय-वारे [२[3]] मदनेन साहिल-पुत्रेन [भ] गिनिये जेष्टवीराये
3. [सी] हि [ल धि] त ओपशति-सगोत्राये[4] लष्टि उथापित [॥]

(No. II)

1. [राज्ञो चाष्ट] नस य्सामोतिक
2. पु [त्र] स राज्ञो [रु] द्र दामस
3. जयदाम-पुत्रस वर्षे द्वि प [ं]
4. [चा] शे ५० (+) २ फगुण-बहुलस
5. द्वितीय-वारे २ ऋषभदेवस
6. सीहिल-पुत्रस ओपशति सगोत्रस
7. भ्रात्र [ा] [मदने] न [सीहि] ल-पुत्रेन
8. लष्टि उथापित [॥]

---

1. Bühler: नहापानस. 2. Bühler आमात्यस.
3. Banerjee. R. D. reads व explaining it to denote बहुल; Lüders finds here a symbol for 15.
4. Banerjee gives सगोत्राए in the footnote which Sarkar could not mark.
B = Bühler; I = Bhagwanlal Indraji.

(No. III)

1. राज्ञो चाष्टनस यस [ा] मोतिक-पुत्रस राज्ञो रुद्रदामस जयदाम-पुत्रस वर्षे द्विपंचाशे ५० (+) २
2. फगुण-बहुलस द्वितिय वा २ यशदताये-सीहमित धीता शेनिक-सगोत्राये शामणे रिये
3. मदनेन सीहिल-पुत्रेन कुटुबिनिये [लष्टि] उथापिता [॥]

(No. IV)

1. र [ा] ज्ञो चाष्टनस यसामोतिक-पु [त्र] स [राज्ञो] रु [द्रदामस] ज [य] दा [म]-
2. पुत्र [स] वर्षे ५० (+) २ फगु [न]-बहुलस [द्वितिय]-वारे २
3. ऋषभदेवस त्रेष्टदत-पुत्र [स] ओपश [ति]-गो [त्र] स
4. पि [त्रा (तिन)] त्रेष्टदतेन श्राम [णे] रेन लष्टि उथापित [॥]

5. GIRNAR ROCK INSCRIPTION OF RUDRADĀMAN I

Prov. : Girnar, Saurāṣṭra ; **Date** : Saka year 72=150 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.*, VIII, pp. 257 ff, ; Kielhorn; *Ep. Ind.*, VIII, pp. 42 ff.

Text

1. सिद्धं [॥] इदं तडाकं[1] सुदर्शनं गिरिनगराद [पि[2]] ✿ ✿ ...... [मृ]- [त्ति]कोपल-विस्तारायामोच्छ्रय-निःसन्धि-बद्ध-दृढ-सर्व्व-पाळीकत्वात्प- र्व्वत-पा-
2. द-प्रतिस्पर्द्धि-सुश्लि [ष्ट]-[बन्धं]......[व] जातेनाकृत्रिमेण सेतुबन्धे- नोपपन्नं सुप्रतिविहित-प्रनाली-परीवाह-
3. मीढविधानं[3] च त्रिस्क [न्ध]......नादिभिरनुग्र [है] र्महत्युपचये वर्त्तते [।] तदिदं राज्ञो महाक्षत्रपस्य सुगृही

1. B and Prinsep have तटाकं.
2. B and I have गिरि नगरा (द्रि-पाद-रम); B however in the foot note stated that the reading राद्रि is very improbable; Kielhorn, with undoubted confidence reads the letter द्रि as द; गिरिनगर the 'hill-city' was the earlier name of the town of Junāgarh.
3. Dr. Bhagwanlal Indraji and Bühler take मीढ to be synonymous with गोमूत्रक and the expression means the outline of which runs in curves like a stream of bovine urine. But Keilhorn says that the

4. त नाम्नः स्वामि चष्टनस्य पौत्र [स्य] [राज्ञः क्षत्रपस्य सुगृहीतनाम्नः स्वामि जयदाम्नः] पुत्रस्य राज्ञो महाक्षत्रपस्य गुरुभिरभ्यस्त-नाम्नो रु [द्र] दाम्नो वर्षे द्विसप्ततित [मे] ७० (+) २

5. मार्ग्गशीर्षं बहुल प्र [ति[1]] [पदि]······ॐ : सृष्टवृष्टिना[2] पर्ज्जन्येन एकार्णवभूतायामिव[3] पृथिव्यां कृतायां गिरेरूर्जयतः[4] सुवर्णसिकता[5]-

6. पलाशिनी-प्रभृतीनां नदीनां अतिमात्रोद्वृत्तैर्व्वेगैः सेतुम······[यमा] णानुरूप-प्रतीकारमपि गिरिशिखर-तरु-तटाट्टालकोपत[ल्प]-द्वार-शरणोच्छ्रय-विध्वंसिना-युगनिधन-सद

7. श-परम-घोर-वोगेन[6] वायुना प्रमथि [त]-सलिल-विक्षिप्त-जर्ज्जरीकृताव [दी] [र्णं]······[क्षि] प्ताश्म-वृक्ष-गुल्म-लताप्रतानं[7] आ-नदी [त] लादित्युद्घाटितमासीत् [।] चत्वारि हस्त-शतानि वीशदुत्तराण्यायतेन[8] एतावंत्येव [वि] स्ती [र्णें] न

8. पंचसप्तति[9] हस्तानवगाढेन भेदेन निस्सृत-सर्व्वं-तोयं मरु-धन्व-कल्पम· तिभृशं दु [र्द[10]]······[।]···[स्य] र्थें मौर्यस्य राज्ञः चन्द्र [गु]

---

word मीढविधानं forms part of the बहुव्रीहि समास which commences with सुप्रतिविहित and therefore either of मीढ or मीढविधानं by itself must denote something that was provided for the lake as chains. According to him मीढ is identical with the Pali मीळ्ह meaning excrements, used also in the same sense in the *Lalitavistara*. This word therefore means arrangements made to guard against foul matter or impurities.

1. B : has पति; but Keilhorn प्रति.
2. I and B have सुश्रिष्ट.
3. For the notion of earth being converted into one ocean, cf. अयं ह्युत्सहते क्रुद्धः कर्तुमेकार्णवं जगत् Rāmāyaṇa V. 49-20.
4. This denotes the mountain now called गिरनार.
5. This is represented by mod. सोनरेखा.
6. Read वेगेन.
7. Read—तानम् आ०—
8. Keilhorn विंशत्यु—
9. Keilhorn : सप्तति.
10. Keilhorn's suggestion is दुर्दर्शनमासीत्, followed by two or three words introducing the next sentence.

[म] [स्य] राष्ट्रियेण[1] [वै] श्येन[2] पुष्यगुप्तेन कारितं अशोकस्य मौर्यस्य [कृ] ते[3] यवनराजेन तुष [ा] स्फेनाधिष्ठाय[4]

9. प्रण [ा] ळीभिरल [ं] कृत [ं] [।] [त] त्कारित [या] च राजानुरूप-कृत-विधानया तस्मिन् [भे] दे दृष्टया प्रनाड्या[5] वि [स्तृ] त से [तु]······णा आ-गर्भात्प्रभृत्यवि[ह] त-समुदि [त-रा] ज· लक्ष्मी-धारणा-गुणतस्सर्व्व-वर्णैरभिगम्य रक्षणार्थं पतित्वे वृतेन [आ] प्राणोच्छ्वासात्पुरुषवधनिवृत्ति-कृत[6]-

10. सत्यप्रतिज्ञेन अन्य [त्र] संग्रामेष्वभिमुखागत-सदृश-शत्रु-प्रहरण-वितरण· त्वाविगुण रि [पु]···त[7]-कारुण्येन स्वयमभिगतजन-पदप्रणिपति [ता] [यु] ष-शरणदेन दस्यु-व्याळ-मृग-रोगादिभिरनुपसृष्टपूर्व्व-नगर-निगम-

11. जनपदानां स्ववीर्य्यार्जितानामनुरक्त-सर्व्व-प्रकृतीनां-पूर्व्वापराकरावन्त्य-नूपनीवृदानर्त्त-सुराष्ट्र-श्व [भ्र-मरु-कच्छ-सिन्धु-सौवी]र-कुकुरापरांत-

1. Dr. Hemachandra Raychoudhuri takes this epithet to be equivalent to Imperial High Comnissioner. He suggests that राष्ट्रिय who finds no mention either in the Arthaśāstra or Asoka's edicts was probably identical with the राष्ट्रपाल who drew the same salary as Kumāra or princely viceroy of royal blood. Some scholars have proposed its technical meaning as king's brother-in-law, as it is found used in the same sense in some Sanskrit plays. But it seems better to take the word in the etymological sense ie. 'one who is appointed to rule a province or a district (राष्ट्रेऽधिकृत)'

2. Vaiśyas according to Varāhamihira are a people of the western division (See Ind. Anti. Vol XXII. P. 192).

3. The original has ते; Dr. Bhoudaji proposed तेन; Indraji : तत; Keilhorn कते.

4. Indraji and Bühler : तुष्पास्पेन. Keilhorn तुष्पास्फेन (cf. Fleet in Ind. Anti XXII P. 195).

5. Indraji has प्रणाख्या; Bühler प्रनाख्या.

6. Dr. Bhandarkar took this expression to indicate that Rudradāman had regained the kingdom of Mālwā and Kāthiawād wrested from his father or grand father by गौतमीपुत्र शातकर्णि (Ind. Anti, 1918 P. 154). This is substantiated by his title महाक्षत्रप aquired by himself and not inherited. Again in this inscription he is said to be the lord of the countries (L. 11) which were formerly in the possession of Gautamiputra Śātakarṇi as the Nāsik Inscription shows (Ep. Ind. VIII, P. 60, Lüdiers list No 1123).

7. I and B suggest धृत

निषादादीनां समग्राणां तत्र प्रभावाद्य[थावत्प्राप्तधर्मार्थ][1]-काम-विषयाणां विषयाणां पतिना सर्व्वक्षत्राविष्कृत-

12. वीर-शब्द-जा [तो] त्सेकाविधेयानां यौधेयानां प्रसह्योत्सादकेन दक्षि-णापथ-पते स्सातकर्णेर्द्विरपि नीर्व्याजमवजीत्यावजीत्य संबंधा[वि] दूर [त] या अनुत्सादनात्प्राप्त-यशसा [वाद]......[प्रा] [प्त] विजयेन भ्रष्टराज-प्रतिष्ठापकेन यथार्त्थ-हस्तो

13. च्छ्रयार्जितोर्जित-धर्मानुरागेन[2] शब्दार्त्थ-गान्धर्व्व-न्यायाद्यानां[3] विद्यानां महतीनां पारण-धारण-विज्ञान-प्रयोगावाप्त-विपुल-कीर्त्तिना तुरग-गज-रथ-चर्य्यासि-चर्म-नियुद्धाद्या..........ति-परबल-लाघव-सौष्ठव-क्रियेण अहरहर्द्दान-मानान-

14. वमान-शीलेन स्थूललक्षेण[4] यथावत्प्राप्तैर्बलि-शुल्क-भागैः[5] कानक[6]-रजत-वज्र-वैडूर्य[7]-रत्नोपचय-विष्यन्दमान-कोशेन स्फुट-लघु-मधुर-चित्र-कान्त शब्द-समयोदारालंकृत[8]-गद्य-पद्य-[काव्य-विधान-प्रवीणे]न प्रमाण मानोन्मान-स्वर-गति-वर्ण्ण-सारसत्वादिभिः[9]

15. परम-लक्षण-व्यंजनैरुपेत-कान्त-मूर्त्तिना[10] स्वयमधिगत-महाक्षत्रप-नाम्ना नरेन्द्र-क[न्या[11]]-स्वयंवरानेक-माल्य-प्राप्त-दाम्न [।] महाक्षत्रपेण रुद्रदाम्ना वर्षसहस्राय गो-ब्रा[ह्म][ण]......[र्त्थं] धर्म्मकीर्त्तिवृ-द्धयर्थं च अपीडयि [त्व] । कर-विष्टि-

---

1. This restoration is due to Keilhorn; Bühler proposed य (थेप्सिता-वाप्त–सवे) काम.

2. Keilhorn :—रागेण.

3. शब्दार्थ may be taken to denote the two Sciences of शब्द ie. grammar and अर्थ ie. Science of Polity (अर्थशास्त्र). If taken as one word it will mean 'grammar including lexicograghy'. This word has been found used in the latter sense (cf. शब्दार्थ-न्याय-लोकज्ञः कविः Fleet. C. I. I. (III) P. 35).

4. It may be taken to mean bounteous, generous. cf. स्थूललक्षो बहुव्ययी (हलायुध II, 210).

5. बलि = tax probably identical with कर. शुल्क = tolls and duties. भाग = king's grain share, the usual one sixth.

6. Read कनक 7. Indraji and Bühler have वैदूर्य.

8. These are the characteristics of Vaidarbha style as explained by Dandin (Kāvyādarśa, chap. I, 41—94).

9. Keilhorn has सत्व. 10. Indraji : मूर्तिना.

11. कान्या was originally engraved.

16. प्रणयक्रियाभिः[1] पौरजानपदं जनं स्वस्मात्कोशान्महता धनौघेन अनति-
महता च कालेन त्रिगुण-दृढतर-विस्तारायामं सेतुं विधा [य स] र्व्वत
[टे]······[सु] दर्शनतरं कारितमिति [।] [अस्मि] न्नर्थे
17. [च] महा [क्ष] त्रप [स्य] मतिसचिव-कर्मसचिवैरमात्य[2]-गुण
समुद्युक्तैरप्यति-महत्वाद्भेदस्यानुत्साह-विमुख-मतिभि [:] प्रत्याख्या-
तारंभं
18. पुनः सेतुबन्ध-नैराश्याद् हाहाभूतासु प्रजासु[3] इहाधिष्ठाने पौरजानपद-
जनानुग्रहार्थं[4] पार्थिवेन कृत्स्नानामानर्त्त-सुराष्ट्रानां पालनार्थन्नियुक्तेन
19. पह्लवेन[5] कुलैप-पुत्रेणामात्येन सुविशाखेन यथावदर्थ-धर्म-व्यवहार-दर्शनै-
रनुरागमभिवर्द्धयता शक्तेन दान्तेनाचपलेनाविस्मितेनार्य्येणाहार्य्येण
20. स्वधितिष्ठता धर्म-कीर्त्ति-यशांसि भर्तुरभिवर्द्धयतानुष्ठित [मि] ति । [।]

6. TAXILA COPPER PLATE INSCRIPTION OF PATIKA

Prov. : Taxila, W. Punjab;

Date : Year 78 (of an unknown era)

Lang. : Prakrit; **Scr.** : Kharoṣṭhī

Ref. : Bühler. *Ep. Ind.*, IV, pp. 55 ff., Konow; *C. I. I.*, II, I, p. 28.

Text

1. [संवत्स] रये अठसततिमए २० (+) २० (+) २० (+) १०
(+) ४ (+) ४ महरयस महंतस [मो] गस[6] प [ने] मस मसस
दिवसे पंचमे ४ (+) १ एतये पूर्वये चहर [स][7]

---

1. कर = tax; विष्टि = forced labour; प्रणयक्रिया has been taken by Dr. Bhagwanlal Indraji to denote a tax like mod. प्रीतिदान (cf. Kauṭilya's A. S. V II). Keilhorn suggests 'offerings or contributions which nominally were voluntary but which people feel contrained to make to please some body; Mr. K. G. Sarkar takes it in the technical sense of 'benevolences' or emergency tax.
2. मतिसचिव is the धीसचिव of अमरकोश = Counsellor; कर्मसचिव = Executive Officer.
3. Keilhorn has प्रजास्व इह; 4. Indraji आर्थं
5. Some writers take the Pahlavas or Pallavas as foreign Persians or Parthians. Others are of the opinion that they are an indigenous class formed in Southern India.
6. This word has been restored by Dowson
7. Bhagwanlal Indraji and Konow have क्षहरतस; but Bühler has it as

8. KALWAN COPPER–PLATE INSCRIPTION

Prov. : Kalwān, near Taxilā, W. Punjab
Date : Year 134 (of an unknown era)
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XXI, p. 259.

Text

1. संवत्सरये[1] १ (×) १०० (+) २० (+) १० (+) ४ अजस[2] श्रवणस मसस दिवसे त्रेविशे २० (+) १ (+) १ (+) १ इमेण क्षुणेण चंद्रभि उअसिअ
2. ध्रंमस प्रहवतिस थित मद्रवलस भय छडशिलये शरिर प्रइस्तवेति गहथू
3. बमि सध अदुण नंदिवढणेण प्रहवतिण सध पुत्रेहि शमेण सइतेण च धातुण[3] च
4. ध्रमए सध ष्णषएहि[4] रजए इद्रए य[5] सध जिवणंदिण शमपुत्रेण अयरि- एण य स [र्व] स्ति
5. वअण परिग्रहे रठ णिकमो पुयइत सर्व-स्वत्वण[6] पुयए [।] णिवणस प्रतिअए होतु [॥]

9. MATHURA LION CAPITAL INSCRIPTION OF THE RIEGN OF RANJUVULA

Prov. : Mathura, U. P.; **Date** : C. 1st. century A. D.
Lang. : Prakrit; **Scr.** : Kharoṣṭhī
Ref. : F. W. Thomas: *Ep. Ind.*, IX, pp. 141 ff.; Sten Konow, *C. I. I.*, II. I. p. 48.

Text

1. महच [त्र] वस रजुलस
2. अग्रमहेषि् अयसिअ
3. कमु [स] अ[7] धित्र[8]

---

1. Konow : शरये.
2. There are two interpretations—(a) it is अयस = Azes an Indoscythian king and (b) it is a Prākrit form of आद्यस्य ie. the first of the two Śrāvaṇas.
3. Konow : धितुण.
4. Konow : ष्णुवएहि.
5. Read च.
6. Sarkar अयरियण च.
7. Konow reads कमुइअ.
8. Thomas धिये.

4. खरओस्तस युवरञ
5. मत्र[1] नदद्अिकस [ए][2]
6. सध मत्र अबुहोल [ए]
7. पित्रमहि पिश्प्रस्निअ[3] भ्र
8. त्र हयुअरन सध हन धि [त्र][4]
9. अतेउरेन होरक प[5]
10. रिवरेन इश्र प्रढवि प्रत्रे
11. श्रे निसिमे शरिर प्रत्रिठवित्रो[6]
12. भक्रवत्रो शकमुनिस बुधस
13. मकिहिरयस श्प [अ] भुसवित
14. थुव च सघरम च चत्रु[7]
15. दिश्रस[8] सघस सर्वं
16. स्तिवत्रन[9] परिग्रहे [॥]

10. MATHURA VOTIVE TABLET OF THE REIGN OF ŚODĀSA

Prov. : Mathura, U. P.; **Date** : Year 72 (A. D. 15. ?)
Lang. : Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.*, II. p. 199; *Ep. Ind.*, IX, pp. 243–244.

Text

1. नम अरहतो वर्धमानस[10] [।]
2. स्व [ा] मिस महक्षत्रपस शोडासस संवत्सरे ७० [11](+) २ हेम

1. Thomas मत. 2. Konow नद दिपकस (तपे). 3. Thomas पिस्पस्त्रिय.
4. Konow explains हन to be the daughter of Hayoura.
5. Lüders and konow took होरक to be हीरमुर्त, a skythic translation of दानपति.
6. Thomas : प्रतिष्ठवितो.
7. Thomas : चतु.
8. Thomas : दिशेस.
9. Thomas : स्त्रिवतन.
10. वर्धमान is another name of Mahāvīra, the 24th तीर्थंकर.
11. Once much controversies centred round this date. Rapson took it 40 (C. H. I. I P. 575); Bühler suggested 4o or 70; but later he was definite about the latter (Ep. Ins, IV p. 55) and gave-up the former. Now most scholar agree that the figur is to be read as 70.

[ं] त मासे २ दिवसे ९ हरितिपुत्रस पालस भयाये सम [न] स [ा] विकाये[1] ❧

3. कोछिये अमोहिनिये सहा पुत्रेहि पालघोषेन पोठघोषेन धनघोषेन आर्य- वति[2] [प्र] तिथापिता [।] प्रियं[3] ❀ ❀ ❀

4. आयवंति[4] अरहत-पूजाये [॥]

11. SARNATH BUDDHIST IMAGE INSCRIPTION OF KANISHKA

Prov. : Sarnath, Varanasi Dist., U. P.

Date : Year 3 (23 A. D.).

Lang. : Sanskrit–influenced Prakrit; **Scr.** : Brāhmī

Ref. : Vogel, *Ep. Ind.* VIII, pp. 173 ff.

Text

1. महाराजस्य कणिष्कस्य सं ३ हे ३ दि २० (+) २
2. एताये पूर्वये भिक्षुस्य पुष्यवुद्धिस्य सद्धयेवि
3. हारिस्य भिक्षुस्य बलस्य त्रैपिटकस्य
4. बोधिसत्वो छत्रयष्टि [च] प्रतिष्ठापितो
5. बाराणसिये भगवतो च [ं] कमे सहा मात [ा]
6. पितिहि सहा उपद्धयायाचर्येहि[5] सद्धयेविहारि
7. हि अंतेवासिकेहि च सहा बुद्धमित्रये त्रैपिटिक-
8. ये सहा क्षत्रपेण[6] वनस्परेन खरपल्ला[7]
9. नेन च सहा च च [तु] हि परिषाहि सर्वसत्वनं
10. हितासुखार्त्थं [॥]

---

1. It has been restored by Bühler.
2. Bühler आर्यवती.
3. Bühler प्राय भ.
4. Bühler आर्यावती.
5. Vogel : उपद्धयायाचेरेहि.
6. Kshatrapa is taken to be from old Peesian. क्षत्रपावन, meaning a provincial governor. The relation between क्षत्रप and महाक्षत्रप is very like that between Indian Rājan and Yavarāja ruling simultaneously.
7. Vanaspara was a Kshatrapa. Kharapallāna seems to be a Mahākshatrapa, but his being a क्षत्रप is not absolutely impossible.

12. MATHURA STONE INSCRIPTION OF HUVISHKA

Prov. : Mathura, U. P. **Date** : Year 28 (C. A. D. 148)
Lang. : Sanskritized Prakrit **Scr.** : Brāhmī
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, XXI, pp. 60 ff.; K. P. Jayaswal, J. B. O. R. S. XVIII p. 4 ff.

Text

1. सिद्ध [॥][1] संवत्सरे २० (+) ८ गुर्प्पिये दिवसे १ अयं पुण्य
2. शाला प्राचिनीकन सरुकमान-पुत्रेण खरासले
3. र पतिन वकन-पतिना अक्षयनीवि दिन्न [ा] [।] तुतो[2] वृ [द्धि]
4. तो मासानुमासं शुद्धस्य चतुर्दिशि पुण्य-शा [ला]
5. यं ब्राह्मणशतं परिविषितव्यं [।] दिवसे दिव [से]
6. च पुण्य-शालाये द्वार मुले धारिये साद्यं सक्तना[3] [˙] आ
7. ढका ३ लवृण[4] प्रस्थो १ शक्त[5] प्रस्थो १ हरित कलापक
8. घटक [ा] ३ मल्लक [ा] ५ [।] एतं अनाथ [ा] नां[6] कृतेन द [ातव्य]
9. बभक्षितन पिबसितनं[7] [।] य चत्र पुण्य तं देवपुत्रस्य
10. षाहिस्य हुविष्कस्य[8] [।] येषां च देवपुत्रो प्रियः तेषामपि पुण्य
11. भवतु [।] सर्वायि[9] च पृथिवीये पुण्य भवतु [।] अक्षय निवि[10] दिन्ना
12. ....[र] ाक श्रेण [ी] ये पुराण शत ५०० (+) ५० समितकर श्रेणी
13. [ये च] पुराण शत ५०० (+) ५० [॥]

---

1. We have here a cresent like stroke with an appendage in the middle which occurs in two other Brāhmī inscriptions. Bühler explained this sign to be a stop which is according to him very like one used after the first edict of the Kalasi version of Asokan inscription. Konow, however, suggested the possibility of the sign denoting final 'm'.
2. Read ततो.
3. Konow : सक्तूनां.
4. Read लवण.
5. Some read शकु.
6. Konow : अनाथानां.
7. Konow : बुभुक्षितानां पिपासितानां.
8. It looks almost like पुविष्कस्य.
9. Konow : सर्वाये.
10. Konow : नीवि–अक्षय नीवि was a permanent endowment, not to be withdrawn; only the interest was to be enjoyed,

13. ARA STONE INSCRIPTION OF KANISHKA II

Prov. : Ara, near Attock, W. Punjab;
Date : Year 41 (C. A. D. 161)
Lang. : Prakrit **Scr.** : Kharoṣṭhī
Ref. : Sten, Konow, *Ep. Ind.*, XIV, p. 143; *C. I. I.*, II, I, p. 165, R. D. Banerji, *Ind. Ant.*, 1908, pp. 58 ff.

Text

1. महरजस रजतिरजस देवपु [त्रस] [क] इ [स] रस[1]
2. व [झि] ष्प[2]-पुत्रस कनिष्कस[3] संवत्सरए एकचप [रि][4]
3. [शए][5] सं २० (+) २० (+) १[6] जेठस मसस दिव [से] १ इ [शे] दिवस-च्छुणमि ख [दे]
4. [कुपे] दषव्हरेन[7] पोषपुरिअ पुत्रण मतर पितरण पुय [ए]
5. [हि] रंणस[8] सभयँ [स] [स] पुत्रस अनुग्रहथँए सर्व [सप] ण
6. जति [षु] छतए[9] [।] इमो च लिखितो म [धु]......[॥]

---

1. This is the combination of Indian, Parthian, Chinese and Roman titles.
2. Konow and Lüders : बभेष्क; Banerji वसिष्पः
3. Smith identified this Kanishka with Kanishka I and explained away the possibility of two Kanishkas; Lüders and Konow recognise two and this veiw seems plausible.
4. Sk. : एकचत्वारिंशे.
5. Konow : शइ.
6. Konow : दि० २० ४ १.
7. Konow : दप्पव्हरेण; sometimes read दप्पव्हीतेन, दषभेरन.
8. Konow : अलणस.
9. Konow : हितये.

CHAPTER IV

INSCRIPTIONS OF THE GUPTA AGE

A. INSCRIPTIONS OF IMPERIAL GUPTAS

1. PRAYAGA STONE PILLAR INSCRIPTION OF SAMUDRAGUPTA

Prov. : Allahabad Fort, U. P. **Date** : C. 350 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III., I. pp. 6 ff.

Text

1. ······कुल्यैः······स्वै······तस······
2. [यस्य]······················ [॥] [1]
3. ······मुं व·············
4. [स्फु] रद्वं·········षः स्फुटोद्ध [ं] सित······प्रवितत······[॥] [2]
5. यस्य प्र [ज्ञानु] षङ्गोचित सुख मनसः शास्त्र त [त्त्व] ात्थं भर्त्तुः······
स्तब्धो·········नि·········नोच्छ्·········[।]
6. [स] त्काव्यश्रीविरोधान्बुध[1]गुणित-गुणाज्ञाहतानेव कृत्वा [वि] द्वल्लोके (ऽ) वि [ना] [शि] स्फुटबहुकविता-कीर्त्तिराज्यं भुनक्ति [॥] [3]
7. [आ] र्य्यो हीत्युपगुह्य भाव-पिशुनैरुत्कर्णितै रोमभिः सभ्येषूच्छ्वसितेषु तुल्य कुलज म्लानाननोद्वीक्षि [त] : [।]
8. [स्ने] ह व्यालुलितेन बाष्पगुरुणा तत्त्वेक्षिणा चक्षुषा यः पित्राभिहितो नि [रीक्ष्य] निखि [लां] [पाह्येव] [मुर्वी] मिति [॥][2] [4]

---

1. This refers to the usual war between goddess of prosperity (श्री) and. of poetry (सरस्वती). cf. परस्परविरोधस्य तस्य राज्ये कथैव का ।
संगतं श्रीसरस्वत्योरपि येन प्रवर्तितम् ॥
(Bhagari Stone Inscription of Chandella Madanvarman, Ep Ind. I. p. 209.)
2. This verse is generally assumed to refer to the selection of Samudragupta as an heir-apparant in the tense atmosphere prevailing in the court (Fleet. C. I. I. vol. III p. 12. N. I,); perhaps an indication to the many rivals to the throne possibly hinted

9. [दृ] ष्ट्वा कर्माण्यनेकान्यमनुजसदृशान्य [द्भु] तोद्भिन्नहर्षा भ [ा]
वैरास्वादय [न्तः]…………[के] चित् [।]
10. वीर्योत्तप्ताश्च केचिच्छरणमुपगता यस्य वृत्ते (ऽ) प्रणामे (ऽ)
प्य [र्त्ति] [ग्रस्तेषु]………………[॥] [5]
11. संग्रामेषु स्वभुजविजिता नित्यमुच्चापकाराः
श्वः श्वो मान प्र………[।]
12. तोषोत्तुङ्गैः स्फुट-बहु-रस-स्नेह-फुल्लैर्म्मनोभिः पश्चात्तापं व……म [ं]
स्य [ा] द्वसन्त [म्] [॥] [6]
13. उद्वेलोदितबाहुवीर्य्यरभसादेकेन येन क्षणादुन्मूल्याच्युत-नागसेन-ग……
…………[।]
14. दण्डैर्ग्राहयतैव कोतकुलजं पुष्पाह्वये क्रीडता सूर्य्ये नित्य…………तट
……………[॥] [7]
15. धर्म्म-प्राचीरबन्धः शशि-कर-शुचयः कीर्त्तयः सप्रताना वैदुष्यं तत्त्वभेदि
प्रशम……कु…य……मु……तार्त्थम् [।]
16. [अद्ध्येयः] सूक्तमार्ग्गः कवि-मति-विभवोत्सारणं चापि काव्यं को नु
स्याद्यो(ऽ)स्य न स्याद्गुणमति [वि] दुषां ध्यानपात्रं य एकः [॥] [8]
17. तस्य विविध-समर-शतावतरण-दक्षस्य[1] स्वभुज-बल[2]-पराक्क्रमैकबन्धोः-
पराक्क्रमाङ्कस्य[3] परशु-शर-शङ्कु-शक्ति-प्रासासि-तोमर-

---

at by the opposite reactions of the royal announcement. It has accordingly been suggested that Samudragupta's brothers rebelled against him and put Kācha, the eldest on the throne (A. B. O. R. I. IX 83); V. A. Smith J. R. A. S. 1893 p. 83.

For the different views about the identification of Kāch see Allan Cat. of Indian Coins. Gupta Dynasty p. CX; R. D. Banerjee, The Age of Imperial Guptas p. 213; Ibid. pp. 9–10; D. R. Bhandarkar, Mālavīya Commemoration Volume pp 24–5; M. Krishnamachari, A History of Classical Sanskrit literature, Introduction pp. cii–iii.; P. L. Gupta I. N. S. I. Vol. V pp. 33–36; also pp. 149–50. According to Dr. R. C. Majumdar the veiw that Chandragupta I abdicated the throne in favour of his son Samudragupta is also not unlikely and is possibly hinted at even in (Fleet. C. I. I. III No 4). Gupta–vakātaka Age p. 126–7.

1. Cf. the legend on some of Samudragupta's gold coins समरशत-वितत-विजयो-जित दिवं जयति.
2. Cf. Supra. L. II.
3. पराक्रम is takan to be his title just as विक्रम was of his son Chandragupta II. This title is met with on his coins of Standard Type (Allen Cat. G. Coins p. 1 ff; also व्याघ्र–पराक्रम, ibid p. 17; अश्वमेध–पराक्रम ibid p. 21).

18. भिन्दिपाल-न [।] राच-वैतस्तिकाद्यनेक प्रहरण विरूढाकुल-व्रण-शताङ्क शोभासमुदयोपचित-कान्ततर-वर्ष्मणः

19. कौसलकमहेन्द्र-माह [।] कान्तारकव्याघ्रराज-कौरालकमण्टराज-पैष्टपुरक-महेन्द्रगिरि-कौट्टूरकस्वामिदत्तैरण्डपल्लकदमन-काञ्चेयकविष्णुगोपावमुक्तक

20. नीलराज-वैङ्गेयकहस्तिवर्म्म-पालक्ककोग्रसेन-दैवराष्ट्रककुबेर-कौस्थलपुरक-धनञ्जय[1]प्रभृति सर्व्वदक्षिणापथराज-ग्रहण-मोक्षानुग्रह-जनित-प्रतापोन्मिश्र-माहाभाग्यस्य

21. रुद्रदेव-मतिल-नागदत्त-चन्द्रवर्म्म-गणपतिनाग-नागसेनाच्युत-नन्दि-बलवर्म्माद्यनेकार्य्यावर्त्तराज-प्रसभोद्धरणोद्वृत्तप्रभावमहतः परिचारकीकृत सर्व्वाटविक-राजस्य

---

1. कोसल is obviously South Kosala; महाकान्तार (cf. Mbh. II. 31. 12–13) a wild tract of मध्यप्रदेश including portions of Ganjam and Vizagapattam (G. Ramdas I. H. Q. 1. 4. 684) as far as Naehnā in the Ajayagarh state (Smith I. R. A. S. 1914. 320). See also B. C. Law. Hist. Geog. of An. India p. 171...; कोसल is identifeid by R. Barnett with mod. Village Korāda in South India (Cal. Rev. File. 1924, 263 n.). Can it be Karala the Kanarese form of Cherala ; पिष्टपुर is the same as Piṭṭāpuram (S. I. I. I. pp. 53, 62; cf. E. In XI1 p. 97) occurs in Ep. Ind. XIII pt. III July 1935 p. 97; also Ep. Ind. XXIII 57; कोट्टूर is identified with Kothoor, 12 miles S. E. of महेन्द्रगिरि in Ganjam. Another कोट्टूर is suggested at the foot of the hills in the Vizagapatam district (Vizagapatam District Gazetteer to 137); एरण्डपल्ल is identified by fleet with Eranḍol in East Khandesh and by Dubreuil with Eranḍapalli, a town in the Ganjam district, G. Rāmdās (I. H. Q. Vol. I p. 683) has suggested its identification with Yendipallir in Vizagapattam or Enḍapalli in Ellore Tāluk (Ray Chaudhury p. 11. H. I. 5th ed. p. 540; I. G. H. Vol. VI. pt. III. pp. 402-3); काञ्ची is same as काञ्चीपुर or mod. Conjeevaram. For detail see. B. C. haw. Hist. Goeg of An. India p. 161). वेंगी is identified with Peḍd–vegī a village near Ellore in Godavari district (E. Ind. XXV. pt. I Jan. 1939 p. 45. E. Ind. IX p. 59) पालक्क is same as पालक्कड has been placed by Allan and G. Ramads in the Nellore district. B. C. Law is inclined to identify with Palakaḷuru in the Guntur district. (Hist. Goegraphy. p. 179); for देवराष्ट्र = महाराष्ट्र (See. Raychaudhury P. H. A. Q. 5th ed. p. 540 N. 5), for कौस्थलपुर = कुशस्थली (द्वारिका) (Ibid. N. 6).

22. समतट[1]-डवाक[2]-कामरूप-नेपाल-कर्त्तृपुरादिप्रत्यन्त-नृपतिभिर्म्मालवार्जुनायन-यौधेय-माद्रकाभीर[3]-प्रार्जुन-सनकानीक-काक-खरपरिकादिभिश्च[4] सर्व्वकर-दानाज्ञाकरण-प्रणामागमन-

23. परितोषितप्रचण्डशासनस्य अनेक-भ्रष्टराज्योत्सन्न-राजवंश-प्रतिष्ठापनोद्भूत-निखिल-भु [व] न [विचरण शा] न्त-यशसः दैवपुत्रषाहिषाहानुषाहि शकमुरुण्डैः सैंहलकादिभिश्च

24. सर्व्वद्वीप-वासिभिरात्मनिवेदन-कन्योपायनदान-गरुत्मदङ्क-स्वविषयभुक्ति-

CENTRAL LIBRARY ASHOKNAGAR

---

1. Cf. Sam-mo-ta-cha of Hiuen Tsang (Beal. Buddhist Records of the Western World, 199) so called because the rivers in it had 'flat and level banks of equal hieght on both sides' (C. A. G. I. ed. by S. N. Majumdar p. 729), it Comprises modern district of Tipperah, Noakhāli, Sylhet (I. A. S. B. 1515 pp. 17-18) with its capital Karmānta, identified with Bad-Kamta (Dey, Goegraphical Dictionary p. 175; I. A. S. B. 1914. p. 47) Bhaṭṭasali, Sculpturs in the Dacca Museum p. 6).

2. Not yet satisfactorily identified. For identification see. K. L. Barua (Early History of Kāmarūpa p. 42 n.), Raychaudhury P. H. A. I. 5th ed. p. 456. Note. 4; B. C. Law. Historical geography of ancient India p. 216; D. R. Bhandarkar I. H. Q. Vol. I. p. 267.

3. Corresponding roughly to mod. Sialkot (I. H. Q. p. 258, I. A. S. B. 1922 p. 237); आभीर is the same as the Abiria of the Peruplus and the Goegraphy of Ptolemy, comprising however Indus Valley and Western Rajputana (cf. Ind. Ant. III. 226 f). प्रार्जुन (mentioned also in Kautilya's Artha. p. 194) is placed by V. A. smith (I. R. A. S. 1897. p. 892) in Narsinghpur district of Madhya Pradesh, by Dr. Bhandarkar Narsighgarh in C. I. (I. H. Q. Vol. I. p. 258.); खर्परिक, according to Bhandarkar (I. H. Q. Vol. I) were probably identical with खर्पर of Batihāgarh inscription (Ep. Ind. XII 46).

4. Fleet, V. A. Smith and Allen split it into three different titles दैवपुत्र, शाहि and शाहानुशाहि, denoting three different princes. D. R. Bhandarkar takes the whole expression to correspond with the full royal insignia दैवपुत्र-महाराज-राजातिराज of the later great Kushaṇas.

शासन [य] ाचनाद्युपाय[1]सेवाकृत-वाहु-वीर्य्य-प्रसर-धरणि-बन्धस्य प्रि-
(पृ)थिव्यामप्रतिरथस्य

25. सुचरित[2] शतालङ्कृतानेक-गुणगणोत्सिक्तिभिश्चरण-तल-प्रमृष्टान्य-नरपति-
कीर्त्तेः साध्वसाधूदय-प्रलय-हेतु-पुरुषस्याचिन्त्यस्य भक्त्यवनति मात्र ग्राह्य
मृदुहृदयस्यानुकम्पावतो(ऽ)नेक-गो-शत[3]-सहस्र-प्रदायिन [:]

26. [कृप] ण-दीनानाथातुर-जनोद्धरण-मन्त्रदीक्षाभ्युपगत-मनसः समिद्धस्य
विग्रहवतो लोकानुग्रहस्य धनद-वरुणेन्द्रान्तक-समस्य स्वभुजबल-विजि-
तानेक-नरपति-विभव-प्रत्यर्प्पणानित्यव्यापृतायुक्तपुरुषस्य

27. निशितविदग्धमति–गान्धर्व्वललितैर्व्रीडित–त्रिदशपतिगुरु-तुम्बुरुनारदादे-
र्व्विद्वज्जनोपजीव्यानेक-काव्य-क्रियाभिः प्रतिष्ठितकविराजशब्दस्य सुचिर-
स्तोतव्यानेकाद्भुतोदारचरितस्य

28. लोकसमय-क्रियानुविधान-मात्र-मानुषस्य लोकधाम्नो देवस्य महाराज-
श्रीगुप्तप्रपौत्रस्य महाराज श्री घटोत्कच-पौत्रस्य महाराजाधिराज श्री
चन्द्रगुप्त-पुत्रस्य

29. लिच्छवि-दौहित्रस्य महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
श्री समुद्रगुप्तस्य सर्व्व-पृथिवी-विजय-जनितोदय-व्याप्त-निखिलावनितलां
कीर्त्तिमितस्त्रिदशपति-

30. भवन-गमनावाप्त-ललित-सुख-विचरणामाचक्षाण इव भुवो बाहुरयमु-
च्छ्रितः स्तम्भः [।] यस्य । प्रदान-भुजविक्रम-प्रशम-शास्त्रवाक्योदयै
रुपर्य्युपरि सञ्चयोच्छ्रितमनेकमार्ग्गं यशः [।]

31. पुनाति भुवनत्रयं पशुपतेर्जटान्तर्गुहा-निरोध-परिमोक्ष-शीघ्रमिव पाण्डु
गाङ्गं [पयः] [॥] [9] एतच्च काव्यमेषामेव भट्टारकपादानां दासस्य
समीप-परिसर्प्पणानुग्रहोन्मीलित-मतेः

32. खाद्यटपाकिकस्य महादण्डनायक ध्रुवभूतिपुत्रस्य सान्धिविग्रहिक कुमारा-
मात्य म [हा दण्डनाय] क हरिषेणस्य सर्व्व-भूत-हित-सुखायास्तु ।

33. अनुष्ठितं च परमभट्टारक पादानुध्यातेन महादण्डनायक तिलभट्टकेन ।

---

1. This expression probably indicates the request for a charter endowed with the Garuḍa seal for the possession of one's own tenitory. Fleet takes it to mean coins bearing the tokens of Garuḍa ie. Gupta Coins (C. I. I. Vol. p. 255), Allan (Cat. of Ind. Coins. G. Dynasty p. 255).

2. Cf. अप्रतिरथो विजित्य क्षितिं सुचरितैर्दिवं जयति (Allen. C. G. D. p. 6); also
अप्रतिवार्यवीर्य : Eran Inscription (C. I. I. Vol. III. No. 2).

3. Cf. Ushavadata inscription (A. S. W. I. IV. 19, and Ep. Ind. VIII. 19).

2. ERAN STONE INSCRIPTION OF SAMUDRAGUPTA

Prov. : Eran, Sagar Dist., M. P. **Date** : C. 350–375 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : Fleet, *C. I. I.*,No. 2, p. 18 ff.

Text

1. ....
2. ....[।]
3. ....
4. ....[॥] [1]
5. ....
6. ....[।]
7. ....सुवर्ण्णं दाने[1]
8. [संवा] रिता नृपतयः पृथुराघवाद्याः [॥] [2]
9. [पुत्रो] बभूव धनदान्तकतुष्टिकोप[2] तुल्यः
10. [पराक्र] म-नयेन समुद्रगुप्तः [।]
11. [यं प्रा] प्य पार्त्थिव-गणस्सकलः पृथिव्याम्
12. [पर्य्य] स्तराज्य-विभवध्दुतमास्थितो (ऽ) भूत् [॥] [3]
13. [ताते] न भक्ति-नय-विक्क्रम-तोषितेन्
14. [यो] राज शब्द विभवैरभिषेचनाद्यैः [।]
15. [सम्मा] नितः परम-तुष्टि-पुरस्कृतेन
16. [सोऽयं ध्रु] [वो] नृपतिरप्रतिवार्य्यवीर्य्यः [॥] [4]
17. [दत्ता] स्य पौरुष-पराक्क्रम-दत्त-शुल्का
18. [हस्त्य] श्व-रत्न-धन-धान्य-समृद्धि-युक्ता [।]
19. [नित्य] ङ्गृहेषु मुदिता बहु-पुत्र-पौत्र
20. [स] ङ्क्रामिणी कुलवधुः[3] व्रतिनी निविष्टा [॥] [5]
21. [यस्यो] र्ज्जितं समर कर्म्म पराक्रमेद्धं[4]
22. [पृथ्व्यां] यशः सुविपुलम्परिबम्भ्रमीति [।]
23. [वीर्या] णि यस्य रिपवश्च रणोर्ज्जितानि

---

1. Cf. अनेक-गो-शतसहस्र-प्रदायिनः supra p. 76. It has been refered in the Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta that he surpassed Rāma and Prithu, the traditionally famous personages of Indian history as regards दान and लोकानुग्रह.
2. Cf. a similar phrase in Prāyaga Praśasti oppileted to him : धनद वरुणेन्द्रान्तक समस्य. (For detail see C. I. I. Vol. III. p. 14. N. 4.)
3. D. C. Sarkar reads वधून्र्व.
4. Cf. विविध-समर-शतावतरणदक्षस्य स्वभुज–बल-पराक्क्रमैकबन्धोः

Supra. p. 73. L. 17.

24. [स्व] म्रान्तरेष्वपि विचिन्त्य परित्रसन्ति [॥] [6]
25. ··················[स्त] [म्भ] स्वभोगनगरैरिकिण[1]-प्रदेशे [।]
26. ··················[सं] स्थापितस्स्वयग्रासः परिब्रिङ्हनार्त्थम्[2] [॥] [7]
27. ·························वो नृपतिराह यदा·········[।]
28. ·····································[॥] [8.]

3. MATHURA PILLAR INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

Prov. : Mathura, U. P.;
Date : Regnal year 5, G. E. 61 (= 380 A. D.);
Lang. : Sanskrit influenced by Prakrit **Scr.** : N. W. Brāhmī
Ref. : D. R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* XXI, pp. 8 ff.

Text

1. सिद्धम् [।] भट्टारक महाराज [राजाधि] राज श्री समुद्रगुप्त स
2- [त्पु] त्रस्य भट्टारक म [हाराज] [राजाधि] राज श्री चन्द्रगुप्त
3. स्य विज [य] राज्य र्सवत्स [रे] [पं] चमे [५] कालानुवर्त्तमान-सं
4. वत्सरे एकषष्ठे ६० (+) १······[प्र] थमे शुक्लदिवसे पं
5. चम्यां[3] [।] अस्यां पूर्व्वा [यां] [भ] गव [त्कु] शिकाद्दशमेन भगव
6. त्पराशराच्चतुर्थेन [भगवत्क] पि [ल] विमल शि
7. ष्य-शिष्येण भगव [दुपमित] विमल-शिष्येण
8. आर्य्योदि [ता] चार्य्ये [ण] [स्व] पु [ण्या] प्यायन निमित्तं
9. गुरूणां च कीर्त्य [र्थमुपमितेश्व] र-कपिलेश्वरौ
10. गुर्व्वायतने गुरु[4]·········प्रतिष्ठापितो[5] [।] नै
11. तत्ख्यात्यर्थमभिलि [ख्यते] [।] [अथ] माहेश्वराणां वि
12. ज्ञप्ति × क्रियते सम्बोधनं च [।] यथाका [ले] नाचार्या

---

1. अरिकिन is the same as the mod एरण.
2. D. C. Sanker reads वृक्ष्हरणा—
3. D. C. Sarker is inclined to read पंचमे, but पंचम्यां seems to be correct as it refers to तिथि.
4. D. R. Bhandarkar restores गुरुप्रतिमायुतौ. The representation apparently shows as if उपमित and कपिल were standing each with liṅga on head.
5. Read प्रतिष्ठापितौ.

13. णां परिग्रहमिति[1] मत्वा विशङ्क [ं] [पू] जा पुर
14. स्कार [ं] परिग्रह-पारिपाल्यं [कुर्य्या] दिति विज्ञप्तिरिति [।]
15. यश्च कीर्त्यभिद्रोहं कुर्य्यं [ा] द्य [श्चा] भिलिखित [मुप] र्य्यधो
16. वा[2] [स] पंचभिर्मह [ा] पातकैरुपपातकश्च संयुक्तस्स्यात् [।]
17. जयति च भगवा [न्दण्डः][3] रुद्रदण्डो (ऽ) ग्र [ना] यको नित्य [ं] [॥]

4. UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTIONS OF CHANDRAGUPTA II

NO. 1

Prov. : Udayagiri hill, near, Bhilsa.
Date : G. E. 82 (= 401 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Box-headed Southern Brāhmī,
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III. (No. 10), pp. 25; ff. 35 (No. 11)

Text

1. सिद्धम्[4] ॥ संवत्सरे ८० (+) २ आषाढ मास शुक्लेकादश्याम्[5] परम-
भट्टारकमहाराजाधि (राज)[6] श्री चन्द्र [गु] प्त-पादानुद्ध्या[7]तस्य
2. महाराज छगलग-पौत्रस्य महाराज विष्णुदास-पुत्रस्य सनकानिकस्य महा
[राज] ❀ ❀ लस्यायं दे [यधर्म्म][8] : ।

1. D. C. Sarkar reads परिग्रहः इति, but the reading परिग्रहमिति seems to be correct.
2. Bhandarkar reads उच्छिन्द्यात् or some such word after वा.
3. Ibid भगवान्दण्डः स.
4. Dr. Bühler (Ind. Ant. Vol. X. p. 273) takes it as a nominative case, at the commencement of inscriptions. Dr. Fleet, however, thinks it to be a remnant of some such phrase as सिद्धम् भगवता, analogous to the जितम् भगवता. (For detail see C. I. I. Vol III. p. 25. N. 4).
5. Read ः कादश्यां.
6. This is an unnecessary punctuation mark.
7. सनकानिक seems to be the name of some tribe, as cf. Allahābad Pillar Inscription of Samudragupta L. 22.
8. Bühler and Bhagwanlal Indraji (A. S. W. Ind. vol. IV p. 83) render it as meritorious gift, or benefaction; Dowson (I. R. A. S. N. S. Vol. p. 184) as 'votive offerring'; Monier William in his Sanskrit Dictionary as the duty of giving, charity, or beneficence.

UDAYAGIRI CAVE INSCRIPTION OF CHANDRAGUPTA II

NO. 2

Prov. : Udayagiri, **Date** :
Lang. : Sanskrit, **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : G. Cunningham *Arch. Surv. Ind.* Vol. X p. 57ff., Hultzsch *Ind. Ant. Vol. VI;* Fleet. *C. I. I.*, Vol. III; Bhandarkar's List. No. 1541.

Text

सिद्धम् [॥]

1. यद् [˙] तज्ज्योतिरर्क्कभमुर्व्व्यां [म्भा] ❀ ❀.........❀[1] [।]
❀ ❀ ❀ व्यापि चन्द्रगुप्ताख्यमद्भुतम् [॥] [1]
2. विक्रमावक्रयक्रीता दास्य-न्यग्भूत-पार्त्थिव [ा] [।]
❀ ❀ ❀ [स] न संरक्ता[2] धर्म्मं ❀ ❀ ❀ [॥] [2]
3. तस्य राजाधिराजर्षेरचि [न्त्यो] [ज्ज्वल क] [र्म्म] णः [।]
अन्वय-प्राप्त-साचिव्यो व्या [पृत सन्धि वि] ग्रह [:] [॥] [3]
4. कौत्सश्शाव इति ख्यातो वीरसेनः कुलाख्यया [।]
शब्दार्त्थ-न्याय-लोकज्ञ × कविꢳपाटलीपुत्रकः [॥] [4]
5. कृत्स्न-पृथ्वी-जयार्त्थेन राज्ञैवेह सहागतः[3] [।]
भक्त्या भगवतश्शम्भोर्ग्गुहामेतामकारयत् [॥] [5]

5. MEHRAULI IRON PILLAR INSCRIPTION OF CHANDRA [GUPTA II]

Prov. : Mehrauli, near Qutub Minar, Delhi.
Date : C. 413 A. D.
Lang. : Sanskrit **Scr.** : N. W. Brāhmī
Ref. : Fleet, *C. I. I.*, III.,No. 32; pp. 141 ff.

---

1. D. C. Sarkar's conjecural restoration is o मुर्व्वी भाति निरन्तरम् ।
दिवा विभावरी-व्यापि० ॥
2. Ibid. यस्य शासन-संरक्ता धर्मज्ञस्य वसुन्धरा ।
3. Probably here is the hint to western victorious expedition, also suggested by the abrupt end of the coinage of the western Kṣatrapas, between 388–397, and also by Chandragupta II's issues of similar design.

Text

1. य [स्यो] द्वर्तयतः प्रतीपमु [र] सा शत्रून्समेत्यागतान्वङ्गेष्वाहव[1]-
वर्त्तिनो (ऽ) भिलिखिता खड्गेन कीर्त्ति [र्भु][2] जे [।]

2. तीर्त्वा सप्त मुखानि येन [स] म [रे] सिन्धोर्जिता [व] ाह्लिका[3]
यस्याद्याप्यधिवास्यते जलनिधिर्व्वीर्य्यानिलैर्द्दक्षिणः [॥] [1]

3. [खि] न्नस्येव विसृज्य गां नरपतेर्ग्गामाश्रितस्येतरां मूत्यां[4] कर्म्म-जिता-
वनिं गतवतः कीत्यां[5] स्थितस्य क्षितौ [।]

4. शान्तस्येव महावने हुतभुजो यस्य प्रतापो महान्नाद्याप्युत्सृजति प्रणा-
शितरिपोर्य्यत्नस्य शेषः क्षितिम् [॥] [2]

5. प्राप्तेन स्वभुजार्ज्जितञ्च सुचिरञ्चैकाधिराज्यं क्षितौ चन्द्राह्वेन[6] समग्रचन्द्र
[स] दृशीं वक्त्रश्रियं बिभ्रता [।]

6. तेनायं प्रणिधाय भूमि-पतिना भावेन[7] विष्णो[8] मतिं प्रान्शु[9]र्व्विष्णुपदे
गिरौ भगवतो विष्णोर्ध्वजः स्थापितः [॥] [3]

---

1. वङ्गेषु : in the Vanga country. For the exact location of Vanga, see B. C. Law. Hist. Geog. pp. 59, 267–9.

2. Cf. प्रहरण–विरूढाकुल–व्रण–शताङ्क–शोभासमुदयो of Allahabad Pillar Inscription of Samudragupta.

3. J. Prinsep, वाह्लिका; Bhau Daji, वाल्हिका. Fleet is certain that अक्षर is ह्लि and not ल्हि. This country has been sought to be identified with the region now known as Balkh. According to the Rāmāyaṇa (Kiṣkindhā Kāṇḍa, 44 V. 13) the Vāhlikas are associated with the people of the north, and should be identified with the Bactrians occupying the country near Arachosia in Ptolemy's time (Ind. Ant. 1884 p. 408.). Some identify it with वाह्लीक in the Panjab on the basis of Mbh. VIII. 44, VV. 7 and 41 (see. P. V. Kane's Comm. Volume, Poona, Art. No. 64). But the correct reading seems to be वाह्लिक and not वाह्लीक.

4. Read : मूर्त्या. 5. Ibid कीर्त्या.

6. For different identifications of Chandra see. K. P. Jayaswal. J. B. O. R. S. Vol. XIII. P. 39; S. K. Ayangar Jour. Ind. Hist. 1–3; Bhandarkar. Ind. Cult. Vol. III. p. 571; Sri D. Sharma. Ind. Culture. Vol. V. p. 206–8; G. R. Sharma I. H. Q. 1945. Vol. 21. 22.; R. C. Majumdar J. R. A. S. B. Vol. 9. 1943; & D. C. Sirkar, Select Inscriptions, P. 275 n. 2.

7. Fleet reads धावेन 8. Read विष्णौ 9. Read प्रांशु

6. KARAMDANDA STONE LINGA INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMARAGUPTA I

Prov. : Karamdanda, Fyzabad Dist., U. P.;
Date : G. E. 117 (=436 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.*, X, pp. 71 ff.

Text

1. नमो महादेवाय । म [हाराजाधिराज श्री] [चन्द्रगुप्त-पादा]
2. नुध्यातस्य चतुधुदधि[1]-सलिलास्वादित य [शसो] [महाराजा]
3. धिराज श्रीकुमारगुप्तस्य विजयराज्य-संवत्स [र] शते सप्तदशोत्त [रे]
4. कार्त्तिक मास दशम दिवसे (ऽ) स्यान्दिवसपूर्व्वायां [च्छान्दोग्या-चार्य्याश्व][2] वाजि
5. सगोत्र कुरम [ा] र [व्या] भट्टस्य पुत्रो विष्णुपालितभट्टस्तस्य पूत्रो[3] मह [ा] र [ा]
6. अधिजाजा[4] श्रीचन्द्रगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यशिशखरस्वाम्यभूत्तस्य पुत्रः
7. पृथिवीषेणो महाराजाधिराज श्रीकुमारगुप्तस्य मन्त्री कुमारामात्यो (ऽ) न
8. न्तरं च महाबलाधिकृतः[5] भगवतो महादेवस्य पृथिवीश्वर इत्येवं समाख्यातस्या
9. स्यैव भगवतो यथाकर्त्तव्य-धार्म्मिककर्म्मणा पाद-शुश्रूषणाय भगवच्छै
10. लेश्वरस्वामि महादेव पादमूले आयोध्यक नानागोत्रचरण तपः
11. स्वाध्याय-मन्त्र-सूत्र-भाष्य-प्रवचन-पारग भारडिदसमद देवद्रोण्यां
12. ... ...

7. DAMODARPUR COPPERPLATE INSCRIPTION OF THE REIGN OF KUMRAGUPTA I

Prov. : Damodarpur, Dinajpur Dist., Bengal
Date : G. E. 124 (=444 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : R. G. Basak, *Ep. Ind.*, XV, p. p. 130 ff.

---

1. Read चतुरुदधि, 'four oceans'. This is a conventional description.
2. Probably it shows that individual Upanishadas were specialised.
3. Read पुत्रो. 4. Read : महाराजाधिराज.
5. कुमारामात्य seems to be an executive officer. महाबलाधिकृत (Ep. Ind. XXV. P. 52 f.; D. C. Sirkar. ibid. XXVI) was perhaps the designation of the commander-in-chief in the Gupta period. Under him were a number of महासेनापतिs, whose subordinates seem to have been दण्डनायकs.

Text

1. सम्व[1] १०० (+) २० (+) ४ फाल्गुण[2] दि ७ परमदैवत परमभट्टारक महाराज [ा]
2. धिराज श्री कुमारगुप्ते पृथिवीपतौ तत्पाद-परिगृहीते पुण्ड्रवर्द्ध[3] [न]
3. भुक्तावुपरिक[4] चिरातदत्तेनानुवलवानक कोटिवर्ष[5]-विषये च त-
4. न्नियुक्तक कुमारामात्य वेत्रवर्मन्यधिष्ठाणाधिकरणञ्च नगरश्रेष्ठि
5. धृतिपाल सार्त्थवाहवन्धुमित्र प्रथमकुलिकधृतिमित्र प्रथम का [य]
6. स्थशाम्बपाल पुरोगे संव्यवहरति यतः ब्राह्मण कर्प्पटिकेण[7]
7. विज्ञापित (ं) अर्हथ ममाग्निहोत्रोपयोगाय अप्रदाप्रहत-खि
8. ल क्षेत्र [ं] त्रैदीनारिक्य कुल्यवापेण[8] शश्वताचद्रार्क्क तारक भोज्ये [त]
9. या नीवी धर्म्मेण दातुमिति एवं दीयतामित्युत्पन्ने त्रिनी[9] दीना [राण्यु]
10. पसंगृह्य यतः पुस्तपाल रिशिदत्त जयनन्दि विभुदत्तानामवधा
11. रणया डोङ्गाया उत्तर पश्चिणद्देशे[11] कुल्यवापमेकम् दत्तम् [॥]

---

1. Read संवत्सरे.
2. Read फाल्गुन.
3. पुण्ड्रवर्द्धन is identical with the Pun-na-fa-tan-na of Yuan Chwang. It is the same as Paundravardhana i. e. the country where the Paundras or Paundakas flourished. The Paundrakas are mentioned several times in the great epics; They are once linked with the Vangas and the Kirātas (सभा० XIII, 58 4) and with the Utkalas, Mekalas, Kalingas and Āndhras (वन० LI. 1988 ; भीष्म० IX, 365; द्रोण० IV, 122). The city of पुण्ड्रवर्द्धन has been identified by Gen. Cunningham with Mahāsthān or Mahāsthāngarh, 7 miles from the modern town of Bogra. This भुक्ति comprised the Bogra-Rajshahi–Dinajpur region of Bengal and the river Karatoyā probably separated this भुक्ति from the most easterly kingdom of Prāgjyotisha or Kāmarūpā in Assam.
4. Read भुक्तावपुरिक ।
5. Same as Jain Kodivaṁsa, or Kodivaṁsiya, (आवश्यक निर्युक्ति, १३०५). It probably included the whole or a part of Dinajpur district; Bāṇagrāma, mod. Bāngarh, was its chief town. Dongā, a village of this viṣaya (L. 11) existed in the sub-division of हिवच्छिखर according to the Damodarpur grant of the time of Budhagupta and Jayadatta (Ep. Ind. XV 138 ff).
6. Read वर्म्मण्यधिष्ठान.
7. Read केन.
8. Read कुल्यवापने,
9. Read त्रीणि.
10. Read ऋषिदत्त
11. Read उत्तर पश्चिमोद्देशे.

12. स्वदत्तां परदत्तम्वा[1] यो हरेत वसुन्धराम् [।]
13. स विष्ठायां क्रिमिर्भूत्वा पितृभि सह पच्यतेति [॥] [।]

8. MANDASOR STONE INSCRIPTION OF BANDHUVARMAN

Prov. : Mandsor, Madhya Pradesh.
Date : M. E. 493 and. 529 (=436 and 473 A. D.)
Lang. : Snskrit **Scr.** : Southern Brāhmı
Ref. : Fleet. *C. I. I.*, III. pp. 790 ff., Bhandarkar list No. 6, Sirkar. S. I. Vol. I 288. ff.

1. [सिद्धम् ॥]
[यो] [वृत्यर्थं] मुपास्यते सुरगणै [स्सिद्धैश्च] सिद्धयर्थिभिर्द्ध्यानैकाग्र परैर्व्विधेयविषयैर्म्मोक्षार्थिभिर्य्योगिभिः । भक्त्या तीव्रतपोधनैश्च मुनिभिश्शाप-प्रसाद-क्षमै र्हेतुर्य्यो जगत × क्षयाभ्युदयो ⪤ पायात्सवो भास्करः । [।] 1 तत्व[3]ज्ञानविदो (ऽ) पि यस्य न विदुर्ब्रह्मर्ष
2. यो (ऽ) भ्युद्यता
× कृत्स्नं यश्च गभस्तिभिः प्रवृसृत ⪤ पु [ष्ण] ाति लोकत्रयम् । ग [न्ध] र्व्वामर-सिद्ध-किन्नर-नरैस्संस्तूयते (ऽ) भ्युत्थितो भक्तेभ्यश्च ददाति यो (ऽ) भिलषितं तस्मै सवित्रे नमः । [।] 2 य ⪤ [प्र] त्यहं प्रतिविभात्युदयाचलेन्द्र-विस्तीर्ण्ण-तुङ्ग-शिखरस्खलितांशुजालः [।] क्षीवाङ्गना[4]-
3. जन-कपोल-तलाभिताम्र
⪤ पायात्स वस्सु [कि] रणाभ [रणो] विवस्वान् । [।] 3 कुसुमभरानततरुवर देवकुल सभा विहार रमणियात्[5] । लाट[6] विषयान्नगावृत

1. Read दत्तां वा. 2. Read कृमिर्भूत्वा पितृभिः सह.
3. Read तत्त्व.
4. Dr. Bühler renders it "woman, reddened with the intoxication of wine etc." cf. Harṣacharita P. 212.
5. Read रमणीयात्.
6. Same as लाटदेश of Ghaṭiyālā Inscription of the Pratihāra king Kakkuka (Ep. Ind. IX), and Rewah Stone Inscription of Karṇa (Ep. Ind. XXIV Pt III. July 1937 P. 110) ; लाट राष्ट्र Pali hāḍa raṭṭha—दीपवंश P. 54 ; महावंश P. 60. According to some Lāta was southern Gujrāta ; to Bühler it is Central Gujrāta, with Broach as its chief city. It comprised the collectorates of surat, Broach, Kheda and parts of Baroda (N. L. Dey. Geographical Dictionary)

शैलाज्जगतिप्रथितशिल्पाः । [।] 4 ते देश-पार्थिव-गुणापहृताः प्रकाश
मद्ध्वादिजन्यविरलान्यसुखा

4. न्यपास्य ।
जातादरा दशपुरं[1] प्रथमं मनोभि
रन्वागतास्ससुत-बन्धु-जनास्समेत्य ॥
मत्तेभ-गण्ड-तटविच्युत-दान-बिन्दु
सिक्तोपलाचल सहस्र विभूषणायाः [।]
पुष्पावनम्र-तरु-मण्ड-वतंसकाया
भूमेऽपरन्तिलक-भूतमिदं क्रमेण ॥ [6]
तटोत्थवृक्षच्युत

5. नैक पुष्प
विचित्र-तीरान्त-जलानि भान्ति ।
प्रफुल्त[2] पद्माभरणानि यत्र
सरांसि कारण्डव-संकुलानि ॥ [7]
विलोल-वीची-चलितारविन्द
पतद्रजः पिञ्जरितैश्च हंसैः ।
स्व-केसरोदार-भरावभुग्नैः
क्वचित्सरांस्यम्बुरुहैश्च भान्ति । [।] [8]
स्व-पुष्प[3]-भारावनतैर्नगेन्द्रै र्मद

6. प्रगल्भालि[4]-कुल-स्वनैश्च ।
अजस्रगाभिश्च पुराङ्गनाभि
र्वनानि यस्मिन्समलंकृतानि ॥ [9]
चलत्पताकान्यबला-सनाथा
न्यत्यर्थशुक्लान्यधिकोन्नतानि ।
तडिल्लता-चित्र-सिताभ्र कूट
तुल्योपमानानि गृहाणि यत्र[5] ॥ [10]

---

1. Mentioned in the Bṛhat-Saṁhitā (ch. XIV 20); identified by Fleet (C. I. I. vol III', 79 n. 2) with Mandasor in eastern Mālwā in Gwalior state. According to some it was in western Mālwā not far from Ujjain (Gazeteer of the Bombay Presidency, 1883, Nāsik. P. 636) ; cf also Kādambari, (Bombay ed, P. 19)
2. Read प्रफुल्ल.
3. Cf. पुष्पावनम्र (L. 4. v. 6)
4. The same idea is expressed in L. 18 (v. 32. L. 2); also L. 22 (v. 41. 1) of this inscription.
5. This is very like the description of the palaces of Alakā n! Meghadūta (उत्तर मेघ० V. 1) :

कैलास-तुङ्ग-शिखर-प्रतिमानि चान्या
न्याभान्ति दीर्घ-वलभी
7. नि सर्वेदिकानि ।
गान्धर्व्व-शब्द-मुखरानि[1] निविष्ट चित्र
कर्म्माणि लोल-कदली-वन-शोभितानि ॥ [11]
प्रासाद-मालाभिरलंकृतानि
धरां विदार्य्येव समुत्थितानि ।
विमान-माला सदृशानि यत्र
गृहाणि पूर्णेन्दु-करामलानि[2] ॥ [12]
यन्नात्यभिरम्य-सरिद्वयेन[3] चपलोर्म्मिणा समुपगूढं [।]
8. रहसि कुच-शालिनीभ्यां प्रीतिरतिभ्यां[4] स्मराङ्गमिव ॥ [13]
सत्य-[क्षमा] दम-शम-व्रत-शौच-धैर्य्य-
[स्वाध्या] य-वृत्त-विनय-स्थिति-बुद्ध्युपेतैः ।
विद्यातपोनिधिभिरस्मयितैश्च विप्रै
र्य्यद्भ्राजते ग्रहगणै × खमिव प्रदीप्तैः ॥ [14]

विद्युत्वन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
संगीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धगंभीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रंलिहाग्राः
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥

1. Read मुखराणि.

2. The comparision of the houses with the Devavimānas is frequently found in the Epics, more so in the Kāvyas. प्रासादमालाभिरलंकृतानि धरां विदार्य्येव समुत्थितानि is comparable with a verse in Kalidasa's Raghuvaṁśa (XII 70). :

स सेतु बन्धयामास प्लवगैर्लवणाम्मसि ।
रसातलादिवोन्मग्नं शेषं स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ।

Also in Māgha's शिशुपालवध II, 33.

मध्ये समुद्रं ककुभः पिशङ्गीर्या कुर्वती काञ्चनवप्रभासा
तुरंगकान्तामुखहव्यवाहज्वालेव भित्त्वा जलमुल्ललास ।

Here "is comparision of the houses with something to be found" in the deep or in the nether world.

3. Read सरिद्द्वयेन.

4. प्रीति and रति are the two beautiful wives of Kāmadeva; the idea of rivers being looked upon as the beloved is met with frequently in the Kāvyas. See Subandhu's Vāsavadattā, p. 102.1. 1-2; also Bṛhatsaṁhitā, XII-6.

अथ समेत्य निरन्तरसङ्गतै
रहरहः प्रविजृम्भित
9. सौहृदाः [।]
नृपतिभिस्सुतवत्प्रतिम [ा] निताः
प्रमुदिता न्यवसन्त सुखं पुरे ॥ [15]
श्रवण [सु] भग [ं] ध [ा] नुर्व्वे [द्यं] दृढं परिनिष्ठिताः
सुचरित शतासङ्गा × केचिद्विचित्र कथाविदः ।
विनय-निभृतास्सम्यग्धर्म्म-प्रसङ्ग-परायणा
× प्रियमपरुषं पत्थ्यं चान्ये क्षमा बहु भाषितुं ॥ [16]
10. केचित्स्वकर्म्मण्यधिकास्तथान्यै
र्व्विज्ञायते ज्योतिममात्मवद्भिः[1] ।
[अद्यापि] चान्ये समर-प्रगल्भा
[× कु] र्व्वन्त्यरीणामहितं प्रसह्य । [।] [17]
प्राज्ञा मनोज्ञ-वधवः प्रथितोरुवंशा
वंशानुरुप चरिताभरणास्तथान्ये ।
सत्यव्रताः प्रणयिनामुपकार-दक्षा विस्रम्भ
11. [पूर्व्वं] मपरे दृढसौहृदाश्च ॥ [18]
विजित-विषय-सङ्गैर्द्धर्म्म-शीलैस्तथान्यै
[र्मृ] दुभि [रधि] क स [त्वैर्ल्लोकयात्रा] मरैश्च ।
स्व कुल तिलक भूतैर्मुक्तरागैरुदारै
रधिकमभि [वि] भाति श्रेणिरेवं प्रकारैः ॥ [19]
तारुण्य-कान्त्युपचितो (ऽ) पि सुवर्ण्ण-हार-
तांबूल-पुष्प-विधिना सम
12. [लंकृ] तो (ऽ) पि ।
नारी-जनः प्रियमुपैति न तावदग्रयां[2]
यावन्न पट्टमयवस्त्र [यु] गानि धत्ते ॥ [20]
स्पर्श [वता वर्ण्णा] न्तर-विभाग-चित्रेण बेत्रसुभगेन [।]
यैस्सकलमिदं क्षितितलमलंकृतं पट्टवस्त्रेण ॥ [21]
विद्याधरी-रुचिर-पल्लव-कर्ण्णपूर
वातेरिता [स्थिर] रतरं प्रविचिन्त्य
13. [लो] कं ।
मानुष्यमर्त्थ-निचयांश्च तथा विशालां
[स्ते] षां शुभा [म] ति [रभूद] चला ततस्तु [॥] [22]
चतु [स्समुद्रान्त] विलोल मेखलां
सुमेरु कैलास बृहत्पयोधराम् ।

1. Read ज्योतिष
2. Read तावदश्र्यां < अश्री = Secret place.

वनान्त वान्त स्फुट पुष्प हासिनीं
कुमारगुप्ते पृथिवीं[1] प्रशासति ॥ [23]
समानधीश्शुक्रबृहस्पतिभ्यां
ललामभूतो भुवि
14. पार्त्थिवानां ।
रणेषु यः पार्त्थसमानकर्म्मा
बभूव गोप्ता[2] नृप विश्ववर्म्मा ॥ [24]
दीनानुकंपनपरः कृपणार्त्त-वर्ग-
सन्ध [ा] प्रदो (ऽ) धिकदयालुरनाथ-नाथः ।
[क] ल्पद्रुमः प्रणयिनामभयं प्रदश्च
भीतस्य यो जनपदस्य च बन्धुरासीत् ॥ [25]
तस्यात्मजः स्थैर्य्य नयोपपन्नो
ब [न्धु] प्रियो
15. बन्धुरिव प्रजानां ।
बंध्वर्त्ति-हर्त्ता नृप बन्धुवर्म्मा
द्विड्दृप्त-पक्ष-क्षपणैक [द] क्षः ॥ [26]
कान्तो युवा रण-पटुर्व्विनयान्वितश्च
राजापि सन्नपसृतो न मदैः स्मयाद्यैः ।
शृङ्गारमूर्त्तिरभिभात्यनलंकृतो (ऽ) पि
रूपेण य ≍ कुसुमचाप इव द्वितीयः ॥ [27]
वैधव्य-तीव्रव्यसन-क्षतानां
16. स्मृत्वा[3] यमद्याप्यरि-सुन्दरीणां ।
भयाद्भवत्यायतलोचनानां
घनस्तनायासकरः प्रकम्पः ॥ [28]
तस्मिन्नेव क्षितिपति व्रिषे[4] वंधुवर्म्मण्युदारे
सम्यक्स्फीतं दशपुरमिदं पालयत्युन्नतांसे ।
[शि] ल्पावाप्तैर्द्धन-समुदयैः पट्टवा [यैरु] दारं
श्रे [णी भूतै] र्भवनमतुलं कारितं
17. दीप्तरश्मेः ॥ [29]
विस्तीर्ण्ण-तुङ्ग-शिखरं शिखरि प्रकाश

1. Read पृथिवी. For the identification of Kumāragupta (I or II ?) see Mr. Pannalal's article in Hindustan Review June 1918; Mr. Banerjee, Annals of the Bhandarkar Oriental Institute Vol. I. P. 79 ; Diskalkar, J. B. R. A. S. vol (N. S.) P. 176.

2. This word seems to have been used in the technical sense in ancient India, meaning governor.

3. Read स्मृत्वा

4. Ibid. वृषे

मभ्युद्गतेन्द्वमल-रश्मि-कलाप [गौ] रं ।
यद्भाति पश्चिमपुरस्य[1] निविष्ट-कान्त-
चूडामणि-प्रतिसमन्नयनाभिरामं ॥ [30]
रामासनाथ [र] चने दरभास्कराशु
वह्नि-प्रताप-सुभगे जललीनमीने ।
चन्द्रांशु-हर्म्यतल-

18. चन्दन-तालवृन्त-
हारोपभोग[2] रहिते हिम-दग्ध-पद्मे[3] ॥ [31]
रोद्ध्र-प्रियंगुतरु-कुन्दलता-विकोश
पुष्पा [सव] प्रमु [दि] तालि-कलाभिरामे ।
काले तुषार-कण-कर्क्कश-शीत-वात-
वेग-प्रनृत्त-लवलीनगणैकशाखे ॥ [32]
स्मरवशग तरुणजन वल्लभाङ्गना विपुल कान्त पीनोरु

19. स्तन जघन घनालिङ्गन निर्भर्त्सित-तुहिन-हिम-पाते[4] ॥ [33]
[मा] लवानां गण स्थित्या याते शत-चतुष्टये ।
त्रिनवत्यधिके (ऽ) ब्दानाम्रितौ[5] सेव्य-घनस्तने[6] ॥ [34]
सहस्यमास-शुक्लस्य प्रशस्ते (ऽ) ह्नि त्रयोदशे ।
मङ्गलाचार विधिना प्रासादो (ऽ) यं निवेशितः ॥ [35]
बहुना समतीतेन

20. कालेनान्यैश्च पार्थिवैः ।
व्यशीर्य्यतैकदेशो (ऽ) स्य भवनस्य ततो (ऽ) धुना ॥ [36]
स्वयशो [विद्धये[7] सर्व्वमत्युदा] रमुदारया ।
संस्कारितमिदं भूयः [श्रेण्या] भानुमतो गृहं ॥ [37]
अत्युन्नतमवदातं नभ (:) स्पृशन्निव[8] मनोहरैश्शिखरैः[9] ।
शशि-भान्वोरभ्युदयेष्वमलमयूखायतन-

21. भूतं ॥ [38]
वत्सरशतेषु पंचसु विंशत्यधिकेषु नवसु चाब्देषु ।

---

1. Read. पश्चिमपुरे.
2. Read भोग.
3. This is comparable with Ritusaṁhāra V. 3 :
न चन्दनं चन्द्रमरीचिशीतल न हर्म्यपृष्ठं शरदिन्दुनिर्मलम् ।
न वायवः सान्द्रतुषारशीतला जनस्य चित्तं रमयन्ति सांप्रतम् ।
4. The idea of vv. 33–34 resemble Ṛtusaṁhāra v. 9 :
पयोधरैः कुङ्कुमरागपिञ्जरैः सुखोपसेव्यैर्नवयौवनोष्मभिः ।
विलासिनीभिः परिपीडितोरसः स्वपन्ति शीतं परिभूय कामिनः ।
5. Read. मृतौ.
6. Fleet reads स्वने. others स्तने.
7. Read वृद्धये.
8. Fleet reads नभः स्पृशतीव—
9. Read मनोहरैः शि०—

यातेष्वभिरम्य [तप][1] स्यमास-शुक्ल-द्वितीयायां ॥ [39]
स्पष्टैरशोकतरु-केतक-सिंदुवार-
लोलातिमुक्तकलता-मदयंतिकानां[2] ।
पुष्पोद्गमैरभिनवैरधिगम्य नून
मैक्यं विजृंभितशरे हरपूत-देहे[3] ॥ [40]
22. मधुपान-मुदित-मधुकर-कुलोपगीत-नगनैक[4]-पृथुशाखे ।
काले नव-कुसुमोद्गम-दंतुर-कांत-प्रचुर-रोद्ध्रे[5] ॥ [41]
शशिनेव नभो विमलं कौ [स्तु] भ मणिनेव शार्ङ्गिणो वक्षः ।
भवनवरेण तथेदं पुरमखिलमलंकृतमुदारं ॥ [42]
अमलिन-शशि-
23. लेखा-दंतुरं पिङ्गलानां
परिवहति समूहं यावदीशो जटानां ।
वि [कच[6] क] मल-मालामंस-सक्तां च शार्ङ्गी
भवनमिदमुदारं शाश्वतन्तावदस्तु ॥ [43]
श्रेण्यादेशेन भक्त्या च कारितं भवनं रवेः ।
पूर्वा चेयं प्रयत्नेन रचिता वत्सभट्टिना ॥ [44]
24. स्वस्ति कर्तृ-लेखक-वाचक-श्रोतृभ्यः ॥ सिद्धिरस्तु ॥

JABALPUR PLATES OF MAHĀRĀJA HASTIN

Prov. : Between Rewa and Satna, M. P.
Lang. : Snskrit ; **Scr.** : Brāhmī
Ref. : *Ep. Ind.* Vol. XXVIII, pp. 264–267.

Text

First Plate

1. ॐ नमो महादेवाय । स्वस्ति सप्तत्युत्तरेव्दशतैक (के) गुप्तनृप-
2. राज्यभुक्तौ महाज्येष्ठसाम्ब (संव) त्सरे फाल्गुण (न) मासशुक्लपक्ष-
पञ्चम्यां

1. तपस्य < फाल्गुन.
2. Fleet reads मदयन्तिकानां.
3. Fleet corrects it as धूत.
4. Read नगणैक.
5. The description of spring season in Indian literature as making ready the weapons for Kāma is usually met with. Cf. Kumāra-Sambhava, III. 27.

सद्यःप्रवालोद्गमचारुपत्रे नीते समाप्तिं नवचूतबाणे
निवेशयामास मधुर्द्विरेफान्नामाक्षराणीव मनोभवस्य ॥

6. Fleet suggests विकच.

3. अस्यान्दिवसपूर्व्वायां नृपतिपरिव्राजककुलोप (त्प) न्नेन महाराज-
देवाढ्यप्रण-
4. प्ता (प्त्रा) महाराजैप्रभञ्जननप्त्रा श्रीमहाराजदामोदरसुतेन गोसहस्रह·
5. स्त्यश्वहिरण्यानेकभूमिप्रदेन गुरुपितृमातृपूजातत्परेणात्यन्तदेवब्रा-
6. ह्मणभक्तेन नैकसमरशतविजयिना स्ववन्शा (वंशा) मोदकरेण श्रीमहाराज-
7. हस्तिना स्वपुण्याप्यायनार्थं ब्राह्मणकोद्रवशर्म्म-नागशर्म्म-मातृदत्त·
8. गङ्गाभद्रस्वामि-धनदत्त-कपिलस्वामि-अग्निशर्म्म-विष्णुदेव-विशाखदेव·
9. गन्दस्वामि-परितोषशर्म्म-कृष्णस्वामि-देवशर्म्म-[रो]हशर्म्म-देवशर्म्म-
10. देवाढ्यदत्तशर्म्म-मनोरथ-अग्निदत्त······ती······शर्म्म-रुद्रदत्त-विशाखदत्त
11. ······मौनविष्णुस्वामि पुनरपि विष्णुदेव-स्वातिगङ्गघोषा (षो) द्यानमधूक·
12. गवा भगवक सपल्लिक वो (वी) थिकापल्लिकसमते (समेत) ताम्र-
हारोत्सृष्टः सोद्र–
13. ङ्गः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेश्यो चो [रवर्जं] समधूकः······[1]

Second Plate

14. पश्चिमदक्षिणेन मधूकगर्तिकासिंहानकः उत्तरेण शल्लकी माल
15. पूर्व्वेण वटाबाहिकाः किन्नाटदेहिकौ च दक्षिणापूर्व्वेण आम्रगर्तमधूकग-
16. र्त्तिका संगममित्येवं न केनचिदस्मत्कुलोत्थेन मत्पादपिण्डोपजीविना च
17. को (का) लो (ला) न्तरेष्वपि व्याघातो न[2] कार्यः एवमाज्ञप्ते योन्यथा
कुर्य्यात् तमहं दे–
18. हान्तरगतोपि महतावद्ध्यानेन निर्द्दहेयं। उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेद·
19. व्यासेन व्यस्तेन [। ॐ] पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिर
[। ॐ] महिम्महिमतां
20. श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयोन (नु) पालनं (नम्) ॥ बहुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः
सगरादिभिः [। ॐ] य–
21. स्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तदा फलं (लम्) ॥ आस्फोटयन्ति पितरः
प्रवर्ग (ल्ग)–
22. न्ति पितामहाः [। ॐ] भूमिदाता कुले जातः स नस्त्रात (ता)
भविष्यति (ती) ति ॥ लिखितं
23. वक्त्रामात्यप्रणप्त्रा भोगिकनरदत्तनप्त्रा भोगिकरविदत्तपुत्त्रेण
24. महासान्धिविग्रहिकसूर्य्यदत्तेन [। ॐ] दूतको नागसिंहः

Seal[3]

श्रीहस्तिराज्ञः (जस्य)

---

1. The reading of lines 12 and 13 seem to be as follows : 12 गर्त्ति-
काभगवद्विस्णु (ष्णु) पल्लिकागोधिकापल्लिक (का) समवेता (तो) ग्रहारोति-
सृष्टः सोद्रङ्गः सोपरिकरः अचाटभटप्रावेश्यचौरवर्ज्जं समधूकः यत्रावाटा [:].

2. This *na* is superfluous.

3. This is upside down.

KAHAUM STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA.

Prov. : Kahaum, Distt. Deoria U. P.

Date : G. E. 141. (=460 A. D.).

Lang. : Sanskrt. ; **Scr.** : N. E. Brāhmī

Ref. : Fleet. *C.I.I.*, III., pp. 65. *Ind., Ant.* Vol. X. p. 125 ff.

Text

सिद्धम् ॥

1. यस्योपस्थान-भूमिर्नृपति-शत-शिरः पातवातावधूता
2. गुप्तानां वन्शजस्य प्रविसृत-यशसस्तस्य सर्व्वोत्तमर्द्धेः [।]
3. राज्ये शक्रोपमस्य क्षितिप-शतपतेः स्कन्दगुप्तस्य शान्ते[1]
4. वर्षे त्रिन्शद्दशैकोत्तरक शततमे ज्येष्ठ मासि प्रपन्ने [।] [1]
5. ख्याते (ऽ) स्मिन्ग्रामरत्ने ककुभ इति जनैस्साधु-संसर्ग-पूते ।
6. पुत्रो यस्सोमिलस्य प्रचुर-गुण-निधेर्भट्टसोमो महा [त्मा] [।]
7. तत्सूनू रुद्रसोम (:) पृथुल-मति-यशा व्याघ्र इत्यन्यसंज्ञो ।
8. मद्रस्तस्यात्मजो ऽभूद्द्विज-गुरु-यतिषु प्रायशः प्रीतिमान्यः [।] [2]
9. पुण्य-स्कन्धं च चक्के[2] जगदिदमखिलं संसरद्वीक्ष्य भीतो
10. श्रेयोर्त्थं भूत-भूत्यै पथि-नियमवतामर्हतामादिकर्तॄन्[3] [।]
11. पञ्चेन्द्रां[4] स्थापयित्वा धरणिधरमयान्सन्निखातस्ततो (ऽ) यम्
12. शैल-स्तम्भः सुचारुर्गिवर-शिखराग्रोपमः कीर्तिकर्त्ता [॥] [3]

JUNAGARH ROCK INSCRIPTIONS OF SKANDAGUPTA

Prov. : Junagarh, Saurashtra.

Date : G. E. 136, 136 and 138.(=455 and 457–58 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Southern Brāhmī

Ref. : Fleet *C. I. I.* III, pp. 50 ff.; Bhandarkar List No. 1276. Sirkar. *S. I.* pp. 299. ff.

---

1. Fleet renders "in the tranquil reign of Skandagupta".
2. Read चक्रे
3. literally 'originator'. According to Bhagawanlal Indraji the meaning of the word is "Jain Tirthankaras"
4. पञ्चेन्द्रा means five images of Indra. This meaning has been given by Bhagwanlal Indraji. In the context it means, images of five Tīrthaṅkaras.

Text

Part I

1. सिद्धम् [॥]
श्रियमभिमतभोग्यां नैककालापनीतां
त्रिदशपति-सुखार्त्थं यो बलेराजहार ।
कमलनिलयनायाः शाश्वतं धाम लक्ष्म्याः
2. स जयति विजितार्त्तिर्विष्णुरत्यन्त जिष्णुः ॥ [1]
तदनु जयति शश्वत्[1] श्रीपरिक्षिप्तवक्षाः
स्वभुज-जनित-वीर्यो राजराजाधिराजः ।
नरपति
3. भुजगानां मानदर्प्पोत्फणानां
प्रतिकृति गरुडा [ज्ञां] निर्व्विषी [ं] चावकर्त्ता ॥ [2]
नृपति-गुण-निकेतः स्कन्दगुप्तः पृथुश्रीः
चतुरु[2] [दधि जल] न्तां स्फीत-पर्यन्त-देशाम् ।
4. अवनिमवनतारिर्यः चकारात्मसंस्थां
पितरि सुरसखित्वं प्राप्तवत्यात्मशक्त्या ॥ [3]
अपि च जित [मे] व तेन प्रथयन्ति यशांसि यस्य रिपवो (ऽ) पि [।]
आमूलभग्नदर्प्पा नि [वंचना[3]] म्लेच्छ[4] देशेषु] ॥ [4]
5. क्रमेण बुद्ध्या निपुणं प्रधार्य
ध्यात्वा च कृत्स्नान्गुण-दोष-हेतून् ।
व्यपेत्य सर्व्वान्मनुजेन्द्र-पुत्रां
ल्लक्ष्मीः स्वयं यं वरयांचकार[5] ॥ [5]
तस्मिन्नृपे शासति नैव कश्चि
द्धर्म्मादपेतो मनुजः प्रजासु ।
6. आर्त्तो दरिद्रो व्यसनी कदर्यो
दण्ड[6] न वा यो भृशपीडितः स्यात् ॥ [6]
एवं स जित्वा पृथिवीं समग्रां
भग्नाग्र दर्पा [न्] द्विषतश्च कृत्वा ।

---

1. Read शश्वच्छ्री 2. Read श्रीश्चतु—
3. K. B. Pathaka suggests निवसन्तो
4. The word म्लेच्छ is used here in connection with the Hūṇas.
5. This verse is generally taken to refer to the Skandagupta's acquiring throne by dint of his arms after a fatricidal war. *See P.* Fleet G. In No. 13. In this case मनुजेन्द्रपुत्राः may refer to disappointed princes.
6. Read दण्ड्यो

सर्व्वेषु देवेषु विधाय गोप्तॄन्[1]
संचिन्तया [मा] स बहु प्रकारम् ॥ [7]
स्यात्को (ऽ) नुरूपो
7. मतिमान्विनितो[2]
मेधा स्मृतिभ्यामनपेतभावः ।
सत्यार्जवौदार्य नयोपपन्नो
माधुर्य-दाक्षिण्य-यशोन्वितश्च ॥ [8]
भक्तो (ऽ) नुरक्तो नृ [विशे] ष युक्तः
सर्व्वोपधाभिश्च विशुद्धबुद्धिः ।
अनृण्यभावोपगतान्तरात्माः[3]
सर्व्वस्य लोकस्य हिते प्रवृत्तः ॥ [9]
8. न्यायार्जने (ऽ) र्थस्य च कः समर्थः
स्यादर्जितस्याप्यथ रक्षणे च
गोपायितस्यापि [च] वृद्धि हेतौ
वृद्धस्य पात्र-प्रतिपादनाय[4] ॥ [10]
सर्व्वेषु भृत्येष्वपि संहतेषु
यो मे प्रशिष्यान्निखिलान्सुराष्ट्रान् ।
आं ज्ञातमेकः खलु पर्णदत्तो
भारस्य तस्योद्वहने समर्थः ॥ [11]
9. एवं विनिश्चित्य नृपाधिपेन
नैकानहोरात्र गणान्स्वमत्या ।
यः संनियुक्तो (ऽ) र्थनया कथंचित्
सम्यक्सुराष्ट्रावनि-पालनाय ॥ [12]
नियुज्य देवा वरुणं प्रतीच्यां
स्वस्था यथा नोन्मनसो बभूवु [ः] [।]
पूर्व्वेतरस्यां दिशि पर्णदत्तं
नियुज्य राजा धृतिमांस्तथाभूत् । [।] [13]
10. तस्यात्मजो ह्यात्मज-भाव-युक्तो
द्विधेव चात्मात्मवशेन नीतः ।
सर्व्वात्मनात्मेव च रक्षणीयो

---

1. Read गोप्तॄन् , literally 'protectors', but used in the technical sense meaning a governor or a feudatory prince. Cf. बभूव गोप्ता नृपविश्ववर्मा, Mandasor Inscription of Pandhuvarman L 14; see Fleet. G. Inscriptions No. 18. P. 82.

2. Read—न्विनीतो.

3. Read—रात्मा.

4. Cf. Arthaśāstra, chap. 4.6. अलब्धलाभार्था लब्धपरिरक्षिणी रक्षितविवर्धनी वृद्धस्य तीर्थेषु प्रतिपादनी च. These are the functions of दण्डनीति or king who symbolises Daṇḍanīti.

नित्यात्मवानात्मज कान्तरूपः । [।] [14]
रूपानुरूपैर्ललितैर्विचित्रैः
नित्य[1] प्रमोदान्वितसर्वभावः ।
प्रबुद्धपद्माकरपद्मवक्त्रो
नृणां[2] शरण्यः शरणागतानाम् । [।] [15]
11. अभवद्भुवि चक्रपालितो (ऽ) सावित्ति नाम्ना प्रथितः प्रियो जनस्य ।
स्वगुणैरनुपस्कृतैरुदा [त्तै] : पितरं यश्च विशेषयांचकार । [16]
क्षमा प्रभुत्वं विनयो नयश्च
शौर्यं विना शौर्य मह [।] र्चनं च ।
दाक्ष्यं[3] दमो दानमदीनता च
दाक्षिण्यमानृण्यम [शू] न्यता च । [।] [17]
सौंदर्यमार्येतर·निग्रहश्च[4]
अविस्मयो धैर्य्यमुदीर्णता च ।
12. इत्येवमेते (ऽ) तिशयेन यस्मि
न्नविप्रवासेन गुणा वसन्ति । [।] [18]
न विद्यते (ऽ) सौ सकले (ऽ) पि लोके
यत्रोपमा तस्य गुणैः क्रियेत ।
स एव कार्त्स्न्येन गुणान्वितानां
बभूव नृणामुपमान भूतः । [।] [19]
इत्येवमेतानधिकानतो (ऽ) न्या
न्गुणान्प [री] क्ष्य स्वयमेव पित्रा ।
यः संनियुक्तो नगरस्य रक्षां
विशिष्य पूर्वान्प्रचकार सम्यक् । [।] [20]
13. आश्रित्य विर्य[5] [स्वभु] ज[6] द्वयस्य
स्वस्यैव नान्यस्य नरस्य दर्पं ।
नोद्वेजयामास च कंचिदेव
मस्मिन्पुरे चैव शशास दुष्टाः[7] । [।] [21]
विस्रंभमल्पे न शशाम यो (स्मिन्)
काले न लोकेषु सनागरेषु ।
यो लालयामास च पौरवर्गान्
[स्वस्येव] पुत्रान्सुपरीक्ष्य दोषान् । [।] [22]
संरंजयां च प्रकृतीर्बभूव

---

1. Read चित्रैर्नित्यं
2. Read नॄणां
3. Fleet वाक्यं (?).
4. Read निग्रहश्चाविस्मयो; Sircar is inclined to put here ह्यविस्मयो, but अविस्मयो also suits the metre.
5. Read वीर्यं
6. Fleet, सुभुज (?)
7. Read दुष्टान्

पूर्व्वस्मिताभाषण-मान-दानैः ।

14. नियंन्त्रणान्योन्य-गृह-प्रवेशै (:)

संवर्द्धित-प्रीति-गृहोपचारै । [।] [23]

ब्रह्मण्य-भावेन परेण युक्तः

[शु] क्कः[1] शुचिर्दानपरो यथावत् ।

प्राप्यान्स काले विषयान्सिषेवे

धर्मार्थयोश्चा (प्य) विरोधनेन । [।] [24]

[यो…—˘— —˘ ˘…[2] पर्णदत्ता]

त्स न्यायवानत्र किमस्ति चित्रं ।

मुक्ता-कलापाम्बुज-पद्मशीता

च्चन्द्रात्किमुष्णं भविता कदाचित् । [।] [25]

15. अथ[3] क्रमेणाम्बुद-काल आग [ते]

[नि] दाघ-कालं प्रविदार्य तोयदैः ।

ववर्ष तोयं बहु संततं चिरं

सुदर्शनं येन बिभेद चात्वरात् । [।] [26]

संवत्सराणामधिके शते तु

त्रिंशद्भिरन्यैरपि षड्भिरेव ।

रात्रौ दिने प्रोष्ठपदस्य षष्ठे

गुप्त-प्रकाले[4] गणानां विधार्य । [।] [27]

16. इमाश्च या रैवतका[5] द्विनिर्गता [:]

---

1. Fleet शक्लः ; Sircar शुक्लः

2. Sircar's suggestion to restore is यो (ऽ) जायताम्मात् खलु पर्णदत्तात् ?

3. अथा in Fleets transcript.

4. Bhaudaji s'uggests गुप्तस्यकाले; प्र before काल is inappropriate, though प्रकाल may be taken in the sense of era.

5. Raivataka is a hill mentioned in Mbh., Ādi Parva ccxix 7905–17 ; in Dohad stone Inscription of Mahamuda, Ep. Ind XXIV, P. V. Jan. 1938. P. 216 ; Jaunpur Inscription of Iśānavarman C. I. I Vol III., Bṛhatsaṁhitā XIV. 19. Pargiter identifies it with the Bendā hills in Halan. (Vol. X pp. 289 ff.) Fleet has identified it with one of the two hills at Girnār and not with Girnār proper, C. I. I vol III P. 44 n 11; I. A. VI P. 239; B. C. Law identifies it with the Girnār hill. For further details see (B. C Law: Some Jain Canonical Sūtras pp. 181–82). It is to be noted that this hill was also known as Ūrjayat, otherwise known as Ūjjantgiri (Kap Copper Plate of Keṭadi Sadāśiva Nāyaka (Ep. Ind XXIV Pt. V. Jan. 1938); Ūrjayat, Lüders' list No. 965).

पलाशिनीयं सिकता[1] विलासिनी ।
समुद्र-कान्ताः[2] चिरबन्धनोषिताः
पुनः पतिं शास्त्रयथोचितं ययुः । [28]
अवेक्ष्य वर्षागमजं महोद्भ्रमं
महोदधेरूर्जयता प्रियेप्सुना ।
अनेकतीरान्तजपुष्पशोभितो
17. नदीमयो हस्त इव प्रसारितः । [।] [29]
विषाद्य [मानाः] [खलु] [सर्वतो] [ज] ना [:]
कथं कथं कार्यमिति प्रवादिनः ।
मिथो हि पूर्वापररात्रमुत्थिता
विचिन्तयां चापि बभूवुरुत्सुकाः । [।] [30]
अपीह लोके सकले सुदर्शनं
पुमां[3] हि दुर्दर्शनतां गतं क्षणात् ।
18. भवेन्नु सो (ऽ) म्भोनिधि[4] तुल्यदर्शनं
सुदर्शन — ⏑ ⏑ .... [॥] [31]
..............वणे स भूत्वा
पितुः परां भक्तिमपि प्रदर्श्य ।
धर्मं पुरोधाय शुभानुबन्धं
राज्ञो हितार्थं नगरस्य चैव । [।] [32]
19. संवत्सराणामधिके शते तु
त्रिंशद्भिरन्यैरपि सप्तभिश्च ।

[गुप्त] [प्रकाले] [नय] शास्त्र[5] वेत्ता[6] ।
विश्वो[7] (ऽ) प्यनुज्ञात महाप्रभावः । [।] [33]
आज्यप्रणामैः विबु[8]धानथेष्ट्वा
धनैर्द्विजातीनपि तर्पयित्वा ।
पौरांस्तथाभ्यर्च्य यथार्हमानैः
भृत्यांश्च[9] पूज्यान्सुहृदश्च दानैः । [।] [34]

---

1. The river सिकता is the same as one of the rivers mentioned in the Junāgarh inscription of Rudradāman; see l. 5–6 सुवर्ण-सिकता-पलाशिनीप्रभृतीनां नदीनां; Fleet and others have taken सिकता-विलासिनी as an adjective of पलाशिनी. It is possibly the same as the river सुवर्णरेखा which flows at the foot of Girnār hill.

2. Read कान्ताश्चिर.
3. Ibid पुमान्
4. Fleet साम्भोनिधि
5. It is Fleet's restoration.
6. Fleet चेत्ता
7. Read विश्वे.
8. Ibid मैर्विबु—
9. Ibid. मानैर्भृ—

20. ग्रैष्मस्य मासस्य तु पूर्वं प [क्षे]
.................[प्र] थमे (ऽ) ह्नि सम्यक् ।
मासद्वयेनादरवान्स भूत्वा
धनस्य कृत्वा व्ययमप्रमेयम् । [।] [35]
आयामतो हस्तशतं समग्रं
विस्तारतः षष्टिरथापि चाष्टौ ।
21. उत्सेधतो (ऽ) न्यत् पुरुषाणि [सप्त]
...........[ह] स्तशतद्वयस्य । [।] [36]
बबन्ध यत्नान्महता नृदेवा
न [भ्यर्च्य] सम्यग्घटितोपलेन ।
अजातिदुष्टम्प्रथितं तटाकं
सुदर्शनं शाश्वतकल्पकालम् । [।] [37]
22. अपि च सुदृढ सेतु प्रान्तविन्यस्तशोभ
रथचरणसमाह्वक्रौंचहंसासधूतम् ।
विमल सलिल.....................
भुवि..............द [ने] (ऽ) र्कः शशी च । [।] [38]
23. नगरमपि च भूयाद्वृद्धिमत्पौरजुष्टं
द्विजबहुशतगीतब्रह्मनिर्नष्टपापं ।
शतमपि च समानामीति दुर्भिक्ष [मुक्तं]
.... [॥] [39]
[इति] सुदर्शनतटाकसंस्कारग्रन्थरचना समाप्ता ॥

Part II

24. दृप्तारिदर्पप्रणुदः पृथुश्रियः
स्ववङ्शकेतोः[1] सकलावनीपतेः ।
राजाधिराजयाद्भुत[2]पुण्य [कर्मणः]
.... [॥] [40]
....
.................................[।]
द्वीपस्य गोप्ता महतां च नेता
दण्डस्थि [ता] नां
25. द्विषतां दमाय । [।] [41]
तस्यात्मजेनात्मगुणान्वितेन
गोविन्दपादार्पितजीवितेन ।
....
.......................[॥] [42]
.......................र्घ्यं

1. Read वंश.
2. Ibid राजाधिराजा—

विष्णोश्च पादकमले समवाप्य तत्र ।
अर्थव्ययेन
26. महता महता च काले
नात्मप्रभावनतपौरजनेन तेन । [।] [43]
चक्रं विभर्त्ति रिपु..............
.........................[।]
....

तस्य स्वतंत्रविधिकारणमानुषस्य । [।] [44]
27. कारितमवक्रमतिना चक्रभृतः चक्रपालितेन[1] गृहं ।
वर्षशते (ऽ) ष्टात्रिंशे गुप्तानां काल [क्रमगणिते [॥] [45]
....

.........................[।]
[स] ।र्थमुत्थितमिवोर्जयतो (ऽ) चलस्य
28. कुर्वत्प्रभुत्वमिव भाति पुरस्य मूर्ध्नि ॥ [46]
अन्यच्च मूर्द्धनि सु............
..............................[।]
...............रुद्धविहंगमार्गं
विभ्राजते......................[॥] [47]

12. BHITARI STONE PILLAR INSCRIPTION OF SKANDAGUPTA

Prov. : Bhitari near Saidapur, Dist. Ghazipur. U. P.
Date : 455–67 A. D.
Lang. : Snskrit. **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Fleet *C. I. I* III, Bhandarker. List. No. 1549. Jour. Beng. As. Soc. Vol. VI p. 1 ff.; *J, B. B. R. A. S.* Vol. X p. 59 ff. *J. B, B. R, A. S.* Vol. XVI p. 349 ff.

Text

[सिद्धम् ॥]
1. [सर्व्व] रा [जो] च्छेत्तुः पृथिव्यामप्रतिरथस्य चतुरुदधिसलिल [ा]
स्वादितयशसो धनदवरुणेन्द्र [ा] न्तकस [म स्य]
2. कृतान्तपरशोः न्यायागत [ा] नेकगोहिरण्य [को] टिप्रदस्य चिरो [त्स]
न्नाश्वमेधाहर्त्तुर्महाराजश्रीगुप्तप्रपौत्र [स्य]

1. Read भृतश्चक—

3. महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य महाराजाधिराजश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छवि
दौहित्रस्य महादेव्यां कुम [ा] र [दे] व्या·
4. मुत्पन्नस्य महाराजाधिराजश्रीसमुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परिगृहीतो मह
देव्यान्दत्तदेव्यामुत्पन्नः[1] स्वयं चाप्रतिरथः
5. परमभागवतो महाराजाधिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुद्ध्यातो
महादेव्यां ध्रुवदेव्यामुत्पन्नः परम-
6. भागवतो महाराजाधिर [ा] जश्रीकुमारगुप्तस्तस्य प्रथितपृथुमति
स्वभावशक्तेः
पृथुयशसः पृथिवीपतेः पृथुश्रीः [।]
7. पि [तृ] प [रि] गतपादपद्मवर्त्ती
प्रथितयशाः पृथिवीपतिः सुतो (ऽ) यम् [॥] [1]
जगति भु [ज] बलाड्यो[2] गुप्त वङ्शैक[3]वीरः
प्रथितविपुल
8. धामा नामतः स्कन्दगुप्तः [।]
सुचरितचरितानां येन वृत्तेन वृत्तं
न विहतममलात्मा तान [धीदा] विनीतः [॥] [2]
विनय
9. बलसुनीतैर्व्विक्रमेण क्रमेण
प्रतिदिनमभियोगादीप्सितं येन ल [ब्ध] ा [।]
स्वभिमतविजिगीषाप्रोद्यतानां परेषां
प्रणि
10. हित इव ले [भे [स] विधानोपदेशः [॥] [3]
विचलितकुललक्ष्मीस्तम्भनायोद्यतेन
क्षितितलशयनीये येन नीता त्रियामा [।]
समु
11. दित ब [ल] कोशा [न्पुष्यमित्रांश्च[4]] [जि] त्वा
क्षितिपचरणपीठे स्थापितो वामपादः [॥] [4]
प्रसभमनुप [मै] र्व्विध्वस्तशास्त्रप्रतापै
र्विन [य स] मु
12. [चितैश्च] क्षान्ति शौ [यैं] र्न्निरुढम् [।]
चरितममलकीर्त्तेर्गीयते यस्य शुभ्रं
दिशि दिशि परितुष्टैराकुमारं मनुष्यैः [॥] [5]
पितरि दिवमुपे [ते]
विप्लुतां वङ्श[5] लक्ष्मीं
भुजबलविजितारिर्यः प्रतिष्ठाप्य भूयः [।]

---

1. Read महादेव्यां 2. Ibid. बलाढ्यो 3. Ibid वंशैक.
4. Some read 'युद्ध्यमित्रांश्च'. 5. Read वंश.

जितमिति परितोषान्मातरं सास्त्रनेत्रां
हतरिपुरिव कृष्णो देवकीमभ्युपे[1]
13. [त]:[॥][2] [6]
[स्वै] र्द [ण्डैः]..................स्प्रचलितं वङ्शं प्रतिष्ठाप्य यो बाहु-
भ्यामवनिं विजित्य हि जितेष्वार्त्तेषु कृत्वा दयाम् [।] नोत्सिक्तो [न]
च विस्मितः प्रतिदिनं
14. संवर्द्धमानद्युतिः
गीतैश्च स्तुतिभिश्च वन्दकजनो यं [प्रा] पयत्यार्य्यताम् [॥] [7]
हूणैर्य्यस्य[3] समागतस्य समरे दोर्भ्यां धरा कंपिता भीमावर्त्तकरस्य
15. शत्रुषु शरा......... [।]
......................विरचितं प्रख्यापितो [दीप्तिदा] न द्योति...नभीषु
लक्ष्यत इव श्रोत्रेषु गाङ्गध्वनिः [॥] [8]
16. [स्व] पितुः कीर्त्ति..........................[।]
....[॥] [9]

1. The absence of the name of the mother of Skandagupta coupled with the fact that "goddess of sovereignty, of her own accord, selected him as her husband" (लक्ष्मी स्वयं यं वरयाञ्चकार Junāgarh Rock Inscription of Skandagupta L. 5, v. 5, C. I. I. Vol III P. 50) is taken to mean that his mother was not a royal queen, that he had no legitimate claim to the throne, and that he cleared his way to the throne in a fatricidal war (For the orguments for this hypothesis see J. R. A. S. B. XVII 253 ff. and for criticism P. H. A. I. 5th ed. P. 572 ff.)

2. This verse is taken by some to refer to the fatricidal conflict in which Skandagupta came out victorious, betook himself, like Krishṇa to his weeping mother Devaki. But actually there is not the slightest reference to the fatricidal war ; as a matter of fact the antagonists expressly mentioned were outsiders "the Pushyamitras and the Huṇas" (P. H. A. In 8th dl. pp. 574-75)

3. Hūṇas, also known as Epthalites; Hiung-nu of the Chinese records were a Central Asian tribe; were known to the Indian politics in the days of Vikramāditya, as Kālidas refers to them. They were threatening with their cruel and barbarous atrocities N. W. India. This verse, though mutilated, refers to the severe struggles and victory in them, with the result that for nearly half a century the Gupta empire was immune from their depredations.

[कर्तव्या] प्रतिमा काचित्प्रतिमां तस्य शार्ङ्गिणः [।]
18. [सु] प्रतीतश्चकारेमां य [ा वदाचन्द्रतारकम्] [॥] [10.]
इह चैनं प्रतिष्ठाप्य सुप्रतिष्ठितशासनः [।]
ग्राममेनं स विद् [धे] पितुः पुण्याभिवृद्धये [॥] [11]
19. अतो भगवतो मूर्त्तिरियं यश्चात्र संस्थितः [।]
उभयं निर्द्दिदेशासौ पितुः पुण्याय पुण्यधीरिति [॥] [12]

13. SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF KUMARGUPTA.

Prov. : Sārnath, Varanasi district. U. P.
Date : G. E. 154. (=473 A. D.).
Lang. : Sanskrt. ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : *Arch. Serv. Ind. A. R.* p. 124. Sirkar, *S. I.* Vol. I. p. 320 ff.

Text

1. वर्षशते गुप्तानां[1] सचतुः[2]पञ्चाशदुत्तरे [।]
भूमिं रक्षति कुमारगुप्ते मासि-ज्येष्ठे द्वितीयायाम् ॥ [1]
2. भक्त्यावर्जितमनसा यतिना पूजार्त्थमभयमित्रेण [।]
प्रतिमाप्रतिमस्य गुणै [र] प [रे] यं [का] रिता शास्तुः ॥ [2]
3. मातापितृगुरुपू [र्व्वै [3]] : पुण्येनानेन सत्वकायो (ऽ) यं [।]
लभतामभिमतमुपशम ❀ ❀ ❀ ❀ मू[4] ॥ [3]

14. BHITARI SEAL OF KUMARGUPTA II OR III.

Prov. : Bhitari, near Saidpur, Ghazipur district. U. P.
Date : Fifth-six century (?)
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : N. Brāhmī of the 5th–6th c. A. D.
Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* XIX, (1890) p. 225. Hoernle, *A. S. B.* LVIII. Pt. i, p. 89. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 321.

---

1. Some scholars identify this Kumārgupta with that of Bhitari Seal, and according to some he with Puragupta and Narasiṁha-gupta represents a rival line, side by side one represented by Skandagupta and Budhagupta. These suggestions, though not impossible, are difficult to substantiate.
2. D. C. Sirkar is inclined to rectify the meter by reading सच्चतुः
3. D. S. Sahni पूर्व्वैः पूर्वं ancestors ; Gupte : पूर्त्तैः
4. Sirkar fills it as: o मुपशमं हित सुखं तदेव भवतु सत्त्वानाम् ?

Text

1. [सर्व्व] राजोच्छेत्तु ⁙ पृथिव्यामप्रतिरथस्य महाराजश्री [गुप्त] प्रपौ [त्र] स्य महाराजश्रीघटोत्कचपौत्रस्य म [हा]
2. [राजा] धिर [ा] जश्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य लिच्छ [वि दौहित्रस्य] म [हादे] व्य [ां] [कुमा] रदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज
3. [श्री] समुद्रगुप्तस्य पुत्रस्तत्परि [गृही] तो म [हादेव्यान्दत्तदेव्या] मुत्पन्नस्स्वयं च [ा][1] प्रतिरथ ⁙ परमभाग
4. [वतो] [महाराजा] धिराजश्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य [पुत्र] स्तत्पाद [ा] नु [द्धया] तो महादेव्य [ां] [ध्रु] वदेव्यामुत्पन्नो म [हा रा]
5. [जाधि] राजश्रीकुमार [गुप्त] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुद्धया [तो] महादेव्यामनन्तदेव्यामुत्पन्नो महा [रा]
6. [जाधिरा] ज श्री [पुरगुप्त[2]] स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुद्धय [ातो] मह [ादेव्यां] श्रीचन्द्रदेव्यामुत्प[3] [न्नो] म [हा]
7. [राजाधिरा] जश्रीनरसिंहगुप्तस्तस्य[4] [पु] त्रस्त [त्प] ादा [नुद्धयातो] मह [ादेव्यां] श्रीम [न्मित्र][5]
8. [देव्या] मु [त्प] न्न ⁙ परमभ [ा] गवतो मह [ाराजाधिरा] ज श्री कुम [ा] र [गुप्तः ॥]

15. SARNATH BUDDHIST STONE IMAGE INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Sārnath, Varanasi district. U. P.
Date : G. E. 157. (=436 and 476 A. D.)
Lang. : Snskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Gupte : *Arch Surv. Ind. A. R.*, 1914–15 pp. 124–25.
Sirkar. S. I. Vol. I., p. 323.

---

1. Hoernle reads च प्रति रथ.
2. पुरगुप्त is perhaps identical with the king Vikramāditya of Śrāvasti, the father of बालादित्य, patron of वसुबन्धु, and a famons personage of Buddhist traditions (Watters, Yuan Chwang. I. P. 210 H).
3. Fleet वत्सदेवी. चंद्रदेवी is read also on Nalanda seal by N. P. Chakravarti (Ep. Ind. XXI P. 77 ; A. I. A. R. 1934–35 P. 63), and वैण्यदेवी by H. Śastri.
4. नरसिंहगुप्त, is known to have assumed the title बालादित्य (see. Allan op. cit. P. 137 f) He was, perhaps accordiing to Huen Tsang, contenporary of Mihirkula, and the builder of a Buddhist monastry in Nalandā. Dr. Raychaudhury identifies Huen Tsang's Bālāditya with Bhānugupta (P. H. A. pp. 596–7)
5. Fleet reads महा (लक्ष्मी) देव्या—

Text

1. गुप्तानां समतिक्रान्ते सप्तपञ्चाशदुत्तरे [।]
   शते समानां पृथिवीं[1] बुधगुप्ते प्रशासति ॥ [1]
   [वैशाखमाससप्तम्यां मूले श्यामगते [
2. मया [।]
   कारिताभयमित्रेण प्रतिमा शाक्यभिक्षुणा ॥ [2]
   इमामुद्दण्ड[2]सच्छत्रपद्मास [न विभूषितां ।]
   [देवपुत्रवतो[3] दिव्यां]
3. चित्रवि [द्या] सचित्रितां ॥ [3]
   यदत्र पुण्यं प्रतिमां कारयित्वा मया भृतम् [।]
   माता [पित्रोर्गु] [रूणां च लोकस्य च समाप्तये ॥] [4]

16. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinājpur District. (Pakistan)
Date : G. E. 163 (=482 A. D.).
Lang. : Snskrit ; **Scr.** : N. E. Brāhmī.
Ref. : R. G. Basak *E. I.* Vol. XV p. 135 f. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 324. ff.

Text

First Side

1. [सं १००] (+) [६०] (+) ३ आषाढ दि १० (+) ३ परमदैवत परमभट्टा [र] क महाराजाधिराजश्रीबुधगुप्ते [पृथि] वीपतौ तत्पाद [परि] गृहीते पुण्ड्र [व][4]
2. [र्द्धन] भुक्तावुपरिकमहाराजब्रह्मदत्ते संव्यवहरति [।] स्व [स्ति [।] पलाशवृन्दकात्सविश्वासं महत्तराद्यष्टकुलाधि [क]
3. [र] णग्रामिककुटुम्बिनश्च[5] चण्डग्रामके ब्राह्मणाद्यान्क्षुद्रप्रकृतिकुटुम्बिनः कुशलमुक्त्वानुदर्शयन्ति [यथैवं]

---

1. Sirkar changes it as समानां पृथिवीं शते for metrical difficulty.
2. Gupte reads इमामुद्धस्त.
3. Perhaps here is the reference to the Dhyānī Buddhas.
4. See supra.
5. Read कुटुम्बिनश्च.

4. [वि] ज्ञापयती नो[1] ग्रामिक[2]नाभको (ऽ) हमिच्छे[3] मातापित्रोस्स्व-
पुण्याप्यायनाय कदिचिद्ब्राह्मणार्य्यान्प्रतिवासयितुं

5. [तद] हंथ ग्रामानुक्रमविक्रयमर्य्यादया मत्तो हिरण्यमुपसंगृह्य समु-
दयवाह्याप्रद [खिल क्षेत्राणां]

6. [प्र] सादं कर्त्तुमति[4] [।] यतः पुस्तपालपत्रदासेनावधारितं युक्त-
मनेन विज्ञापितमस्त्ययं विक्रय-

7. मर्य्यादाप्रसङ्गस्तद्दीयतामस्य परमभट्टारकमहाराजपा [दे] न पुण्योपच-
यायेति [।] पुनरस्यैव

8. [पत्रदा] सस्यावधारणयावधृत्य नाभकहस्ताद्दीनार[द्वय][5]मुपसंगृह्य
स्थायपाल[6]कपिल श्रीभद्राभ्यायायकृ [त्य] च समुदय

Second Side

9. [वाह्याप्रद] [खि] लक्षेत्रस्य कुल्यवापमेकमस्य वायिग्रामकोत्तरपार्श्व-
स्यैव च सत्य मर्य्यादाया दक्षिणपश्चिमपूर्व्वेण

10. मह [त्त] राद्यधिकरणकुटुम्बिभिः[7] प्रत्यवेक्ष्याष्टकनवकनवकनलाभ्या-
मपविञ्छ्य चतुस्सीमोल्लिङ्ग्य[8] च नागदेवस्य

11. [दत्तं] [।] [तदु] त्तर कालं संव्यवहारिभिर्द्धर्म्ममवेक्ष्य प्रतिपाल-
नीयमुक्तञ्च[9] महर्षिभिः [।]
स्वदत्ताम्परदत्तां वा यो हरेत् वसुन्धरां ।

12. स [विष्ठा] यां कृमिर्भूत्वा पितृभिस्सह पच्यते [॥] [1]
बहुभिर्व्वसुधादत्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य

13. तदा फलं [॥] [2]
षष्टिवर्षसहस्राणि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेदिति ॥ [3]

---

1. Basak : विज्ञापयतीतो, but read—पयति
2. ग्रामिक was the headman of the village. According to Manu (VII. 115. 19) he was the king's representative in the village.
3. Read इच्छये
4. Ibid कर्तुमिति.
5. द्वय seemes to have been omitted at first but inscribed later at the bottom.
6. Read स्थानपाल
7. Read कुटुम्बिभिः
8. Basak—तुष्टिमो. Read सीमा उल्लिङ्ग्य
9. Read—नीयम् । उक्तञ्च.

17. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF BUDHAGUPTA

Prov. : Sāgar district, Madhya Pradesh.
Date : G. E. 165 (=484 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 89. *Arch. Surv. Ind.* Vol. X p. 82. Sirkar. *S. I.* Vol. I. p. 326 ff.

Text

1. जयति विभुश्चतुर्भुजश्चतुरर्णवविपुलसलिलपर्य्यङ्कः [।] जगतः स्थित्युत्पत्ति न्य [यादि][1]
2. हेतुर्ग्गरुडकेतुः [॥] [1]
शते पञ्चषष्ट्यधिके वर्षाणां भूपतौ च बुधगुप्ते ।
आषाढ मास [शुक्ल]
3. [द्वा] दश्यां[2] सुरगुरोर्द्दिवसे । [।] [2]
सं १०० (+) ६० (+) ५ [॥]
कालिन्दीनर्म्मदयोर्म्मध्यं पाळयति लोकपालगुणै
र्ज्जगति[3] महा [राज]
4. श्रियमनुभवति[4] सुरश्मि चन्द्रेच [।] [3]
अस्यां संवत्सरमासदिवसपूर्व्वायां स्वकर्म्माभिरतस्य क्रतुयाजि [नः]
5. अधीतस्वाध्यायस्य विप्रर्षेर्म्मैत्रायणीयवृषभस्येन्द्रविष्णोः प्रपौत्रेण पितुर्गुणानुकारिणो वरुण [विष्णोः],
6. पौत्रेण पितरमनुजातस्य स्ववंशवृद्धिहेतोर्हरिविष्णोः पुत्रेणात्यन्तभगवद्भक्तेन विधातुरिच्छया स्वयंवरयेव र [ा] ज
7. लक्ष्म्याधिगतेन चतुःसमुद्रपर्य्यन्तप्रथितयशसा अक्षीणमानधनेनानेकशत्रुसमरजिष्णुना महाराजमातृविष्णुन [ा]
8. तस्यैवानुजेन तदनुविधायिन [ा] तत्प्रसादपरिगृ[ही]तेन धन्यविष्णुना च । मातृपित्रोः[5] पुण्याप्यायनार्थमेष भगवतः ।
9. पुण्यजनार्द्दनस्य जनार्द्दनस्य ध्वजस्तम्भो (ऽ) भ्युच्छ्रितः [।]
स्वस्त्यस्तु गोब्राह्मण- [पु] रोगाभ्यः सर्व्वप्रजाभ्य इति । [।]

---

1. This is suggested for the first time by Dr. Hall, adopted by Fleet, and accepted by D. C. Sirkar.
2. Prinsep reads त्रयोदश्यांम् which is unacceptable for metrical difficulty.
3. Sirkar : गुणैः ।जगति.
4. Fleet wants to supply तीर्थौ after पूर्व्वायाँ
5. Sirkar. माता पित्रोः.

18. DAMODARPUR COPPER PLATE INSCRIPTION OF THE TIME OF BUDHAGUPTA.

Prov. : Damodarpur, Dinajpur district, Pakistan.

Date : (C. 476—94-95 A. D.)

Lang. : Sanskrit. **Scr.** : North E. Brāhmī.

Ref. : Basak. *E. I.* XV. p. 138 f. Sirkar. *S. I.* Vol. I, 328 ff.

Text

First Side

1. ⋯ ⋯फाल्गुन दि १० (+) [५] परमदैवतपरमभट्टारकमहाराजाधिराज श्री बुधगु[1] [ते] [पृथिवी][2]-
2. [पतौ] [त] त्पादपरिगृहीतस्य पुण्ड्रवर्द्धनभुक्तावुपरिकमहाराजजयदत्तस्य भोगेनानु [वहमा]
3. नके [को] टि [वर्ष] विषये च तन्नियुक्तकेहायुक्तक[3]शण्डके[4] अधिष्ठानाधि करण [ं] नगरश्रेष्ठिरिभु[5]
4. पा [ल] सार्थवाहवसुमित्रप्रथमकुलिकवरदत्तप्रथमकायस्थविप्रपालपुरोगे च स [म्व्य[6]] वहरति
5. अनेन श्रेष्ठिरिभुपालेन विज्ञापितं हिमवच्छिखरे कोकामुखस्वामिनः चत्वारः कुल्यवापाः [श्वे] तव-
6. राहस्वामिनो (ऽ) पि सप्त कुल्यवापाः अस्मत्फलाशन्सिनो[7] पुन्याभिवृद्धये डोङ्गाग्रापे[8] पूर्वं मया
7. अप्रदा अति[9]सृष्टकास्तदहन्तत्क्षेत्रसामीप्यभूमौ तयोराद्यकोकामुखस्वामिश्वेतवराह
8. स्वामिनोर्ना [म] लिङ्गमेकं देवकुलद्वयमेतत्कोष्ठिकाद्वयञ्च कारयितुमिच्छाम्यहंथ वास्तुना
9. सह [कुल्य] वापान्यथाक्रयमर्य्यादया दातुमिति [।] यतः पुस्तपालविष्णुदत्तविजय [नन्दि] स्थानु[10]-
10. नन्दिनामवधारणयावधृतमस्त्यनेन हिमवच्छिखरे तयोः कोकामुखस्वामिश्वेतवरा [ह] स्वामि [नोः]

---

1. Read बुध. This is suggested by Dr. Basak.
2. This is Basakś restoration.
3. Read इहायु.
4. It may possibly be गण्डक.
5. Sirkar ऋभु.
6. Ibid संव्य
7. Ibid शंसिना पुण्या.
8. Ibid ग्रामे.
9. Sirkar suggests सृष्टका तद.
10. Ibid स्थाणु.

11. अप्रदाक्षेत्रकुल्यवापा एकादश दत्तकास्तदर्थंश्चेह देवकुलकोष्ठिकाकरणे युक्त [मे] त [द्विज्ञा]
12. [पितं] [क्र] मेण तत्क्षेत्रसामीप्यभूमौ वास्तु दातुमित्यनुवृत्त त्रिदो-नारिक्यकु [ल्य वा] प विक्रय [मर्य्या] द

Second Side

13. [या]··· ··· ···
14. ··· ···पु [ष्करि] णी पू [र्व्वेण] रिभु [पा] ल पु [ष्करिणी] [दक्षिणेन]
15. ··· ··· ···दत्ताः [।] [त] दुत्तरकालं [सं] व्यवहारिभिर्द्देवभ-[क्त्या] नु मन्तव्या[1] [उक्तं] व्यासेन [।]
स्वदत्तां परदत्ता
16. [म्वा[2] यो हरेत्] वसुन्धराम् [।]
स विष्टा [यां] क्रिमि[3]र्भूत्वा पि [तृ] भिस्स [ह पच्यते] [।] [1]
पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो
17. [यत्नाद्रक्ष यु] धिष्ठिर [।]
महीं [महीमतां] श्रेष्ठ दा [नाच्छ्रेयो (ऽ) नुपालनं][4] [॥] [२]
[बहु] भिर्व्वसु [धा द] त्ता
18. [राजभिश्च] पुनः पुनः [।]
[य] स्य [य] स्य यदा भूमि [स्तस्य तस्य] त [दा] फलमिति[5] [॥] [3]

19. ERAN STONE PILLAR INSCRIPTION OF THE TIME OF BHANUGUPTA.

Prov. : Eran, Sagar district, Madhya Pradesh.
Date : G. E. (191 = 510 A. D.)
Lang. : Sanskrit **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet *C. I. I.* III. p. 92 ff. Sirkar. *S. I.* Vol. I. pp. 335–36.

Text

1. ॐ[6] [॥] संवत्सर शते एकनवत्युत्तरे श्रावणबहुलपक्षस [ह] म्य [ां] [।]

1. Sankar Read मन्तव्याः उक्तं.
2. Ibid त्तां वा.
3. Ibid कृमिर्भूत्वा.
4. Ibid नम्.
5. Ibid फलम् ॥ इति ॥
6. Fleet ओं ; Sirkar सिद्धं expressed by a symbol.

2. संवत् १०० (+) ९० (+) १ श्रावण ब दि ७ ॥
❀ ❀ बल[1] वङ्शादुत्पन्नो[2] ❀ ❀ ❀ ❀
3. राजेति विश्रुतः [।]
तस्य पुत्रो (ऽ) तिविक्रान्तो नाम्ना राजाथ माधवः ॥ [1]
गोपराज [:]
4. सुतस्तस्य श्रीमान्विख्यातपौरुषः [।]
शरभराज दौहित्रः स्ववङ्शतिलको[3] (ऽ) धुना [॥] [2]
5. श्री भानुगुप्तो जगति प्रवीरो
राजा महान्पार्थसमो (ऽ) तिशूरः [।]
तेनाथ सार्द्धन्त्विह गोपर [ाजो]
6. मित्रानु [गत्येन] किलानुयातः ॥ [3]
कृत्वा (च) [यु] द्धं सुमहत्प्रक [ा] शं
स्वर्गं गतो दिव्य न [रे] [न्द्र कल्पः] [।]
7. भक्तानुरक्ता च[4] प्रिया च कान्ता
भ [ार्य्याव] ल [ग्न] ानुगता [ग्नि] र [ा] शिम् ॥ [4]

20. KHOH COPPER PLATE OF SAṀKSHOBHA.

Prov. : Khoh, Nagoda State, Madhya Pradesh.
Date : G. E. 209 (=529 A. D.):
Lang. : Sanskrit **Scr.** : N. Brāhmī
Ref. : Fleet. *C. I. I.* III. p. 114 f. Sirkar. *S. I.* pp. 374. ff.

Text

First Plate

1. ॐ [॥] नमो भगवते वासुदेवाय [॥] स्वस्ति [॥] नवोत्तरे (ऽ)
ब्द[5]शतद्वये गुप्तनृपर [ा] ज्यभुक्तौ
2. श्रीमति प्रवर्द्धमानविजयराज्ये महाश्वयुजम [्] वत्सरे चैत्रमासशुक्ल
3. पक्षत्रयोदश्य [ा] मस्यां संवत्सर[6]मासदिवसपूर्व्वाया [्] [।] चतुर्दश-
विद्यास्थान विदि-

1. Ibid प्रशुक्ल 2. Sirkar वंश — 3. Ibid स्ववंश

4. According to Fleet this meter has become faulty by the lengthening of च influenced by प्रि ofter it. But this is inacceptable because of the grammatical rule वर्णसंयोगपूर्व्वंश्च by which vowels may be short before प्र, द्र and ह as also ब्र.

5. Read—ब्द. 6. Ibid संवत्सर.

4. तपरमार्थस्य कपिलस्यव[1] महर्षेः सर्व्वतत्वज्ञस्य[2] भरद्वाजसगोत्रस्य नृपि
5. पि[3]परिव्राजकसुशर्म्मणः कुलोत्पन्नेन महाराजश्रीदेवाढ्यपुत्रप्रनप्त्रा महारा-
6. जश्रीप्रभञ्जनप्रनप्त्रा महाराजश्रीदामोदरनृप्त्रा गोसहस्रहस्त्यश्वहिरण्यानेक-
7. भूमिप्रदस्य गुरुपितृमातृपूजातत्परस्यात्यन्तदेवब्राह्मण[4]भक्तस्यानेकसमर-
8. शतविजयिनः साष्टादशाटवीराज्याभ्यन्तरं डभाला राज्यमन्वयागतं समडि-
9. पालयिष्णोरनेक[5]गुणविख्यातयशसो महाराजश्री[6]हस्तिनः सुतेन
10. वर्ण्णाश्रमधर्म्मस्थापनानिरतेन परमभागवतेनात्यन्तपितृभक्तेन स्ववं-
11. शामोदकरेण महाराजश्रीसंक्षोभेन[7] मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभि
12. वृद्धये[8] छोड्डुगोमिविज्ञाप्त्या तमेव च स्वर्ग[9]सोपानपंक्तिमारोपय-

Second Plate

13. ता भगवत्याः पिष्टपुर्याः कारितकदेवकुले वलि[10]चरुसत्रोपयो
14. गार्थं खण्डस्फुटितसंस्कारार्थञ्च मणिनागपेठे ओपाणिग्राम-
15. स्यार्द्धं चोरद्रोहकवर्ज्जः[11] ताम्र शासनेनातिसृष्टं [।] तदस्मत्कुलोत्थौः[12]म-
16. त्पादपिण्डोपजीविभिर्व्वा कालान्तरेष्वपि न व्याघातः कार्य्यः [।] एवमाज्ञा
17. स[13] यो (ऽ) न्यथा कुर्यात्तमहं देहान्तरगतो (ऽ) पिमहताध्यानेन निर्द्दहेयं [॥]
18. उक्तं च भगवता परमर्षिणा वेदव्यासेन व्यासेनः[14] [।] पूर्व्वदत्तां द्विजातिभ्यो
19. यत्नाद्रक्ष युधिष्ठिरः [।] महीम्महिमता (ं) श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो (ऽ) नुपालनः[15] [॥] [1] वहुभिः[16]
20. वसुधा भुक्ता राजभिस्सगरादिभिः [।] यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा
21. फलं [॥] [2] षष्टिं वर्षसहस्राणि स्वर्ग्गे मोदति भूमिदः [।] आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्ये
22. व नरके वसेत् [॥] [3] भूमि प्रदानान्ना[17] परं प्रदानं दानाद्विशिष्टं परिपालनञ्च[18] [।]

---

1. Ibid कपिलस्येव.
2. Ibid तत्व.
3. Ibid नृपति.
4. Ibid ब्रा—
5. Ibid समधिपालयिष्णो.
6. Ibie श्री॰
7. Ibid श्री संक्षोभेण.
8. Ibid वृद्धये.
9. Ihid स्वर्ग्ग.
10. Read बलि.
11. Ibid वर्ज्जं,
12. Ibid लोत्थैः
13. Ibid ज्ञप्ते.
14. Ibid व्यासेन.
15. Ibid पालनम्—
16. Ibid वहुभिर्व्वसुधा.
17. Idid प्रदानान्न.
18. Ibid पालनञ्च.

23. सर्वे (ऽ) तिसृष्टा (ं) परिपाल्य भूमि (ं)
नृपा नृगाद्यास्त्रिदिवं प्रपन्नाः ॥ [4]
लिखितंञ्च[1]

24. जीवितनप्त्रा भुजङ्गदासपुत्रेश्वरीदासेनेति [।] स्वमुखाज्ञा [।]
चैत्र दि २० (+) ८ [।]

21. BASIM COPPER PLATE INSCRIPTION OF VINDHYAŚAKTI II.

Prov. : Basim District. **Date** : Regnal year 37.
Lang. : Sanskrit and Prakrit.
Scr. : Southern Brāhmī of the Box headed variety of the fourth century A. D.
Ref. : (1) D. B. Mahajan and Y. K. Deshpande, *Proc. Ind. Hist. Cong.* Calcutta 1939. p. 349 ff.
(2) D. C. Sirkar. *Ind. H. Q.* XVI. p. 182 ff; XVII p. 110. ff; *S. I.* Vol. I. p. 406.

Text

First Plate

[दृष्टम्] [॥]
सिद्धम् [॥]

1. वत्सगुल्माद्धर्म्ममहाराजस्य [ा] ग्निष्टोम [ा] सोर्य्यामवाजपेयज्यो [ति]-
2. [ष्टो] मबृहस्पतिसवसाद्यस्कचतुरश्वमेधयाजिनस्सम्राज (:) वृ-
3. ष्णिवृद्धसगोत्रस्य हारितीपुत्रस्य श्र [ी] प्रवरसेन पौत्रस्य
4. धर्म्ममहार (ा) जस्य श्रीसर्व्वसेनपुत्रस्य धर्म्ममह [ा] राजस्य
5. वाकाटकाना [म्] श्रि[2]विन्ध्यशक्तेर्व्वचनात् नान्दीकडस उत्तरम [ग्गे]

Second Plate, First Side

6. भाकालक्खोप्पकाब्भासे आकाशपद्देसु अ [म्ह] सन्तका साव्वा (द्धक्ख नि) योगनि-
7. युत्ता आणत्तिभडा सेसायसाञ्चरन्तरलपुत्ता[3] भाणितव्वा [।] आम्हेहि
8. दाणि आपुणो विजयवेजयिके आयुबलवद्धणिके [स्व] स्ति-

1. Ibid लिखितञ्च. 2. Read श्री विन्ध्य. 3. Sirkar कुलपुत्ता.

9. शान्तिवाचने इहामुत्तिके धाम्मत्थाणे एत्थङ्गामे आधिव्वणिकचर

10. णस्स आड्डक । भालन्दायण सगोत्तेसि [सि] तुज्जेसि कापिञ्जल

Second Plate, Second Side

11. सगोत्तेसि । रुद्दज्जेसि । आविष्टायणसगोत्तेसि । भाट्टिदेवज्जेसि

12. कोसि [क] सगोत्तेसि । देसुजेसि । कोसिकसगोत्तेसि । वेण्हुज्जेसि ।

13. कोसीकसगोत्तेसि । त्रिधिज्जेसि । पैत्पलादिसगोत्तेसि पितु-

14. जेसि भालन्दायणसगोत्तेसि चान्दजेसि कोसिकसगोत्तेसि जेठुजे-

15. सि । पडेहि दोहिं भालन्दायणसगोत्तेसि बुद्धजेसि कोसिकसगोत्तेसि

Third Plate, First Side

16. भाहिलज्जेसि । कोसिकसगोत्तेसि । सिवज्जेसि । कोसिकसगोत्तेसि

17. हरिण्णजेसित्ति एताण बाम्हणाण भागा ति [ण्णि] ३ कोसिकसगोत्ते [सि]

18. रेवतिजेसि । भागो । चउत्थोत्ति आचन्दादिच्चकालको अपुव्व द-

19. त्तिय दत्तो । [।] पुव्वरायणुमते यसे चातुव्वेज्जगाममज्जात [।] परिहारे वित-

20. राम [।] तजथा अरट्ठसंविणेयिक । अलवण [क्ले] पणखातक । अ हिरण्ण धा [ण्ण]-

Third Plate : Second Side

21. प्पणयप्पदेय । अपुप्फक्खीरग्गहणि । अपारम्परगोबलिवर्द

22. अवारसिद्धिक । अचम्मङ्गालक । अभडप्पावेस । अखट्टाचोल्लकवेणे-

23. सिक । अकरद । अवह । सनिधिं । सोपनिधि । सकुतुप्पान्त ।

24. समञ्जमहाकरण । साव्वजातिपरिहारपरिहितञ्ज [।] जतो उपरिलि-

25. खित । शासणवादप्पमाण करेत्ता रक्खध रक्खापेधय परिहरध

Fourth Plate

26. परिहरापेधय [।] जो बु [आ] बाधं करेज्ज कतव्व [अ] नुव [म] ण्ण [ति]

27. तिस्स [ए] तेहि । उपरिलिखितेहि । बाम्हणेहि । परिजपिते स [द] ण्ड-

28. निग्रह करेज्जामेत्ति [।] साव्वच्छरं ३० (+) ७ हेमन्तपक्खं पढम

29. [दि] व [स] ५ [।] स सुहाण्णत्थि [।] लीखितमिमं शासनं सेण-पतिणा

30. वण्हुण[1] इति ॥ सिद्धिरस्तु ॥

1. वेंण्डु—

22. POONA COPPER PLATE OF PRABHĀVATIGUPTĀ

Prov. : Poona district, Bombay.
Date : Regnal year 13. **Lang.** : Snskrit.
Scr. : Southern Brāhmī of the Nailheaded variety.
Ref. : K. N. Dikshit and K. B. Pathak, *Ep. Ind.* Vol. XV p. 416.

Text

Seal.

वाकाटक ललामस्य
[क्र] म प्राप्त नृपश्रिय (:) [।]
जनन्या युवराजस्य
शासनं रिपु शास [न] (ं) [॥] [1]

First Plate,

दृष्टम् [॥]

1. सिद्धम् [॥] जितं भगवता [।] स्वस्ति नान्दिवर्द्धनादासीद्गुप्तादि रा [जो] [म] ह [ाराज]
2. श्रीघटोत्कचस्तस्य सत्पुत्रो महाराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य सत्पुत्रो
3. (ऽ) नेकाश्वमेधयाजी लिच्छविदौहित्रो महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नो
4. महाराजाधिराज श्रीसमुद्रगुप्तस्तत्पत्पुत्रस्तत्पाद[1] परिगृहीतः
5. पृथिव्यामप्रतिरथस्सर्वराजोच्छेत्ता चतुरुदधि सलिलस्वादित[2]
6. यशानेकगोहिरण्य कोटी[3] सहस्रप्रद ✕ परमभागवतो महारा
7. जाधिराज श्रीचन्द्रगुप्तस्तस्य दुहिता धारणसगोत्रा नाग कुल सम्भू
8. ताया (ं) श्रीमहादेव्या (ं) कुबेरनागायामुत्पन्नोभयकुलालंङ्कार भूतात्यन्त भगवद्भक्ता
9. वाकाटकानां महाराज श्रीरुद्रसेनस्याग्रमहिषी युवराज
10. श्रीदिवाकरसेन जननी श्रीप्रभावतिगुप्ता सुप्रतिष्ठाहारे

Second Plate.

11. विलवणकस्य पूर्वपार्श्वे शीर्षग्रामस्य दक्षिणपार्श्वे कदापिञ्जनस्यापरपार्श्वे
12. सिदिविवरकस्योत्तरपार्श्वे उङ्कुणग्रामे ब्राह्मणाद्यान्ग्राम कुटुम्बिन ✕ कुशल
13. मुक्त्वा समाज्ञापयति [।] विदितमस्तु वो यथैष ग्रामो (ऽ) स्माभि स्व पुरायाप्यायना [र्थं]

---

1. Read सत्पुत्र
2. Ibid. सलिलास्वादित
3. Ibid. कोटि—

14. कार्त्तिक शुक्ल द्वादश्या (ं) भगवत्पाद मूले निवेद्य भगवद्भक्ताचार्य्य चनालस्वामिने (ऽ) पूर्व्वं
15. दत्त्या उदक पूर्व्वमतिसृष्टो यतो भवाद्भिरुचितमर्य्यादया[1] सर्व्वाज्ञा× कर्त्तव्या (:) [।] पूर्व्वं
16. राज्ञानुमता[2] [ं] अत्र चातुर्व्विद्याग्रहार परीहारान्वितरामस्तद्यथा[3] भट छत्र प्रावेश्यः
17. अ चारासन चर्म्माङ्गार क्रिराव क्रेणि खानक [:] अ पा (र) म्पर (:) अ [पशु] मेध्यः अ पुष्प क्षीरसन्दोहः
18. स निधिस्सोपनिधिस्स कृतोपकॢप्तः[4] [।] नदेष भविष्यद्राजि[5] भिस्संरक्षितव्य (:) परिवर्द्ध
19. यितव्यश्च [।] यश्चास्मच्छासनमगणयमानस्स्वल्पामप्य त्रावाधा (ं) कुर्य्यात्कारयीत[6] वा
20. तस्य ब्राह्मणरावेदितस्य[7] स दण्ड निग्रहं कुर्य्याम [।] व्यास गितश्चात्र[8] श्लोको भवति [।]
21. स्व दत्ताम्पर दत्ता (ं) वा यो हरेत वसुन्धरां [।]
गवा [ं] शत सहस्रस्य हन्तुर्हरति दुष्कृतम् [॥] [2]
22. संवत्सरे च त्रयोदशमे[9] लिखितमिद (ं) शासनम[10] [।]
चक्कदासेनोत्कट्टितम् [॥]

23. AJAṆṬĀ CAVE INSCRIPTION OF THE TIME OF HARIṢEṆA

Prov. : Ajantā (written Ajanthā and pronounced as Ajanta by the local Marāthis. Ourangabad district, Maharashtra.)

Date : C. 6th. Century A. D. **Lang.** : Sanskrit.;

Scr. : Southern Brāhmī of the box-headed variety.

Ref. : Burgess and Bühler, *Arch. Serv. Ind.* IV p. 124. ff. *A. C.* Biswas, *Ind. Culture* VII. p. 372 ff. Bhagwan Lal Indraji, *Inscriptons from the Cave Temples of India*, p. 69.

---

1. Read भवद्भिः
2. Ibid राजानुमता
3. Ibid रामः ! तद्यथाभटच्छा—
4. Ibid क्लृप्तोपक्लृप्तः । तदेष ।
5. Ibid राजभिः
6. Ibid कारयेत
7. Ibid ब्राह्मणैः
8. Ibid गीतश्च
9. Ibid त्रयोदशे
10. शासनम्

Text

1. उद्दीर्ण्ण लोकत्रय दोषवह्नि
निर्व्वापणो..................[।]
.........[बुद्धम] भिप्रणम्य
पूर्व्वां प्रवक्ष्ये क्षितिपानुपूर्व्वी [म्] [1]

2. महाविमर्द्देष्वभिवृद्धशक्तिः
क्रुद्धस्सुरैरप्यनिवार्य्य [शक्तिः] [।]
[अनन्यसाधा] रण दान शक्तिः
द्विज ✕ प्रकाशो भुवि विन्ध्यश [क्तिः] [॥] [2]

3. पुरन्दरोपेन्द्र सम प्रभावः
स्वबाहुवीर्य्या [र्ज्जि] त [सर्व्वलोकः] [।]
........................[यशों] शुकानां
बभूव वाकाटक वंशके [तुः] [॥] [3]

4. रणे [स्व] हय्युत्थित रेणु जाल
सञ्छादितार्क्क.................. [।]
[प्रनष्टसारानखिला] नराती
न्कृत्वाभिवाद प्रवणा [ं] श्चकार [॥] [4]

5. [विनि] [र्ज्जि] तारि [स्सुर] राजकार्य्य
श्चकार पुण्येषु परं प्रय [त्नम्] [।]
....
.... [॥] [5]
[अरि] नरेन्द्र मौलि विन्यस्त् मणि किरणलीढ [क्रमाम्बुजः] [।]

6. प्रवरसेनस्तस्य पुत्रो (ऽ) भूद्विकसन्नवेन्दीवरेक्षणः [॥] [6]
रविमयूख द ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ [।]
[सर्व्वसेनः] प्रवरसेनस्य जित सर्व्वसेनस्सुतो [ऽ] भवत् [॥] [7]

7 [तस्य] पुत्रः पार्त्थिवेन्द्रस्य प्रश [शा] स धर्म्मेण मेदिनी [म्] [।]
कुन्तलेन्द्र [ं] नि [र्ज्जित्य श्री] [पृ] थिवी [षेणो] [नयवांस्तदा] [॥] [8]
प्रवरसे [नस्त] स्य पुत्रो [ऽ] (भू)
त्प्रवरोर्ज्जितोदार शासन
✕ प्रवर

8. ....
.... [॥] [9]
[तस्यात्मज ✕ कामत:] ......
..............................[।]
............[म] वाप्य राज्य
मष्टाब्दको य ✕ प्रशशास सम्य [क्] [॥] [10]

9. [त] स्या [त्मजो] (ऽ) भून्नरदेव [कल्पो]
[गुणैरतुल्यो] भुवि देवसेनः [।]
यस्योपभोगैर्ल्ललितैर्व्वि [चित्रै]
[र्नॄं] देवराजस्य··········भूः [॥] [11]
पुण्यानुभावात्क्षितिपस्य [तस्य]

10. ·····························[।]
········[न्या] य गुणाधिवासो
[प्रवृद्ध] कोशो भुवि हस्तिभोजः [॥] [12]
प्र·············· ⨯ पृथुपीनवक्षा
स्सरोरुहाक्ष ⨯ क्षपि

11. [तारिपक्षः] [।]
···························ब [द्दु]
र्द्दिग्गन्धहस्तिप्रतिमो बभूव [॥] [13]
हितो विनीतः प्रणय [प्रसिक्तो]
[म] नोनुकूलो (ऽ) नुविधानव [र्त्ती] [।]
[नि] रत्यय

12. ··················
·································कश्च [॥] [14]
त [थै] व लोक सुहिताशयत्वा
त्सुखेन सम्य [क्प] रिपालनेन [।]
[पितेव] मातेव सखेव नित्यं
प्रियो (ऽ) थिगम्यश्च बभूव

13. [मोहा] [॥] [15]
·································
································· [तुल्यम्र] [।]
स्वस्थस्समावेश्य स तत्र राजा
[सम] अ भोगेषु यथेष्ट चेष्टः [॥] [16]
अथ तस्य सुतो बभू

14. [व राजा]
······························ [नीतिः] [।]
हरि राम हर स्मरे [न्दु] कान्ति
र्हरिषेणो हरि विक्कम प्रतापः [॥] [17]
स कुन्तलावन्ति कलिङ्ग कोसल
त्रिकूट लाटान्ध्र

15. ···············
······························नैर्घृता-
नपि स्वनिर्द्देश·············· [॥] [18]

प्रथितो भुवि हस्तिभोज सूनु
स्सचिवस्तस्य महीपतेर्ब्बभूव [।]
सकल क्षिति ....
16. ....
.... [॥] [19]
.... जेष्ठ स्थिर धीर चेता
स्त्याग क्षमौदार्य्य गुणैरुपेत (:) [।]
धर्म्मेण धर्म्मप्रवणश्शशास
देशं यश ⩫ पुरायगुणांशु
17. [दीप्तम्] [॥] [20]
....
प्रति पुण्योपचयं परं चकार [।]
यत ऊद्ध्वंमद [स्सहायधर्म्मा]
[परितो लोकगुरौ] चकार कारा [न्] [॥] [21]
आयुर्व्वयो वित्त सखाणि
18. ....
.... लानि [।]
उ [द्दिश्य] मातापितरावुदारं
न्यवी विशद्वेश्म यतीन्द्र [सेव्यम्] [॥] [22]
सजलाम्बुद [वृन्द संस्थि] ताग्रे
भुजगेन्द्राद्ध्युषिते महीधरेन्द्रे [।]
19. ....
.... श्रीपतिनः शरा निकुञ्जे [॥] [23]
गवाक्ष निर्य्यूह सुवीथि वेदिका
[सु] रेन्द्र कन्या प्रतिमाद्यलङ्कृतम् [।]
मनोहरस्तम्भविभङ्ग
20. [मेदुरं]
.... र चैत्यमन्दिर [˙] [॥] [24]
म............तल सन्निविष्ट
वि [तान] ....मनो [भि] रामं [।]
...............श्चाम्बु महानिधान [˙]
नागेन्द्र वेश्मादिभिर
21. .... [॥] [25]
[कल्पार्हं तु] सम [मी] रणा.........
.... [।]
ग्रीष्मार्क्कस्य च किरणोपता [प] त [घ्नं]
सर्व्वर्त्तु प्रपित सुखोपभोगयोग [म्] [॥] [26]

22. .... [सु] रेन्द्रमन्दिराणा [ं]
रुचिम [न्म] न्दर कन्द............ [।]
....

.... [मुखं] यथेप्सित [श्च] [॥] [27]
असम [व्यति] रोचने गिरेर्व्वि
क

23. .... [काननानि] [।]
वह..............................
.... [॥] [28]
..................यस्य जनेन नाम
प्रीति प्रसाद विकच प्रणयेन चक्रे [।]
[एतच्च]

24. ....लयनं सुरेन्द्र
मौलि [प्रभोपचित] ....हाय [॥] [29]
निवेद्य सङ्घाय............ [भोग्यं]
सबन्धुवर्ग्गस्स वराहदेवः [।]
नृदेव सौख्यान्यनुभूय

25. ....
[शरराय] शास्ता सुगत (:) प्रशस्तः [॥] [30]
सान्द्राम्भोद भुजङ्गभोग..................
............ञ्ञ मनश्शिलाल कपिलैर्य्यावत्करैर्भास्व (स्क) रः [।]
तावच्छे

26. ....स्सेव्यतां
मन्तर्म्मण्डप (ल१) रत्न [मे] तदमलं रत्नत्र [योद्भा] वित [ं] [॥] [31]
विविध लयन सानुस्सेव्यमानो महद्भि
र्गिरेरय

27. ....ज्ज्यः [।]
जगदपि च समस्तव्यस्त दोष प्रहाणा
[द्वि] शतु पदमशोकं निर्ज्वरं शान्तमार्यं [ं] [॥] [32]

24. INDORE PLATES OF PRAVARASENA II

Prov. : Indore

Date : Regnal year 23. **Lang.** : Sanskrit.

Scr. : Southern Brāhmī of box-headed variety of C. 5th century A. D.

Ref. : S. K. Bose, *Ep. Ind.* XXIV. p. 50 ff.

Text

Second Plate : First Side.

1. द [ौ] हित्रस्य गौतमीपुत्रस्य पुत्रस्य वाकाटक [ा] नाम्महार (रा) ज श्रीरुद्रसेनस्य सूनो [:]
2. अत्यन्तम (मा) हेश्वरस्य सत्यार्ज्जवकारुरायशौर्य्यविक्रमनयविनय-माहात्म्य—
3. धिमत्वपात्रगतभक्तित्वधर्म्मविजयित्वमनोनैर्म्मल्यादिगुणसमुदितस्य[1]
4. वर्षशतमभ (भि) वर्द्धमानकोशदण्डसाधनसन्तानपुत्रपौत्रिण [:] युधि-ष्ठिर—
5. वृत्तेर्वाकाटकाना [म्] महाराज श्रीप्रि (पृ) थिविषेणस्य सूण (नो) : भगवत्श्चक्रपाणे [:]
6. प्रसादोपार्जितश्रीसमुदयस्य वाकाटकाना [म्) महाराजश्रीरुद्रसेन—

Second Plate : Second Side.

7. स्य सूनो [:] महाराजाधिराज श्रि (श्री) देवगुप्त सुताया [ं] प्रभावतिगुप्तायामुत्पन्न—
8. स्य वाकाटकानाम्महाराजश्रीप्रवरसेनस्य वचना [त्।] गेपुरकमार्ग्गे अस्म—
9. त्सन्तिकास्सर्व्वाद्धयक्षनियोगनियुक्ता[2] आज्ञासंचारिकुलपुत्राधिकृता भटो— ` •
10. श्छात्राश्च[3] श्युषितृपूर्व्वमयाज्ञयाज्ञापयितव्या[4] [:।] विदितमस्तु वः
11. यवेहास्माभिरात्मनो[5] ध्धर्म्मायुर्व्बलैश्वर्य्यविवृद्धिय[6] इहामुत्रहितार्थं
12. वैजयिके धर्म्मस्थाने आरामकस्य उत्तरपार्श्वे कोविदारिकाया [:] पूर्व्व—
13. पार्श्वे मल दतामिति[7]

Third Plate : First Side.

14. कोशम्बकस्य दक्षिण प [ा,] र्श्वं [`] अंञणव [ा] टकस्य अपरपार्श्वे विशाखार्य्य वाटक—
15. स्य [आ] रामक व [ा] स्तव्य वाजिकौशिक सगोत्र विशाखार्य्यपुत्र-गोराडा—
16. र्य्याय गोराड [ा] र्य्य पुत्र मन [ो) रथार्य्याय गोवार्य्याय देवार्य्याय
17. बाप्पार्य्याय च कुमारार्य्याय द्रोणार्य्याय च पू [ॅ] व्व दत्ता इति कृत्वा
18. यतोस्म (स्मा) भि [:] शासननिबन्धम्कृतः[8] अपूर्व्वदत्ता (त्या) उदकपूर्व्वमति सृष्टाः [।]

---

1. Read धीमत्व—
2. Ibid सन्तका
3. Read भटाश्छा—
4. Ibid विश्रुतपूर्व्वया—
5. Ibid यथे—
6. Ibid धर्म्मायुर्बलैश्वर्य्यविवृद्धये •
7. Ibid मया दत्तमिति
8 The reading may be—निबन्धस्कृतः

19. उचिता [˙] श्चास्य पूर्व्वराजानुमता [न्] चातुर्व्वैद्यग्राम मर्य्यादा-
त्परिहावित[1]
20. रामः [।] अत्र वाटा (ट) काद्वं वाणिजक चंद्रेण क्रयक्रीतं ब्राह्म [णे]
भ्यो भगवत्पद [म् ।]

Third Plate : Second Side.

21. तद्यथा अकरदायी अभटच्छत्रप्रावेश्य[2] अपरांपरतो (गो) बलिवर्द्द [:]
22. अपुष्पक्षि (क्षी) र स [˙] दोहः अचार (रा) सन चमा (र्मा) ङ्गार
[:] अलवणक्लिरव (न्न) क्रेणी खनक [:]
23. सर्व्वविष्टिपरिहारपरिहि (हृ) तः सनिधिस्सोपनिधिः[3] सक्लि (क्लृ)-
प्तोपक्लि (क्लृ) प्तः
24. आचन्द्रादित्यकालीयः पुत्रपौत्रानुगामी भुञ्जता [˙] न केनचि [द्]
25. व्याघातन[4] कर्त्तव्यस्सर्व्वक्रियाभि[5] स [˙] रक्षितव्यःपरिवर्द्धयितव्यश्च [।]
यश्चा—
26. स्मच्छासनमगनि (ण) यमाना (नः) स्वल्पामपि परिबाधात्कु (कु)
र्य्यात्कारयिन[6] वा
27. तस्य ब्राह्मणैर्व्वेवि (दि) तस्य सदराडनिग्रहं कुर्य्यामः (म ।)
अस्मिश्च[7] धर्म्म [।] धि—

Fouth Plate : First side

28. करणे अतीतानेकराजदत्ता (त्त) सञ्चिल (न्त) न परिपालन [˙] कृत-
पुराया नुकि (कीं)—
29. र्त्तन परिहारार्थं [˙] न कीर्त्तयामः संकल्पाभियोधपराक्रम[8] (मो)
पजा (जि) तान्वस्थ (र्त्त)—
30. याता (माना) ना ज्ञापयामः 'एष्यतत्काल[9]प्रभविष[णा]।[10]–गौरवाद्ध-
वि[11]षाद्विज्ञा—
31. पयामः [।] व्यासगीतश्चात्र श्लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः ।
स्वदत्ता [˙]
32. परदत्ता [˙] व्वा (वा) यो हरेत वसुन्धरा [˙ ।]
गवा [˙] शतसहस्रस्य हन्तु—
33. :पिबति दुष्कृतं (तम्) [॥]
संवत्सरे त्रयोविंशे वैशाख बाहुल पंचम्यां [।]
34. आज्ञा स्वयं [।] रज्जुक कोट्टदेवेन लिखितम् [॥]

---

1. Bose मर्य्यादापरिहारान् of Yirodi plates of the same king.
2. a Ibid अभटश्छात्र प्रावेश्य
3. Ibid सनिधिस्सोपनिधिः
4. Ibid व्याघातः
5. Ibid क्रियाभिः
6. Ibid कारयेद् वा
7. Ibid अस्मिश्च
8. Read मियोग
9. Ibid एष्यत्काल
10. Ibid विष्णु
11. Ibid भविष्यान्

THE PALLAVA INSCRIPTIONS OF SEVEN PAGODAS

Prov. : Mahābalipuram, Madras,
Date : C. 7th Century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Scr.** : Brāhmī.
Ref. : E.Hultzsch. *Ep. Ind.* X p. 1 ff.

1. Inscription on the 'Dharmarāja-Ratha' at Mahābalipuram

Text

I—First Storey
a—North
No. 1
श्रीनरसिंहः
No. 2
प्रिथिविसारः[1] श्रीभरः
b—East
No. 3
भुवनभाजानः[2]
c—South
No. 4
[श्री] मेघः त्रैलोक्यवर्द्धनः विधिः
No. 5
अत्यन्तकामः अनेकोभायः[3]
II—Second Storey
a—North
No. 6
स्थिरभक्तिः मदनाभिरामः विधि [:]
No, 7
श्रीनरसिंहः भुवनभाजनः श्रीमेघ [:] अप्रतिहतशासन [:]
No. 8
कामललितः अमेयमायः सकलकल्याणः
No. 9
नयनमनोहरः वाम [:] अतिमानः
b—East

1. Hultzsch पृथिविसारः
2. Ibid भाजनः
3. Ibid अनेकोपायः.

No. 10

वामः पराभरः[1]

No. 11

अनुपमः नया [ङ्कु] र [:]

c.—South.

No. 12

ळळितः

No. 13

नयनमनोहरः सर्व्वतोभद्रः

No. 14

श्रीनिधिः निरुत्तरः

No. 15

विधिः विभ्रान्तः

d.—West.

No. 16

सत्यपराक्यमः[2] परावरः

III.—Thid Storey.

a.—East.

No. 17

श्री अत्यन्तकाम पल्लवेश्वर गृह(मू॥)रणजयः

b.—Ulest.

No. 18

अत्यन्त काम पल्लवेश्वर गृहम्

II.—Inscriptions on the Cave-temple at Saluvaiguppam.

No. 23

1. श्रीमतोत्यन्तकामस्य द्विष [द्]—
2. र्प्यापहारिणः [।]
श्रीनिधेः काम—
3. रागस्य हराराधनसंगिनः [॥] [1]
4. अभिषेकजलापूर्णे चित्ररत्नाम्बुजाकरे [।]
5. आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्सरसि शंकरः [॥] [2]
6. तेनेदं कारितं शम्भोर्भवनं भूतये भुवः [।]
कै—
7. लासमन्दरनिभं भूभृतां मूर्ध्नि तिष्ठता [॥] [3]
भक्तिप्रह्वे—

1. Hultzsch परापरः 2. Ibid पराक्रमः

8. ण मनसा भवं भूषणलीलया [।]
दोष्णा च यो भुवन्धत्ते
9. जीयात्स श्रीभरश्चिरम् [॥] [4]
अतिरणचण्डः पतिरवनिभु—
10. जामतिरणचराडेश्वरमिदमकरोत् [।]
इह गिरितन—
11. यागुहगणसहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुप—
12. तिः [॥] [5]
गुर्व्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिशयिनीं दुर्व्वहं भारमुर्व्या
13. निस्सामान्यञ्च दानं समम [तिर] णचण्डाख्यया [यो बिभर्त्ति] [।]
14. स्थाने निर्म्मापितेस्मिन्वि [दितरणज] यख्यातिना तेन [भ] र्त्रा
भूताना—
15. मष्टमूर्त्तिश्चिरमतिरणच [राडेश्वरे] यातु निष्ठाम् [॥ 6]
अ [नुष्ट] शील [ः ॥]
16. यदि न विधाता भरतो यदि न हरिर्न्नारदो न वा स्कन्दः [।]
बोद्धुं क इव
17. समर्त्थस्संगीतं कालकालस्य ॥ [7] ओं[1]
समरधनञ्जयः संग्रामधीरः ॥ ओं[2] ॥

No. 24.

1. श्रीमतोत्यन्तकामस्य
2. द्विषद्दर्प्पापहारिणः [।]
श्रीनि—
3. धेः कामरागस्य हराराध [न] संगि—
4. नः ॥ [1]
अभिषेकजलापूर्णे चित्ररत्नां—
5. बुजाकरे [।]
आस्ते विशाले सुमुखः शिरस्सर—
6. सि शंकरः ॥ [2]
तेनेदं कारितं शम्भोर्भव—
7. नं भूतये भुवः [।]
कैलासमन्दरनिभं भूभृतां
8. मूर्ध्नि तिष्ठता ॥ [3]
भक्ति [प्रह्वे] ण मनसा भव[1] भूषण—
9. लीलया [।]
दोष्णा च यो भुवन्धत्ते जीयात्स श्रीभरश्चि—
10. रम् ॥ [4]
अतिरणचण्डः पतिरवनिभुजामतिर—

1. Expressed by a symbol. 2. Hultzsch भवं

11. णचण्डेश्वरमिदमकरोत् [।]
इह गिरितनयागु—
12. हणसहितो नियतकृतरतिर्भवतु पशुपतिः [5]
13. गुर्व्वीमीशानभक्तिं श्रियमतिशयिनीं दुर्व्वहं भारमुर्व्या
निस्सा—
14. मान्यञ्च दानं सममतिरणच [ण्डाख्य] या [यो बि] भुर्त्ति [।]
स्थाने
15. निर्म्मापितेस्मिन्विदितर [णजयख्यातिना ते] न भर्त्ता
भूताना—
16. मष्टमूर्त्तिश्चिरम [तिरणचण्डे] श्वरे यातु निष्ठाम् ॥ [6]
स्वस्ति ॥

N. 25.[1]

अतिरणचण्डपल्ल [वेश्वरगृहम् ॥]

N. 26.[2]

अतिरणचण्डपल्ल [वेश्वरगृहम् ॥]

26. MAYIDAVOLU PLATES OF ŚIVASKANDAVARMAN

Prov. : Mayidavolu, Krishna district, Madras.
Date : Regnal year 10. **Lang.** : Prakrit.
Scr. : Curious Brāhmī of Southern type of the 4th century A. D,
Ref. : Hultzch. *Ep. Ind.* Vol. VI. p. 84 ff. Sirkar *S. Ins.* Vol. 1 433 ff.

Text

First Plate : First Side.

दिठं [॥]

First Plate : Second Side.

1

1. [सिद्धं ॥] [कां] चीपुरातो युवमहाराजो
2. भारदाय सगोत्तो पलवानं

---

1. Above the entrance of the cave-temple.
2. Below No. 25.

Second Plate : First Side.

2

3. सिवख [ं] दवम्मो धंञकडे
4. वापतं आनपयति [।]

Second Plate , Second Side.

5. अम्हेहि दानि अम्हि वेजयिके
6. [धं] मायु बल वधनिके य[1]

Third Plate. First Śide.

3

7. बम्हनानं अगिवेस सगोत्तस
8. पुव्रकोट्टुजस अगीवेस सगोत्तस

Third Plate; Second Side:

9. गोनंदिजस अंधापतीय[2] गामो
10. [विरिप] रं अम्हेहि[3] उदकादिं

Fourth Plate, : First Side.

4

11. संपदतो [।] एतस गामस
12. विरिपरस सव बम्हदेय

Fourth Plate, : Second Side.

13. प [रिहा] रो वितरम [।] अ लोन [ख] ादकं
14. अ रठ सं [वि] नायिकं अ परंपरा बलीव[4] [दं]

Fifth Plate : First Side

5

15. अ भड पपेसं अ कूर चोलक
16. विनासि खट [।] संवासं [।] एतेहि

Fifth Plate : Second Side.

17. अनेहि च सव बम्ह
18. देय मजादाय

Sixth Plate : First Side.

6

19. सव परिहारेहि परिहारितो [।]
20. परिहरथ परिहरापेथ च [।]

---

1. Read च
2. Ibid अंधापथीय
3. Omit अम्हेहि
4. Hultzsch बलिवदं

Sixth Plate : Second side.

21. जो अम्ह सासनं अतिछि
22. तून पीला बाधा करेज्ञा[1] [वा]

Seventh Plate : First Side.

7

23. [त] कारापेज्ञा वा तस अम्हो
24. सारीर [ं] सासनं करेजामो [।]

Seventh Plate : Second Side.

8

25. स [ं] वछरं दसमं १० गिम्हा
26. पखो छठो ६ दिवसं पंचमि ५ [।]

Eighth Plate

9

27. आनती सयत्ति दत्ता
28. पट्टिका [॥]

27. GUṆAPADEVA COPPER PLATE INSECRIPTION OF THE TIME OF SKANDAVARMAN

Prov. : Guṇapadeya. Guntur District Andhra State.
Date : **Lang** : Prakṛit. and Sanskrit
Scr. : Sourthern Brāhmī of the 4th Century A. D.
Ref. :

Text

First Plate

1

सिद्ध [ं] ॥

1. सिरि विजय खन्दव [म्म] महाराजस्स संव्वच्छ [छ] रा [।]
2. युवमहाराजस्स भारद्वायस्स[2] प [ल्लवा[3]]
3. णं सिरि विजय बुद्धवम्मस्स देवी ❀ ❀
4. कुर[4] जनवी [चारु[5]] देवी का (?) ❀ वीय ❀

1. Both Bühler and Hultzsch read ज्ञा Sarkar is inclined to regard it as an ordinary form of जो

2. Fleet reads भारद्वायण   3. Ibid पल्लवानां

4. Ibid कूजनवीहा, Hultzsch is in clined to fill the lacuna by (ब) द्धि (यं) कुर जनवी

5. चारु in adsenr in fleets trnscript

Second Plate, First Side

2

5. राजतलाक हे [ट्टे] पाणिय [कू][1]
6. पादुत्तरे पासे [आ] तुकस्स कसित [व्वं]
7. छेत्तं[2] दाल्हरे कूल्हिमहातरक देवकुलस्स

Second Plate ; Second Side

3

8. भगवन्नारायणस्स अम्हं[3] आयु बल वद्धनी
9. यं कातून भूमी निवत्तणा[4] चत्तारि ४ अम्हेहि[5]
10. सम्पदत्ता [।] तं नातूण गामेयिका[6] आयुत्ता[7]
11. सव्व[8] [प] रिहारेहि परिहरथ परिहरापेथ[9] [।]

Third Plate

4

12. बहुभिर्व्वं [सु] धा दत्ता बहुभिश्च [ानुपा] लिता [।]
13. यस्य यस्य यदा भूमि तस्य[10] [तस्य] तदा फलम् [॥] [1]
14. स्व दत्ता [ं] परदत्त [ा] ं वा ये हरत्ति[11] वसुन्धराम् [।]
15. गवां शत सहस्रस्य हन्तुः पिबति दुष्कृतम् [॥] [2]
16. आणत्ति रोहण[12] [ि] गुत्ता त्ति ॥

28. CHANDRVALLI STONE INSCRIPTION OF MAYNISARMAN.

Prov. : Chandravalli, Chitaldrug, Mysore.
Date : C. 4th century A. D. **Lang.** : Prākrit.
Scr. : Brāhmī of The Southern Class.
Ref. : M. H. Krisna Mys. *Arch.* Surv. A. R. 1929 p. 501
K. P. Jayaswal. History of India 150–350 A. D. p. 220 ff.

---

1. Fleet. राज…लाच्छ (?) णे (?) टे (?) पाणिय
2. Ibid छेत्रं दालगि (?) रे कूमि महा—
3. Ibid अबूमं
4. Ibid निवत्तने
5. Ibid अधू (?) हि
6. Ibid तातूण गामे एका
7. Instead of this Fleet has 200 (?) 80 (?) त्तर (?)
8. Fleet समय
9. Ibid परिहरट परिहरय
10. Ibid भूमिः तस्थ or भूमिस्तस्य
11. Read यो हरेत
12. Fleet रोहणि गुरवात्ति

Text

1. कदंबाणं मयूरशम्मण विनिम्मिअं
2. तटाकं [कुट[1]] तेकूड[2] अभिर[3] पल्लव पुरि
3. योतिक[4] सकस्थ [न] सयिन्थक[5] पुणड मोकरि [ण] [॥]

29. TĀLGUNDA STONE–PILLAR INSCRIPTION OF THE TIME OF SANTIVARMAN.

Prov. : Talgundu. shimoga distict. Mysore.
Date : C. 455–70 A. D. **Lang.** : Sanskrit.
Scr. : Southern Brāhmī of Boxheaded variety.
Ref. : Bühler *Ind. Ant.* XXV p. 276 *Rice. Ep. Carn* Vol. VII p. 200 ff, Keilhorn *Ep. In.* VIII p. 319.

Text

सिद्धम् [॥]
1. नमश्शिवाय ॥
जयति विश्वदे [व] स [ं] घात निचितैकमूर्त्तिस्सनातनः [।]
स्थानुरिन्दु[7] रश्मि विच्छुरित द्युतिमज्जटाभार मण्डनः ॥ [1]
तमनु भू सुरा द्विज प्रवरास्सामयंजुर्व्वेद वादिनः [।]
यत्प्रसादस्त्रायते नित्यं भुवन त्रयं पाप्मनो भयात् ॥ [2]
अनुपदं सुरेन्द्र तुल्य [व] पु × काकुस्थवर्म्मा विशाल धीः [।]
भूपति × कदम्ब सेनानी वृहदन्वय [व्यो] म चन्द्रमाः
2. अथ वभूव द्विज कुलं प्रांशु विचरद्गुणेन्द्वंशु मण्डलम् ॥ [3] [।]
त्र्यार्षवर्त्म हारितीपुत्रमृषिमुख्य मानव्य गोत्रजम् ॥ [4]
विविध यज्ञावभृथ पुण्याम्बु नियताभिषेकार्द्र मूर्द्धजम् [।]
प्रवचनावगाह निष्णातं विधिवत्समिद्धाग्नि सोमपम् ॥ [5]
प्रणवपूर्व्वं षड्विधाद्ध्येय नानर्थमानान्तरालयम् ॥
अकृश चातुर्म्मास्य होमेष्टि पशु पार्व्वण श्राद्ध पौष्टिकम् [॥] [6]
3. अतिथि नित्यसंश्रितावसथं सवनत्रयावन्ध्य नैत्यकम् [।]
गृह समीप देश संरुढ विकसत्कदम्बैकपादम् ॥ [7]
तदुपचारवत्तदास्य तरोस्सानाम्य साधर्म्यमस्य तत् [।]
प्रववृते सतीर्थ्यं विप्राणां प्राचुर्य्यतस्त द्विशेषणम् ॥ [8]

1. M. H. Krisna reads दुभ 2. Ibid भेकूट
3. Ibid आभीर 4. Ibid परियात्रिक but his eye-copy has पुरियोतिक
5. Ibid सयिन्दक 6. Ibid पुनाट 7. Read स्थाणु

एवमागते कदम्बकुले श्रीमान्बभूव द्विजोत्तमः [।]
नामतो मयूरशर्म्मेति श्रुतशीलशौचाद्यलंकृतः [॥] [9]

4. यः प्रयाय पल्लवेन्द्रपुरीं गुरुणा समं वीरशर्म्मणा [।]
अधिजिगांसु ᳵ प्रवचनं न्निखिलं[1] घटिकां विवेशाशु तवर्कुकः ॥ [10]
तत्र पल्लवाश्वसंस्थेन कलहेण तीव्रेण रोषितः [।]
कलियुगे [ऽ] स्मिन्नहो बत क्षत्रात्परिपेलवा विप्रता यतः [॥] [11]
गुरुकुलानि सम्यगाराद्ध्य शाखामधीत्यापि यत्नतः [।]
ब्रह्मसिद्धिर्य्यदि नृपाधीना किमत ᳵ परं दु × खमित्यतः [॥] [12]

5. कुश समिद्द षत्स्रुगाज्य चरु ग्रहणादि दक्षेन पाणिना [।]
उद्ववर्ह दीप्तिमच्छस्त्रं विजिगीषमाणो वसुन्धराम् ॥ [13]
यो [ऽ] न्तपालान्पल्लवेन्द्राणां सहसा विनिर्जित्य संयुगे [।]
अद्ध्युवास दुर्ग्गमामटवीं श्रीपर्व्वतद्वारसंश्रिताम् ॥ [14]
आददे कराम्बृहद्बाण प्रमुखाद्वह्रुराजमण्डलात् [।]
एवमेभि ᳵ पल्लवेन्द्राणां भ्रुकुटीसमुत्पत्तिकारणैः ॥ [15]

6. स्वप्रतिज्ञा पारणोत्थान लघुभि × कृतार्थैश्च चेष्टितैः [।]
भूषणैरिवाबभौ बलवद्यात्रा समुत्थापनेन च ॥ [16]
अभियुयुक्षयागतेषु भृशं काञ्ची नरेन्द्रेष्वरातिषु [।]
विषम [दे] श प्रयाण संवेश रजनीष्ववस्कन्दभूमिषु ॥ [17]
प्राप्य सेना सागरं तेषां प्राहन्बली श्येनवत्तदा [।]
आपदन्तान्धारय्यामास भुजखड्गमात्र [व्य] पाश्रयः ॥ [18]

7. पल्लवेन्द्रा यस्य शक्तिमिमां लब्ध्वा प्रतापान्वयावपि [।]
नास्य हानिश्श्रेयसीत्युक्त्वा यम्मित्रमेवाशु वव्रिरे ॥ [19]
संश्रितस्तदा महीपालानाराध्य युद्धेषु विक्कमैः [।]
प्राप पट्टबन्धसंपूज्यां कर पल्लवै ᳵ पल्लवैर्द्धृताम् ॥ [२०]
भङ्गुरोर्म्मि वलिगतैर्नृत्यदपरार्णवाम्भ × कृतावधिम् [।]
प्रेहरान्तामनन्यसंचरणसमयस्थितां भूमिमेव च ॥ [21]

8. विबुध संघ मौलि संमृष्ट चरणारविन्द ष्षडाननः [।]
यमभिषिक्तवाननुध्याय सेनापतिं मातृभिस्सह ॥ [22]
तस्य पुत्र × कङ्ग्वर्म्मोग्र समरो [द्धु] र प्रा [ं] शु चेष्टितः [।]
प्रणत सर्व्व मण्डलोत्क्रिष्ट[2] सित चामरो [द्धू] त शेखरः ॥ [23]
त [स्यु] त × कदम्ब भूमिवधू रुचितैकनाथो भगीरथः [।]
सगरमुख्य [स्स्व] यं कदम्ब कुल प्र [च्छन्न] ज [न्मा]जनाधिपः [॥] [24]

9. अथ नृप महितस्य तस्य पुत्रः
प्रथित यशा रघु पार्थिवः पृथु श्रीः [।]
पृथुरिव पृथिवीम्प्रसह्य यो [ऽ] रीन्
अकृत पराक्रमतस्स्वव [ं] श भोज्याम् ॥ [25]

1. Read निखिलं.

2. Read मण्डलोत्कृष्ट.

प्रतिभय समरेष्वराति शस्त्रो
विलिखित मुखो [ऽ] भिमुख द्विषां प्रहर्त्ता [।]
श्रुतिपथ निपुण× कविः प्रदाता विविध कला कुशल×प्रजाप्रियश्च ॥ [26]

10. भ्रातास्य चारु वपुरब्द गभीर नादो
मोक्ष त्रिवर्ग्ग पटुरन्वयवत्सलश्च [।]
भागीरथिर्न्नरपतिर्म्मृगराजलीलः
काकुत्स्थ इत्यवनि मण्डल घुष्ट कीर्त्तिः ॥ [27]
ज्यायोभिस्सह विग्रहो [ऽ] र्थिषु दया सम्यक्प्रजापालनम्[1]
दीनाभ्युद्धरणं प्रधानवसुभिर्म्मुख्यद्विजाभ्यर्हणम् [।]

11. यस्यैतत्कुलभूषणस्य नृपतेः प्रज्ञोत्तरं भूषणम्[2]
तम्भूपा × खलु मेनिरे सुरसखं काकुत्स्थमत्रागतम् ॥ [28]
घर्म्माक्क्रान्ता इव मृग गण वृक्षर [ा] जिं प्रविश्य
च्छाया सेवा मृडित मनसो निर्वृतिं प्राप्नुवन्ति [।]
तद्वज्ज्यायो विहत गतयो बान्धवास्सानुबन्धाः
प्रापुश्शर्म्मा व्यथित मनसो यस्य भू [मिं] प्रविश्य ॥ [29]

12. नानाविध द्रविण सार समुच्चयेषु
मत्त द्विपेन्द्र मद वासित गोपुरेषु [।]
संगीत वल्गु निनदेषु गृहेषु यस्य
लक्ष्म्यङ्गना धृतिमती सुचिरं च रेमे [॥] [30]
गुप्तादि पार्त्थिव कुलाम्बुरुह स्थलानि
स्नेहादर प्रणय सम्भ्रम केसराणि [।]
श्रीमन्त्यनेक नृपषट्पद सेवितानि
यो (ऽ) बोधयद्दुहितृ दीधितिभिर्न्नृपार्क्कः [॥] [31]

13. यन्दैव सम्पन्नमदीनचेष्टं
शक्तित्रयोपेतमयासनस्थम् [।]
शेषैर्ग्गुणैः पञ्चभिरप्य साद्ध्या
स्सामन्त चूडामणयः प्रणेमुः ॥ [32]
सयिह भगवतो भवस्यादिदेवस्य सिद्धयालये सिद्ध गान्धर्व्व[3] रक्षोगणै-
स्सेविते
विविध नियम होम दीक्षा परैर्ब्रा [ह्म] णै (:) स्नातकै स्तूयमाने
सदा मन्त्र वादैश्शुभैः [।]

14. सुकृतिभिरवणीश्वरैरात्मनिश्श्रेयसं प्रेप्सुभिस्सातकर्ण्यादिभिश्श्रद्धया-
भ्यर्च्चिते[4] इदमुरुसलिलोपयोगाश्रयं भूपति × कारयामास काकुत्स्थवर्म्मा
तडाकम्म [हत्] [॥] [33]

---

1. Read पालनं.
2. Ibid. भूषणं
3. Read गन्धर्व्व.
4. Ibid. र्च्चित.

तस्यौरसस्स तनय·[स्य] विशालकीर्त्तेः
[प] ट्ट त्रयाप्पर्ण विरा [जित] चारुमूर्त्तेः [।]
श्रीशान्तिवर्म्म नृपतेर्व्वरशासनस्थः
कुब्जस्स्वकाव्यमिदमश्म तले लिलेख ॥ [34]
15. नमो भगवते स्थान कुन्दूर वासिने महादेवाय [।]
नन्दतु सर्व्वं समन्तागतो (ऽ) यमधिवासः [।]
स्वस्ति प्रजाभ्य इति [॥]

E. INSCRIPTIONS OF CENTRAL INDIA

30. MANDASOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMAN ALIAS VIṢṆUVARDHANA.

Prov. : Mandasor, Madhya Pradesh.
Date : M. E. 589 (= 532 A. D.).
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmi.
Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* XV. p. 222 ff. Fleet, *C. I. I.* III p. 58–59.

Text

1. सिद्धम् [॥]
स जयति जगतां पतिः पिनाकी
स्मित रव गीतिषु यस्य दन्त·कान्तिः ।
द्युतिरिव तडितां निशि स्फुरन्ती
तिरयति च स्फुटयत्यदश्च विश्वम् ॥ [1]
स्वयम्भूर्भूतानां स्थिति लय [समु]
2. त्पत्ति विधिषु
प्रयुक्तो येनाज्ञां वहति भुवनानां विधृतये ।
पितृत्वं चानीतो जगति गरिमाणं गमयता
स शम्भूर्भूयान्सि प्रतिदिशतु भद्राणि भव [ताम्] ॥ [2]
फण मणि गुरुभार [। क्क्रा]
3. न्ति दूरावनम्रं
स्थगयति रुचमिन्दोर्म्मण्डलं यस्य मूर्ध्नाम् [।]
स शिरसि विनिबध्नन्रन्ध्रिनीमस्थिमालां

सृजतु भवसृजो[1] वः क्लेश-भङ्गं भुजङ्गः ॥ [3]
षष्ट्या सहस्रैः सगरात्मजानां[2]
खात [:]

4. खतुल्यां रुचमादधानः ।
अस्योदपानाधिपतेश्चिराय
यशान्सि पायात्पयसां विधाता ॥ [4]
अथ जयति जनेन्द्रः श्री यशोधर्म्म नामा
प्रमदवनमिवान्तः शत्रुसैन्यं विगाह्य [।]
व्रण

5. किसलय भङ्गैर्यो (ऽ) ङ्गभूषां विधत्ते
तरुण तरु लतावद्वीर कीर्त्तीर्व्विनाम्य ॥ [5]
आजौ जिती विजयते जगतीम्पुनश्च
प्रख्यात औलिकर[3] लाञ्छन[4] आत्म

6, वङ्शो[5]
येनोदितोदितपदं गमितो गरीयः ॥ [6]
प्राचोनृपान्सुबृहतश्च बहूनुदीचः
साम्ना युधा च वशगान्प्रविधाय येन [।]
नामापरं जगति कान्तमदो दुरापं
राजाधिराज परमे

7. श्वर इत्युदूढम् ॥ [7]
स्निग्ध श्यामाम्बुदाभैः स्थगित दिनकृतो यज्वनामाज्य धूम्रै
रम्भोमेध्यं मघोनावधिषु विदधता गाढ सम्पन्न सस्याः ।
संहर्षाद्वाणिनीनां कर रभस हृतो

---

1. भवसृज originally means Brahmā, but here it denotes Śiva. It is due to later Śaivite enthusiasm for investing their special God with power of creation.
2. The reference here is to the sons of king Sagara, who excavated the bed of the ocean in their search for their father's Aśvamedha-horse.
3. The meaning of this term is not clear. Dr. Fleet infers that it may denote either the hot-rayed (sun) or the cool-rayed moon (*C. I. I.* III P. 151 note 4).
4. It is the technical term for the principal emblem impressed by kings on the copper seals attached to their charters. It is quite distinct from the emblem on dhvajas or banners.
5. Read वंशो.

8. घानचूताङ्कुराग्रा
राजन्वन्तो रमन्ते भुज विजित भुवा भूरयो येन देशाः ॥ [8]
यस्योत्केतुभिरुन्मद द्विप कर व्याविद्ध लोध्र द्रुमै
रुद्धूतेन वनाध्वनि ध्वनि नदद्भिर्विन्ध्याद्रिरन्ध्रैर्बलैः [।] बाले
9. यच्छवि धूसरेण रजसा मन्दाङ्शुसंलक्ष्यते[1]
पर्यावृत्त शिखण्डि चन्द्रक इव ध्यामं रवेर्मण्डलम् ॥ [9]
तस्य प्रभोर्व्वंङ्शकृतां नृपाणां
पादाश्रयाद्विश्रुत पुण्यकीर्त्तिः ।
भृत्यः स्व नैभृत्य जिता
10. रि षट्क
आसीद्वसीयान्किल षष्ठिदत्तः ॥ [10]
हिमवत इव गाङ्गस्तुङ्गनम्रः प्रवाहः
शशभृत इव रेवा वारि राशिः प्रथीयान् [।]
परमभिगमनीयः शुद्धिमानन्ववायो
यत उदित गरि
11. म्णस्तायते नैगमानाम् ॥ [11]
तस्यानुकूलः कुलजात्कलत्रा
त्सुतः प्रसूतो यशसां प्रसूतिः ।
हरेरिवांङ्शं वशिनं वराहं
वराहदासं यमुदाहरन्ति ॥ [12]
सुकृति विषयि तुङ्गं[2] रुढमूलं
12. धरायां
स्थितिमपगतभङ्गां स्थेयसीमादधानम् [।]
गुरु शिखरमिवाद्रेस्तत्कुलं स्वात्मभूत्या
रविरिव रविकीर्त्तिः सुप्रकाशं व्यधत्त ॥ [13]
बिभ्रता शुभ्रमभ्रङ्शि स्मार्त्तं वर्त्मोचितं सताम् [।]
म विसंव्वा
13 दिता येन कलावपि कुलीनता ॥ [14]
धुत धीदीधिति ध्वान्तान्हविर्भुज इवाध्वरान् [।]
भानुगुप्ता[3] ततः साध्वी तनयांस्त्रीनजीजनत् ॥ [15]

---

1. Read अंशु.
2. सुकृति विषयितुंगं 'high like the abode of those who have performed good actions'. That heaven is reached by good deeds is a common notion. cf दिवः सुकृतोपार्जितायाः and Raghuvaṁśa XVIII 21, द्यौ सुकृतोपलब्धां; शार्ङ्गधरपद्धति 1072 (Sce. *Ind Ant* Vol. XX. P. 188).
3. Dr. Fleet suggested that she might be a sister of the Gupta emperor Bhānugupta as the coincidence of name and time favour us to do. Brāhmaṇas could marry a Kshatriya girl.

भगवद्दोष इत्यासीत्प्रथमः कार्य्यवर्त्मसु ।
आल

14. म्बनं बान्धवानामन्धकानामिवोद्धवः ॥ [16]
बहुनय विधि वेधा गह्वरे (ऽ) प्यर्थ मार्ग्गे
विदुर इव विदूरं[1] प्रेक्षया प्रेक्षमाणः ।
वचन रचन बन्धे संस्कृतप्राकृते यः
कविभिरुदि

15. तरागं गीयते गीरभिज्ञः ॥ [17]
प्रणिधि दृगनुगन्त्रा यस्य बौद्धेन चाक्ष्णा
न निशि तनु दवीयो वास्त्यदृष्टं धरित्र्याम् [।]
पदमुदयि दधानो (ऽ) नन्तरं तस्य चाभू
त्स भयमभयदत्तो नाम

16. वि [घ्न] न्प्रजानाम् ॥ [18]
विन्ध्यस्यावन्ध्यकर्म्मा शिखर तट पतत्पाण्डुरेवाम्बुराशे
र्गो लाङ्गूलैः सहेल प्लुति नमित तरोः पारियात्रस्य चाद्रेः ।
आ सिन्धोरन्तरालं निज शुचि सचिवाद्धया

17. सितानेक देशं
राजस्थानीय[2] वृत्या सुरगुरुरिव यो वर्णिनां भूतये (ऽ) पात् ॥ [19]
विहित सकल वर्णासङ्करं शान्तडिम्बं
कृत इव कृतमेतद्येन राज्यं निराधि ।
स धुरमयमिदानीं

18. दोषकुम्भस्य सूनु
र्गुरु वहति तदूढां धर्म्मतो धर्म्मदोषः ॥ [20]
स्व सुखमनभिवाञ्छन्दुर्ग्गमे (ऽ) ध्वन्यसङ्गां-
धुरम[3]तिगुरुभारां यो दधद्भर्त्तुरर्थे ।

1. विदुर, the younger brother of धृतराष्ट्र and पाण्डु.

2. The meaning of this word in Kṣemendra's लोकप्रकाश IV, as given by Dr. Bülher (*Ind. Ant.* p. 207) is प्रजापालनार्थं उद्वहति स्थानीयः 'he who carries out the object of protecting subjects and shelters them' i. e. viceroy. But according to Dr. Fleet (*C. I. I.* III. p. 157 note 1) in denotes an ordinary official in the inscirptions i. e. line 1 of Māliya grant of महाराज धरसेन II (*C. I. I.* III p. 164); line 9 of Deo-Barnark inscription of Jivitagupta (Fleet, *C. I. I.* III P. 213) and line 33 of Bhagalpur grant of Nārāyaṇapāla (*Ind. Ant.* Vol. XV P. 380).

3. असङ्गांधुरं Kielhorn takes it as equivalent to अप्रतिबंधा 'meeting with no obstruction' (Cf. Mallināth on Raghuvaṁśa III 63).

वहति नृपति वेषं केवलं लक्ष्म मात्रं
19. वलिनमिव विलम्बं कम्बलं बाहुलेयः[1] ॥ [21]
उपहित हित रक्षामण्डनो[2] जाति[3] रत्नै-
र्भुज इव पृथुलांसस्तस्य दक्षः कनीयान् [।]
महदिदमुदपानं खानयामास बिभ्र
20. च्छ्रुति हृदय नितान्तानन्दि निर्दोष नामा ॥ [22]
सुखाश्रेय च्छायं परिणति हित स्वादु फलदं
गजेन्द्रेणारुग्णं द्रुममिव कृतान्तेन बलिना ।
पितृव्यं प्रोद्दिश्य प्रियमभयदत्तं पृ-
21. थु धिया
प्रथीयस्तेनेदं कुशलमिह कर्म्मोपरचितं ॥ [23]
पञ्चसु शतेषु शरदां यातेष्वेकान्नवति सहितेषु ।
मालव गण स्थिति[4] वशात्काल ज्ञानाय लिखितेषु ॥ [24]
य
22. स्मिन्काले कल मृदु गिरां कोकिलानां प्रलापा
भिन्दन्तीव स्मर शर निभाः प्रोषितानां मनांसि ।
भृङ्गालीनां ध्वनिरनुवनं भार मन्द्रश्च यस्मि
न्नाधूतज्यं धनुरिव नदच्छ्रूयते पुष्प
23. केतोः ॥ [25]
प्रियतम कुपितानां कम्पयन्बद्धरागं
किसलयमिव मुग्धं मानसं मानिनीनां [।]
उपनयति नभस्वान्मानभङ्गाय यस्मि
न्कुसुम समय मासे तत्र निर्म्मापितो (ऽ) यम् ॥ [26]
24. यावत्तुङ्गैरुदन्वान्किरण समुदयं सङ्ग कान्तं तरङ्गै-
रालिङ्गन्निन्दु बिम्बं गुरुभिरिव भुजैः संविधत्ते सुहृत्ताम् [।]
बिभ्रत्सौधान्त लेखा वलय परिगतिं मुण्डमालामिवायं
सत्कूपस्तावदा

---

1. बाहुलेयः a bull.
2. रक्षामण्डन or रक्षाभूषण is an ornament or armlet worn for protection against evil spirits etc.
3. Killhorn suggested जातिरत्नैः.
4. Fleet takes the word स्थिति to mean स्थापना and renders the expression as by (the reckoning from) the tribal constitution of the Mālavas. Dr. Bhandarkar (*Bhand. Com.* Vol. P. 191) takes it as 'usage' and the expression must be translated as according to the usage of the Mālava tribe'.

25. स्तामृत सम रस स्वच्छ विष्यन्दिताम्बुः ॥ [27]
धीमां दक्षो दक्षिणः सत्यसन्धो
ह्रीमांच्छूरो वृद्धसेवी कृतज्ञः ।
बद्धोत्साहः स्वामि कार्य्येष्वखेदी
निर्द्दोषो (ऽ) यं पातु धर्म्मं चिराय ॥ [28]
उत्कीर्ण्णा गोविन्देन ॥

31. MANDSOR STONE PILLAR INSCRIPTION OF YAŚODHARMADEVA.

Prov. : Mandsor, Madhy Pradesh.
Date : C. 525–35 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī
Ref. : Fleet, *Ind. Ant.* Vol. XV. p. 253 ff. *C. I. I.* III. p. 142–148; Kielhorn : *Ind. Anti* XVIII. p. 29 ff.

Text

1. वेपन्ते यस्य भीम स्तनित भय समुद्भ्रान्तदैत्या दिगन्ताः
शृङ्गघातैः सुमेरोर्व्विघटित दृषदः कन्दरा यः करोति [।]
उक्षाणं तं दधानः क्षितिधर तनया दत्त [पञ्चाङ्गुला] ङ्कं
द्राघिष्ठः शूलपाणेः क्षपयतु भवतां शत्रुतेजाङ्सि[1] केतुः [॥] [1]
2. आविर्भूतावलेपैरविनयपटुभिर्ल्लङ्घिताचार [मा] र्गै
र्म्मोहादैदं युगीनैरपशुभरतिभिः पीड्यमाना नरेन्द्रैः ।
यस्य क्ष्मा शार्ङ्गपाणेरिव कठिनधनुर्ज्याकिणा [ङ्क] प्रकोष्ठ [ं]
बाहुं लोकोपकार व्रत सफल परिस्पन्द[2] धीरं प्रपन्ना [॥] [2]
3. निन्द्याचारेषु यो (ऽ) स्मिन्विनय मुषि युगे कल्पना मात्र वृत्या
राजस्वन्येषु पाङ्सुष्विव कुसुम बलिर्न्नाविभासे प्रयुक्तः [।]
स श्रेयो धाम्नि सम्राडिति[3] मनु भरतालर्क्क [मान्धा] तृ कल्पे
कल्याणे हेम्नि भास्वान्मणिरिव सुतरां भ्राजते यत्र शब्दः [॥] [3]

---

1. Read तेजांसि. 2. The original appears to be परिस्पन्दि.
3. सम्राट् is the sovereign who rules over kings and has performed the राजसूय sacrifice, a religious ceremony performed at the coronation of a supreme soveriegn by the monarch himself and the tributary princes.

4. ये भुक्ता गुप्तनाथैर्न्न सकल वसुधाक्कान्तिदृष्टप्रतापै
न्नाज्ञा हूणाधिपाना [ं] क्षितिपतिमुकुटाध्यासिनी यान्प्रविष्टा
देशांस्तान्धन्व-शैल-द्रुम-गहन सरिद्वीरबाहूपगूढा-
न्वीर्य्यावस्कन्नराज्ञः स्व गृह परिसरावज्ञया यो भुनक्ति [॥] [4]

5. आलौहित्योपकण्ठात्तलवन[1] गह [नो] पत्यकादामहेन्द्रा[2]-
दागङ्गाश्लिष्ट सानोस्तुहिनशिखरिण[3]ऽपश्चिमादापयोधेः [।]
सामन्तैर्यस्य[4] बाहु द्रविण हृत म [दै] : पादयोरानमद्भि
श्चूडारत्नांशु[5] राजि व्यतिकर शबला भूमि भागा क्रियन्ते[6] [॥] [5]

6. स्थाणोरन्यत्र येन प्रणति कृपणतां प्रापितं नोत्तमाङ्गं
यस्याश्लिष्टो भुजाभ्यां वहति हिमगिरिर्दुर्ग्ग[7] शब्दाभिमान [म्] [।]
नीचै स्तेनापि यस्य प्रणति भुजबलावर्ज्जन क्लिष्ट मूर्द्ध्ना
[चू]डा पुष्पोपहारैर्म्मिहिरकुल नृपेणार्च्चित [ं] पाद युग्मं [॥] [6]

7. [गा] मेवोन्मातुमूर्द्ध्वं विगणयितुमिव ज्योतिषां चक्रवालं
निर्द्देष्टुं मार्ग्गमुच्चैर्द्दिव इव [सु] कृतोपार्जितायाः स्व कीर्त्तेः ।
तेनाकल्पान्त कालावधिरवनिभुजा श्री यशोधर्म्मणायं

---

1. It is another Sanskrit name for modern Brahmaputra.
2. There are two mountains of the same name, one known to the Rāmāyaṇa (किष्किन्धाकाण्ड 41. 18–20; लंका 4–92–94), situated between the Gangāsāgar Saṁgam and Saptagodāvari (Cf भागवत पुराण X–79). A portion of Eastern Ghats near Ganjam is still called the Mahendra hill. There is another Mahendra mountain in the Tinnevelly district. According to Pargiter these are two different hills (Pargiter, Mārkandeya purana 305 notes) while Raychudhuri identifiers the two in Indian Antiquities Pp. 108–109). In this context praśastikāra probably intends the महेन्द्रगिरि of the Tinnevelly district...
3. Same as the Himālayas.
4. सामन्त literally means 'bordering' neighbouring i. e. neighbonr, but here a feudatory ruler. This word and महासामन्त are of constant occurence in the inscriptions are used in the same technical sense.
5. Read रत्नांशु—
6. This verse is a conventional reference to the digvijaya, and gives conventional boundaries of a चक्रवर्ती क्षेत्र.
7. It is variously known as Hemavat (Pali Himavata, Himāchala) known to Indian literature from very early times of Ṛgveda (See B. C. law's *Historical Geography of Ancient India*, p. 16).

स्तम्भः स्तम्भाभिराम स्थिर भुज परिघेणोच्छ्रितिं नायितो(ऽ) त्र[॥] [7]

8 [श्ला] घ्ये जन्मास्य वङ्शे चरितमघहरं दृश्यते कान्तमस्मि
न्धर्म्मस्यायं निकेतश्चलति नियमितं नामुना लोकवृत्तम् [।]
इत्युत्कर्षं गुणानां लिखितुमिव यशोधर्म्मणश्चन्द्र बिम्बे
रागादुत्क्षिप्त उच्चैर्भुज इव रुचिमान्यः पृथिव्या विभाति [॥] [8]

9. इति तुष्टूषया तस्य नृपतेः पुण्यकर्म्मणः।
वासुलेनोपरचिताः श्लोकाः कक्कस्य सूनुना [॥] [9]
उत्कीर्ण्णा गोविन्देन [॥]

32. ERAN BOAR INSCRIPTION OF TORMĀṆA.

Prov. : Eran, Sāgar district, Madhya Pradesa.
Date : Regnal year I.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : James Prinsep. *J. B. A. S.* Vol. VII. p. 631 ff.; Hall, *J. B. A. S.* Vol. XXX p. 20. or Fleet, *C. I. I.* III. p. 158 ff.; Bhandarkar's. list. No. 1269.

Text

1. ॐ [॥][1]
जयति धरण्युद्धरणे घन घोणाघात घूर्ण्णित महीध्रः [।]
देवो वराहमूर्त्तिस्त्रैलोक्य महागृह स्तम्भः[2] [॥] [1]
वर्षे प्रथमे पृथिवी [म्]

2. पृथु कीर्त्तौ पृथु द्युतौ [।]
महाराजाधिराज श्रीतोरमाणे प्रशासति । [।] [2]
फाल्गुन दिवसे दशमे । इत्येवं राज्य वर्ष मास दिनैः [।]
एतस्यां

3. पूर्व्वायाम् स्वलक्षणैर्युक्त पूर्व्वायाम् । [।] [3]
स्वकर्म्माभिरतस्य क्रतुयाजिनो (ऽ) धीत स्वाध्यायस्य विप्रर्षे
र्म्मैत्रायणीय वृषभस्येन्द्र विष्णोः प्रपौत्रस्य [।]

1. सिद्धं expressed by a symbol.
2. This is an allusion to the boar-incarnation of Viṣṇu, when he plunged into darkness to rescue the earth. A similar invocation of Śiva in the first line of the Aihole inscription (*Ind. Ant.* vol IX p. 97).

4. पितुर्गुणानुकारिणो वरुणविष्णोः प्रपौत्रस्य पितरमनुजातस्य स्ववंश वृद्धि हेतोर्हरिविष्णोः पुत्रस्यात्यन्त भगवद्भक्तस्य विधातुरिच्छया [।]
5. स्वयंवरयेव राजलक्ष्म्याधिगतस्य चतुः समुद्र पर्यन्त प्रथितयशसः अक्षीण मान [ध] नस्यानेक शत्रु समर जिष्णोः महार (ा) ज मातृविष्णोः
6. स्वर्गतस्य भ्रात्रानुजेन[1] । तदनुविधायिना तत्प्रसाद परिगृहीतेन[2] धन्यविष्णुना तेनैव [स] हाविभक्त पुण्य क्रियेण मातापित्रोः
7. पुण्याप्यायनार्थमेष भगवतो वराहमूर्त्तेर्जगत्परायणस्य नारायणस्य शिला[3] प्रा [सादः][4] स्वविष [ये] (ऽ) स्मिन्नैरिकणे कारितः । [।]
8. स्वस्त्यस्तु गो ब्राह्मण पुरोगाभ्यः सर्व्वं प्रजा [भ्य इ] ति [॥]

33. GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRKULA.

Prov. : Gwalior, Madhya Pradesh.
Date : Regnal year 15.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Dr. Rajendralal Mitra, *J. B. A. S.* XXX p. 267 ff. Fleet, *C. I. I.* III. pp. 161–164.

---

1. Cf. the same expression in the line 6 of Eraṇ stone pillar inscription of Budhagupta of the year 165 (Fleet : *C. I. I.* III P. 89). Dr. Hall explained this expression in J. B. A. S. Vol XXX p. 139, note, by a passage quoted in St. Petersburg Dictionary from Pañchatantra viz.

जातः पुत्रोऽनुजातश्च अतिजातास्तथैव च
अपजाताश्च लोकेऽस्मिन्मन्तव्याः शास्त्रवेदिभिः ।
मातृतुल्यगुणोजातस्त्वनुजातः पितुः समः
अतिजातोऽधिकस्तस्मादपजातोऽधमाऽधमः ॥

By those who know the scriptures are to be understood among men as being a जात son or an अनुजात or an अतिजात or an अपजात. A जात is one whose virtues are equal to those of his mother, an अनुजात is, equal to his father (in virtues), an अतिजात surpasses that (father), and an अपजात is altogether inferior.

2. A sign follows this word resembling the dagger mark which, according to Fleet indicates the passage तेनैव सहाविभक्त पुण्यक्रियेण should be read here i. e. just before धन्य विष्णुना.

3. Prinsep reads नारायणस्याशीर्ण; Hall नारायणस्य शीर्णः

Text

1. [ॐ ॥ स्वस्ति ॥][1]
[ज] [य] ति जलद् वल[2] ध्वान्तमुत्सारयन्स्वैः
किरण निवह जालैर्व्योम विद्योतयद्भिः [।]
उ [दय] [गिरि] तटाग्र [ं] मण्डयन् यस्तुर [ं] गैः[3]
चकित गमन खेद् श्रान्त चञ्चत्सटान्तैः [।] [1]
उदय [गिरि]
2. …………ग्रस्त[4] चक्रो [ऽ) र्त्तिहर्त्ता
भुवन भवन दीपः शर्व्वरी नाश हेतुः [।]
तपित कनक वर्ण्णैरंशुभिःपङ्कजान [।]
मभिनव रमणीयं यो विधत्ते स वो (ऽ) व्यात् । [।] [2]
3. श्री तोर [माण इ] ति यः प्रथितो
3. [भूचक्र] पः प्रभूत गुणः [।]
सत्यप्रदान[5] शौर्य्याद्येन मही न्यायत [:] शास्ता [॥] [3]
तस्योदित कुल कीर्त्तेः पुत्रो (ऽ) तुल विक्रमः पतिः पृथ्व्याः [।]
मिहिरकुलेतिख्यातो (ऽ) भङ्गो यः पशुपतिम ❀ ❀ ❀ [॥][6] [4]
4. [तस्मिन्रा] जनि शासति पृथ्वीं पृथु विमल लोचने (ऽ) र्त्ति हरे [।]
अभिवर्द्धमान राज्ये पञ्चदशाब्दे नृप वृषस्य [।] [5]
शशिरश्मिहास विकसित कुमुदोत्पल गन्ध शीतलामोदे [।]
कार्त्तिक मासे प्राप्त गगन
5. [पतौ] [नि] र्म्मले भाति । [।] [6]
द्विज गण मुख्यैरभिसंस्तुते च पुण्याह नाद घोषेण [।]
तिथि नक्षत्र मुहूर्त्ते संप्राप्ते सुप्रशस्त [दिने] । [।] [7]
मातृतुलस्य तु पौत्रः पुत्रश्च तथैव मातृदासस्य [।]
नाम्ना च मातृचेटः पर्व्व-

1. It is a conjectural restoration.
2. Fleet : वाल meaning banks of clouds; Sirkar seeks जलद्वेला (rainy day) to have been intended.
3. Sirkar रंगैश्चकित…
4. Sirkar's conjectural restoration is उदयगिरिवनान्तग्रस्त.
5. Fleet's suggested रधान
6. Bhandarkar wants to restore भेजे in the lacuna. According to him Mihirkula was the worshipper of Paśupati which seems unlikely in face of the clear appraisement of the sun. Evidently this is an inscription of solar worship. Fleet and Kielhorn believed that the Huna king broke the power of one Paśupati.

6. [त दुर्ग] [गु] वास्तव्यः [॥] [8]
नानाधातु विचित्रे गोपाह्वय[1] नाम्नि भूधरे रम्ये [।]
कारितवान्शैलमयं भानोः प्रासाद वर मुख्यम् । [।] [9]
वसता (ं) च गिरिवरे (ऽ) स्मि (न्) राज्ञः

7. ❀ ❀ ❀ [पा] देन [॥] [10]
ये कारयन्ति भानोश्चन्द्रांशुसमप्रभं गृहप्रवरं [।]
तेषां वासः स्वर्गे यावत्कल्प क्षयो भवति [॥] [11]
भक्त्या रवेर्व्विरचितं सद्धर्म्म ख्यापनं सुकीर्त्तिमयं [।]
नाम्ना च केशवेति प्रथितेन च ।

8. ❀ ❀ ❀ [दि] त्येन [॥] [12]
यावच्छर्व जटा कलाप गहने विद्योतते चन्द्रमा
दिव्य स्त्री चरणैर्व्विभूषित तटो यावच्च मेरुर्नगः [।]
यावच्चोरसि नील नीरद निभे विष्णुर्व्विभर्त्युज्वलां
श्रींस्तावद्गिरि[2] मूर्ध्नि तिष्ठति
[शिला प्रा] साद मुख्यो रमे [॥] [13]

CHAPTER V

POST-GUPTA INSCRIPTIONS

34. HARAHA INSCRIPTION ĪŚĀNAVARMAN

Prov. : Harha, Barabanki district, U. P.
Date : M. E. 611 (=554 A. D.)
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Hiranand Sastri, *Ep. Ind.* XIV. pp. 115–118.

---

1. This hill is variously called; i गोपगिरि in line 1 of Gwalior inscription of Bhojadeva V. S. 933–876 A. D. (J. B. A. S. Vol XXXI p. 407), ii गोपाद्रि in the lines 4 and 14 of the Gwalior inscription of Mahipāla V. S. 1150–1093 A. D. (In Anti Vol. X. V. P. p. 36–37), iii गोपालिकेर in line 2 of a Gwalior inscription of V. S. 1161—1104 A. D. (*Ind. Ant.* Vol. XV. p. 202), iv गोपाचल in an inscription of V. S. 1497—1440 A. D. on the pedestsal of a colossal figure of Ādināth at Gwalior (J. B. A. S. XXX 1. p. 422). Probably गोपालिकेर is, as Dr Hultzch points out, the source of mod. Gwālher or Gwālior.

2. Fleet : श्री तावद्—

Text

1. लोकाविष्कृत संत्तयस्थिति कृतां यः कारणं वेधसाम्
ध्वस्तध्वान्तचयाः परास्तरजसो ध्यायन्ति यं योगिनः [।]
यस्यार्द्धं स्थित योषितोपि हृदये नास्थायि चेतोभुवा
भूतात्मा त्रिपुरान्तकः स

2. जयति श्रेयः प्रसूतिर्भवः [॥] [1]
आशोणां फणिनः फणोपलरुचा मैङ्गी[1] वसानं त्वचं
शुभ्रां लोचनजन्मना कपिशयद्भासा कपालावलीम् [।]
तन्वीं ध्वान्तनुदं मृगाकृतिभृतो बिभ्रत्कलां मौलिना
दिश्यादन्ध

3. कविद्विषः स्फुरदहि स्थेयः पदं वो वपुः [॥] [2]
सुतशतं लेभे नृपोश्वपति र्व्वैवस्वताद्यद्गुणोदितम [।]
तत्प्रसूता दुरितवृत्तिरुधो मुखराः क्षितीशाः क्षतारयः [॥] [3]
तेष्वादौ हरिवर्म्मणोवनिभुजो भूतिर्भु

4. वो भूतये [।]
रुद्धाशेषदिगन्तरालयशसा रुग्णारिसंपत्त्विषा [।]
सङ्ग्रामे हुतभुक्प्रभाकपिशितं वक्त्रं समीक्ष्यारिभि-
र्यो भीतेः[2] प्रणतस्ततश्च भुवने ज्वालामुखाख्यां गतः [॥] [4]
लोकस्थितीनां स्थितयेस्थि-

5. तस्य मनोरिवाचारविवेकमार्ग्गे [।]
जगाहिरे यस्य जगन्ति रम्याः सत्कीर्त्तयः कीर्त्तयितव्यनाम्नः [॥] [5]
तस्मात्पयोधेरिव शीतरश्मिरादित्यवर्म्मा नृपति र्ब्बभूव [।]
वर्णाश्रमाचार विधि प्रणीतेर्यं प्राप्य

6. साफल्यमियाय धाता ॥ [6]
हुतभुजि मखमध्यासङ्गिनि ध्वान्तनीलम्
वियति पवनजन्मभ्रान्तिविक्षेपभूयः ।
मुखरयति समन्तादुत्पतद्धूमजालम्
शिखिकुलमुरुमेघाशङ्कि यस्य

7. प्रसक्तम् ॥ [7]
तेनापीश्वरवर्म्मणः क्षितिपतेः क्षत्रप्रभावाप्तये (।)
जन्माकारि कृतात्मनः क्रतुगणेष्वाहूतवृत्र द्विषः ।
यस्योत्खातकलिस्वभावचरितस्याचारमार्ग्गं नृपा
यत्नेनापि ययाति—

तुल्ययशसो नान्येनुगन्तुं क्षमाः ॥ [8]

---

1. Read मैत्री

2. Ibid भीतैः

नीत्या शौर्यं विशालं सुहृदमकुठिनेनोमेच्छाङ्कुलेन[1] (।)
त्यागं पात्रेण वित्तप्रभवमपि हृया[2] यौवनं संयमेन [।]
वाचं सत्येन चेष्टां श्रुतिपथविधिना प्रश्रये-
9. णोत्तमर्द्धिम्
यो वध्नं[3] नैव व्रजति कलिमयध्वान्तमग्नेपि लोके ॥ [9]
यस्येज्यास्वनिशं यथाविधि हुतज्योतिर्ज्वलज्जन्मना (।)
[ध] ूमेनाञ्जनभङ्गमेचकरुचा दिक्चक्रवाले तते ।
आयाता नव—
10. वारिभारविनमन्मेघावली प्रावृडि-
त्युन्मादोद्धत चेतसः शिखिगणा वाचालतामाययुः ॥ [10]
तस्मात्सूर्य्यं इवोदयाद्रिशिरसो धातुर्म्मरुत्वानिव
क्षीरोदादिव तर्जितेन्दुकिरणः कान्तप्रभः कौस्तुभः [।]
11. भूतानामुदपद्यत स्थितिकरः स्थेष्ठं महिम्नः पदम्
राजन्राजकमण्डलाम्बरशशी श्रीशानवर्म्मा नृपः ॥ [11]
लोकानामुपकारिणारिकुमुद व्यालुप्तकान्तिश्रिया (।)
मित्रास्याम्बुरुहा[4] गरद्युतिकृता भूरि—
12. प्रतापत्विषा ।
येनाच्छादितसत्पथं कलियुगध्वान्तावमग्नञ्जग-
त्सूर्य्येणेव समुद्यता कृतमिदं भूयः प्रवृत्तक्रियम् ॥ [12]
जित्वान्ध्राधिपतिं सहस्रगणितत्रेधाक्षरद्वारणम्
व्यावल्गन्नियुतानि—
13. संख्यतुरगान्भङ्क्त्वा रणे शूलिकाम्[5] [।]
कृत्वा चायतिमौचित[6] स्थलभुवो गौडान्समुद्राश्रया-
नध्यासिष्ट नतक्षितीशचरणः सिङ्हासनं[7] यो जिती ॥ [13]
प्रस्थानेषु बलार्णवाभिगमनक्षोभस्फुटद्भूतल-
14. प्रोद्भूतस्थगितार्क्कमण्डलरुचा दिग्व्यापिना रेणुना ।
यस्यामूढदिनादिमध्यविरतौ लोकेन्धकारीकृते (।)
व्यक्तिं नाडिकयैव यान्ति जयिनो यामास्त्रियामास्विव ॥ [14]
प्रविशती कलिमारुत घट्टिता
15. क्षितिरलघ्यरसातलवारिधौ ।
गुणशतैरवबध्य समन्ततः
स्फुटितनौरिव येन बलाद्ध्रता[8] ॥ [15]

---

1. H. P. Śastri corrects मकुटिलेनोत्तमोर्व्वीङ्कुलेन.
2. Read ह्रिया.
3. Ibid बन्धन्नैव.
4. Read रुहाकर.
5. Ibid शूलिकान्.
6. Ibid मोचित.
7. Ibid सिंहासनं.
8. Ibid बलाद्धृता.

ज्याघातव्रणरूढिकर्क्कशभुजा व्याकृष्टशार्ङ्गच्युता-
न्यस्या वाप्य पतत्रिणो रणमखे प्राणानमुञ्च-

16. न्द्विषः ।
यस्मिन्शासति च क्षितिं क्षितिपतौ जातेव भूयस्त्रयी (।)
तेन ध्वस्तकलिप्रवृत्तितिमिरः श्रीसूर्य्यवर्म्माजनि ॥ [16]
यो बालेन्दुसकान्ति कृत्स्नभुवनप्रेयो दधद्यौवनम्
शान्तः शास्त्रविचारणा-

17. हितमनाः पारङ्कलानाङ्गतः ।
लक्ष्मीकीर्त्तिसरस्वतीप्रभृतयो यं स्पर्धयेवाश्रिता
लोके कामितकामिभावरसिकः कान्ताजनो भूयसा ॥ [17]
सद्वृत्तेन बलात्कलेखन[1] तितावत्प्रवृद्धात्मनो
बाणै—

18. स्तावदवस्थितं स्मृतिभुवः कान्ताशरीरक्षतौ (।)
लक्ष्म्या तावदकाण्डभङ्गजभयं त्यक्तम्परापाश्रयम् [।]
यावन्नाविरकारि यस्य जनताकान्तं वपुर्व्वेधसा ॥ [18]
लक्ष्मयः शत्रुभुवः कुचग्रहभयावेशभ्रम-

19. स्लोचना (।)
येनाकृष्य भुजेन विस्फुरदसिज्योतिः कलासङ्गिना
कान्ता मन्मथिनेव कामितविदा गाढं निपीड्योरसा (।)
प्रायेणान्यमनुष्यसंश्रयकृतं भावं परित्याजिता ॥ [19]
तेनानतोन्नतिकृता

20. मृगयागतेन
दृष्ट्वाद्यमन्धकभिदो भवनं विशीर्णम् [।]
स्वेच्छासमुन्नतमकारि ललाम भूमेः
क्षेमेश्वरप्रथितनाम शशाङ्कशुभ्रम् ।
एकादशातिरिक्तेषु षट्सु शातितविद्विषि ।
शतेषु शरदां

21. पत्यौ भुवः श्रीशानवर्म्मणि ॥ [21]
यस्मिन्कालेम्बुवाहा नवगवलरुचः प्रान्तलग्नेन्द्रचापा-
स्तन्वन्त्याशान्वितानं स्फुरदुरुतडितः सान्द्रधीरं क्वणन्तः ।
वाताश्च वान्ति नीपालवकुसुमचयानम्रमूर्ध्नो

22. धुनाना—
स्तस्मिन्मुक्ताम्बुमेघद्युति भवनमदो निर्म्मितं शूलपाणेः ॥ [52]
कुमारशान्तेः पुत्रेण गर्ग्गराकटवासिना ।
नृपानुरागात्पूर्व्वं[2] यमकारि रविशान्तिना ॥ [23]
उत्कीर्णा मिहिरवर्म्मणा

1. Read त्वनतिरताव. 2. Read र्व्वे.

35. BANSKHERA COPPER PLATE OF HARṢAVARDHAN.

Prov. : Banskhera, Sahjahanpur, U. P.
Date : 22 of an unspecified era; C. 628 A. D.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī,
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* IV. pp. 208–12.

Text

1. श्रीस्वस्तिमहानौहस्त्यश्वजयस्कन्धावाराच्छ्रीवर्द्धमानकोट्या महाराजश्रीनरवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातश्श्रीवज्रिणीदेव्यामुत्पन्न ऽपरमादित्यभक्तो महाराजश्रीराज्यवर्द्धनस्तस्यपुत्रस्तत्पादानु–
2. ध्यातश्श्रीमदप्सरोदेव्यामुत्पन्न ऽ परमादित्यभक्तो महाराजश्रीमदादित्यवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातश्श्रीमहासे [न] गुप्तादेव्यामुत्पन्नश्चतुस्समुद्रातिक्क्रान्तकीर्त्ति ऽ प्रतापानुरागोप–
3. नतान्यराजो वर्ण्णाश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्क्र[1] एकचक्क्ररथ इव प्रजानामार्त्तिहर ऽ परमादित्यभक्त ऽ परमभट्टारकमहाराजाधिराज श्रीप्र [भा] कर [व] र्द्ध [न] स्तस्य पुत्रस्तत्पा [दा]–
4. नुध्यातस्सितयश ऽ प्रतानविच्छुरितसकलभुवनमण्डल ऽ परिगृहीत धनदवरुणेन्द्रप्रभृतिलोकपालतेजास्सत्पथोपार्ज्जितानेकद्रविणभूमिप्रदा– [नसं] प्रीणितार्थिहृदयो–
5. तिशयितपूर्व्वराजचरितो देव्याममलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यामुत्पन्न ऽ परमसौगत[2]स्सुगत इव परहितैकरत ऽ परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनः। राजानो युधि दु–
6. ष्टवाजिन इव श्रीदेवगुप्तादयः कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखास्सर्व्वे समं संयताः। उत्खाय द्विषतो विजित्य वसुधाङ्कृत्वा प्रजानां प्रियं प्राणानुज्झितवानरातिभवने[3] सत्यानुरोधेन यः। तस्या–
7. [नुजस्त] त्पादानुध्यात ऽ परममाहेश्वरो महेश्वर इव सर्व्वसत्वानुकम्पी

---

1. Read वर्ण...
2. परमसौगत is a Budhist sectarian title. सुगत is one of the epithets of the Budha.
3. Cf. one passage in the Harṣacharita (Cal. ed. p. 436) : गौडाधिपेन मिथ्योपचारोपचितविश्वास मुक्तशस्त्रमेकाकिनं विश्रब्धं स्वभवन एव भ्रातरं व्यापदितमश्रौषीत् . Saṅkarārya commenting on this writes :

तथा हि तेन शशांकेन विश्वासार्थं कन्याप्रदानम् उक्त्वा प्रलोभितो
राज्यवर्द्धनः स्वगेहे सानुचरो भुंजानएव छद्मना व्यापादितः ॥

परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रीहर्षः अहिच्छत्रा[1]भुक्तावङ्गदीयवैषयिक-
पश्चिमपथक स [म्बद्ध] मर्क्कटसा-

8. गरे[2] [स] मुपगतान्महासामन्तमहाराजदौस्साधसाधनिकप्रमातारराज-
स्थानीय कुमारामात्योपरिकविषयपतिभटचाटसेवकादीन्प्रतिवासिजान-
पदांश्च समाज्ञापय [ति विदित] म-

9. [स्तु] यथायमुपरिलिखितग्रामस्स्वसीमापर्यन्तस्सोद्रङ्गस्सर्व्वराजकुला-
भाव्यप्रत्यायसमेतस्सर्व्वपरिहृतपरिहारो विषया [दु] द्धृतपिण्ड ⁝ पुत्र-
पौत्रानुगश्चन्द्रार्क्कक्षितिसमका-

10. [ली] नो भूमिच्छिद्रन्यायेन मया पितु ⁝ परमभट्टारकमहाराजाधिरा-
जश्रीप्रभाकरवर्द्धनदेवस्य मातुर्भट्टारिकामहादेवीराज्ञीश्रीयशोमतीदेव्या
ज्येष्ठभ्रातृपरमभट्टारक-

11. महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनदेवपादानाञ्च पुण्ययशोभिवृद्धये भरद्वाज-
सगोत्रबह्वृचच्छन्दोगलब्रह्मचारिभट्टबालचन्द्रभद्रस्वामिभ्यां प्रतिग्रह-
धर्म्मणाग्रहारत्वेन प्रतिपा-

12. दितो विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्य ⁝ प्रतिवासिजानपदैरप्याज्ञाश्रवण-
विधेयैर्भूत्वा यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया एतयो-
रेवोपनेयास्सेवोपस्थान [ञ्च] क-

13. रणीयमित्यपि च ।
अस्मत्कुलक्रममुदारमुदाहरद्भि-
रन्यैश्च दानमिदमभ्यनुमोदनीयं ।
लक्ष्मयास्तडित्सलिलबुद्बुदचञ्चलाया
दानं फलं परयश ⁝ परिपालनञ्च ।
कर्म्मणा म-

14. नसा वाचा कर्त्तव्यं प्राणिभिर्हितं ।
हर्षेणैतत्समाख्यातन्धर्म्मार्जनमनुत्तमं [।]
दूतकोऽत्रमहाप्रमातारमहासामन्तश्रीस्कन्दगुप्तः महाक्ष-

---

1. The name is written both as अहिक्षेत्र as well as अहिच्छत्र (serpent's umbrella). The latter seems to be the correct form (Cunningham : Anceint Geography, S. N. Majumdar's ed. p. 412). It is identified with modern Rāmnagar in the Bareilly District. It was the capital of northern Pañchāla, Kāmpilya being the capital of Southern Pañchāla (For detail see B. C. Law, Historical Geography, p. 63 ff ; see also *Ep. Ind.* Vol XIV p. 269).
2. This मर्कटसागर is yet unidentified.

पटला[1]धिकरणाधिकृतमहासामन्तम-
15. हाराज [भान] समादेशादुत्कीर्ण्णं
16. ईश्वरेणेदमिति सम्वत्, २० २
17. कार्त्ति वदि १ [।]
18. स्वहस्तो मम महाराजाधिराजश्रीहर्षस्य [॥]

GANJĀM PLATES OF THE RIEGN OF SAŚĀNKARĀJA.

Prov. : Ganjam,
Date : G. E. 300 (=619 A. D.).
Lang. : Sanskrit ;
Scr. : Nail-headed Brāhmı of the Northern class.
Ref. : Hultzsch *Ep. Ind.* Vol. VI.p. 144 ff.

Text

First Plate

1. ओं[2] स्वस्ति । चतुरुदधिसलिलवीचीमेखलानिलीनायां सद्वीपा—
2. गरपत्तनवत्या[3] वसुन्धरायां गौप्ताब्दे[4] वर्षशतत्रये वर्त्तमाने
3. महाराजाधिराज[5]श्रीशशाङ्कराज्ये शासति गगनतल—
4. विनि [:] सृतभगीरथावतारिताया हिमवद्गिरेरुपरि-
5. पतनादनेकशिलासंहातविभिन्नवहि×पातालात्तर्ज्ज[6]लौघैः
6. सुरसरित इव विविधतरुवरकुसुमसञ्छन्नोभयतटा-

Second Plate : First Side

7. न्त विनिपतितजलाशयायाः श [ा] लिमासरितः कुला[7] [प] कण्ठा-
8. द्विजयकोङ्के[8]दात्महाराजमहासामन्तश्रीमाधवराजस्य प्रियतनयो
9. महाराज यशोभीतस्तस्यापि प्रियसूनुः स्वगुण [म] रीचिनिकर-
10. प्रबोधित[9]शिलोद्भवकुलकमलो विकोशनीलोत्पल-

---

1. अक्षपटलिक is the technical title denoting the keeper of the records : Monier Williams Sanskrit-English Dictionary gives the meaning of the अक्षपटल as a court of law, a depositary of legal documents (See Second. ed. p 3).
2. Expressed by a seymbol.
3. Hultzsch read सद्वीपन गिरि पत्तन वत्यां.
4. Ibid गौप्ताब्दे.
5. Ibid राज श्रीशशाङ्कराजे.
6. Ibid संघात विभिन्न व्रह्निष्याति तान्तर्जलौघायाः.
7. Ibid कूलोप—
8. Ibid विजयकोङ्कदान्महा—
9. Ibid —प्रबोधित—

11. प्रतिस्पर्द्धि(नी) खड्गधारानिशि[1]तनिश्शेषप्रतिहतरिपु[2]·
12. वलो[3] दीनानाथकृपणवनीपकोपभुज्यमानविभवः स्वभु·
13. जपरिघयुगलोपार्जितनृपश्री [:] कमल्विमलरुथर[4]·

Second Plate : Second Side

14. तनुर्ज्जगन्म [ण्ड] लमण्डनश्रुतशौर्यधैर्यगुणान्वितो महावृषभपर्यङ्क·
15. ककुधोपधानविन्यस्तवाहोर्व्वलिचन्द्रोद्योतित[5]जटाकलापैकदे·
16. शस्य भगवतस्स्थित्युत्पत्तिप्रलयसृष्टिसंहार[6]कारणस्य
17. तृभुवन[7]गुरो×पादभक्तः परमव्रह्मण्यो[8] महाराजमहासा·
18. मन्तश्रीमाधवराजः कुशली कृष्ण[9]गिरिविषयसंवद्ध[10]च्छ्वल·
19. क्खयग्रामे वर्त्तमानभविष्य[11]क्कुमारामात्योपरिकतदायुक्तकानन्याश्च[12]
20. यथाहि[13] पूजयति मानयति च [।] विदितमस्तु भवतामयं ग्रामो·

Third Plate : First Side

21. स्माभिरर्द्धेण[14] मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये सलिलधारापुर·
22. स्सरेणा[15]चन्द्रार्कसमकालीनात्त्वय[16]नीयेभरद्वाजसगोत्रायाङ्गि·
23. रसवार्हस्पत्य[17]प्रवराय छुरम्पस्वामिने सूर्यौपरागे प्रतिपादित [:] ॥
24. उक्तञ्च स्मृतिशास्त्रे ।
वहुर्व्वसुधा[18] दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
25. यस्य यस्य यदा भूमितस्य[19] तस्य तदा फलं ॥
षष्टिं वर्षसहस्रा—
26. णि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]
आत्तेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके
27. वसे [त्] ॥
स्वदत्तां परद[20]त्ताम्वा (।) यो हरेत वसुन्धरा [म् ।]
स विष्ठायां

1. Ibid खड्ग धारा ought to come after निशित.
2. In Hultzsch's opinion प्रतिहत ought to have come before (निश्शेष) but there is onthing inconvenient in it.
3. Ibid वलो. 4. Ibid रुचिर—
5. Hultzsch ककुकोदोपधान विन्यस्त वाहोर्वलि चन्द्रोदद्योतित—
6. Ibid संहार. 7. Ibid त्रिभुवन. 8. Ibid ब्रम्हण्यो.
9. According to Hultzsch कृष्णगिरि might be identical with its synonym नीलगिरि which is a name of Jagannath (Puri) in Orissa. (*Ep. Ind.* p. 144.)
10. Hultzsch सवद्ध. 11. Ibid भविष्यत्कु— 12. Ibid न्यांश्च.
13. Ibid यथार्हं 14. Ibid स्थे— 15. Ibid स्मरण—
16. Ibid लीनोक्षयणीयो— 17. Ibid वार्हस्पत्य 18. Ibid वहु
19. Ibid भूमिस्थस्य 20. Ibid स्वदत्तां परदत्तां वा

Third Plate : Second Side.

28. [कृमि] र्भूत्वा पितृभिस्सह पच्यते ॥
मा भुत[1]फलशङ्का व [:] परदत्ते-
29. ति पार्थिव [ा :] ॥ स्वदाना [त्] फलमानन्त्य[2] (॥) परद
[त्तानुपालने] ॥……
30. ……………………
31. [प्र] यच्छति ॥

APHSAD STONE INSCRIPTION OF ĀDITYASENA.

Prov. : Aphsad, Nawādā Subdivison, Gaya district, Bihar.
Date : C. 672 A. D.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Cunningham, *Arch, Sur. Ind.* Vol. XV. pp. 11.
Fleet. *C. I. I.* III. p. 200 ff.

Text

1. ओम् [॥]
आसीद्दन्तिसहस्रगाढकटको विद्याधरा[3]ध्यासितः
सद्वंशः स्थिर उन्नतो गिरिरिव श्रीकृष्णगुप्तो नृपः ।
दृप्तारातिमदान्धवारणघटाकुम्भस्थलीः क्षुन्दता
यस्यासंख्य रिपुप्रतापजयिना दोर्ष्णा मृगेन्द्रायितम् ॥ [1]
सकलः कलङ्करहितः
2. क्षततिमिरस्तोयधेः शशाङ्क इव ।
तस्मादुदपादि सुतो देवः श्रीहर्षगुप्त इति ॥ [2]
यो योग्याकालहेलावनतदृढधनुर्भीमवाणौघपाती
भूर [त]ैः स्वस्वामिलक्ष्मीवसति विमुखितैरीक्षितः सास्रुपातं ।
घोराणामा-
3. हवानां लिखितमिव जयं श्लाघ्यमाविर्दधानो
वक्षस्युद्दामशस्त्र-व्रण-कठिनकिणग्रन्थिलेखाच्छलेन ॥ [3]
श्रीजीवितगुप्तोभूत्क्षितीशचूडामणिः सुतस्तस्य ।

---

1. Ibid भूद्फल   2. Ibid नन्त्यं—

3. The opening verse is a fine example of pun.
विद्याधरा : are semi-divine beings; here the word also means the learned men. सद्वंश born in a good family, also good bamboo tree.

यो दृप्तवैरिनारीमुखनलिनवनैकशिशिरकरः[1] ॥ [4]

4. मुक्तामुक्तपयः प्रवाहशिशिरासूत्तुङ्गतालीवन-
भ्राम्यद्दन्तिकरावलूनकदलीकाण्डासु वेलास्वपि ।
श्च्योतत्स्फारतुषारनिर्झरपयः शीतेपि शैले स्थिता-
न्यस्योच्चैर्द्विषतो मुमोच

5. न महाघोरः प्रतापज्वरः ॥ [5]
यस्यातिमानुषं कर्म्म दृश्यते विस्मयाज्जनौघेन ।
अद्यापि कोशवर्द्धन[2]तटात्प्लुतं पवनजस्येव[3] ॥ [6]
प्रख्यातशक्तिमाजिषु पुरःसरं श्रीकुमा-

6. रगुप्तमिति ।
अजनयदेकं स नृपो हर इव शिखिवाहनं[4] तनयम् ॥ [7]
उत्सर्प्पद्वातहेलाचलितकदलिकावीचि मालावितानः
प्रोद्यद्धूलीजलौघभ्रमितगुरुमहामत्त-

7. मातंगशैलः ।
भीमः श्रीशानवर्म्मक्षितिपतिशशिनः सैन्यदुग्धोदसिन्धु-
र्लक्ष्मीसंप्राप्तिहेतुः सपदि विमथितो मन्दरीभूय[5] येन ॥ [8]
शौर्यसत्यव्रतधरो यः प्रयाग गतो घ-

8. ० ने ।
अम्भसीव करीषाग्नौ मग्नः स पुष्पपूजितः ॥ [9]

---

1. Cf. दानवाङ्गनामुखाम्भोजलक्ष्मी तुषारेण विष्णुना in the line 2 of Tusam insecription (*C. I. I.* III p. 270).
2. Another mention of the mountain कोशवर्द्धन is in line 17 of the Shergarh (Kota) inscription (*Ind. Ant.* vol. XIV. P. 46). This mountain is not found mentioned in thc Puranic literature or the Rāmāyaṇa.
3. The allusion here is to Hanumān, one of the famous semi-divine Zoomorphic god, who took several famous leaps; one he made from the mainland to Ceylon in order to search Sītā, another back form Ceylon, a third leap was taken when he went to Gandhamādan Parvata to obtain 'Sñjīvanī herb'. Which of these leaps is alluded to here is difficult to say.
4. शिखिवाहन is a synonym of कार्तिकेय or कुमार since he rides on a peacock. Hence the conparison between Rama and Kumārgupta.
5. The allusion is to the churning of the ocean by gods, in which Mandara was utilised as the churning stick and during the process लक्ष्मी sprang up from the sea (see Vishṇu P. 1-9-76; हर्षचरित p. 227).

श्रीदामोदरगुप्तोभूत्तनयस्तस्य भूपतेः ।
येन दामोदरेणेव दैत्या इव हता द्विषः ॥ [10]
यो मौखरेः समितिषूद्ध-
9. तहूणसैन्या-
वल्गद्धटा विघटयन्नुरुवारणानां ।
संमूर्च्छितः सुर-वधु (धू) वरयं (यन्) ममेति
तत्पा[णि]गपङ्कजसुखस्पर्शाद्विबु (बु) द्धः ॥ [11]
गुणवद्वि [द्वि] ज कन्याना [ं] नानालंकारयौवन-
10. वतीनां ।
परिणायितवान्स नृपः शतं निसृष्टाग्रहाराणां ॥ [12]
श्र [ी] महासेनगुप्तोभूत्तस्माद्वीराग्रणी [:] सुतः ।
सर्व्ववीरसमाजेषु लेभे यो धुरि वीरता [ं] [॥] [13]
श्र [ी] मत्सुस्थितवर्म्मयुद्धविजय-
11. श्लाघापदाङ्कं मुहु-
र्यस्याद्यापि विबुद्धकुन्दकुमुदच्छुण्णाच्छहार [ॅ] त [ं] ।
लौहित्यस्य तट [े] षु श [ी] तलतल [े] षू स्फ [ु] ल [ल]
नागद्र [ु] म-
च्छायासुप्तविबु (बु) द्ध [सि] सद्ध [सि] म थुन [ै] ः स्फ [ी] तं
यशो गीयते ॥ [14]
वसुदेवा-
12. दिव तस्माच्छ्रीस (े) वन [शो] भ [ो] दितचरणयुगः ।
श्रीमाधवगुप्तोभून्माधव इव विक्रमैकरस [: ॥] [15]
[— — —⏑ अ] नुस्म [ृ] तो धुरि रण [े] श्लाघावतामग्रण[ी] :
सो (सौ) जन्यस्य निधानमर्थनिध (च)-
13. य स्त्यागो [द्] धुराणा ध (व) र [:] ।
लक्ष्म [ी] स [त्यस] रस्वतीकुलगृह [ं] धर्मस्य सेतुर्द्दढः
पूज्यो नारि[ति] स भ [ु] तल [े] [⏑ ⏑— — —⏑] [–]
सद्गुण [ै :] ॥ [16]
चक्र [ं] पाणितलेन सोप्युदवहत्तस्यापि शार्ङ्ग [ं][1] धनु-
14. र्नाशायासुहृदा [ं] सुखाय सुहृदाम् तस्याप्यसिर्नन्दकः ।
प्राप्ते विद्विषतां वधे प्रतिहत [—] तेनाप [— —⏑— — — —
⏑ ⏑—⏑— ढरिम [— —] न्याः प्रणेभुर्ज्जनाः ॥ [17]
आजौ मया विनिहता व (ब)
15. लिनो द्विषन [तः]
कृत्य [ं] न म [े] स्त्यपरमित्यवधार्य वीरः [।]

1. The discus (चक्र), the bow शार्ङ्ग, and the sword Nandaka (नन्दक) of Vishṇu (Mādhava) have been alluded to here.

श्रीहर्षदेव[1] निज स [ं] गमवान्छया च
[— —⏑— ⏑ ⏑— ⏑— ⏑—⏑— —] [॥] [18]
श्र [ॆ]ी मान्व (ब) भूव दलितारिकरीन्द्रकुम्भमुक्तारजः[2]-
16. पटलपांसुलमण्डलाग्रः ।
आदित्येन इति तत्तनयः क्षितीश-
चूडाम [ि] णर्द्द [⏑ ⏑—⏑ ⏑—⏑— —] [॥] [19]
[— — —⏑ ⏑—⏑] भागतमरिध्वंसोऽसमाप्तं यशः श्लाघ्यं
17. सर्व्वधनुष्मतां पुर इति श्लाघं [।] परां वि (बि) भ्रती ।
आशीर्व्वाद परम्परा चिरसकृद् [— —⏑— —⏑— — — —⏑ ⏑
—⏑—⏑ ⏑ ⏑— — —⏑] यामासम् [20]
आजौ स्वेदच्छलेन ध्व-
18. जपटशिखया मार्ज्जतो दानपङ्कं
खड्गं चुण्णेन मुक्ताशकलसिकतिल [ी] कृत्य [— —⏑— — —
— — — — — — — — — — मर [त] मात [ं] ग घातं
तद्गन्धाकृष्टसर्प्पद्व (द्व)-
19. हलपरिमलभ्रात्त (न्त) मत्तालिजालं ॥ [21]
आव (ब) द्धभीमविकटभ्रुकुटी कठोर-
स [ं] ग् [रण] ाम [—⏑ ⏑ ⏑—⏑ ⏑—⏑— — ।
— —⏑—⏑ ⏑] वल्लभभृत्यवर्ग्ग-
गोष्ठीषु पेश-
20. लतया परिहासशीलः [22]
सत्यभर्त्तृव्रता यस्य मुखोपध [ा] न तापसी ।
प [ि] रहास [—⏑— — — — — — —⏑—⏑—] [॥] [23]
[— — — —⏑—] सकलरिपुव (ब) ल ध्वंसहेतुर्ग्गरी-
21. या-
स्त्रिंशोत्खातघातश्रमजनित जडोप्यूर्जितस्वप्रतापः ।
युद्धे मत्तेभ कुम्भस्थ [ल ⏑ ⏑ ⏑ ⏑— —⏑— —⏑— — — —]
श्व [ॆ] तातपत्रस्थगित वसुमतीमण्डलो लो-
22. कपालः [24]
आजौ मत्तगजेन्द्रकुम्भदलनस्फीतस्फुरद्दोर्युगो-

1. The reference hree is to Harshavardhana of Kanauj. It seems that Mādhavagupta was a feudatory of Kanauj emperor, seeking alliance with him.

2. The belief, to which there are constant allusions in Sanskrit poetry, was that there are pearls to be found inside the foreheads of elephants. (*C. I. I.* III. p. 207).

ध्वस्तानेक रिपुप्रभाव व [⏑ ⏑— — —] यशोमण्डलः ।
न्यस्ताशेषनरेन्द्रमौलिचरणस्फारप्रतापान·

23. लो
लक्ष्मीवान्समराभिमानविमलप्रख्यातकीर्त्तिर्नृपः ॥ [25]
येनेयं शरदिन्दुविम्बधवला प्रख्यातभूमण्डला
लक्ष्मी संगमकांक्षया सुमहती कीर्त्तिश्चिरं कोपिता ।
याता सा·

24. गरपारमद्भुततमा सापत्न्यवैरादहो
तेनेदं भवनोत्तमं क्षितिभुजा विष्णोः कृते कारितं [26]
तज्जनन्या महादेव्या श्रीमत्या कारितो मठः ।
धार्मिकेभ्य स्वयंदत्तः सुरलो-

25. कगृहोपमः ॥ [27]
शंखेन्दुस्फटिक प्रभा प्रतिसमस्फारस्फुरच्छीकरं
नक्रक्रान्तिचलत्तरङ्ग विलसत्पक्षिप्रनृत्यत्तिमि
राज्ञा खानितमद्भुतं सुतपसा पेपीयमानं

26. जनै·
स्तस्यैव प्रियभार्यया नरपतेः श्रीकोणदेव्या सरः [28]
यावच्चन्द्रकला हरस्य शिरसि श्रीः शार्ङ्गिनो वक्षसि
ब्र (ब्र) ह्मास्ये च सरस्वती कृत

27. [⏑— — —⏑— —⏑—] ।
[भोगे] भूर्भुजगाधिपस्य च तडित्यावद्घनस्योदरे
तावत्कीर्त्तिमिहातनोति धवलामादित्यसेनोनृपः [29]
सूक्ष्मशिवेन गौडेन प्रशस्तिर्व्विकटाक्षरा ॥ (।)

28. [— — —] मामिता सम्यग्धार्म्मिकेण सुधीमता [30]

DEO–BARNARK INSCRIPTION OF JĪVITAGUPTA. II

Prov. : Deo-Barnark or Deva-Barnark Cave, Varunika Shahabad dist., Bihar.

Date : 695–715 A. D.

Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī

Ref. : G. Cunningham. *Arch-Sur. Ind. Ant.* Vol. XVI. pp. 68–73; Fleet, *C. I. I.* III. p. 215 ff.

Text

1. ……[1][न] मः [॥] स्वस्ति शक्तित्रयोपात्तजयशब्दान्महानौहा (ह) स्त्यश्वपत्तिसम्भारदुर्निवाराजयस्कन्धावारात् गोमतिकोट्टकसमीपवास-
2. [कात्]……………[2][श्रीमाधव] गुप्तस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञयां महादेव्यां श्रीश्रीमत्यामुत्पन्नः परमभागवतः श्री आदित्य [3][से]-
3. [नदेवस्तस्य] पु [त्र] स्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकायां राज्ञयां महादेव्यां श्रीकोणद [ॅ] व्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरपरमभट्टारकमहार [ा] ज [ा]-
4. [धिराज परमेश्वर] श्रीद [ॅ] वगुप्तद [ॅ] वस्तस्य पुत्रस्तत्पादानु-ध्यातः परमभट्टारिकारिकाया [ं] राज्ञ्या [ं] महादेव्या [ं] श्रीकमल[4] देव्यामुत्पन्नः परममाहे-
5. [श्वरपरमभट्टारक म] हाराजा [धि] राज परमेश्वर श्री विष्णुगुप्तदेव-स्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः परमभट्टारिकाया [ं] राज्ञ्या [ं] महा-देव्या [ं] श्री इज्जादे[5] [व्या]-
6. [मुत्पन्नः परम…………परम] भट्टारकमहाराजाधिराज परमेश्वर-श्रीजीवित[6]गुप्तदेव [:] कुशली नगरभ [ु] क्तौ वालवीवैषयिक-श्रीवा (वो)-
7. ……………………पद्रलिका (का) न्तष्पातिव [ा] रुणिकाग्राम-गोष्ठ [ा] नकुल तलावाटकदूतसीमकर्मकरमद्या
8. ……………तकराजपुत्रराजामात्र[7]महा… …त्तिकमहादण्डनायक-महाप्रतीहारमह [ा] सा
9. ……………प्रमातसा……क [ु] म [ा] रामात्यराजस्थानीयो-परिक………धिक चौरोद्धरणिकदाण्डिकद (दा) ण्ड-

---

1. Bhagwanlal Indraji suggested here वरुणवासी भट्टारकाय, but as Dr. Fleet rightly suggested, only obout five Aksharas, or at the most six, appear to hawe been destroyed.
2. Dr. Fleet (*C. I. I.* III p. 215) suggested that some sectarion title of Mādhavagupta must have been lost here, but there is no room for परमभागवत or परममाहेश्वर in the line.
3. Fleet : आदित्य— 4 Bhagwanlal Indraji. कुमार—
5. Fleet श्रीज्जा—
6. Bhagawanlal Indraji read सपित्, but, as suggested by Fleet and also recognised by Gen. Cunningham (*Arch. Srv. Ind.* vol. XVI pp. VIII 68), the three aksharas are distinctly Jīvita.
7. Fleet's suggestion is राजामात्य.

10. [पाशिक]··············क······ष्णिवलव्यायतकिशोखाटक ग् [र] ा मह······द्···त···यणिकग···पतिकर्म-

11. ··················रस्क············ तास्म र [प] ादप्रसादोपजीविनश्च प्रतिव [ा] सिनश्च ब्रा [ब्रा] ह्मणोत्तरा [न्] महत्तरक (कु) त्रिपुर·

12. ·························विज्ञापित श्रीवरुणवासि भट्टारक प्रतिव (ब) द्धभोजक[1] सूर्यमित्रेण उपरिलिखि-

13. [त]··················ग्रामादि संयुतं परमेश्वरश्रीवा (बा) लादित्य-देवेन[2] स्वशासनेन भगवश्री[3]वरुणवासिभट्टारक···

14.····················क·········व परिवाहक············भोजकहन्समित्रस्य समापर [र] या यथाकालाध्यासिभिश्च एवं परमेश्वर-

15. श्रीशर्व्व वर्म्म·······················भोजकरिषि[4]मित्र·········यतकं एवं परमेश्वरश्री [म] दवन्तिवर्म्मणा पूर्व्वदत्तकमवल-

16. [म्ब्य]···········एवं मह [ा] रा [जाधिरा] ज परमेश्वर············ शासनदानेन भोजकदुर्द्धरमित्रस्यानुमो·

17. [दित]···········तेन भुज्यते [।] तदहम्किमपि·········एवं········· मतिमान······आनुपा (मो) दितमिति सर्व्वं समाज्ञापना [।] एता

18. ·······················पयु······················· वरुणवास्यायतनं तदनु दत्तम्·········

19. ·······················स्यच्च······················ सोद्रङ्गं सोपरिकरं सदशापराधपञ्च············

20. ·····················[॥]

NĀLANDĀ STONE INSCRIPTION OF YAŚOVARMADEVA.

Prov. : Nalandā , (Modern Bargaon), Dist.Patna, Bihar.
Date : C. 725 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Hirānand Śastri. *Ep. Ind.* XX. pp.37–46.

---

1. Monier Williams, in his Sanskrit-English Dictinary explained भोजक to denote 'a class of preists or sun-worshippers, supposed to be deseended from the Magas by intermaniage with the women of the Bhoja race. Childers, in his Pali Dictinary gives its meaning 'a village head-man'.
2. Is generally identifeid with नृसिंहगुप्त, a later Gupta king.
3. Fleet भगवच्छ्री.
4. Read भोजकऋषि or भोजकर्षि as is the usual form.

Text

1. [1]संसारस्थिरव (ब) न्धनात्कृतमतिर्मोक्षाय यो देहिनां
कारुण्यात्प्रसभं शरीरमपि यो दत्वा तुतोषार्थिने [।]
सेन्द्रैर्यः स्वशिरः किरीटमकरी घृष्टांहि-
2. पद्मः सुरै-
स्तस्मै सर्व्वपदार्थतत्वविदुषे वु (बु) द्धाय नित्यं नमः ॥ [1 ॥]
सर्व्वेषां मूर्ध्नि दत्वा पदमवनिभृतामुद्धतो भूरिधाम्ना
निस्त्रिंशांशुप्रतानप्रदलितनिखिलारातिघो-
3. रान्धकारः [।]
ख्यातो यो लोकपालः सकलवसुमतीपद्मिनी[2]वो (बो) धहेतुः
श्रीमान्भास्वानिवोच्चैस्तपति दिशिदिशि श्रीयशोवर्म्मदेव[3]: ॥ [2 ॥]
तस्यासौ परमप्रसादम-
4. हितः श्रीमानुदाराशयः
पुत्रो मार्गपतेः प्रतीततिकिनोदीचीपतेर्मन्त्रिणः [।]
मालादो भुवि नन्दनोरिदमनो यो व (ब) न्धुमत्यास्सुधी-
र्दीनाशापरिपूरणै-
5. कचतुरो धीरो विशुद्धान्वयः ॥ [3 ॥]
यासावूर्जितवैरिभूप्रविगलद्दानाम्वु (म्बु) पानोल्लसन्
माद्यद्भृङ्गकरीन्द्रकुम्भदलन प्राप्तश्रियाम्भूभुजाम् ।
नालन्दा[4]ह-
6. सतीव सर्व्वनगरीः शुभ्राभ्रगौरस्फुर-
च्चैत्यांशु प्रकरोस्सदागमकलाविख्यातविद्वज्जना ॥ [4 ॥]
यस्यामम्वु (म्बु) धरावलेहिशिखरश्रेणी वि-
7. हारावली
मालेवोर्ध्वविराजिनी विरचिता धात्रा मनोज्ञा भुवः [।]
नानारत्नमयूखजालखचितप्रासाददेवालया
सद्विद्याधरसङ्घ-
8. रम्यवसतिर्धत्ते सुमेरोः श्रियम् ॥ [5 ॥]
अत्रास [द्य] पराक्रमप्रणयिना जित्वाखिलान्विद्विषो
वा (बा) लादित्यमहानृपेण सकलम्भुक्त्वा च भूमण्डलम् [।]

---

1. Here is a symbol for either 'Oṁ' or Siddhaṁ.

2. A type of woman. 3. He is यशोवर्मा of कान्यकुब्ज.

4. The designation is certainly 'Nālandā and not Nālanda as it was sometimes supposed to be. The noun ending in short vowel occurs in *C. I. I.* III p. 210; Walleser. M. The life of Nāgārjuna and Chinese Sources (Hultz Annivesary Volume, Leipzig pp. 15; Budhist Records of the Western World, pp. 167 ete.)

9. प्रासादः सुमहानयम्भगवतः शौद्धोदनेरद्भुतः
कैलासाभिभवेच्छयेव धवलो मन्ये समुत्थापितः ॥ [6 ॥]
अपि च ॥
न्यक्कुर्व्वन्निन्दुकान्तिन्तुहिनगि-
10. [1]रिशिरः श्रेणिशोभान्निरस्यन्
शुभ्रामाकाशगङ्गान्तदनु मलिनयन्मूकयन्वादिसिन्धून् ।
मन्ये जेतव्य शून्ये भुवन इह वृथा भ्रान्तिरित्याक-
11. लय्य
भ्रान्त्वा क्षोणीमशेषाञ्जितविपुलयशस्तम्भ उच्चैस्स्थितो वा ॥ [7 ॥]
अत्रादायि निवेद्यमाज्यदधिमद्दीपस्तथा भासुर-
श्चातुर्जातकरेणुमिश्रममल-
12. न्तोयं सुधाशीतलं ।
साध्वी चाक्षयनीविका भगवते वु (बु) द्धाय शुद्धात्मने
मालादेन यथोक्तवंशयशसा तेनाति भक्त्या स्वयं ॥ [8 ॥]
आदेशात्स्फीतशीलश्रुतधवलधि-
13. यो भिक्षुसङ्घस्य भूयो
दत्तन्तेनैव सम्यगव (गब) हुघृतदधिभिर्व्यञ्जनैर्युक्तमं (म) न्नं ।
भिक्षुभ्यस्तच्चतुर्भ्यो[2] [ब] हुसुरभि, चतुर्जातकामोदि नित्यं
तायं स [श्रे] विभक्तं पुनरपि
14. विमलं भिक्षुसङ्घाय दत्तम् ॥ [9 ॥]
तेनैवाद्भुतकर्म्मणा निजमिह क्रीत्वा [र्थं] सङ्घान्तिका-
न्मुक्त्वा चीवरिकां प्रदाय विधिना सामान्यमेकन्तथा ।
कालम्प्रेरयितुं सुखे-
15. न लयनन्दत्तं स्वदेशम्बिना
तेभ्यो नर्द्दरिकावधेश्च[3] परतः शाक्यात्मजेभ्यः पुनः ॥ [10 ॥]
दानं यदेतदमलङ्गुणशालिभिक्षु-
पूर्णेन्द्रसेनवचनप्रतिवो (बो) धितेन ।
तेन प्रतीत-

---

1. तुहिनगिरि or snow-mountain is obviously Himālaya.
2. The four fragrant articles are enumerated as (i) Tvak=Bamboo manna. (ii) Elā ie. cordemom (iii) Patraka, ie. Laurus Cassia and (iv) Nāgakeśare. cf. :—
त्वगेला पत्रकैस्तुल्यैस्त्रिसुगन्धि त्रिजातकम् । नागकेशर-संयुक्तं चतुर्जातकमुच्यते ॥
quoted from the Rājanighanṭa and the Bhāvaprakāśa in the Śabdakalpadruma.
3. Probably it meant some place for himself, if not his own country. What is the exact significance is not clear.

16. यशसा भुवि निर्म्मलाया
भ्रात्रा व्यधायि शरदिन्दुनिभाननायाः ॥ [11 ॥]
पित्रोर्भ्रातुः कलत्रस्वसृसुतसुहृदान्तस्य धर्म्मैकधाम्नो
दत्तं दानं यदेतत्सकलमतिरसेनायुरा-
17. रोग्यहेतोः ।
सर्व्वेषाञ्जन्मभाजां भवभयजलधेः पारसंतारणार्थं
श्रीमत्सम्वो (म्बो) धिकल्पद्रुमविपुलफलप्राप्तये चानुमोद्यम् ॥ [12॥]
चन्द्रो यावच्च कास्ति स्फुरदुरुकिरणो लो-
18. कदीपश्च भास्वान्
एषा यावच्च धात्री सजलधिवलया द्यौश्च दत्तावकाशा ।
यावच्चैते महान्तो भुवनभरधुरान्धारयन्तो महीध्रा-
स्तावच्चन्द्रावदाता धवलयतु दिशाम्म-
19. ण्डलं कीर्त्तिरेषा ॥ [13 ॥]
यो दानस्यास्य कश्चित्कृतजगदवधेरन्तरायं विदध्या-
त्साचाद्वज्रासनस्थो[1] जिन[2] इह भगवानन्तरस्थः सदास्ते ।
वा (बा) लादित्येन[3] राज्ञा प्रदलितरि-
20. पुणा स्थापितश्चैष शास्ता
पश्चानन्त [र्यं] कर्तुर्ग्गतिमतिविषमान्धर्म्महीनः स यायात् ॥ [14 ॥]
इत्येवं शीलचन्द्रप्रथितकरणिकस्वामिदत्तावलम्बां
संज्ञाज्ञां मूर्ध्नि कृत्वा श्रुतलव-
21. विभवावप्यनालोच्यभारं ।
हृद्यामेतामुदारां त्वरितमकुरुतामप्रपञ्चां प्रशस्तिं
वाञ्छेतां किन्न पंगू शिखरितरुफलावाप्तिमुच्चैः करेण ॥ [15 ॥]

JODHPUR INSCRIPTION OF BĀUKA.

Prov. : Jodhpur, Rajasthān.
Date : C. 650 A. D.
Lang. : Sanskrit; **Scr.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Munshi Devi Prasad *J. B. A. S.* 1894 pp. 1 ff.; Dr. R. C. Majumdar, *E. I.* Vol. XVIII. p. 87 ff.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
य [स्मिन्विश] न्ति भूतानि यतस्सर्ग्गस्थिती मते ।
स वः पायाद्धृषीकेशो निर्ग्गुणस्सगुणश्च यः ॥ [1]
गुणाः पूर्व्वं पु (पू) रुषाणां की [र्त्यन्ते] तेन

1. वज्रासन is one of the yogic postures.
2. बुद्ध
3. One of the Gupta emperors.

2. पण्डितैः ।
गुणकीर्त्तिरनश्यन्ती स्वर्गवासकरी यतः ॥ [2]
अतः श्रीबाउको धीमां[1] स्वप्रतीहारवङ्शजां[2] ।
प्रशस्तौ लेखयामास श्रीयशो विक्रमान्वितान् ॥ [3]
स्वभ्रात्रा रा-

3 मभद्रस्य प्रतिहार्यं कृतं यतः ।
श्री प्रत्तिहारवङ्शो[3]यमतश्चोन्नतिमाप्नुयात् । [। 4]
विप्रः श्रीहरिचन्द्राख्यः पत्नी भद्रा च क्षत्रया[4] ।
ताभ्यान्तु [ये सु] ता जाताः [प्रतीहा] रांश्च तान्वि-

4. दुः । [। 5]
बभूव रोहिल्लद्धयङ्को वेदशास्त्रार्थपारगः ।
द्विजः श्रीहरिचन्द्राख्यः प्रजापतिसमो गुरुः ॥ [6]
तेन श्रीहरिचन्द्रेण परिणीता द्विजात्मजा ।
[द्वि] तीया क्षत्-

5. या भद्रा महाकुलगुणान्विता[5] [॥ 7]
प्रतीहारा द्विजा भूता ब्राह्मण्यां ये भवत्सुंताः ।
राज्ञी भद्रा च यांत्सूते ते भूता मधुपायिनः । [। 8]
चत्वार [श्] चात्मजास्तस्यां जाता भूधरणक्ष-

6. माः ।
श्रीमान्भोगभटः कक्को रज्जिलो दद्द एव च । [9]
माण्डव्यपुर[6]दुर्गोस्मिन्नेभिर्न्निजभुजार्ज्जिते ।
प्राकारः कारितस्तुङ्गो विद्विषां भीतिवर्द्धनः । [। 10]
अमीषां रज्जिलाज्जातः

7. श्रीमान्नरभटः सुतः ।
पेल्लापेल्लीति नामाभूद्वि [तीयं] तस्य विक्रमैः [॥ 11]
तस्मान [नरभ] टाज्जातः श्रीमान्नागभटः सुतः [।]
राजधानी स्थिरा यस्य महन्मेडन्तकं पुरं ॥ [12]
राज्ञां श्री-

---

1. R. C. Majumdar reads धीमान्— 2. Ibid. वंशजान्—
3. Ibid वंश— 4. Ibid. क्षत्रिया
5. Manusmirti (III.12, 13.) allows a Brāhmaṇa to marry non-Brahmaṇa women. (*Ep. Ind.* vol. XVIII p. 88. Note 3)
6. According to Dr. Bhandarkar (*Progress Report. Arch. Surv. W. Circle* 1906-7 p. 30) and Dr. R. A. Majumdar (*Ep. Ind.* XVIII p. 88) this is represented by modern Mandor, five miles to the north of Jodhpur (G. R. A. S. 1894. p. 3) where the stone must have been orignially put up.

8. जज्जिका देव्या[1]स्ततो जातौ महागुणौ ।
द्वौ सुतौ तातभोजाख्यौ सौ[2]दर्यौ रिपुमर्द्दनौ ॥ [13]
तातेन तेन लोकस्य विद्युच्चञ्चलजीवितं ।
बुध्वा[3] राज्यं लघोर्भ्रातु[4] श्रीभोज-
9. स्य समर्प्पितं ॥ [14]
स्वयंञ्च संस्थितस्तात [:] शुद्धं धर्म्मं ['] समाचरन् ।
माण्डव्यस्याश्रमे पुण्ये नदीनिर्झर शोभिते ॥ [15]
श्रीयशोवर्द्धनस्तस्मात्पुत्रो विख्यात पौरुषः ।
भूतो नि [ज]-
10. भुजख्यातिः समस्तोद्धृतकण्टकः ॥ [19]
तस्माच्च चन्दुकः श्रीमान्पुत्रोभूत्पृथुविक्रमः ।
तेजस्वी त्यागशीलश्च विद्विषां युधि दुर्द्धरः ॥ [17]
ततः श्रीशिलुको जातः पुत्रो दुर्व्वारविक्रमः [।]
येन
11. सीमा कृता नित्या स्रवणीवल्लद[5]शयोः ॥ [18]
भट्टिकं देवराजं यो वल्लमण्डल पालक ['] : ।
नि [पा] त्य त [त्क्ष] णं भूमौ प्राप्तवान् च्छत्रचिह्नकं [:] ॥ [19]
पुष्करिणी कारिता येन त्रेतातीर्थे च पत्तनं ।
सि-
12. द्धेश्वरो महादेवः कारितस्तुङ्गमंदिरः ॥ [20]
ततः श्रीशीलुकाज्जातः श्रीमान्झोटो वरः सुतः ।
येन राज्यसुखं भुंत्वा[6] भागीर [थ्यां] कृता गतिः । [। 21]
बभूव सत्ववान्तस्माद्भिल्लादित्यस्तपोम-
13. तिः ।
यूना राज्यं कृतं येन पुनः पुत्राय दत्तव (वा) न् ॥ [22]
गङ्गाद्वारम्[7] ततो गत्वा वर्षाण्यष्टादश स्थितः ।
अन्ते चानशनं कृत्वा स्वर्ग्गलोकं समागतः ॥ [23]
ततोपि श्रीयुतः कक्कः
14. पुत्रो जातो महामतिः ।
यशो मुद्गगिरौ[8] लब्धं येन गौडैः समं रणे ॥ [24]
[छन्दो] व्याकरणं तर्क्को ज्योतिः शास्त्रं कलान्वितं ।
सर्व्वभाषाकवित्वञ्च विज्ञातं सुविलक्षणं । [25]
भट्टि व-

---

1. R. C. Majumdar reads देव्याम्स्ततो.
2. Ibid. सो— 3. Ibid. बुद्ध्वा— 4. Ibid. भ्रातुः
5. Read द्दे. 6. Read भुङ्क्त्वा. 7. हरद्वार
8. मुद्गगिरि is modern Monghyr (मुंगेर) in Bihar.

15. वंश[1]विशुधायाम्[2] तदस्मात्कक्कभूपतेः ।
श्रीमत्पद्मिन्याः महाराज्ञा[3] जातः श्रीबाउक सुत इति ॥ [26]
नन्दावल्लं प्रहत्वा[4] रिपुबलमतुलं भूअकूपप्रयातं
दृष्ट्वा भ-
16. ग्नां[5] स्वपक्ष [।] द्विजनृपकुलजां सत्प्रतीहारभूपां ।
धिग्भूतैकेन तस्मिन्प्रकटितयशसा श्रीमता बाउकेन ।
स्फूर्जन्हत्वा मयूरं तदनु नरमृगा घातिता हे-
17. [ति] नैव ॥ [27]
कस्यान्यस्य प्रभग्नः[6] ससचिवमनुज त्यज्य राणसु[7] तंत्रः
केनैकेनातिभीते दशदिशि तु वले स्तम्भ्य[8] चात्मानमेकं ।
धैर्या [न्म] ुक्त्वाश्वपृष्ठं क्षितिग-
18. तचरणेनासिहस्तेन शत्रुं
छित्वा भित्वा श्मशानं कृतमति [भ] यदं बाउकान्येन तस्मिन् ॥ [28]
नवमण्डल नवनिचये भग्ने हत्वा मयूरमतिगहने ।
तदनु-
19. भृतासितरंगा श्रीमद्बाउकनृसिंघेन[9] ॥ [29]
सार्द्धैः प्रग [ल] द्भिरक्त[10]-सुषिरैर्व्वा [ह] ्रु पादाङ्कै-
रेन्त्रै[11]श्चोपरिलम्बि (म्बि) तैर्विरचितं शवगृहं फेत्का[12]रसत्वाकुलं ।
20. यच्छ्रीबाउकमण्ड [ल] ा ग्ररचितं प्राक्छत्रुसंघाकुले
तत्संस्मृत्य न कस्य संप्रति भवेत्त्रासोद्गमश्चेतसि [।] [30]
ननु सम [र] धारायां बाउके नृत्यमाने
शवतनु-
21. शकलान्त्रेष्वेव विन्यस्तपादे ।
शममिव हि गतास्ते तिष्ठतिष्ठेति गीता-
ञ्जयगतनृक [ु] रंगाश्चित्रमेतत्तदासीत्[13] ॥ [31]
सं० ८९४ चैत्र शु दि ५[14]
22. उत्कीर्ण्णा च हेमकारविष्णुरविस [ू] नुना
कृष्णेश्वरेण ॥

---

1. R. C. Majumdar वंश. 2. Ibid. विशुद्धायाम्
3. Ibid. पद्मिन्याम् महाराज्ञाम् .
4. Ibid. प्रहृत्य but Dr. Hirananda Śastri suggested च हत्वा which would better suit the meter.
5. Ibid. भग्नान्स्वपक्षान्द्विज नृप कुलजान्सत्प्रतीहार भूपान् .
6. Read प्रभग्नं. 7. Ibid. त्यक्त्वा राणास्तु तंत्रं. 8. Correctly. स्तम्भयित्वा
9. R. C. Majumdar—नृसिंहेन 10. Ibid—प्रगलद्भिरक्त—
11. Ibid.—रान्त्रैर— 12. Ibid. फेत्कारि.
13. Thre is the figure of a wheel after this word.
14. There is a figure of शंख.

GWALIOR STONE INSCRIPTION OF MIHIRA BHOJA

Prov. : Sagar Tal. Gwalior, Madhya Pradesha.
Date : Undated ; C. 880 A. D.
Lang. : Sanskrit ; **Script.** : Northern Brāhmi.
Ref. : Dr. R. C. Majumdar *Ep. In.* XVIII pp. 99–114.
Ann. Rep. Arch. Sur. Ind. 1903–04. pp. 277–85.

Text

1. ओं नमो विष्णवे ॥
शेषाहितल्पधवलाधरभागभासि-
वक्षः स्थलोल्लसित कौस्तुभकान्तिशोणं ।
श्यामं वपु [:] शशिविरोचनविम्व (बिम्ब) चुम्बि (म्बि)·
व्योमप्रकाशमवतान्नरकद्विषो वः [1]
आत्मारामफलादुपार्ज्य विजरं देवेन दैत्यद्विषा
ज्योतिर्व्बीज[1]मकृत्तमे

2. गुणव [ति] त क्षेत्रे यदुप्तं पुरा ।
श्रेयःकन्दवपुस्ततस्समभवद्भास्वानतश्चापरे—
मन्विक्ष्वाकु ककुस्थ[2] मूल पृथवः[3] क्ष्मापाल कल्पद्रु [ु] माः [2]
तेषां वंशे सुजन्मा क्रमनिहितपदे धाम्नि वज्रेषु घोरं
रामः पौलस्त्यहिन्श्रं[4] क्षतविहतिसमित्कर्म्मचक्रे पलाशैः ।
श्लाघ्य—

3. स्तस्यानुजोसौ मघवमदमुषो मेंघनादस्य संख्ये
सौमित्रिस्तीव्रदण्डः प्रतिहरणविधेयैः प्रतीहार[5] आसीत् [3]
तद्वन्शे[6] प्रतिहारकेतनभृति त्रैलोक्यरक्षास्पदे
देवो नागभटः पुरातनमुनेर्मूर्त्तिर्व्व [र्व्व] भूवाद्भुतं ।[7]

---

1. Read—र्व्वीजम—
2. R. C. Majumdar ककुत्स्थ
3. There are a number of kings called Prithus. Dr. R. C. Majumdar suggested that Mūla Pṛithu may be taken to denote the first king of the name viz. the son of Vēna (*Ep. Ind.* XVIII p. 110 n. 4)
4. Read. हिंस्र.
5. The allusion is to the story described in the Rāmāyaṇa VII–116. (for delail see *Ep. Ind.* XVIII p. 110–111 N. 5).
6. Read. वंश.
7. Pt. Hirānand वल्न; Dr. Bhandarkar वलच (*Ind. Ant.* 1911 p. 240.

येनासौ सुकृतप्रमाथिव (ब) लवन्म्लेच्छा—

4. धिपाक्षौहिणीः

क्षुन्दान स्फुरदुग्रहेतिरुचिरे (रै) र्दोर्भिश्चतुर्भिर्व्वभौ[1] [4]

भ्रातुस्तस्यात्मजोभूत्कलितकुलयशाः ख्यातकाकुस्थनामा[2]

लोके गीतः प्रतीकप्रयवचनतया[3] कक्कुकः क्ष्माभृदीशः ।

श्रीमानस्यानुजन्मा कुलिशधरधुरामुद्वहन्देवराजो

यन्नेच्छिन्नोरुपक्षक्षपितग—

5. ति कुलं भूभृतां सन्नियन्ता [5]

तत्सूनुः प्राप्य राज्यं निजमुदयगिरिस्पर्द्धिभास्वत्प्रतापः

क्ष्मापालः प्रादुरासीन्नतसकलजगद्वत्सलोवत्सराजः ।

यस्यैतास्सम्पदश्च द्विरदमदसुरास्वादसान्द्रप्रमोदाः

पद्माक्षीराक्षिपन्त्य[4] प्रणयिजनपरिष्वङ्गकान्ता विरेजुः [6]

ख्या [ताद्भण्डि][5]—

6. कुलान्मदोत्कटकरिप्राकारदुर्लङ्घतो

यः साम्राज्यमधिज्यकार्म्मुकसखा[6] संख्ये हठादग्रहीत्

एकः क्षत्रियपुङ्गवेषु च यशोगुर्व्वीन्धुरं प्रोद्वह-

न्निक्ष्वाक [ो] : कुलमुन्नतं सुचरितैश्चक्रे स्वनामाङ्कितं [7]

आद्यः पुमान्पुनरपि स्फुटकीर्त्तिरस्मा-

ज्जातस्स एव किल नागभटस्तदाख्यः ।

यत्रा—

7. न्ध्र सैन्धवविदर्भकलिङ्गभूपैः

कौमारधामनि पतङ्गसमैरपाति [8]

ञ (व) य्यास्पदस्य सुकृतस्य समृद्धिमिच्छु-

र्यः क्षत्रधामविधिवद्धवलिप्रबन्धः[7] ।

जित्वा पराश्रयकृतस्फुटनीचभावं

चक्रायुधं विनयनम्रवपुर्व्यराजत्[8] [9]

दुर्व्वारवैरिवरवारणवाजिवार-

याणौघसंघट[9]—

---

1. R. C. Majumdar ब्बभौ.
2. R. C. Majumdar काकुत्स्थ
3. Ibid—प्रिय
4. Ibid—आक्षिपन्त्यः
5. Read ख्याता भण्डि०
6. R. C. Majumdar : साम्राज्यमधिज्य—
7. R. C. Majumdar बद्ध वलिप्रबन्धः.
8. Cf. V. 3 of Bhāgalpur copperplate of Nārāyaṇapāla (*Ind. Ant.* Vol. XV p. 304 f.) and V. 6 of Khalimnpur Copper plate (*Ep. Ind.* Vol. IV p. 243 f).
9. R. C. Majumdar यान—

8. न घोर घनान्धकारं ।
निर्ज्जित्य वङ्गपतिमाविरभूद्विवस्वा-
नुद्यन्निव त्रिजगदेकविकासको यः [10]
आनर्त्तमालवकिराततुरुष्कवत्स-
मत्स्यादिराजगिरिदुर्गहठापहारैः ।
यस्यात्मवैभवमतीन्द्रियमाकुमार-
माविर्ब्बभूव भुवि विश्वजनीनवृत्तेः [11]
तज्जन्मा राम—
9. नामा प्रवरहरिवलन्यस्तभूभृत्प्रबन्धै[1]-
रावध्नन्वाहिनीनां[2] प्रसभमधिपतीनुद्धतक्रूरसत्वान् ।
पापाचारान्तरायप्रमथनरुचिरः सङ्गत[3] कीर्त्तिदारै-
स्त्राता धर्म्मस्य तैस्तैस्समुचितचरितैः पूर्व्ववन्निर्व्वभासे[4] [12]
अनन्यसाधनाधीनप्रतापाक्रान्तदि—
10. ङ्मुखः ।
उपायैस्सम्पदां स्वामी यः सव्रीडमुपास्यत [13]
अर्थिभिर्व्विनियुक्तानां सम्पदां जन्म केवलं ।
यस्याभूत्कृतिनः प्रीत्यै नात्मेच्छा विनियोगतः [14]
जगद्वितृष्णुः स विशुद्धसत्वः
प्रजापतित्वं विनियोक्तुकामः ।
सुतं रहस्य व्रत सुप्रसन्ना-
त्सूर्यादवा—
11. पन्मिहिराभिधानं [15]
उपरोधैकसंरुद्धविन्ध्यवृद्धेरगस्त्यतः[5]
आक्रम्य भूभृतां भोक्ता यः प्रभुर्भोज इत्यभात् [16]
यशस्वी शान्तात्मा जगदहितविच्छेदनिपुणः
परिष्वक्तो लक्ष्म्या न च मदकलङ्केन कलितः ।
वभूव[6] प्रेमार्द्रो गुणिषु विषयः सूनृत—

---

1. Ibid प्रबन्धः— 2. Ibid आबन्धन्
3. Ibid संगतः 4. Ibid निर्व्वभासे.
5. The reference is to the story of Vindhya mountain gradually rising higher and higher in order to cheek the daily course of the sun. When requested by the gods the sage Agastya approached the mountain and asked him to bow down in order to give him way to the South. The Vindhya agreed and as the sage never retured, it had to remain in the same position Cf. Mahābhārata, Vana-parva, chap. 104.
6. R. C. Majumdar. बभूव.

12. गिरा-
मसौ रामो वाग्रे स्वकृतिगणनायामिह विधेः [17]
यस्याभूत्कुलभूमिभृत्प्रमथनव्यस्तान्यसैन्याम्बुधे[1]-
र्व्यूढां च स्फुटितारिलाजनिवहान्हुत्वा प्रतापानले ।
गुप्ता वृद्धगुणैरनन्यगतिभिः शान्तैस्सुधोद्भासिभि-
र्द्धर्म्मापत्ययशःप्रभूतिरपरा लक्ष्मीः पुनर्भू—

13. र्यया [18]
प्रीतैः पालनया तपोधनकुलैः स्नेहाद्गुरूणां गणै-
र्भक्त्या भृत्यजनेन[2] नीतिनिपुणै र्वृन्दैररीणां पुनः ।
विश्वेनापि यदीयमायुरमितं कर्त्तुं स्वजीवैषिणा
तन्निघ्ना विदधे विधातरि यथा सम्पत्पराद्धयाश्रये [19]
अवितथमिदं यावद्विश्वं श्रुते—

14. रनुशासना-
द्भवति फलभाक्कर्त्ता नेशः क्षितीन्द्रशतेष्वपि ।
अधरितकलेः कीर्त्तिर्भर्त्तुस्सतां सुकृतैरभू-
द्विधुरितधियां सम्पद्वृद्धिर्यदस्य तदद्भुतं [20]
यस्य वैरि वृहद्वंशान्दहतः[3] कोपवह्निना ।
प्रतापादर्णसां राशीन्पातुर्व्वैतृष्ण्यमावभौ[4] [21]
कुमारैव[5] विद्यानां

15. वृन्देनाद्भुतकर्म्मणा ।
यः शशासासुरान्स्तोरान्स्त्रैणेनास्त्रैकवृत्तिना [22]
यस्यात्तपटले राज्ञः प्रभुत्वाद्विश्वसम्पदः ।
लिलेख मुखमालोक्यै प्रातिलेख्यकरो विधिः [23]
उद्दामतेजः प्रसरप्रसूता शिखेव कीर्त्तिर्द्युमणिं विजित्य ।
जाया जगद्भर्त्तु—

16. रियाय यस्य चित्रं त्विदं यजलधीन्स्ततार[6] [24]
राज्ञा तेन स्वदेवीनां यशःपुरायाभिवृद्धये ।
अन्तःपुरपुरं नाम्ना व्यधायि नरकद्विषः [25]
यावन्नभः सुरसरित्प (त्प्र) सरोत्तरीयं

1. Ibid. —आम्बुधेर्व्यू—
2. R. C. Majumdar भृत्य
3. Ibid. वृह—
4. Ibid —आवभौ
5. The reference is here to the war between the Devas and the Asuras in which Kumāra was the commander-in-chief of the former with his army of a number of Mātrikās (Vidyās). Cf. Mahābhārata. Śalyaparva, Chap. 45. (Madras ed.)
6. R. C. Majumdar जलधिं—

यावत्सुदुश्चरतपःप्रभवः प्रभावः।
सत्यञ्च यावदुपरिस्थ (ष्ठ) मवत्यशेषं
तावत् पु—

17 नातु जगतीमियमार्थ[1]कीर्त्तिः[2] [26]
पातुर्व्विश्वस्य सम्यक्परममुनिमतश्रेयसस्सन्निधाना-
दन्तर्वृत्तिर्व्विवेकः स्थितैव पुरतो भोजदेवस्य राज्ञः।
विद्वद्वृन्दार्जितानां फलमिव तपसां भट्टधन्नेकसूनु-
र्व्वालादित्यः[3] प्रशस्तेः कविरिह जगता साकमाकल्पवृत्तेः [27]

BARAH COPPER PLATE INSCRIPTION OF MIHIRABHOJA

Prov. : Barah, Kanpur, distt. U. P.
Date : V. E. 893 (=836 A. D.)
Lang. : Sanskrit; **Script.** : Northern Brāhmī
Ref. : Hiranand Sastri, *Ep. Ind.* Vol. XIX pp. 15–19.

Text

1. ओं[4] स्वस्ति। श्रीमहोदयसमावासितानेकनौहस्त्यश्वरथपत्ति-सम्पन्नस्कन्धावारात्परमवैष्णवो
2. महाराजश्रीदेवशक्तिदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीभूयिका-देव्यामुत्पन्नः परममाहेश्वरो
3. महाराजश्री [व] त्सराजदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीसुन्दरीदेव्यामुत्पन्नः परम्भगवतीभक्तो[5]
4. महाराजश्री [ना] गभटदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीमतीसटादेव्यामुत्पन्नः परमादित्यभक्तो
5. महाराजश्रीरामभद्रदेवस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातः श्रीमदप्पादेव्यामुत्पन्नः परम्भगव—

---

1. Pt. Hirānanda reads अस्य.
2. For full discussion on the कीर्त्ति Cf. Fleet *C. I. I.* III. P. 212, note 65.
3. R. C. Majumdar. र्व्वालादित्य.
4. Expressed by a symbol.
5. We may with Dr. Ṣastri read here and below परम for the sake of uniformity.

6. तीभक्तो महाराजश्रीभोजदेवः ॥ श्रीकान्यकुब्जभुक्तौ ।
श्रीकालञ्जरमण्डलान्त—
7. ✕ पाति उदु[म्ब] रविषयस [म्ब] द्धवलाकाग्रहारे
समुपगतान्सर्व्वानेव यथास्था-
8. न नियुक्तान्प्रतिवासिनश्च समाज्ञापयति । उपरिलिखिताग्रहारस्स
9. र्व्वायसमेत आचन्द्रार्कक्षितिकालम्पूर्व्वदत्तदेवब्रह्मदेयवर्जितः
परमेश्वरश्री—
10. शर्व्ववर्म्मदेवशासनं । महाराजश्रीनागभटदेवानुमतिञ्च दृष्ट्वा
भागञ्च महा-
11. राजश्रीरामभद्रदेवराज्ये व्यवहारिणो वैगुण्यात्किञ्चित्काल
म्विहतं ज्ञात्वा म-
12. या पित्रो ✕ पुण्याभिवृद्धये । भरद्वाजसगोत्र वाजसनेय-
सब्रह्मचारिभट्टकाच-
13. रस्वाम्यन्वयजब्राह्मणानामन्तरा विच्छेदमप्रमाणीकृत्य
प्राग्भागक्रमेणैवो-
14. त्सङ्कलित इति विदित्वा भवद्भिस्समनुमन्तव्यः
प्रतिवासिभिरप्याज्ञाश्रवण विधेयै [भूत्वा स] र्व्वा-
15 या एषाम्समुपनेया[1] इति ॥ रुद्रटेन प्रयुक्तस्य शासनस्य
स्थिरायतेः । दूतको बालादि-
16. त्योत्र राज्यभट्टारिकासुतः ॥ सम्वत् १०० (×) ८ (=८००)
९०३ (ie. ८९३) कार्त्तिक शु दि ५ निबद्धं ।

SIYADONI STONE INSCRIPTION OF THE TIME OF DEVAPĀLA

Prov. : Siyadoni, Lalitpur Distt. U. P.
Date : 977 V. E. (=1024 A. D.)
Lang. : Sanskrit influenced by Prakrlt;
Script. : Nāgari of 11th Century A. D.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I. pp. 162–179.

Text

1. ओं ओं नमो भग [व] ते वासुदेवाय·········[य]·········
·················धिरा [ज[2]] ·············[दे वपा]·········

1. H. Sastri. एषां समु—
2. Dr. Kielhorn has a little doubt in his restoration:—धिराज परमेश्वर श्रीभोजदेव पादानुध्यात परमभट्टारक महाराजाधिराज परमेश्वर श्रीमहेन्द्रपालदेव पादानां as below L. 4.

हाराजाधिराजपरमेश्वर [श्री]—[हेन्द्र] पालदेवपादा [नां] म [हीप्र]-

2. वर्द्धमानकल्याणविजय—[ज्ये ?] [सं]— — [रस][1] तेषु नवसत-षष्ट्यधिकेषु श्राव..........सम्वत् ९६० श्राव [ण].......... ....गताशेषमहा [श] ब्दम [हा] सामन्ताधिपति [श्रीमदु]—[न्द्र ?].......[भु] ज्यमानस्त [त्पादाधिष्ठित] [व].......श्च [कु] ....[कौ] म्रिके श्रीपञ्च [स्था]....... [क] द्वाविंसतिकच्छिुतराकयोर्व्वारे [सतीदसे] का [ले वर्त्त-माने वार] प्रसु [ख]-

3. सकलस्थानेन संसारस्यानित्यत्वं वुध्वा[2] पुण्ययशोभिवृ [द्ध] ये स्वकीयतलसीमाप्रतिव [द्धक्षेत्रं] [पूर्व्वपश्चि] मतो हस्तद्विसतमात्रं दक्षिणोत्तरतो वा सपादहस्तद्विसत [मात्र] ञ्च वणिकचण्डुकेन सङ्कटसुतेन प्रतिष्ठापित पत्तनस्य दक्षिणदिग्विभागे पश्चिमाभिमुखश्रीनारायणभट्टारकस्याव-[लेपनस] न्मा [र्जना] ङ्ग [राग] धूपप्रदीपनैवेद्याद्यर्थं निवेदितं धर्म्माय मत्वा आचन्द्रार्कक्षित्युदधिसमकालिनं यावन्न केश्चि [त्परिपन्थना कर्त्त] [व्या] इ [ति]

4. सकलस्थानानुमतेन वा [र] स्वहस्तायेति ॥ छ ॥ मतं केसिआवारु-च्छिुतरावारु साक्षिणौ श्रुतें[3] लिखितसाक्षि वी [टु] राच्छुड-पुत्रस्तथा वावण गोंदासुतः ॥ लिखितं स्थानानुमतेन करणिकसर्व्वहरिणा भोचुकपुत्रेणेति ॥ छ ॥ परमभट्टारक-महाराजाधिराजपरमेस्वरश्रीभोजदेवपादानुध्यातपरमभट्टारक-महाराजाधिराज परमेश्वरश्रीमहेन्द्रपालदेवपादानां महीप्रवर्द्धमानकल्यण[4] विजयराज्ये सम्वत्सरस-

5. तेषु नवमत [ष] ष्ट्यधिकेषु चतुरन्वितेषु मार्ग्गसिरमास-वहुलपक्षतृतीयायां सम्वत् ९६४ मार्ग्ग वदि ३ अद्येह सीयडोणिसमावासितमहाप्रातिहारसमधिगतासेषमहाशब्दमहा-सामन्ताधिपतिश्रीउन्दभटः ॥ समस्तराजपुरुषान्वोधयति विदितमस्तु भगवतां[5] अस्मिन् पत्तने नेमकवणिकचण्डुक-प्रतिष्ठापितविष्णुभट्टारकस्यास्माभि ०७ परलोकनिस्रेयसार्थं[6] पुण्ययसोभिवृद्धये यौवनधनजीवितानि नलनीदलगतज-

6. लेलवतरलतराणि लक्ष्य अक्षयनीवीयं निवेदिता ॥ सीयडोणिसत्कमण्डपि-कायां प्रतिदिनं पञ्चियकद्रम्मसत्कपादमेकं दातव्यं तथा दिनं प्रति मुद्र-यित्वा युगैका देया ॥ देवस्यावलेपनसन्मार्जनाङ्गरागध[ ]पप्रदीपनैवे-

1. Ibid. The restoration is—विजयराज्ये संवत्सरशतेषु.

2. Ibid. बुद्ध्वा.

3. Ibid. Either श्रुते or श्रुतं.

4. Dr. Kielhorn—कल्याण—

5. Ibid. भवतां

6. Ibid. निःश्रेयसार्थं

द्यार्थमाचन्द्रार्कक्षित्युदधिसमकालिनं यावत्पालनीयं कस्मिंश्चित्काले यः कोपि पुरुषः परिपन्थनाखश्चाकरोति उत्पादयति स पञ्चमहापातकै[1] लिप्यति स्वहस्तोयं श्रीउन्दभटस्य ॥ छ ॥

7. वहुलूरुद्रगणयोर्व्वारे वारप्रमुखस्थानेन निवेदिता अक्षयनीमिका ॥ ꣸ ॥ अस्मिनेव[2] काले तथा चण्डुकेन सङ्गटसुतेन प्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य समर्प्पिता वणिकचण्डुकस्तथा सावसस्तथा माहपा-[दिभि] स्साङ्गटसुतैः स्वकीयस्वकीयच्छाया [आ] त्मीय-अवासनिका उत्तराभिमुखा अस्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखगृहाणि चत्वारि अपसरक सहितानि अवलिप्तसिलाच्छ [द्या] नि अवासनिकाया [श्चा] घाटानि लिख्यन्ते [पूर्व्वे] ण र-

8. थ्या दक्षिणेन चण्डुकीयावासनिकास्वोलिकापातं पश्चिमेन सीयदेवसत्क-अवासनिका उत्तरेण च्छेण्डिकामर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता महद्धर्म्महेतोरवलेपनसन्मार्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता यः कश्चित्परि-पन्थना करोति स च महानरकं व्रजति ॥ मतं चण्डुसावसमाहपानां साङ्गटसुतानामिति ॥ ꣸ ॥ तथा सम्वत्सरसतेषु नवसत पञ्चषष्ट्यधिकेषु अश्विनमासे प्रतिपदायां सम्वत् ९६५ अश्वि [न सु] दि १

9. वणिकनागाकेन चण्डुसुतेनापरिमितमूल्येन क्रीत्वा कुम्भकारदैवैकअट्ट-चागा [न्दू] कलिआकादीनां अक्षयनीमिका देवस्य समर्प्पिता ॥ छ ॥ तथा समस्तकुल्लपालानां मध्ये यस्य यस्य सत्कमद्यभाण्डं नि ७ पद्यते विक्रयं याति स च सचाचन्द्रार्कं यावद्विग्रहपालसत्कद्रम्मार्द्धिका[3] ताली दातव्या ॥ [4]यश्चौश्चित्परिपन्थना करोति स नरकं व्रजति स्थानीयभूमौ ये भूये भूता ये भविष्यन्ति कुम्भकारश्चलपालाश्च[5] तैरक्षयनीमिका पालनी-

10. या ॥ ꣸ ॥ तथा वारप्रमुखस्थानसम्बद्धकन्दुकानां पार्श्वात् कन्दुक [ना] इलभोइलतिकूदेगू [प] स [नू] कादीनां पार्श्वात् वणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन सन्मार्ज्जनविलेपैनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कन्दुकानां प्रतिवराहकयविंसोपकैकं प्रतिदिनं वि १ ग्राह्यमाचन्द्रार्कं यावद्भोक्तव्यं यक्कश्चित्परिपन्थनाखश्चामुत्पादयति स च महापातक-पञ्चकैर्ल्लिप्यति ॥ स्वहस्तोय ४४४ मिति ꣸ ॥

11. तथा सम्वत्सरसतेषु नव [स] त सप्त [ष] ष्ट्यधिकेषु फाल्गुनमास[6] अमावास्यां सम्वत् ९६७ फाल्गुन वदि १५ सीयडोण्यां वारप्रमुखस्थाने अट्टवुआनर सिंघयोर्व्वारे यथा नेमकवणिकचाण्डूकेन प्रतिष्ठापितश्री-विष्णुभट्टारकपश्चिमाभिमुखमुलाइतणदक्षिणदिग्विभागे नेमकवणिकवा-

---

1. Read —कैर्लि—
2. Ibid. अस्मिन्नेव
3. Dr. Kielhorn—द्रम्मार्द्धिका
4. Ibid. यक्कश्चि—
5. Ibid. कुम्भकाराकुल पालाश्च
6. Kielhorn expects—मासे.

सुदेवेन प्रतिष्ठाप्य श्रीविष्णुभट्टारकं उत्तराभिमुखं महान्तधर्म्मार्थहेतोः पूजापनसन्माज्र्जनधूपप्रदीपार्थं

12. दोसिहट्टे पूर्व्वाभिमुखावलिप्ताच्छन्ना उवटकसहिता देवस्य समर्प्पिता ॥ यस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या[1] दक्षिणेन वामनसत्कवीथी पश्चिमेन स्वोलिकापतमुत्तरेण[2] श्रीविष्णुभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा प्रदत्ता ॥ तथा वैस्वान्दर[3] पूजनार्थं वासुदे [वे] न स्वकीयगृहं पूर्व्वाभिमुखं उवटकसहितं प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण प्रसन्नदेवियारकमर्यादा दक्षिणेन

13. वासुदेवगृहभित्ति ~ पश्चिमेन रथ्या उत्तरेण श्रीप्रसन्नवीथीमर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं देवस्य प्रदत्तं यश्चिद्धरणविधारणविधारणा करोति स च नरकं व्रजति न संशयः ॥ ॐ ॥ तथा वणिकचण्डूकीयोपार्ज्जना प्रसन्नहट्टे उत्तराभिमुखा वीथी अवलिप्ता उवटकसहिता अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण सुभादित्यस्य वीथी दक्षिणेन भट्टदेवप्रसादसत्कावासनिकास्वोलीपातं पश्चिमेन चूंआं

14. वीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा ॥ छ ॥ तथा अपरं चाण्डूकेन साङ्गटसुतेन पितृपितामहोपार्जितं स्वीकीयं दक्षिणाभिमुखं वीथीचतुष्टयं अमीषामाघा [टा] नि[4] लिख्यन्ते पूर्व्वेण चूंआवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन स्वकीयावासनिकाद्वारोष्ठमर्यादा उत्तरेण स्वकीयावासनिका मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता[5] मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्धये[6] परमभक्त्या श्रीविष्णुभट्टारकस्य सा–

15. सनत्वे प्रदत्तं यश्चित्परिपथ्यनाखश्चा करोति स च महापञ्चपातकै-[7] र्लिप्यति नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा [प्र] हपतिकताम्बूलिककेशवेन वटेश्वरसुतेन पितृपितामहोपार्ज्जितदक्षिणाभिमुखस्वकीयवीथी चतुर्हट्टे अस्याश्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण कंसारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन केशवस्यव वीथी उत्तरेण कंदासघूटमर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्ध चण्डूप्रतिष्ठापितपश्चि [मा] भि–

16. [मु] खश्रीविष्णुभट्टारकस्य प्रदत्ता आचन्द्रार्कं यावत्पालनीया यश्चित्परिपन्थना करोति स च महापञ्चपातकैर्लिप्यति[8] ॥ वीथी इयं सांप्रतं पूर्व्वाभिमुखा वर्त्तते ॥ स्वहस्तोयं केशवस्य ॥ ॐ ॥ तथा नेमकवणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन दोसिहट्टे उपार्ज्जनां कृत्वा वीथीद्वौ २ पूर्व्वाभिमुखौ अवलिप्त उवटकसहितौ अनयोराघाटा लिख्यन्ते पूर्व्वेण हट्टरथ्या दक्षिणेन वासुदेववीथी पश्चिमेन स्वोली [पा]

---

1. Ibid. हट्टरथ्या. See, later in line 14.
2. Ibid. स्वीलिकापातमुत्तरेण.
3. Ibid. वैश्वानर—
4. One may, with Kielhorn expect अमूषामाघाटानि or आसामाघाटानि.
5. Kielhorn expects —लक्षित here.
6. Ibid.—वृद्धये.
7. Ibid.—कैर्लिप्यति.
8. Kielhorn.—कैर्लिप्यति.

17. [तं] उत्तरेण रामेवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता श्रीविष्णु-
भट्टा [र] कस्य प्रदत्ता मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययसोभिवृद्धये यङ्कश्चि-
त्परिपन्थनावाधा करोति स च षष्ठीं वर्ष सहश्राणि षष्ठीं[1] वर्षसतानि च
विष्ठायां जायते कृमिः ॥ ꣼ ॥ तथा नेमकवणिकसीलूकेन महापासुतेन
उपर्ज्जयित्वा[2] वीथी दक्षिणाभिमुखापसरकसहितावलिप्ताच्छन्ना[3] अस्या-
श्चाघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण सावसवीथी दक्षिणे–

18. न हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीशिवभट्टारकवीथी मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं
श्रीनारायणभट्टारकस्य धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ता यङ्कश्चित्परिपन्थना
करोति स च नरकं व्रजति महापञ्चपातकैल्लिप्यति[4] ॥ ꣼ ॥ तथा सम्व-
त्सरनवसतेषु एकोनसप्तत्यधिकेषु माघमासे पञ्चम्यां सम्वत् ९६९ माघ
शुदि ५ अद्येह श्रीमत्सीयडोण्यां महाराजाधिराजश्रीधू [र्भ] ट७[5]
परिभुज्यमाने तत्पादाधिष्ठितलोधुआकादिपञ्चकुलं

19. मण्डपिकायां कौसिकरस्थाकः स्थानारोपितअवुआनरसिंघयोर्व्वारे सती-
हसे काले वर्त्तमाने [ने] मकवणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन समस्तकल्ल-
पालानां पार्श्वात् अपरिमितमूल्येन क्रीत्वा कल्लपालमहत्तकपञ्चिकः सांत-
डस्तथा राहडस्तथा कुराडाकस्तथा जसकरकादीनां समस्तकल्लपालानां
सत्कहट्टानामुपरि दत्तश्रीमदादी[6] [वरा] ह पञ्चासदधिकानि सतानि
त्रयोदशाङ्के वराहद्र १३५० अ–

20. तोर्थे सुराभाण्डं प्रति मासान्मासं विग्रहतुङ्गीयद्रम्मार्द्धं दातव्यं तालिं
प्रति वि १० आचन्द्रार्क्कक्षितिकालिनं धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीविष्णुभट्टारक-
स्य प्रदत्तं यङ्कश्चिद्धरणविधारणा करोति स च नरकं व्रजति ॥ ꣼ ॥
तथा नेमकवणिकनागाकेन चाण्डूसुतेन मातंगानां पार्श्वादुपार्ज्जित[7] मह
[द्ध] र्म्मार्थहेतो[8] दोसिहट्टे युगंकं युगैकं प्रति कपर्दकद्वयं द्वयं कर
दातव्यं मातङ्गकोविजोहटाकस्तथा देरुलाकस्तथा रउंआक–

21. स्तथा संकराकस्तथा येम्वराकस्तथा हेम्च [टा] कादीनां[9] दोसिहट्टे
समस्तयुगानामुपरि अक्षयनीमिका प्रदत्ता यङ्कोपि परिपन्थना करोति
स च नरकं व्रजति ॥ ꣼ ॥ तथा नागाकेन दोसिहट्टे उपार्ज्जिता पूर्व्वाभि-
मुखा वीथी अवलिप्ता उवटकसहितास्याश्चाघाटानि पूर्व्वेण हट्टरथ्या
दक्षिणेन भट्टजेहरिवीथी पश्चिमेन स्वोलीपातं उत्तरेण च्छेंडिका मर्यादा
एवं चतुराघाटविसुद्धा श्रीनारायणभट्टारकस्य स–

22. मर्प्पिता यङ्कोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ꣼ ॥ तथा
नागाकेन चाण्डूसुतेनात्मीयदक्षिणाभिमुखवीथीत्रयं उवटकसहितं अमीषां[10]

1. Ibid षष्टिं वर्ष सहस्राणि षष्टिं.
2. Ibid. उपार्ज्जयित्वा.
3. The original had—लिप्तासच्छन्ना.
4. Idid—कैर्लिप्यति.
5. Ibid टपरि—
6. Kielhorn श्रीमदादि—
7. Kielhorn expects—पार्ज्जितं.
8. Ibid—हेतोर्दोसि—
9. The original had—कादिनां
10. Dr. Kielhorn expects अमूषां न आस्वां

आघाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण शिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन श्रीमाकीयदेववीथी उत्तरेण नागासत्कअवासनिकास्वोलीपातं एवं चतुरा घाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्मार्ज्जनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीनारायणभट्टारकस्य समर्प्पिता

23. यक्कश्चित्परिपन्थना करोति स च न [र] कं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा स्थानानुमतेन वारपपद्मयोर्व्वारे नेमकवणिकभाइलेन गोविन्दसुतेन श्रीवामनस्वामिदेवपश्चिमाभिमुखस्य पितृपितामहोपार्जित[1] उत्तराभिमुखा वीथी अवलिप्ता उवटकसहिता अस्याश्चाघाटानि ल्लिख्यन्ते[2] पूर्व्वेण सीगासत्कदेववीथी दक्षिणेन स्वोलीपातं पश्चिमेन पुन[3] सीगासत्कदेववीथी उत्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोप–

24. लक्षिता धूपप्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्ताचन्द्रार्क्ककालिन यावत् रसीके विग्रहपालीयद्रम्मतृभागं[4] तृ १ देवस्य दातव्यं यक्कोपि परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीय उपार्ज्जना पूर्व्वाभिमुखौ गृहद्वौ अवलिप्तौ अपसरकसहितौ अस्याश्चाघाटानि पूर्व्वेणाकासभोगप्राङ्गणं दक्षिणेन वामनगृहभीति पश्चिमेन स्वोलीपातं उत्तरेण च्छेण्डिका मर्यादा एवं चतुराघाट–

25. चिह्नोपलक्षिता सन्मार्ज्जनविलेपनगन्धधूपप्रदीपार्थं प्रदत्तं [5]तृभुवनस्वामिदेवस्य यक्कश्चित्परिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपार्जनायां उत्तराभिमुख उवटकं ब्रा [ह्म] णताम्बोलिकधमाकेन क्रयित्वा महन्तधर्म्मार्थहेतो[6] श्रीउमामहेस्वरस्य प्रदत्तं अस्याघाटानि पूर्व्वेण सिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन स्वगृहभित्ति[7] पश्चिमेन सिवभट्टारकवीथी उ–

26. त्तरेण हट्टरथ्या मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धं य ७ परिपन्थना करोति स नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ सम्वत् ९९४ वैसाख वदि ५ संक्रान्तौ[8] चण्डूकीयदेवस्य इह निवासी ताम्बोलिकमहर सवर केसवासुतस्तथा माधव इच्छूसुत समस्तलोकानां मिलित्वा अक्षयनामिका प्रदत्ता पर्ण्णपालिकां प्रति विग्रहद्रम्मविसोवकं विसोवकं प्रदत्तं वि १ आचन्द्रार्क्ककालिनं भोक्तव्यंमिति[9] ॥ स्वहस्तं सवरमाधवयोः ॥ ॐ ॥

27. [त] था सावसकीय दक्षिणाभिमुखा वीथी अवलीप्ता[10] उवटकसहिता कृतोपसन्ना अस्याघाटानि पूर्व्वेण सीगाकीयदेववीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चिमेन सीलूवीथी उत्तरेण स्वोलीपातं एवं चतुराघाटविशुद्धं विलेपनसन्मार्ज्जनधूपदीपनैवेद्यार्थं तृभुवनस्वामिदेवस्य[11] प्रदत्ता यक्कोपि परिपन्थना करोति स महापातकपञ्चकैलिप्यति[12] ॥ ॐ ॥ तथा नागाकीयउपर्ज्जना[13] तैलिकवीठु तथा नारायणस्तथा ना–

1. Ibid.—पार्ज्जिता. 2. Ibid लिख्यन्ते 3. Ibid पुनः
4. Ibid त्रिभाग त्रि— 5. Dr. Kielhorn त्रिभुवन 6. Ibid हेतोः
7. Ibid.—भित्तिः 8. Ibid संक्रान्तौ. 9. Ibid भोक्तव्यमिति.
10. अवलिप्ता. 11. Ibid त्रिभुवन—. 12. Ibid कैर्ल्लिप्यति. 13. Ibid उपार्ज्जना.

28. गदेवस्तथा महसोणः समस्ततैलिकानां घ्राणकं घ्राणकं प्रतिदिनं महन्तध-र्म्मार्थहेतोः तैलपलिका प्रदत्ता ॥ ॐ ॥ परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमे-स्वरश्रीक्षितिपालदेवपादानुध्यात ७ परमभट्टार[1] [क] महाराजाधिराज-परमेस्वरश्रीदेवपालपादानां महीप्रवर्द्धमानकल्याणविजयराज्ये सम्वत्स-राणां सहस्रैकं पञ्चोत्तरं माघमासशुक्लपक्षपञ्चम्यां सम्वत् १००५ माघ शुदि ५ अद्येह॰

29. श्रीमत्सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्क[2] ७ परिभुज्य [मा] ने मण्डपिकायां सीहपादिपञ्चकुलं स्थानानुमतेन पाहूदेदेकयोर्व्वारे सतीदृशे काले वर्त्तमाने दोसिहटे समस्तमहाजनेन एकमतीभूत्वा महान्त-धर्म्मार्थहेतोर्व्वणिकविक्रमेन[3] प्रतिष्ठापितश्रीभाइलस्वामिदेवस्य प्रदत्तं मासान्मासं प्रति द्रम्मस्य तृभागं[4] तृ १ देयमिति ॥ ॐ ॥ तथा सूत्रधार-जेजपस्तथा विसिआकस्तथा भलुआकस्थता जो [गू]–

30. [क] द्रकादीनां समस्तआहाडसम्बद्धसिलाकूटानां एकमतीभूत्वा श्री-विष्णुभट्टारकस्य भरणं भरणं प्रति विग्रहपालद्रम्मस्य तृभागं तृ[5] १ अचन्द्रार्क्ककालिनं यावद्धोक्तव्यं यक्कश्चित्परिपन्थना करोति स च महापातकपञ्चकैर्लिप्यति ॥ ॐ ॥ तथा सम्वत् १००८ माघ शुदि ११ अद्येह सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कस्तत्पादाधिष्ठितपुरं-दरादिपंञ्चकुलं मण्डपिकायां कौसिकमाधवः स्थानाधिष्ठिततुण्डिप्रद्युम्न-योर्व्वारे

31. इहाधिष्ठाने चण्डूप्रतिष्ठापितश्रीविष्णुभट्टारकायतने पुरन्दरेण प्रतिष्ठापित-पश्चिमाभिमुखश्रीचक्रस्वामिदेवस्य दीपतैलार्थं इह निवासी तैलिकानां केसवस्तथा दुग्गादित्यस्तथा के [सुं] लाक उजोणेक तुण्डिआकादीनां महान्तधम्मार्थहेतो[6] घाणकंघाणकं प्रति तैलपलिका प्रदत्ता यक्कश्चित्प-रिपन्थना करोति स च नरकं व्रजति ॥ ॐ ॥ तथा पूर्व्वसूचित नेमकव-णिकपप्पाकेन देदडासुतेन यत्प्रतिष्ठापित श्री [च]–

32. क्रस्वामिदेव [स्य] वणिकमहादित्यनोहलाभ्यां पप्पासुताभ्यां [आत्मीया] वासनिका उत्तराभिमुखास्याभ्यन्तरे उत्तराभिमुखानि[7] गृहाणि त्रीणि ३ अपसरकप्राङ्गणसहितावलिप्तानि अस्याघाटानि पूर्व्वेण रथ्या दक्षिणेन स्वोलीपातं पश्चिमेन चाण्डूसत्कावासनिका उत्तरेण द्वारोष्ठनिष्कासप्र [वे] सक मर्यादा एवं चतुराघाटचिह्नोपलक्षिता विलेपनसन्मार्जनधूप-प्रदीपनैवेद्यार्थं प्रदत्तं यक्कश्चित्परिपन्थना करोति स च नरकं [व्र]–

---

1. Dr. Kielhorn.—ध्यातपरम—.
2. Ibid.—लङ्कपरि—.
3. Ibid.—विक्रमेण.
4. Ibid.—त्रिभागं त्रि.
5. Ibid—त्रिभागं त्रि १ आच—.
6. Dr. Kielhorn.—हेतोर्घा—
7. Original had उत्तरीभि—.

33. जति ॥ स्वहस्तोयं महादित्यनोहलयोः ॥ ॐ ॥ तथा पूर्व्वसूचितस [म्वत्] ९९१ माघ शुदि १० नगाकः[1] 'वाण्डूसुतस्तथा [दे] दैकस्तथा वालिस्तथा रुदाक जाजूसुतास्तथा च्छित्तराकः साव्रासुत एकमतीभूत्वा स्वकीय स्तथा स्वकीयच्छाया महान्तधर्म्मार्थहेतो ७ पूर्व्वाभिमुखा अवासनिका-अपसरकप्राङ्गणसहिता अस्याघाटानि पूर्व्वेण निष्कासप्रवेसद्वारोष्ठकं दक्षिणेन विषयणकहूपसत्कावासनिका पश्चिमेन कविलासत्क [अवा]-

34. सनिका उत्तरेण सावससत्कअवासनिका मर्यादा एवं चतुरा [घा] टविशुद्धा अस्याभ्यन्तरे समस्तगृहसमेतां समस्तवीथीसमेतां च देवस्य प्रदत्ता यक्कोपि वि [घ्न] करोति स चात्मीयपुरुषचयं नरकं नयति यक्कोपि वीथीषु प्रवसति स च गोष्ठिभावितं भाटकं ददाति दायादस्या [धि] कारं नास्ति स्वहस्तोयं नागादेदैवालीरुदाकादीनां मतं लिखितं सर्व्वह [रि] पुत्रेण रच्छाकेन ॥ ॐ ॥ तथा देदैकस्तथा वालीकस्तथा

35. तथा रुदाक जाजू सुतागेभि[2] प्र [दत्ता] चण्डूप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य चतुष्कहटे[3] पश्चिमाभिमुखा वीथी अवलिप्ता उवटक-सहिता कृतोपसन्ना अस्याघाटानि ल्लिख्यन्ते[4] पूर्व्वेण [ओ] लीपातं दक्षिणेन श्रीअ [म्ब] लोहीदेविजगति७पश्चिमेन हट्टरथ्या उत्तरेण तिखरावीथी मर्यदा[5] एवं चतुराघाटविसुद्धा विलेपनसन्मर्जन[6] धूपप्रदीप नैवेद्यार्थं प्रदत्ता [यक्क]-

36. श्चित्परिपन्थना करोति स च नरकं घोरं व्रजति पितृपितामहैस्सह ॥ स्वहस्तोयं देदैवालीरुदाकादीनां सम्मतं लिखितं स्वामिकुमारेण सर्व्व-हरिसुतेनेति ॥ ॐ ॥ सम्वत् १०२५ माघ वदि ९ अद्येह सीयडोणिपत्तने महाराजाधिराजश्रीनिष्कलङ्कपरिभुज्यमाने तत्पादाधिष्ठितकेशवराजादि पञ्चकुलं स्थानानुमतेन पाहूदेदेकयोर्व्वीरे स्तीदसे काले इहाधिष्ठाने द-

37. [क्षि] णे दिग्विभागे चाण्डुप्रतिष्ठापितपश्चिमाभिमुखश्रीविष्णुभट्टारक-स्यायतने नेमकजातिवणिकमहादित्येन पेपेसुतेन प्रतिष्ठापितपूर्व्वाभिमुख-श्रीविष्णुभट्टारकस्य वणिकश्रीधरेण महादित्यसुतेन विलेपनसन्मार्जन-पूजापनधूपप्रदीपनैवेद्यार्थं श्रीमदादीवराहद्रम्मस्य[7] पादैकं प्रदत्तं एतदर्थे मासान्मासं प्रति दीयमानं पञ्चियकद्रम्मैकं सास-

38. [नं] लिखितं अङ्क पंद्र १ एतदर्थे [सा] च वीथी [नागासत्का] दक्षिणाभिमुखा उवटकसहिता कृतोपसन्ना भोगाधिना तिष्ठति अस्या-

1. Ibid नागाकः चाण्डू—
2. Dr. Kielhorn. रुदाको जाजूसुता एभिः
3. Ibid —हट्टे.
4. Ibid (अस्या आघाटानि) लिख्यन्ते
5. Ibid मर्यादा.
6. Ibid.—सन्मार्जन—; better—सम्मार्जन—.
7. Dr. Kielhorn. श्रीमदादि— .

वाटानि लिख्यन्ते पूर्व्वेण श्रीशिवभट्टारकवीथी दक्षिणेन हट्टरथ्या पश्चि·
मेन सील्लुकवीथी उत्तरेण ओलीपातं मर्यादा एवं चतुराघाटविशुद्धा अस्या
वीथ्या मोचापनकाले अपरवीथी अनुरूपा[1] सासने लिखाप्य भोक्तव्या
आचन्द्रार्क्क–

39. क्षितिकालिनं यावद्यो [क्तव्यं] यश्चश्चि [त्स्वआवाधा] [ददाति]
स च महान्तं नरकं व्रजति मतं सिरिधर महादित्यसुतस्य लिखितं कर-
णिकधीरवर्म्मणा[2] स्वामिकुमारसुतेनेति ॥ ॐ ॥ ओं ओं नमो गणपतये ।

घ्नंतु वो गणनाथस्य हस्ताक्षेपवमंथवः ।
विघ्नं रेणुं क्षितेः क्षिप्रं विन्दुभिर्जलदा इव ॥

योसौ [च] क्राम धात्रीं गिरिकुहरसरित्सागरानूपरम्यां पादेनैकेन
कृत्स्नां वलिच्छलनव[3]–

40. [शा] न्मूर्त्ति [मास्था] य [ह] स्वां ।
स्वर्ग्गं [म्वभ्राम[4]] साकं पवनप [थ] गणैर्भा [नुचन्द्र] ग्रहाग्र्यैः
सोव्यात्रिविक्रमो व [स्तृ[5]] तयपदपथो यस्य देवैर्न्न लब्धः[6] ॥
महोदयामरावत्यां मनुष्येन्द्रेण धीमता ।
रायक्कं नाम नगरं व्राह्मणेभ्र्यो[7] ददे किल ॥
रायक्कभट्टा इति ते ख्यातिं प्राप्ता महीतले ।
दातारः शत्रुजेतारो विद्वांसो सुवहुश्रुताः[8] ॥
तेषां प्र—

41. तीरकुलसंततिसुप्रसूति–
श्चारित्र [चा] रधनधैर्य्ययुतो व [शि] ष्ठः ।
शिष्टप्रहर्षजनकः स कलौ [वभूव[9]]
सद्भावभावपरिभावितचित्तवृत्तिः॥
शुभ्रास्ततु [ल्यैर्भ] वनैर्व्विरा [जि] ता–
त्कैलासश्रृङ्गादिव गुह्यकाधिपः ।
द्रव्यङ्गृही [त्वा] किल मातृयानकात्
केनापि कार्य्येण चरन्निहागतः ॥
तेना [स्मि] न्नगरीन्द्रकंदरमुखे दृष्टो नृपः शिंहव[10]–
[च्छ्री] मद्राजकुले [भ]—

---

1. Ibid अनुरूपा. 2. Original had—वर्म्मणा. 3. Ibid वलि—
4. Dr. Kielhorn. स्वर्ग्गं (वभाम ?). 5. Ibid. वस्ति—.
6. Ibid. लब्धः. 7. Ibid. ब्राम्ह—. better ब्राह्म.
8. Ibid. सुबहु—. 9. Ibid. बभूव. 10. Ibid. सिंह—

42. दर्प्पंशमनप्रो [द्भू] तगुंजारवः ।
गत्वा कौतुकपूरितान्तरगतो राज्ञः समीपेवस–
[च्छ्री] मन्तं हरिराजमाहवह [रे] रासाद्य पूजामनु ॥
तस्यात्मजः ख्यातगुणोपपन्नो दामोदरो नाम [ज] गत्प्रसिद्धः
सोसारतां वीक्ष्य हिरण्यजीवात्कारापयामास गृहं मुरारेः ॥
ग्रावाणपुंजैरिव सिद्धकोस्मिन्सोपानमाहृत्य ग [तोन्त]—

43. रिक्षम् ।
श्रृङ्गं हिमाद्रेरिव वानरेण [आ] नीय [मु] क्तं [ल] वणाब्धिवंधात्[1] ॥
ये [नाभू] न्निजवाहुपंजरबृहद्गुप्त्याबृता[2] रोदसी
हप्तप्रोद्धृतदैत्यकटुकठिनच्छेदोद्गम [च्छो] णितैः ।
स्नाता [य] स्य वसुन्धरा करवरैर्द्धौता पवित्रीकृता
तस्यार्च्चां प्रविवेस[3] लक्षणवतीं त्रैविक्रमीयां शुभाम् ॥
मोरानीपार्ज्जुनांम्रैर्ग्गगनप[4] [रि] चि—

44. तैस्तालमालामधूकै–
[र्ना] रङ्ग्या राजजंब्वा[5] फलभरमितैर्द्दाडि [मीमातुलुंगैः] ।
[जातीने] वालजालैर्व्विकसितसुमनोमल्लिकामंजरीभिः
पुष्पै [र्व्वं] न्यप्रधानैः सम [श] नरुचिरै राजितं वृक्षषण्डैः ॥
प [त्तनात्पूर्व्वमारामं] मंदाकि [न्या] दिगुत्तर [म् ।]
ददौ स नित्यपू [जार्थं] न्तस्मै सत्कारसिद्धये ॥
विप्रकीयगृहपश्चिमभा [गा]—

45. द्देवभूमिनिल [यात्पु] रतश्च ।
दक्षिणेन वणिजो[6] निजरथ्या उ [त्तरे] ण ⏑⏑ – ⏑⏑ [पश्चात्] ॥
[त] स्य............प्रतिमासं............[लो] हवानाम् ।
दोष.........[मं] डपिकायामध्यर्द्धं [का] किणीं—[दिने दिने] ॥
.........[हारिकां प्रति] वराटकै [कां] ?...देव्याः
.........णर [थ्या].........कगृहं १ वसन्तमह [त्त] कहट्टे [व]–

46. णि [ग] ....महत्तकहट्टे............पुर [तो] र [थ्या]
च्छि.........॥–[जा] ⏑ पूरि ⏑ ⏑ – [रयशः] पताका
– – ⏑ – [रणमुखे लि] दिवं प्रयातः । तस्या] त्मजेन
वरविप्रनतांह्वियुग्मो दामोदरेण⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – – ॥ ❀ ॥

---

1. Dr. Kielhorn.—ब्धिबन्धात. 2. Ibid. बाहुपंजरबृह—.
3. Ibid प्रविवेश. 4. Ibid—नाम्नै– 5. Ibid जम्ब्वा.
6. Original had वणिजो णिजो, but the second णिजो is struck out.

44. CHANDRAVATI PLATE OF CHANDRÁDEVA.

Prov. : Chāndravati, Varanasi district. U. P.
Date : V. Samvat 1184 (= 1081 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.
Ref. : Sten Konow, *Ep. In*, IX. 303.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥ अकुण्ठोत्कण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठलुठत्करः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥
आसीदसी (शी) तद्यु-

2. तिवंस (श) जात [क्ष्मा] पालमालासु दिवं गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधाम्ना नाम्ना यशोविग्रह इत्युदारः ।
तत्सुतोभूत्म (न्म) हीचंद्र-

3. श्च [ं] द्रधामनिभं निजं ।
येनापारमकूपारपारे व्यापारितं यशः ॥
तस्याभूत्तनयो नयैकरसिकः क्रांतद्विषन्मंडाला (मंडलो)
विद्धु[1]स्तोद्धत-

4. धीरयोधतिमिरः श्रीचंद्रदेवो नृपः ।
येनोदारतरप्रतापस (श) मिताशेषप्रजोपद्रवं श्रीमद्गाधिपुराधिराज्य-
मसमं दोर्विक्र-

5. मेणार्जितं ॥
तीर्थानि काशिकुसि (शि) कोत्तरकोश (स) लेन्द्र (-)
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्यः (य) ।
हेमात्मतुल्यमनिसं (शं) ददता द्विजेभ्यो

6. येनांकिता वसुमती शतस (श) स्तुलाभिः ॥
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेस्व (श्व) र परममाहेस्व (श्व)
रःनिजभुजोपा [ं] जितश्री का-

7. न्यकुब्जा (ब्जा) धिपत्य श्रीचंद्रदेवो विजयी ॥ वावन पत्तलायां वडग-
वाग्रामे निवा [सिनो निखिल] जनपदानुपगतानपि च राजराज्ञी
युवरा-

8. जमंत्रिपुरोहितप्रतीहार सेनापति भांडागारिकाक्षपटलिकभिषक (षग्)-
नैमि [त्तिकांतःपु] रिकदूतकरितुरगपत्तनाकरस्थानगो [कु]-

1. Konow विध्वस्त—.

9. लाधिकारिपुरुषानाज्ञापया (य) त्यादिशति च यथा विदितमस्तु भवतां यथोप [रिलिखि] त ग्राम [:] सजलस्थलः सलोहलवणाकरः सम-

10. [त्] स्याकरः सगर्त्तोषरः समधूकाम्रवनवाटिकातृणयूतिगोचरपर्यंतः सोर्द्धा [र्द्धा] धश्चतुराघाटविसु (शु) द्धः स्वसीमापर्यन्तः [संवत्]-

11. ११४८ कार्त्तिक सुदि··········अद्येह सौ (शौ) रि नारायण समीपे स्नात्वा विधिवन्मंत्रदेवपु (मु) नि मनुजभूतपितृगणांस्तर्पयित्वा ति-

12. मिरपटलपाटनप [टु म] हसंस (सम) [ु ष्णुरोचि] षं समभ्यर्च्य त्रिभुवन[1] त्रातुर्वासुदेवस्य पूजां विधाय प्रचुरपायसेन हविषा हविर्भुजं [हु] त्वा-

13. मातापित्रोरात्मन [श्च] पुण्यय (य) [शोभिवृद्धये] वसिष्ठगोत्राय। वसिष्ठैकप्रवराय अणरुधपौत्राय वर [ा] हस्वामिपुत्राय। वरुणेस्वय (श्वर)-

14. स (श) र्म्मणे ब्रा (ब्रा) ह्मणाय गोकर्स (र्ण) कुशलतापूतकरतलो· दकेनास्माभिः आचंद्रार्कं यावच्च (च्छा) सनीकृत्य प्रदत्तः। मत्वा यथादीयमानभागभो-

15. गकरप्रवणिकरतुरुष्कदंड कुमरगद्दिआणकप्रभृतिसमस्ता [न] नियताऽ· नियतादायानाज्ञा (ं) विधेयीभूय दास्यथ-

16. इति ॥ भवंति चात्र पौराणिका [:] श्लोकाः ॥ ॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यश्चभूमिं प्रयच्छति।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नि-

17. यतौ स्वर्ग (र्ग) गामिनौ ॥
सं (शं) खं भद्रासनं च्छत्रं[2] वराश्वा (श्वा) वरवारणाः।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलम (मे) तत्पुरंदर ॥
षष्टिं (ष्टिं) वर्षसहस्रा-

18. णि स्वर्ग्गे वसति भूमिदः [।]
आच्छेत्ता चानुमन्ता च ता[न्य]ेव नरकं (के) वसेत् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेद्व (त व) सुंधरां।
स विष्ठायां कृमिर्भूत्वा

19. पितृभिः सह मज्जति ॥
वारिहीनेष्वरण्येषु शुष्ककोटरवासिनः।
कृष्णसर्प्पाश्च (श्च) जायंते देवब्र (ब्र) ह्मस्वहारिणः ॥
न विषं वि [ष] मित्या-

20. हु [ॱ] र्ब्र (ब्र) ह्मस्वं विषमुच्यत (ते)।
विषमेकाकिनं हंति (ॱ) ब्र (ब्र) ह्मस्वं पुत्रपौत्रिआकं (पुत्रपौत्रिकं) ॥

1. The engraver originally engraved त्रिभुवम, but corrected it.

2. Konow. छत्तम्

गामिकाम् स्वर्समे[1]कं भूमेरप्येकमंगुलं ।
हरं (हरन्) नरकमाप्नोति यावदा-
21. भूतस [ं] प्लवं ॥
तडागानां सहस्राणि अस्वम [े] धसतानि[2] च ।
गवां का (को) टि प्रदानन (नेन) भूमिहर्त्ता न सुयति (शुध्यति) ॥
व (ब) हुभिर्वसुधा भुक्ता राजभिः च (स) ग-
22. रादिभि [:] ॥ (।)
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥
यानीह दत्तानि पुरा नरे [न्द्र] द्रै [ः]
दानानि वर्म्मार्थिय[3]सस्कराणि [।]
नि [र्माल्यवांत प्रति]-
23. मानि तानि
को नाम साधुः पुनरादधीत ॥ ॥
लिखीतंमिदं[4] तांम्रपटक [ं] ठक्कुरश्रीमहणंद ॥

45. SARNATH INSCRIPTION OF KUMARADEVĪ.

Prov. : Sarnath, Varanasi district, U. P.
Date : Middle of the 12th century. A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : Sten Konow, *Ep. Ind.* IX, pp. 319–328.

Text

1. ओं नमो भगवत्यै आर्यवसु[5]धारायै ॥
समवतु वसुधारा धर्मपीयूषधारा-
प्रशमितवहुविश्वोद्दामदुःखोरुधारा ।
धनकनकसमृद्धिं भूर्भुवः श्वः[6] किरन्ती
तद्-
2. खिलजनदैन्यान्याजयन्ती जगन्ति ॥ [1]
नैत्रैरुत्कण्ठितानां चरणमुपनयंश्चारु चन्द्रोपलाना-
म्मानग्रन्थिम्विभिन्दन् सह कुमुदवनीमुद्रया मानिनीनाम् ।
दग्धन्दग्धेश्वरेणा [मृ]-

1. Ibid. गामेकां स्वर्णमेकं च.
2. Konow. अश्वमेधशतानि च.
3. Ibid. धर्मार्थयशस्—.
4. Ibid. लिखितमि—
5. वसुधारा is a Buddhist goddess.
6. Konow स्वः.

3. तनिकरकरैर्जीवयन् कामदेवं
कान्तोयं कौमुदीनां स जयति जगदालोकदीपप्रदीपः ॥ [2]
वंशे तस्य नमस्यपौरुषजुषि प्रस्फारकीर्त्तित्विषि
द्राक् शौचेन सु [राप]-

4. गामदमुषि प्रत्यर्थिलक्ष्मीरुषि ।
वीरो वल्लभराजनामविदितो मान्यः स भूमीभुजां
जेतासीत्पृथुपीठिकापतिरतिप्रौढप्रतापोदयः [3]
छिक्कोरवंशकुमुदोदयपूर्ण-

5. चन्द्र
श्रीदेवरक्षित इति प्रथितः पृथिव्याम् ।
पीठीपतिर्गजपतेरपि राज्यलक्ष्मीं
लक्ष्म्या जिगाय जगदेकमनोहरश्रीः ॥ [4]
तस्मादास पयोनिधेरिव विधु-

6. र्लावण्यलक्ष्मीविधु-
र्नेत्रानन्दसमुद्रवर्द्धनविधुः कीर्त्तिद्युतिश्रीविधुः ।
सौजन्यैकनिधिः स्फुरद्गुणनिधिर्गाम्भीर्य्य-वारान्निधि-
र्हर्म्माद्वैतनिधिः स च[ण्ड]म-

7. निधिः ,शस्त्रैकविद्यानिधिः ॥ [5]
दीनानामभिवाञ्छितैकफलदः प्रत्यक्षकल्पद्रुमो
दृप्यद्वैरिगिरीन्द्रभेदनविधौ दुर्वारवज्रश्च यः ।
कान्तान [ा] स्मद्-

8. नज्वरोप्शमने सिद्धौषधीपल्लवो
वाहुर्यस्य वभूव भूतलभुजामन्तश्चमत्कारिणः ॥ [6]
गौडेऽद्वैतभटः सकाण्डपटिकः क्षत्रैकचूडामणिः
प्रख्यातो[1]

9. महणाङ्कपः क्षितिभुजाम्मान्योभवन्मातुलः ।
त (तं) जित्वा युधि देवरक्षितमधात् श्रीरामपालस्य यो ।
लक्ष्मीं निर्जितवैरिरोधनतया देदीप्यमानोदयाम् ॥ [7]
कन्या महण-

10. देवस्य तस्य कन्येव भूभृतः ।
सा पीठी[2]पतिना तेन तेनेवोढा स्वयम्भू (भु) वा ॥ [8]

---

1. Konow प्रख्यातो.

2. Konow suggests that "Pīṭhī or Pīṭhikā is synonymous with Pīṭha" and is therefore possible that Pīṭhī is identical with Pīṭhāpuram (*Ep. Ind.* IX. p. 322). For other variants of Pīṭhāpura or Pīthāpuri Cf. *Ep. Ind.* IV p. 37, 357, N. 4.

ख्याता शङ्करदेवीति तारेव करुणाशया ।
व्यजेष्ट कल्पवृक्षाणां लता दानोद्यमेन या ॥ [9]
अ–
11. जनि कुम¹रदेवी हन्त देवीव ताभ्यां
शरदमलसुधाङ्शो²श्चारुलेखेव रम्या ।
दुरितजलधिमध्याल्लोकमुद्धर्त्तुकामा
स्वयमिह करुणार्त्ता तारिणीवावतीर्णा ॥ [10]

H. C. G. S. BR: LIBRARY
MALAKPET.

12. याम्वेधाः प्रविधाय शिल्परचनाचातुर्य्यदर्प्पं व्यधा–
द्यद्वक्त्रेण जितस्तुषारकिरणो ह्रीणः स स्वस्थोभवत ।
रात्रावुद्गममातनोति मलिनो जातः कलङ्कीतत–
स्त–
13. स्याः सुद (सुन्द) रिमा स विष्मय³करो वाच्यः मिमष्मा⁴दृशैः ॥ [11]
चित्रश्चञ्चलदृक्कुरङ्गमवधूवन्धस्फुरद्वागुराम्
विभ्राणा तनुसम्पदम्प्रविलसत्कान्त्याभिकान्तश्रिया ।
14. खेलत्क्षीरसमुद्रसान्द्रलहरीलावण्यलक्ष्मीमुषं
मोषं शैलसुतामदस्य दधती सौभाग्यगर्वेण सा ॥ [12]
धर्माद्वैतमतिर्गुणाहितरतिः प्रारब्धपुण्याचिति–
15. र्दानोदारधृतिर्मतङ्गजगतिर्नेत्रा (त्रा) भिरामाकृतिः ।
शास्तृन्यस्तनति⁵जनोदितनुतिः कारुण्यकेलिस्थिति–⁶
नित्यश्रीवसतिः कृताद्यविहतिः स्फायद्गुणाहंकृ
16. तिः ॥ [13]
जगति गहडवाले क्षत्रव (वं) शे प्रसिद्धे–
जनि नरपतिचन्द्रश्चन्द्र (मा) नामा नरेन्द्रः ।
यदसहननृपाणाङ्कामिनीवाष्पवाहैः (हैः)
शितितरमिदमासीद्यामुन (नं) तू (नू) नमम्भः ॥ [14]
नृ–
17. पतिमदनचन्द्रश्चण्डभूपालचूडा–
मणिरजनिसतस्माद्विभ्रदेकातपत्र [म्] ।
धरणितलमनल्प प्रौढतेडो (जो) नलश्रीः
श्रियमपि च मघोनः स्वश्रियाधो दधानः ॥ [15]
वाराण–
18. सी भुवन रक्षणदक्ष एको
दुष्टात्तुरुष्कसुभटादवितुं हरेण ।
उक्तो हरिस्स पुनरत्र वभूव तस्माद्

1. Read. कुमार देवी. 2. Read. सुधांशो—. 3. Konow विस्मय—.
4. Ibid. मस्मादृशैः. 5. Ibid.—नतिर्ज. 6. Ibid.—स्थितिर्नि.

गोविन्दचन्द्र इति प्रथिताभिधानः ॥ [16]
वत्साः कामदुहां कणा-

19 नपि पयःपूरस्य पातु[1] न ते चित्रं
प्रागलभन्त याचकमनः सन्तोषनित्यव्ययात् ।
त्यागैर्यस्य महीभूजः[2] प्रमुदिते तद्याचकानाञ्चये
स्वच्छन्दाहितनित्यनिर्भरपयः-

20 पानीत्सवैरासते ॥ [17]
यद्विद्वेषिमहीभुजां पुरवरे प्रभ्रष्टहारावली-
व्याधास्तन्मृगपाशवन्धमनसा [3]गह्णन्तिनैवभ्रमात् ।
व्याधाः स्रस्तसुवर्णकुण्डलमहिभ्रान्त्या

21. तदृत्यायते-
दंण्डैर्द्रागपसारयन्ति च भयप्रोत्कम्पिहस्तस्रजः ॥ [18]
यस्योत्सन्नविरोधिभूपतिपुरप्रासादपृष्ठोपरिप्रत्यग्रस्फुरदुग्रशष्पकवलव्या-
लोलवाजि-

22. व्रजः ।
आदित्यस्त्वभवत्स मन्थररथश्चन्द्रोपि मन्दोभवत्
घा[4]सग्रासविरूद[5]लोभहरिण रक्षन् पतन्तन्ततः ॥ [19]
अहह कुमरदेवी तेन र [ा] ज्ञा प्रसिद्धा
त्रि (त्रि) जगति

23. परिणीता श्रीरिवेहाच्युतेन ।
प्रविलसदवरोधे तस्य राज्ञोङ्गनानां
नियतममृतरश्मेर्लेखिका तारकासु ॥ [20]
वी[6]हारो नवखण्डमण्डलमहीहारः कृतोयन्तया

24. तारिण्या वसुधारया ननु वपुर्विभ्राणयालंकृतः ।
यं दृष्ट्वा प्रविचित्रशिल्परचनाचातुर्य्यसीमाश्रयं
गीर्वाणैः सुदृश [श्च] विस्मयमगाद्द्राग्विश्वकर्मापि सः । (॥) [21]
श्रीधर्मचक्रजि-

25. नशासनसन्निवद्धं
सा जम्बुकी सकलपत्तलि[7]वाग्रभूता ।
तत्ताम्रशासनवर (रं) प्रविधाय तस्यै
दत्वा तया शशिरवी भुवि यावदास्ताम् ॥ [22]
धर्माशोकनराधिपस्य समये श्रीध-

---

1. Konow. पातुं.
2. Ibid. भुजः—.
3. Read. गृह्णन्ति.
4. Ibid. भवद्धास—.
5. रूढलोभहरिणं
6. Read. विहारो.
7. Konow. पत्तलिका—.

26. म(मं) चक्रो जिनो
याहक् तन्नयरचितः पुनरयञ्चक्रे ततोप्यद्भुतम् ।
वीहा[1]रः स्थविरस्य तस्य च तया यत्नादयङ्कारित-
स्तस्मिन्नेव समर्प्पितश्च वसतादाचन्द्रचण्डद्युति ॥ [23]
तत्कीर्त्तिम्प-
27. रिपालयिष्यति जनो यः कश्चिदुर्वीतले
सा तस्याङ्घ्रियुग प्रणामपरमा यूयं जिनाः साक्षिणः ।
तस्याः कश्चिदनिश्चितो यदि यशोव्यालोपकारी खलः
तं पापीयसमा-
28. शु शासति तुनस्ते लोकपालाः क्रुधा ॥ [24]
एकस्तीर्थिकवादिवारणघटासङ्घट्टकण्ठीरवः
साहित्यो [ज्] ज्वलरत्नरोहणगिरियोंह्यष्टभाषाकविः ।
ख्यातो वङ्गमहीभजः[2]
29. प्रणयभूः श्रीकुन्दनामाकृती
तस्याः सुन्दरवर्णगुम्फरचनारम्यां प्रशस्तिं व्यधात् ॥ [25]
एषा प्रशस्तिरुत्कीर्णा वामनेन तु शिल्पिना ।
राजावर्त्तस्य सापत्यन्दधाने प्रस्तरोत्तमे ॥ [26]

46. KAMOULI COPPER PLATE OF GOVINDACHANDRA.

Prov. : Kamouli, near the confluence of the Varunā and the Gangā at Varanasi, U. P.
Date : V. S. 1182 (= 1125–26 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** Nāgarī.
Ref. : F. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV, pp. 99 ff.

Text

1. ओं स्वस्ति ॥
अकुण्ठोत्कण्ठ-वैकुण्ठ-कण्ठपीठ-लुठत्करः ।
संरम्भः सुरतारम्भे स श्रियः श्रेयसेस्तु वः ॥ [1]
आसीदशीतद्युति वंश जात-
2. क्ष्मापालमालासु दिवङ्गतासु ।
साक्षाद्विवस्वानिव भूरिधाम्ना नाम्ना यशोविग्रह इत्युदारहः ॥ [2]
तत्सुतोभून्महीचन्द्रश्चन्द्रधामनिभन्निज-

1. Better विहारः, but this spoils the metre. 2. Konow. भुजः,

3. म्‌ ।
येनापारमकूपारपारे[1] व्यापारितं यशः ॥ [3]
तस्याभूत्तनयो नयैकरसिकः क्रान्तद्विषन्मण्डलो
विध्वस्तोद्धतधीत (र) योधतिमिरः
4. श्रीचन्द्रदेवोनृपः ।
येनोदारतरप्रतापशमिताशेषप्रजोपद्रवं
श्रीमद्गाधिपुराधिराज्यमसमन्दोर्व्विक्रमेणार्जितम्‌ ॥ [4]
तीर्थानि का–
5. शिकुशिकोत्तरकोसलेन्द्र–
स्थानीयकानि परिपालयताभिगम्य ।
हेमात्मतुल्यमनिशन्ददता द्विजेभ्यो
येनाङ्किता वसुमती शत–
6. शस्तुलाभिः ॥ [5]
तस्यात्मजो मदनपाल इति क्षितीन्द्र–
चूडामणिर्व्विजयतेनिजगोत्रचन्द्रः ।
यस्याभिषेककलशोल्लसितैः पयोभिः
प्रक्षा–
7. लितं कलिरजःपटलन्धरित्र्याः ॥ [6]
यस्यासीद्विजय प्रयाणसमये तुङ्गाचलोच्चैश्चल–
न्माद्यत्कुम्भिपदक्रमासमभरभ्रश्यन्मही–
8. मण्डले ।
चूडारत्नविभिन्नतालुगलितस्त्यानासृगुद्भासितः
शेषः पेषवशादिव क्षणमसौ क्रोडे निलीनाननः ॥ [7]
तस्मादजाय–
9. त निजायत वा (बा) हुवल्लि–
व (ब) न्धा [व] रुद्ध नवराज्यगजो नरेन्द्रः ।
सान्द्रामृतद्रवमुचां प्रभवो गवां यो
गोविन्दचन्द्र इति चन्द्र इवा–
10. म्बु (म्बु) राशेः ॥ [8]
न कथमप्यलभन्त रणक्षमांस्ति सृषु दिक्षु गजानथ वज्रिणः ।
ककुभि बभ्रमुरभ्रमुवल्लभप्रतिभटा इव यस्य घ–
11. टागजाः ॥ [9]
सोयं समस्तराजचक्रसंसेवितचरणः परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर
परममाहेश्व [र] निजभुजोपार्जि–
12. त श्रीकान्यकुब्जा (ब्जा) धिपत्य श्रीचन्द्रदेवपादानुध्यात परमभट्टारक
महाराजाधिराजपरमेस्व (श्व) र परममाहेश्वर श्रीमदनपा–

1. Originally—परे seems to have been engraved.

13. लदेवपादानुध्यात परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर परममाहेश्वरा-
श्वपति (ति) गजपतिनरपतिराजत्रयाधिप-
14. ति विविधविद्याविचारवाचस्पति श्रीमद्गोविन्दचन्द्रदेवो विजयी हलदोय
पत्तलायां महसोणमौ अ ग्रावा (म) निवासिनो मि (नि)-
15. खिलजनपदानुपगतानपि [च] राजराज्ञीयुवराजमन्त्रिपुरोहितप्रतीहार·
सेनापति भाण्डागारिकाक्षपटलिकभिषग्रे (ग्नै) मित्तिकान्तःपु-
16. रिक दूत करितुरगपत्तनाकरस्थानगोकुलाधिकारि पुरुषां[1]श्राज्ञापयति
वो (बो) धयत्यादिशति च यथा विदितमस्तु भवतां यद्वो (यो)परि-
17. लिखितग्रामः सजलस्थलः सलोहलवणाकरः समत्स्याकरः
सपर्ण्णाकरः सगर्त्तोषरः स मधूकचूतवनवाटिकाविटपतृण यूति-
18. गोच [र] पर्यन्तः सोर्द्ध [व] ाधश्चतुराघाटविशुद्धः स्वसीमापर्यन्तः
संवत् ११८२ माघ सुदि १५ स (श) नौ श्रीमदप्रतीहार समावासे
सोमग्र-

19. हग पर्व्वणि गङ्गायां स्नात्वा विधिवन्मन्त्रदेवमुनिमनुजभूतपितृ-
गणांस्तर्प्पयित्वा तिमिरपटलपाटनपटु (टु) मसहमुष्णरोचिष-
20. मुपस्थायौषधिपतिशकलशेखरं समभ्यर्च्य त्रिभुवनत्रातुर्व्वासुदेवस्य
पूजां विधाय हविषा हविर्भुजं हुत्वा मातापित्रोरा-
21. त्मनश्च पुण्ययशोभिवृद्ध (द्ध) ये कुशलतापूतकरतलोदकपूर्व्वमस्माभि·
र्व्व (र्ब्व) न्धुलगोत्राय व (ब) न्धुलाघमर्षण-
विश्वामित्र त्रि [प्र] वरा-
22. य दीक्षित श्रीपुरुषोत्तमपौत्राय दीक्षित श्रीवील्हापुत्राय
महापुरोहित श्रीजागूश[2]र्म्मणे आचन्द्रार्क्कं शासनीकृत्प (त्य)-
प्रदत्तो (त्तो)
23. मत्वा यथादीयमानभागभोगकर प्रवणिकरकूटकप्रभृति-
समस्तादायानाज्ञाविधि (धे) यीभूयदास्यथ ॥ भवन्तिचात्र पुण्यश्लो·
24. काः॥
भूमिं यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नियतं स्वर्गगामिनौ ॥
शङ्ख भद्रासनं च्छ (छ) त्रं वराश्वा व-
25. र वारणाः ।
भूमिदानस्य चिह्नानि फलमेतत्पुरन्दर ॥
सर्व्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयोभूयो याचते रामभद्रः ।
सम्म [ा] न्योयं धर्म्म-
26. सेतुर्न्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

1. Kielhorn पुरुषानाज्ञा—.
2. Kielhorn—शर्मण.

व (ब) हुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य त-
27. दाफलम् ॥
स्वदत्तां परदत्तां वा यो हरेत व्रसुन्धरां ।
स वि[व] ष्ठायां कृमिर्भूत्वा पितृभिः सहमज्जति ॥
श्रीवास्तव्यकुलो-
28. द्भूत कायस्थोल्हणसूनुना ।
लिखितस्ता[1]म्रपट्टोयं कीठणेन नृपाज्ञयेति ॥ छ ॥ छ ॥

47. BANARAS COPPER PLATE GRANT OF GOVINDCHANDRA

Prove. : Varanasi, U. P.
Date. : V. S. 1162 = 1105. A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī of the 12th century. A. D.
Ref. : Arther Venis, *Ep. Ind.* II, pp. 359–61.

Text

1. ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
तमाद्यं सर्व्वदेवानां दामोदरमुपास्महे ।
त्रैलोक्यं यस्य वक्षीव क्रोडान्तःस्थं वलित्रयी ॥ [1]
वंसे[2] गाहडवालाख्ये बभूव विजयी नृपः ॥
2. महीयलसुतः श्रीमाञ्चलनाभागसन्निभः ॥ [2]
याते श्रीभोजभूपे विबु[3]धवरवधूनेत्रसीमातिथित्वं
श्रीकर्ण्णे कीर्त्तिशेषं गतवति च नृपे क्ष्मात्यये जायमाने ।
3. भर्त्तारं यं धरित्री त्रिदिवविभुनिभं प्रीतियोगादुपेता
त्राता विश्वस्य पूर्व्वं समभवदिह स क्षमापतिश्चंद्रदेवः[4] [4]
तस्माद्भूद्विषदिलापतिदन्तिसिंहः
क्षोणीपति-
4. र्मंदनपाल इति प्रसिद्धः ।
येनाक्रियन्त वभुशः[5] समरप्रवन्धाः[6]
सन्नत्तितप्रहतशत्रुकवन्धवन्धाः[7] ॥ [4]

---

1. Ibid.—ताम्र—. 2. A. Venis. वंशे. 3. Ibid. विबुध.
4. Ibid. चन्द्रदेवः 5. Ibid. बहुशः 6. Ibid. प्रबन्धाः
7. Ibid. कबन्धबन्धाः

तस्मादजायत नरेश्वरवृन्दवंद्य[1]–
पादारविंदयुगलो ज्व–

5. लितप्रतापः ।
क्षोणीपतीन्द्रतिलको रिपुरग[2]भंगी
गोविन्दचन्द्र इति विश्रुतनामकीर्त्तिः ॥ [5]
तिष्ठतो यस्य दोःस्तम्भे मत्तसौर्यैकदन्तिनः ।
धनुर्गुणकिणश्रेणी म–

6. दराजीव लक्ष्यते ॥ [6]
संवत्सहस्रैके द्विषष्ट्युत्तरशताभ्यधिके कार्त्तिकशौर्ण्ण[3]मास्ये
भौमे दिनेऽङ्केपि संवत् ११६२ सुदि ५[4] भौमे अद्येह
श्रीमद्विष्णुपुरावासितश्री–

7. विजयकटके सकलकल्मषक्षयकारिण्यां गंगायां[5] स्नात्वा ॥
यथाविधानं मंत्रदेवऋ[6]षिमनुष्यभूतपितृंस्तर्पयित्वा । सूर्यं
भट्टारकं संपूज्य । भगवन्तं महेश्व[7]–

8. रं समभ्यर्च्य । विश्वाधारं वासुदेवं समाराध्य । मंत्रपूतं[8]
भुतवह[9] हुत्वा । पंचा[10]लदेशे जीआवतीपत्तलायां उसिथागामे[11]
समस्तविषयसार्श्वं[12]वर्त्तिसमस्त–

9. महत्तमजनपदान्सं[13]बोधयति समाज्ञापयति ॥ यथा ग्रामोयं
मया स्वसीमातृणयूतिगोचरपर्यन्तः सजलस्थलः साम्रमधूकः
सगर्त्तोषरपाषाणः,स–

10. नदीवनलोहलवणाकरः सदशापराधदण्डः साकाशपातालः
स्वसीमाचतुराघाटविशुद्धान्वः पूर्व्वदत्तदेवब्राह्मणवर्जितः ।
नलिनीदलगतजल[14] ।

11. लवतरलतरं प्राणिना[15] जीवित विज्ञाय । करिकलभकर्णाग्रविलसितचपलां
लक्ष्मीं विलोक्य । जलवुद्वु[16]दाकारं यौवनं/परिज्ञाय ।
कदलीदण्डव–

12. त् संसारमसारतंरं[17] समाकलय्य ॥ साथिवदेशनिर्गताय

---

1. Ibid.—वृन्दवन्ध पादारविन्द— 2. A. Venis. रिपुरङ्गभङ्गी गोविन्दचन्द्र
3. Ibid. पौर्णमास्यां 4. Ibid. १५ instead of ५.
5. Ibid. गङ्गायां 6. Ibid. मन्त्रदेव ऋषि मनुष्यभूतपितृंस्तर्पयित्वा
7. Ibid. महेश्वर 8. Ibid. मंत्र— 9. Ibid. हुतवत—
10. Ibid. पञ्चाल— 11. Ibid. ग्रामे. 12. Ibid पार्श्ववर्ति—
13. Ibid. सम्बोध. 14. This sign of punctuation is superfluous.
15. A. Venis. प्राणिनां जीवितं 16. Ibid. बुद्बुदा. 17. Ibid. तरं.

वाजसनेयसाखोमृगाय वंधुलगोत्राय वधुल[1] अघमर्षणविश्वामित्र त्रिपवराय ॥

13. दीक्षितनागानद[2]पौत्राय दीक्षितपुरवासपुत्राय [3]यजुर्वेदविद्यानलिनीविका- सनप्रत्यक्षभास्कराय दीक्षितवील्हाकाय । श्रद्धाविशुद्धमनसा

14. महाराजपुत्रश्रीमद्गोविद[4]दचंद्रदेवेन कुशपूतहस्तोदकेन कार्त्तिक्यां निमित्ते सम्यगाजू[5]यास्मै ब्राह्मणार्या[6] मातापित्रोरात्मनश्च यशःपुण्यवि-

15. वृद्धये चंद्रार्क्केदिधि[7]क्षितिपवनाम्बराणि यावत् शासनीकृत्य प्रदत्तः । मत्वा यद्दीयमानभागभागकूटकदशवधविशति- छुवथाकेरे तुरु-

16. ष्कदण्डप्रभृतिसर्व्वादायान[8] तत् सर्वमस्मै निसेदनीय[9] ॥ ये यास्यन्ति महीमृतो मम कुले किं वा परस्मित्पुर[10]स्तोषामेष मयाजलिर्विरचित्ता नादेय-

17. सत् कियत् दूर्व्वामात्रमपि स्वधर्म्मनिरता दत्त सदा पाल्यता[11] वायुर्वास्यति तस्यति प्रतिपन श्रुत्व मुनीना वचः ॥ [7] अत्राथ पौराणिकाः-

18. श्लोकाः ॥
भूमि[12] यः प्रतिगृह्णाति यश्च भूमिं प्रयच्छति ।
उभौ तौ पुण्यकर्म्माणौ नियतं स्वर्ग्गगामिनौ ॥ [8]
योर्च्चितं प्रतिगृह्णाति ददात्यर्च्चि-

19. लमेव वा ।
तावुभौ गच्छतः स्वर्ग्गं नरकं तु विपर्यये ॥ [9]
वहुदि[13]र्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः ।
यस्य सत्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा-

20. फलं[14] ॥ [10]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्म्मार्थयशस्कराणि ।

---

1. Ibid. बंधुल. 2. Ibid नन्द.
3. Ibid यजुर्वे. 4. Idid. गोविन्दचन्द्र
5. Ibid. सम्यगाहूया— 6. Ibid. ब्राह्मणायथि
7. Ibid. चन्द्रार्कोदधि क्षिति पवनाम्बराणि
8. A. Venis.—यान् 9. Ibid. निवेदनीयम्.
10. Ibid. परस्मिन्पुरस्तेषामेष मयाञ्जलिर्विरचितो नादेयमस्मात् कियत् ।
11. Ibid. सवधर्म्म, दत्तं, पाल्यतां 12. Ib!d. भूमिं.
13. Ibid. बहुभि— 14. Ibid. तदा फलम्

निर्म्माल्यवत्त[1]त्प्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनराददीत ॥ [11]
अस्मत्कुलं पर-

21. मुदारमुदाहरद्भिरनैश्च[2] दानमिदमच ।[3] णुमादनीयं ।
लक्ष्यास्तडित्सलिलवुद्वु[4]दचंचलाया दानं फलं परयशःपरिपालनं[5]धज-
यंखभद्रासनं-

22. छत्र वराश्वा वरवारेणाः[6] ।
भूमिदानस्य चिह्नानि मसं ❀ ❀ [7]पुरंदर [13]
स्वदत्तां परदत्तां वा यो देरत वसंधरां ।
स विस्टायां [8]कृमिर्दूला पितृभिः स

23. ह मज्जति ॥ [14]
प्रतीहारगौन[9]मश्क जागूकश्च पुरोहितः ।
जननी राल्हदेवी च वाल्हणश्च महत्तकः ॥ [15]
एतेषां संमत्तिं प्राप्य सम्यग्लिखित-

Reverse

24. वानिदम् ।
नाम्ना विजयदासाख्यः शासनं राजसंमतम् ॥ [16]

48. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF CHANDELLA YAŚOVARMAN.

Prov. : Khajuraho, M. P.
Date. : V. E. 1011 (953–54 A. D.).
Lang. : Śanskrit. **Script.** : Kutila Devanāgarī.
Ref. : Keilhorn, *Ep. Ind*. Vol. I. pp. 122–135.

Text

1. ओं नमो भगवते वासुदेवाय ॥
दधानानेकां यः किरिपुरुषसिं [होभय] जुषं

---

1. Ibid.—वान्त— 2. A. Venis.—अन्यैश्च.
3. Ibid.—मिदमभ्यनुमोदनीयम् 4. Ibid. लक्ष्म्या and चञ्चलाया.
5. Ibid. परिपालनञ्च. 6. Ibid. शङ्ख भद्रासनं छत्रं वराश्वा वरवारणाः
7. A. Venis restores फलं स्वर्गः पुरन्दरः.
8. Ibid. हरेत वसुन्धराम् । स विष्टायां कृमिर्भूत्वा । 9. Ibid.—गौतमश्च

त [दा] कारोच्छेद्यां तनुमसुरमुख्यानजवरात् ।
जघान त्रीनुग्रान्ज (ज्ज) गति कपिलादीनवतु वः
स वैकुण्ठः कण्ठध्वनिचकितनिःशेषभुवनः ॥ [1]
पायासुव्र्वं (र्व्वं) लिवन्च (ञ्च) नव्यतिकरे देवस्य विक्रान्तयः
सद्यो विस्मितदेवदानवनुतास्तिस्त्रस्ति [लो] कीं

2. हरेः ।
यासु ब्र (ब्र) ह्मवितीर्ण्णमर्घसलिलं पादारविन्दच्युतं
धत्तेद्यापि जगत (त्त) यैकजनकः पुण्यं स मूद्ध्र्ना हरः ॥ [2]
देवः पातु स वः पयःकणभृति व्योम्नीव ताराचिते
दैत्याशिव्रणलां[1]च्छने दिविसदः संत्यज्य सर्व्वानपि ।
तस्मिन्नञ्जनशैलभित्तिविपुले वक्ष [:] स्थले यस्य ताः
पेतुर्मन्दरसङ्गसंभ्रमवलक्ष्मीकटाक्षच्छटाः ॥ [3]
गंभीरो-

3. म्बु (म्बु) धयः शशांकरुचिमान्भास्व [त्प्र] तापोज्व (ज्ज्व) लो
धीरो धात्रि महान्महीधरवराः कल्पद्रुमास्त्यागवान् ।
आकल्पादविकल्पनिर्म्मलगुणग्रामाभिरामः[2] प्रभुः
सत्यं ब्रु (ब्रू) त यदि क्वचित्पुनरभूत्तुल्यो यशोवर्म्मणः ॥ [4]
प्रधानादव्यक्तादभवदविकारादिह
महानहंकारस्तस्मादजनि जनितोपग्रहगणः ।
ततस्तन्मात्राणि प्रसव-

4. मलभ[3]न्त क [म] वशा-
दथैतेभ्यो भूतान्यनु भुवनमेभ्यः प्रववृते ॥ [5]
इहाद्यो विद्यानां कविरखिलकल्पव्युपरतौ[4]
परः साक्षी देवस्त्रिभुवनविनिर्माणनिपुणः ।
स विश्वेषामीश [:] स्मितकमलकिञ्जल्कवसति-
र्महिम्ना स्वेनैव प्रथममथ वेधाः प्रभुरभूत् ॥ [6]
तस्माद्विश्वसृजः पुराणपुरुषादाम्नायधाम्नः कवे-
र्यैभूवन्मु-

5. नयः पवित्रचरिताः पूर्व्वे मरीच्यादयः ।
तत्रात्रिः सुषुवे निरन्तरतपस्तीव्रप्रभावं सुतं

---

1. Kielhorn लाञ्छने.
2. Originally the akshara मा was omitted and is engraved above the line.
3. The original had—लभन्त
4. The two letters were originally omitted and are engraved above the line.

चंद्रात्रेयमकृत्रिमोज्व (ज्ज्व) लतरज्ञानप्रदीपं मुनिं ॥ [7]
अस्ति स्वस्तिविधायिनः स जगतां निःशेषविद्याविद्-
स्तस्यात्मोपनताखिल [श्रु] तिनिधेर्व्वन्शः[1] प्रशंसास्पदं ।
यत्राभून्न पराक्रमेण लघुता नो चाटुकारोद्धति-
र्नाल्पप्यंतरसा-

6. रता न च फलप्राप्ति [:] क्षयायात्मनः ॥ [8]
त्रस्तत्राणप्रगुणमनसां सर्व्वसंपत्पदाना-
मुद्युक्तानां कृतकृतयुगाचारपुण्यस्थितीनां ।
तत्रत्यानाममलयशसां भूभुजां का प्रशंसा
येषां शक्तिः सकलधरणीध्वंसने पालने वा ॥ [9]
तत्र क्षत्रसुवर्ण्णसारनिकषग्रावा यशश्चन्दन-
क्रीडालंकृतदिक्पु-

7. रन्घ्रिवदनः श्रीनन्नुको भून्नृपः ।
यस्यापूर्व्वपराक्रमक्रमनमन्निःशेषविद्वेषिणः
संभ्रान्ताः शिरसावहन्नृपतयः शेषामिवाज्ञां भयात् ॥ [10]
यस्यानंदितवंदिवृंदरचितस्तोत्रक्रियाप्रक्रमा-
त्संक्रान्तस्व (स्ब) हुवैरिवर्गजयिनः कंदर्पकल्पाकृतेः ।
नाम क्षामतनूभृतां मृगदृशां सद्यो विधत्ते पदं
स्वान्तेषु

8. द्विषतां च₀राशिषु व (ब) लाद्वैक्लव्यमन्यामतं ॥ [11]
तस्मादभूदाजिपराजितारेः श्रीवाक्पतिर्वाक्पतितुल्यवाचः ।
यस्यामला भ्राम्यति भानुभाभिः सहैव लोकत्रितये[2]पि कीर्त्तिः ॥ [12]
यस्यामलोत्पलनिषन्न (ण्ण) किरातयोषि-
दुद्गीततद्गुणकलध्वनिरम्यसानुः ।
क्रीडागिरिः शिखरनिर्ज्झरवारिपातझात्का-

9. रताण्डवितकेकिगणः सविन्ध्यः ॥ [13]
तस्माद्विस्मयधाम्नः क्षीरा[3]ब्धेश्चन्द्रकौस्तुभौ यद्वत् ।
द्वावात्मजावभूतां जयशक्तिर्विजयशक्तिश्च ॥ [14]
तयोर्द्वयोरप्यमितप्रतापदावाग्निदग्धाहितकाननानि ।
कर्माणि रोमांचजुषः समेताः समूर्द्धकम्पं क्षितिपा [:] स्तुवन्ति ॥ [15]
तत्रानुजन्मा तनयं राहिलाख्यमजीजनत् ।
निद्राद-

1. Kielhorn—र्व्वंशः.
2. The original had—त्रितयोपि
3. The original had—क्षीरोब्ध— Kielhorn suggested क्षीराब्धे—.

10. रिद्रतां यान्ति यन्निविचिन्त्य[1] निशिद्विषः ॥ [16]
भीमभ्राम्यदसि (स्रु) चि स्रवदसृक्संपादिताज्यक्रिये
ज्यानिर्घोषवषट्पदे क्रमचरत्संरब्ध (ब्ध) [यो] धित्र्वजि ।
अश्रान्तः समराध्वरेप्रतिहतक्रोधानिलोद्दीपि [ते]
[वै] रोदर्चिषि यः पशूनिव कृती मन्त्रैर्जुहाव द्विषः ॥ [17]
श्रीहर्षभूपमथ भूमिभृताम्वरिष्ठः[2]
सोसूत कल्पतरुकल्पमन-

11. ल्पसत्व (त्त्व): [।]
अद्यापि यस्य सुविकासियशःप्रसून-
गन्धाधिवाससुरभीणि दिगन्तराणि ॥ [18]
यत्र श्रीश्च सरस्वती च सहिते नीतिक्रमो विक्रम-
स्तेजः सत्व (त्त्व) गुणोज्व (ज्ज्व) लं परिणता क्षान्तिश्च नैसर्गिकी ।
सन्तोषो विजिगीषुता च विनयो मानश्च पुण्यात्मन-
स्तस्यानन्तगुणस्य विस्मयनिधेः किन्नाम वस्तु स्तुमः ॥ [19]
भीरुर्द्धर्मापराधे मधुरिपु-

12. चरणाराधने यः सतृष्णः
पापालापेनभिज्ञो निजगुणगणनाप्रक्रमेष्वप्रगल्भः ।
शून्यः पे (पै) शुन्यवादेनृतवचनसमुच्चारणे जातिमूकः
सर्व्वत्रैवं स्वभावप्रथितगुणतया नाम [कः स्तू] यतेसौ ॥ [20]
सोनुरूपां सुरूपाङ्गः कञ्चुकाख्यामकुण्ठधीः [।]
सवर्ण्णा[3]न्विधिनोवाह चाहमानकुलोद्भवां ॥ [21]
यस्यः पतिव्रततुलामधिरोढुमी-

13. - श
नारुन्धती गुरुतरामभिमानिनीति ।
पत्युः समीहितविधानपरापि साध्वी
कार्श्यन्तथा परमगादतिलज्जितेव ॥ [22]
गौडक्रीडालतासिस्तुलितखसव (ब) लः कोशलः कोशलानां
नश्यत्कस्मी (श्मी) रवीरः शिथिलितमिथिलः कालवन्मालवानां ।
सीद [त्सा] वद्यचेदिः कुरुतरुषु मरुत्संज्वरो गूर्जराणां
तस्मात्तस्यां स जज्ञे नृपकुल-

14. तिलकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [23]
स दाता राधेयः स च शुचिवचाः पांडुतनयः
स शूरः पार्थोपि प्रथितमहिमानः किमपि ते ।
व्यतीताः किं ब्रू (ब्रू) मो यदि पुन [रि] ह स्युः स्वचरिते

1. Ibid. यं विचिन्त्य.
2. Kielhorn—तां वरिष्ठः.
3. Kielhorn. सवर्ण्णा वि—

[हि] या नम्री (म्री) कुर्युर्वदनमवलो [क्ये] नमधुना ॥ [24]
त्रस्तत्रातरि तत्र भूभृति नृणां क्लेशाय शस्त्रग्रहः
कामं दातरि सिद्धकेलिसुमनस्तल्पाय कल्पद्रुमाः [।]
वित्तेशः पर-

15. म (मा) र्थबुद्धिविधुरस्वान्तो विलासी स चे-
दास्ये तस्य सतीन्दुरुत्पलवनप्रीत्यै दृशामुत्सवं ॥ [25]
यस्योद्योगे व (ब) लानां प्र [स] रति रजसि व्याप्त [भे] दो [न्तराले]
स्वः सिन्धुर्व्वं (र्ब) द्धरोधाः पिहितरुचिरभूद्भानुरादर्शरम्यः ।
स [न्य] ग्देवेन्द्रदन्ती मुदमथित वियत्साभ्रमालोच्य हन्साः[1]
सोत्कण्ठास्तस्थुरासीन्नयनदशशती कूणितावृत्तशत्रोः ॥ [26]
अन्योन्याव (ब)-

16 द्धकोपद्विपकलहमिलद्दन्तदण्डाभिघात-
प्रोद्यज्ज्वजा (ज्ज्वा) लाकलापप्रसृतहुतभुजि ज्याघनध्वानभीमे ।
पीतासृर्ज्जा (क्चमी) वरचः प्रमदक [लकल] ह्रादरौ [द्र प्रहासे]
धीरं भी [तेव लक्ष्मीः समरशि] रसि यं सं [भ्रमा] दालि [लिङ्ग] ॥ [27]
उत्तुङ्गाञ्जनशैलसन्निभचलन्मत्तद्विपेन्द्रस्थित-
क्रुध्यद्दुर्द्धरधन्विमार्ग्गणगणप्रारब्ध (ब्ध) रक्षाक्रियं ।
विख्यातक्षितिपालमौ-

17. लिरचनाविन्यस्तपादाम्वु (म्बु) जं
संख्येसंख्यव (ब) लं व्यजेष्ट गतभीर्यश्चेदिराजं हठात् ॥ [28]
लक्ष्मच्छायाकलुषवपुषः कान्तिमद्दू [र] भि [न्दो]-
र [न्या] यत्त [स्फुरि] तविधुरा [त्सु] न्दरं चारवि [न्दात्] ।
य [स्या] – – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – – – ⏑ – [चार्हवृत्तेः]
संभ्रान्ताभिः कथमपि मुखं वीक्ष्य वैरिप्रियाभिः ॥ [29]
गङ्गानिर्झ्झरघर्घ्घरध्वनिभयभ्राम्यत्तुरङ्गव्रजाः
सद्यः सुप्तविवु (बु) द्धकेस-

18. रिरवत्रस्यत्करीन्द्राकुलाः ।
यत्सैन्यैः प्रतिकल्पपादपसुमालूनप्रसूनोच्चयाः
प्रालेयाचलमेखलाः कथमपि [क्रा] न्ताः श [नैर्द्दिग्जये] ॥ [30]
उच्च [प्रा] कारभि [त्तिस्थि] त [स] मद [शिखिक्रूर] – – [निना]द
– – [श्य] – ⏑ – – – श्लथ [रथ] तुरगप्रासवेगान्तरायः ।
यस्मिन्मध्यन्दिने स्यात्तरणिरनुदिनं नीलकण्ठाधिवासं
जग्राह क्रीडया यस्तिलकमिव भुवः

19. किञ्च कालंजराद्रिं ॥ [31]
आशस्त्रग्रहणादखण्डित महावीरव्रतप्रक्रियै-
रा वा (बा) ल्यादविलुप्तसत्य [समयै] रा पा [णि] पीडाविधेः ।

1, Kielhorn—हंसाः

अश्रान्तार्थिवि [तीर्ण्णं] पूर्ण्णविभवैस्त [थेप्सिता] कांक्षि [भि]-
[दूरोत्कर्षकथाकृतोच्च] पुलकैर्य्यः साधुभि [:] स्तूयते ॥ [32]
[नि] न्दामुपै [मि] पुरुषान्तरसङ्गमेन
[शान्ति] न्न जातु सततभ्रमणक्रमेण ।
यस्यातिपौरुषनिरस्तमनुष्यभावे
लोके स [मु]-

20 [द्गत] कीर्त्तिरनिन्दितैव ॥ [33]
एकैवोवाह लोकेस्मिन्पुत्रजन्मोन्नतं शिरः ।
कच्छुका येन धीरेण देवकीव मधुद्विषा ॥ [34]
शौ [यौं] दार्यनयादिनिर्म्मं [लगु] णग्रामाभिरा [मं यशो]
[यस्या] शेष [विशुद्ध] ना [थति] लक [ङ्का] य [न्तिसि] द्ध [क्षि] यः ।
[तस्य स्तोत्रम] मित्रमर्द्दन [र] वे [:] स्पष्टप्रकाशीकृत-
त्रैलोक्यस्य सहस्रसंख्यमहसो दीपप्रदानोपमं ॥ [35]
क्रोधोद्वृत्तान्तकभ्रूकुटिल-

21 पटरल (ण) चण्डकोदण्डयष्टि-
ज्याघातस्फारघोरध्वनिचकितमनःसंभ्रमभ्रान्तहस्तु ।
स्पष्टं नष्टेषु दूरं क्वचिदपि रिपुषु च्चन्नते [जो] म्बु (म्बु) राशे-
र्ग [स्यौज] न व्य [रंसीद्भुवन] [वि] जयि [नश्चण्डदो] र्द्दण्डक-
[ण्डू]: ॥ [36]
यो लच्चव [र्म] नृप [ते]: शरदिन्दुकान्त-
माख्यातुमिच्छति यशःप्रस [रं] वचोभिः ।
दीपप्रभापरिचयेन विमुग्धबु [द्धि] द्धि-
र्मध्यन्दिने दिवसनाथमुदीच्चतेसौ ॥ [37]

22. यन्नाक्रामद्ववक्रमानसव [ब] लिव्याजप्रयोगापत-
त्पृथ्वीलंघनलब्ध [ब्ध] लाघवकचच्छेदी पदं वामनः ।
लोकालोकशिरःशतप्रतिहतज्योतिर्विवस्वान्न य-
त्तस्य क्रामति तन्निशाकर [महा] श्रीस्प [र्द्धि शुभ्रं] यशः ॥ [38]
[धी] रो दिग्विजयेषु केलिसरसी [न्ती] म्रप्रता [पं द] ध-
न्निश्शेषद्विषदव्यथोभयतटीविन्यस्तसेनाभरः ।
मजन्मत्तकरीन्द्रपंकिलजलां श्रीलच्चवर्मा-

23. भिध-
श्चक्रे शक्रसमः कलिन्दतनयां जह्नोः सुतां च क्रमात् ॥ [39]
आस्थानेषु महीभुजां मुनिजनस्थाने सतां सङ्गमे
ग्रामे पामरमण्डलीषु वणिजां वीथीपथे चत्वरे ।
[अ] ध्वन्यध्व [गसं] कथासु [निलये] र [रायौ] कसां विस्मया-
न्नित्थं [तद्गु] णकीर्त्तनैकमुखराः सर्व्वत्र सर्वे जनाः ॥ [40]

यस्यान [ने] शरदखण्डशशि प्रसन्ने
कोपं व्यनक्ति हृदयस्थमरिप्रिया-

24. णां ।
सिंदूरभूषणविवर्जितमास्यपद्म-
मुत्सृष्टहारवलयं कुचमण्डलं च ॥ [41]
तेनैतच्चारु चामीकरकलसलसद्व्योम धाम व्यधायि
भ्राजिष्णु पांशुवंशध्वजपट [पटलां] दोलितां [भोज] वृन्दं ।
दैत्यारातेस्तुषारक्षितिधरशिखरस्पर्द्धि वर्द्धिष्णुरागा-
दृष्टे यात्रासु यत्र तृ (त्रि) दिववसतयो विस्मयन्ते समेताः ॥ [42]
कैलाशा (सा) न्द्रोट[1]नाथः सुहृदिति च ततः की-

25. रराजः प्रपेदे
साहिस्तस्मादवाप द्विपतुरगव (ब) लेनानु हेरम्व (म्ब) पालः ।
तत्सूनोर्देवपालात्तमय हयप [ते]ः प्राप्य निन्ये प्रतिष्ठां
वैकुण्ठं कुण्ठितारिः क्षिति [धरति] लकः श्रीयशोवर्मराजः ॥ [43]
श्रीधङ्गः स्वभुजप्रसाधितमहीनिर्व्याजराज्यस्थिति-
स्तस्मादास महोदधेरि व विधुः सूनुर्जनानन्दकृत् ।
युद्धे नश्यदरातिवर्गसुभटप्रस्तूयमानस्तुति-
र्नि-

26. त्यं नम्र (म्र) महीपमौलिगलितस्रक्पूजितांघ्रिद्वयः ॥ [44]
आकालञ्जरमा च मालवनदीतीरस्थिते[2] भास्वतः
कालिन्दीसरितस्तटादित इतोप्या चेदिदेशाव [धेः ।]
[आ तस्मादपि] विस्मयैकनिल [या] द्गोपाभिधानाद्गिरे[3]-
र्यः शास्ति क्षि [ति] मायतोर्ज्जितभुजव्यापारलीलार्जि [तां ॥ [45]
यस्त्यागविक्रमविवेककलाविलास-
प्रज्ञाप्रतापविभवप्रभवश्चरित्रात् ।
चक्रे कृती

27. सुमनसां मनसामकस्मा-
दस्मादकालकलिकालविरामशंकां ॥ [46]
शब्दा (ब्दा) नुशाश (स) नविदा पितृमान्व्यधत्त
देहेन माधवकविः स इमां प्रशस्ति ।
यस्यामलं [कवि] यशः कृतिनः कथासु

---

1. Read—भूत.
2. Kielhorn suggested—स्थिताद्भास्वतः. The vowel of the letter ते must have been struck out.
3. गोपाद्रि is the hill-fort in Gwaliar and occurs in inscriptions found in this vicinity.

रोमाञ्चकञ्चकजुषः परिकीर्त्तयन्ति ॥ [47]
संस्कृतभाषाविदुषा जय [गु] ण [पुत्रे] ण कौतुका [ल्लिखि] ता।
रुचिराक्षरा प्रशस्तिः करणिकजल्लेन गौडेन ॥ [48]
पाताक्ष्मा-

28. मिपतिः पृथ्वीं त्रयीधर्म्म [:] प्रवर्द्धतां ।
नन्दन्तु गोद्विजन्मान [:] प्रजा प्राप्नोतु निर्वृतिम् ॥ [49]
सम्वत्सरदशशतेषु एकादशाधिकेषु सम्वत् १०११ उत्कीर्णा चेयं रू
[पका] र ············ । श्रीवि [नायक]-
पालदेवे पालयति [वसु] धां वसुधानि [ध] ग [ता]
निर्द्दग्ध [वै] रि [भः ।] नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥
नमः सवित्रे ।

49. KHAJURAHO STONE INSCRIPTION OF DHANGADEVA RENEWED BY JAYAVARMADEVA.

Prov. : Khajuraho, (M. P.)
Date. : V. S. 1059 (=1001-2 A. D.);
renewal V. S.11 73 (= 1115 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.
Ref. : Captain Bent. J. B. A. S. VIII pp. 159–184; Kielhorn. *Ep. Ind.* Vol. I.pp. 137-147:

Text

1. ओं नमः शिवाय ॥
विष्टपविकटवटानामजायमानाय वीजभूताय ।
रुद्राय नमः पालनविलयकृते निःक्रिया[1]यापि ॥ [1]
तूर्णं घूर्णति यत्र गोत्रसि (शि) खरिव्यूहः समूहः पत-
त्यत्यावर्त्तितमूर्त्तिरार्त्तविरुतं कुर्व्वन्नकुप्कुम्भिनाम् ।
सप्तांभोध्यवधिप्रधूतवसुधाव (ब) न्धः कव (ब) [न्धी] कृत-
स्व-

2. [र्ग्गा] द्रिः क्षयकांडतांडवविधिः शैवः शिवायास्तु वः ॥ [2]
कस्त्वं द्वारि दिगंव (ब) रः क्षपणकः कस्मादकस्माद्दहो
वा (बा) ले शूलधरो धिगायुधविधिं व (ब) हीस्त्वदाही-
ननु ।

1. Kielhorn—निष्क्रिया

मां जानीहि महेश्वरं स्फुटमिदं वस्त्रेप्यभावादिति
प्रेयस्या परिहासतो विहसितं शंभोः शुभायास्तु वः ॥ [3]
पशुपतिवदनच्छद्मनि कृतवसतिः पद्मसद्मनि स–

3. दा या ।
जयति विलक्षणरूपा सु (शु) क्लाभा भारती भ्रमरी ॥ [4]
गिरिशशिरसि यच्छन्हस्तमिन्दोः कलायां
मुहुरमलमृणालीग्रासगृध्नुः शिसु (शु) त्वे ।
जयति विधुतमूर्द्धोन्नाललीलांवु (बु) जेन
स्मितकुपितमृडानीताडितो नागवक्त्रः ॥ [5]
निजोपज्ञप्रज्ञाप्रसरपरिविस्फारमुकुरे
पदार्थानां सार्थः प्रतिफलति

4. येषामवितथः ।
गिरां ग्रामो येषामधरमधिशेते स्वयमयं
नमस्तेभ्यः सद्भयस्तिलकितजगद्भयः किमपरम् ॥ [6]
कल्पादौ किल केवलं खमखिलं ध्वांतावनद्धं ध्रुवं
शून्यं वीक्ष्य सिसृक्षतो जगदभूद्ध [द्रा] दमुद्रोनिलः ।
तत्राभूदनलोनलाज्जलमभूद्वीजाद्मोघाज्जले
ज्वालामालि हिरन्म (राम) यं महदभूदंडं विभोर्ब्र (ब्र)ह्मणः ॥ [7]
तदंडभांडखंडाभ्यां

5. द्यां भुवं विदधे धिया ।
व्र (ब्र) ह्मा व्र (ब्र)ह्मनिधीन् पुत्रान् मरीच्यत्रि [त्र] मुखान्मुनीन् ॥ [8]
मध्ये तेषां प्रहततमपां मानसानां मुनीनां
श्रीमानत्रिः प्रथितमहिमा नेत्रपात्रे प्रसूतम् ।
यस्य ज्योतिः पटलजटिलं मंडलं वन्द्यमिन्दो–
श्चन्द्रात्रेयः समजनि मुनिस्तस्य पुत्रः पवित्रः ॥ [9]
दूरापास्तसमस्तसंशयविपर्यासप्रकामोज्व (ज्ज्व) ल–
ज्ञानालोकविलो–

6. किताखिलजगत्सर्गापवर्गस्थितेः ।
सर्व्वज्ञप्रतिमस्य त [स्य] कृतिनः कारुण्यपुण्यात्मनः ।
पारं गंतुमनन्तदीपमहसः को वा महिम्नां क्षमः ॥ [18]
नीरंध्रो निर [घो] निसर्गसरलः सारो [त्त] राभ्यान्तरो
निर्ग्रंथिः पृथुलाग्रभागसुभगः पर्व्वस्वखर्व्वस्थितिः ।
आमलं फलितोप्यसेवितविपत्क्रूरारिदावाग्निना
न ग्लानिं गमितस्ततः समभवद्वंशोयम–

7. त्यद्भुतः ॥ [11]
आचंद्रं चंद्रात्रेयवंस (श) जाः क्षितिभुजः क्षितिम् ।
भोक्ष्यन्त्यक्षतदोर्द्दंडचंडिमानोत्रितेजसा ॥ [12]

ये पूर्व्वेत्र पवित्रितक्षितितलाः सत्कर्मस [र्गं] प्रियाः ।
प्राणप्रार्थनयाप्य खिन्नमनसः पर्य्याप्तसत्यव्रता ः ।
निःसिंदूरितदुर्व्विनीतव (ब) लवन्सा (त्सा) मन्तसीमन्तिनी-
सीमान्ताः[1] पृथिवीभुजो विजयिनस्तेभ्योखिलेभ्यो नमः ॥ [13]

8. कालेनेह महावंशे प्रशंशा (सा) प्रांशुरंशुमान् ।
मुक्तामणिरिव श्रीमान्नन्नुकोभून्महीपतिः ॥ [14]
तेन विक्रमधनेन धन्विना क्रामता युधि वधाय विद्विषाम् ।
धुन्वताधनुरधिज्यमर्ज्जुनं स्मारिता दिवि विमानगामिनः ॥ [15]
तस्मादुदारकीर्त्तेरजनि जनानंद सुंदरः श्रीमान् ।
तनयो विनयनिधानं वाक्पतिरिव वाक्पतिः क्षितिपः ॥ [16]
विद्यावदा-

9. तहृदयेन हृदि प्रजानामातंकशंकुमकलंकितविक्रमेण ।
तेनापनीय नयनिर्म्मललोचनेन शं (कोञ्चिताः पृथुककुस्थ (त्स्थ)-
कथार्थकंथाः ॥ [17]
तस्य क्षमातिलकस्य लोकतिलकः पृथ्वीपतेर्भूपतिः
स श्रीमान्विजयो जयाय जगतां जज्ञे कृतज्ञः सुतः ।
यस्योदात्तमतेः प्रसूतिसमये धाम्नां

10. अहिम्नां निधेः
सानंदं सुरसुन्दरीभिरवनौ क्षिप्ताः सलाजाः स्र (स्र) जः ॥ [18]
किन्नरीभिरधिकंधरं सखीराकलय्य भुजयास्य भूभुजः ।
काकलीकलमगीयत स्फुरत्प्रोथमुत्पुलकमुज्व (ज्ज्व) लं यशः ॥ [19]
विनयनतसुमित्रापत्यसंवाहितांह्रिः
प्रवरहरिचमूभिः क्रान्तपर्य्यन्तभूमिः ।
सुहृदुपकृति-

11. दक्षो दक्षिणाशां जिगीषुः
पुनरधित पयोधेर्व (र्ब) न्धवैधुर्यमर्यः ॥ [20]
तस्मान्नृपतिसमुद्रादुदपादि नरेंद्रचंद्रमाः सूनुः ।
श्रीराहिलनामा विहततमा[2] वंदिता [भ्यु] दयः ॥ [21]
प्रसन्ने तत्र भूपाले प्रसरच्चित्रभानवः ।
ना [थ] वन्तोर्थिनां वा [सा] : सरोषे द्विषदालयाः [22]
कोशपानमसिधा (वा) रयोषि-

12. तां नाभिभूतजनरत्नसंपदां ।
पक्षपातभिदुदुष्टभूभृतः प्रापुरस्य न सुहृत्सभासदः ॥ [23]
तस्मात्तीव्रप्रतापज्वलनकवलितोत्तालभूपालतूला-

---

1. Kielhorn—सीमन्ताः.

2. The original had विहिततमा but altered to विहततमा.

[न्मू] लाच्छीलद्रुमाणामनणुगुणगणालंकृतेः कीर्त्तिभर्त्तुः ।
श्रीहर्षोरिहर्षज्वरहरणमणिः क्षीणनिःशेषदोषः
सन्तोषाय प्रजानामज-

13. नि निजभुजाश्रान्तविश्रान्तकीर्त्तिः ॥ [24]
यं दृष्ट्वैव कृपाणपाणिमकृत व्यापार भा [रं] युधि
क्रोधाक्रान्तविलोचनौ (नो) त्पलदलभ्रूभंगभीमाननम् ।
उत्साहो हृदयाद्धनुः करतला [द्वा] वो मुखात्कीर्त्तयो
दिग्भ्यः साध्वसवेपमानवपुषां नष्टाः परेषां क्रमात् ॥ [25]
तेनाच्युतेन भीमेन व (ब) लेन कृतवर्म्म-

14. णा ।
समुद्रपरिखा पृथ्वी पुरी सू (शू) रेण रक्षिता ॥ [26]
अपक्षधात्रीधररक्षणक्षमः सदैव दोषाकर संगभंगुरः ।
वहिःकृ[1]तक्रूरभुजंगसंगमस्तिरस्करोति स्म स तूर्णमर्ण्णवम् ॥ [27]
दूरा [पा] स्तप्रवरकरगैर्दूरमुक्तातपत्रै-
र्दूरायातैः सपदि शिरसा [शा] सनं धारयद्भिः ।
तस्य द्वारि द्विरदमदनिः[2]स्येदपंकां-

15. कितायां
सेधा (वा) हेतोः प्रणतिरेपमैराशि (श्रि) तं भूमिपालैः ॥ [28]
वृत्तोज्व (ज्ज्व) ला गुणाधारा महार्घा हृदयंगमा ।
हारावलीव तस्यासीत्कंचुकेति प्रियोत्तमा । (॥) [29]
वर्ण्ण [:] स्वर्ण्णरुचिर्विलोचनयुगं नीलं सचंद्रोपलं[3]
पाणिः शो [ण] मणिद्युतिः सचरणो दन्तच्छदो विद्रुमः ।
सद्यः सु (शु) क्ति विमुक्तमौक्तिकतल-

16. स्वच्छ [न्च (श्च) चे] तो यतः
स्त्रीरत्नं भुवनैकभूषणमभूत्तेनेयमेका सती ॥ [30]
तस्यास्तस्य स्मरणविहिताघौघविध्वंसनाया :
सत्तीर्थायास्त्रिदशसरितः शान्तनोः पुण्यकीर्त्तेः ।
धर्म्माधारः पितरि सुतरां साधुसिद्धप्रभावो
भीष्मो प (य) द्वत्समजनि सुतः श्रीयशोवर्म्मदेवः ॥ [31]
तस्य विप्रचरणप्रणामजं

17. शैशवे शिरसिजश्रितं रजः ।
अप्यकालपलिताकृतिं दधत्संदधावधिककामनीयकं ॥ [32]
एकस्मै याचमानाय द्विजाय पलदः शिखिः ।
यावदर्थिजनं प्रादात्कोटिं कोटिमसौ नृपः ॥ [33]
नंतु भूमिलितालिकेन सदसि व्यस्तासवे (ने) नासितुं

1. Kielhorn. वहिष्कृत. 2. Ibid. निस्यन्द. 3. Ibid. स चन्द्रोत्पलं.

गंतुं पत्रपुरःसरेण चरणैः स्थातुं च नीचैश्चि-

18. रम् ।

वक्तु जीव जयादिशेति नियमं कर्त्तुं विनीतात्मना
तस्मिन्नाजति (नि) राजकेन जयिनि त्रासादिदं सि (शि) क्षितं ॥ [34]
नित्यो (त्यो) दितेंदुभुजगाधिपधाम नित्य-
मानंदि कुंदकुसुमं गगनांगणं च ।
तेनाद्भुतं द्वयमिदं यशशा (सा) व्यधायि
धा [त्री] तलं शि (सि) तसुधाधवलत्वचित्रम् ॥ [35]
संभवति

19. भुवि मनुष्यः सप्ताकूपारपारदृश्वापि ।

न पुनरिह तस्य नृपतेर्गुणसागरपारगः कश्चित् ॥ [36]
गांधारीं भजता प्रहृष्टशकुनिस्वानप्रियां प्रेयसीं
भीष्मद्रोणवचांस्यकर्ण्णसुख[1]दान्याकर्ण्य संमूर्च्छता ।
[नो] धर्म्मप्रभवं विरोधितवता प्राप्यापि वंशक्षयं
[सं] प्राप्ता धृतराष्ट्रता [सु] सुहृ-

20. दा विद्वेषिणेत्यद्भुतम् ॥ [37]

कष्टात्षष्टिसहस्रसूनु[2]भिरसूनुत्सृज्य खातः कृत-
स्तत्पौत्रप्रमुखैः पुनस्त्रिभिरसावंभोभिरापूरितः ।
वृत्तान्तं सगरस्य सागरविधावाकर्ण्य तूर्ण्णं सुधीः
स्पर्द्धावानधिकं व्यधत्त जलधेर्वैं (वैं) त्वं तडागार्ण्णवम् ॥ [38]
रस्येदं सा (शा) रदेन्दुद्युति [ख][3] रसि (शि) खरच्छन्न (ण्णा)नच [त्र]-
चक्रा-

च [क्रं रच] त्रमु-

21. स्मादपथ (न) यति रथं सारथिः सप्तसप्तेः ।

यत्कुंभः सा (शा) तकुम्भस्तुहिनगिरिसि (शि) रश्श्रुम्वि (म्ब) वि (बि)-
म्बा (म्बा) वर्कतर्क्कं
कुर्व्वन्नास्ते समस्तस्तुतमसुररिपोर्व्वेस्म (श्म) वैकुण्ठमूर्त्तेः ॥ [38]
महावंस (श) समुत्पन्ना [धारि] तावनी ।
नर्म्मदेवाभवद्देवी पुष्पा तस्य महीपतेः ॥ [4)]
सदानसूया विहितागसेप्यसा-
वरुंधती-

22. जीवितमप्युपासिता ।

व (ब) भौ मदान्धान्दमयन्त्यनिन्दिता

---

1. The original had सुखादा, but altered to सुखदा.
2. Originally सूनि, altered to सूनु.
3. The original had खु, but altered to ख.

मदालसाभून्न पुनः कथंचन ॥ [41]
सा देवी नरदेवाद्देवाधिपतेः स (श) चीव सच्चरित्रं (तं)।
तस्मादसूत पूतं जयंतमिव [धं] गमंगभुवम् ॥ [42]
यशोदानन्द [भावच] क्रे पूतनामा रणक्रियां
जातो वृष्णिकुले कंस रिपोः[1] च्छेत्ता नरोत्तमः ॥ [43]
तस्या [रस-

23. सुस्थि] त क्रोधान्नृसिंहान्नखलाबिनः ।
हिरण्यकशिपुप्राणत्राणां चक्रे न केनचित् ॥ [44]
देवालोकय कोशलेश्वरमितस्तूर्णं समाकर्ण्यतां-
मादेशः क्रथनाथ सिंहलपते नत्वा व (ब) हिः स्थीयताम् ।
त्वं वि [ज्ञा] पय कुन्तलेन्द्र वदने दत्वोत्तरीयांचलम्[2] ।
तस्यास्थानगतस्य

24. वेत्रिभिरिति व्यक्तं समुक्तं वचः ॥ [45]
का त्वं कांचीनृपतिवनिता का त्वमंध्राधिपत्नी
का त्वं राढापरिवृढवधूः का त्वमंगेंद्रपत्नी [।]
इत्यालापाः स्मरजयिनोऽस्य वैरिप्रियाणां
कारागारे सजलनयनेन्दीवराणां व (ब) भूवुः ॥ [46]
का त्वं कस्य किमर्थमत्र भवती प्राप्ता शशांकोज्व (ज्ज्व) ला
मिद्धाः

25. कीर्त्तिरहं वु (बु) धैकसुहृदः श्रीधंगपृथ्वीपतेः ।
भ्रांत्वा विस्व (श्व) मशेषमागतवती स्फारीभवत्कौतुका
लोकालोकमहामहीध्रसि (शि) खरश्रेणिश्रियं वीक्षितुं ॥ [47]
मरकतमयं तुंगं लिंगं यदर्च्चितमैश्वरं
त्रिदशपतिना तस्माल्लब्ध्वं (ब्धं) प्रमाद्य किरीटिना ।
तदवनितलं तेनानीतं युधिष्ठिरपूजितं
जयति

26. जगति श्रीधंगेन प्रणस्य निवेसि (शि) तं ॥ [48]
वेस्म (श्म) न्यस्म (श्म) मयस्तेन भूपालेन प्रतिष्ठितः ।
द्वितीयो द्योतते देवः क्लेशपास (श) हरो हरः ॥ [49]
तेनायं स (श) रदभ्रसु (शु) भ्रसि (शि) खरः श्रीधंगपृथ्वीभुजा
प्रासा (सा) दस्त्रिदशप्रभोर्भगवतः सं (शं) भोः समुत्तंभितः ।
यस्याभ्रंकषकालधौतकलसप्रान्तस्खलत्स्पं (त्स्यं) दनो
मेरोः सृं (शृं)-

27. गमतुंगमेव मनुते चित्रीयमाणोरुणः ॥ [50]
भक्त्या भवस्य नूनं शिल्पिस (श) रीरेषु कृतसमावेशः ।

1. Kielhorn रिपोश्छेत्ता.   2. Kielhorn,—चलं.

स्वयमेव विश्वकर्म्मा तोरणरचनामिमां चक्रे ॥ [51]
जयति विकटो [व] टोयं हाटककोटीरनेन तुलयित्वा ।
अतुलेन तुलापुरुषाः स (श) तसो (शो) विश्राणितास्तेन ॥ [52]
षट्कर्म्मा [भि] रता[1] रताः परहिते संसु (शु)द्धवंस (श) द्वया–
28. प्रारब्धा (ब्धा) ध्वरधूमधूम्रवपुषोप्येकान्ततो निर्म्मलाः ।
तेनैते धनधान्यधेनुवसुधादानेन संमानिताः
सौधेषु स्फटिकाद्रिकूटविकटेष्वारोपिता ब्रा (ब्रा) ह्मणाः ॥ [53]
ब्र (ब्र) ह्मसु ब्र (ब्र) ह्मकल्पेषु येष्वेकत्र निवासिषु ।
दक्षिणेन तुषाराद्रिं कल्पग्रामोपरोभवत् ॥ [54]
रक्षितत्वा क्षितिमंवु (बु) रासि (शि) रस (श) नामेतामनन्यायतिं
29. जीवित्वा स (श) रदां स (श) तं समधिकं श्रीधंगपृथ्वीपतिः ।
रुद्रं मुद्रितलोचनः स हृदये ध्यायन्ज (ज) पन् जाह्नवी[2]–
कालिन्द्योः सलिले कलेवरपरित्यागादगान्निर्वृतिं ॥ [55]
धर्म्माधिकारमनुसा (शा) सति सा (शा) स्रतोत्र–
मित्रे सतां स्फुरितधामनि धर्म्मवु (बु) [द्धौ] ।
श्रीमद्यशोधरपुरोधसि वेधसीव
सिद्धिं जगाम जगतीपतिकीर्त्तिरेषा ॥ [56]
तार्क्कारिकः प्र–

30. वरसावरवंस (श) जन्मा
श्रीनंदनः कविरभूत्कविचक्रवर्त्ती ।
तस्यात्मजः समजनि श्रुतपारदृश्वा
श्रीमांस्तपोधिकव (ब) लोव (य)लभद्रनामा ॥ [57]
सूनुः सूनृतगीर्गिरींद्रमहिमा भ [द्रस्य] तस्याभव–
न्नृपालैर्भुवि पूजितांह्रिरनघः साहित्यरत्नाकरः ।
श्रीरामो रमणीयशू (सू) क्तिरचनाचातुर्यधुर्यः कृती
तेनेयं विहिता प्रशस्तिर [चना]
31. भ [क्त्या] लये शलिनः [58]
न संकीर्ण्णा वर्ण्णाः क्वचिदिह न सापत्न्यकलुषाः
स्थिताः कायस्थेन प्रथितकुलशीलोज्व (ज्ज्व) लधिया ।
यशःपालेनायं विदितपदविद्येन लिखितः प्रशस्ते
विन्याश (स) : कृतयुगसमाचारश (स) दृशः ॥ [59]
विज्ञानविश्वकर्त्ता धर्म्माधारेण सूत्रधारेण ।
च्छि (छ) च्छा [भि] धेन विदधे प्राशा (सा) दः[3] प्रमथनाथस्य ॥ [60]
यावत्पृथ्वी स–

---

1. The Original had रताः रताः 2. Kielhorn, पञ्चाह्नवी

3. The original had प्रशादः.

32. पृथ्वीधरनगरनगा दत्तमुद्रा समुद्रै-
यविद्भाजिष्णुरुष्णद्युतिरयममृतस्यंदनः शीतरस्मि (श्मि) : ।
यावद्‌व्र (द्ब्र) ह्मांडभांडस्थितिरियमथवा स्थास्नुतां स्थाणवीयः
प्राशा (सा) दस्तावदेष व्रजतु नरपतेर्हंतकैलासहासः ॥ [61]
लिपि [ज्ञा] नवि [धि] ज्ञेन प्राज्ञेन गुणसा (शा) लिना ।
सिंहेनेयं समुत्कीर्ण्णा सद्वर्ण्णा रूपसा (शा) लि [नी] ॥ [62]
संवत (त्) १०५९ श्रीखर्ज्जू-

33. र वा [ह] के राजश्री [धं] गदेवराज्ये देवश्रीमरकतेश्वरस्य
प्रस (श) स्तिः सिद्धा ॥
उत्खातोन्नमहीभृतो मसृणिता मत्तद्विपतां[1] पदै-
र्द्धौताः संगरसंगभं [गु] रिपुत्रस्यत्प्रियाश्रूत्करैः ।
दिग्भित्तीर्ज्जयवर्म्मदेवनृपतिः कीर्त्यक्षरैर्योलिख-
त्तेनालेखि पुनः प्रशस्तिरमलैरेषाक्षरैः क्ष्माभुजा ॥ [63]
विद्वद्भिर्ज्जयपालसी (शी)-

34. तकिरणोमून्यादराद्वंदितो
गौडः प्रोज्झितदक्षराणि कुमदाकाराणि सप्पत्करः ।
कायस्थो जयवर्म्मदेवनृपतेरीशस्य वि (बि) [भ्र] त्कलाः
साहित्यांवु (बु) धिवं (बं) धुरुद्धततमो रुन्धन्ननिंद्यद्युतिः ॥ [64]
संवत् ११७३ वैसा (शा) ख शुद्धि ३ शुक्रे ॥

50. VARANASI COPPER PLATE INSCRIPTION OF KARṆADEVA.

Prov. : Old fort, Varanasi, U. P.

Date. : Chedi Era. 793. = 1042–43 A. D.

Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī of about 11th century. A. D.

Ref. :Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. II, pp. 297–310.

Text

First Plate

1. ओं [॥] ओं नमः सि (शि) वाय ॥
निगुर्णं व्यापकं नित्यं सि (शि) वं परमकारण (णम्) ।
भावग्राह्यं परं ज्योतिस्तस्मै सद्‌व्र (द्ब्र) ह्मणे नमः ॥ [1]

1. Dr. Kielhorn.—द्विपानां.

यद्बेध[1]स्थितमव्य [यं] प–
2. रमपि जो (ज्यो) तिस्च (श्चि) दं सु– (शु) प्रभम् ।
सूर्याख्यस्य च [भा] स्वरप्रभृतयो यस्य स्फुरंत्यूर्म्मयः [।]
सर्व्वज्ञान [म] यो व (ब) भूव भगवांस्तस्मान्मनुर्म्मानसा
यस्मात्सृष्टिरभूदि [यं] [गु]–
3. णवती स्त्रीपुन्निमित्ता ततः । (॥) [2]
देवः श्रीकार्त्तवीर्यः क्षितिपतिरभवद्भूषण (णं) भूतधात्र्या
हेलोत्क्षिप्ताद्रिवि (बि) भ्यत्तुहिनगिरिसुतास्ले (श्ले) षसन्तोषि– तेस (श) म् [।]
दोर्द्दण्डा–
4. काण्डसेतुप्रतिगमितमहापूररेवाप्रवाह–
व्याधौतत्य (त्र्य) क्षपूजागुरुजनितरुषं रावणं यो ववन्ध[2] । (॥) [3]
यस्य भ्रूभ्र (भ) [ङ्ग] भीता ददति नृपतयः[3] क्लि [ष्ट]
5. मावे प्रतिपं
आ के (कै) लास (सा) त्सहेलं हरवृषभसमुत्खातसृं (शृं) गाग्रभित्तेः ।
आ चः[4] प्राचः समुद्रात्सुरसरिदतुलस्थूलमुक्तावलीका–
दाम्भोधेर्द्दक्षिणाच्च [स्फु]–
6. रदतुलमणेः सेतुसीमन्तभाजः । (॥) [4]
तद्वन्सप्रभवा[5] नरेंद्रपतयः ख्याता [:] क्षितौ हैहया–
स्तेषामनृ (न्व) यभूषण (ण) रिपुमनोविन्यस्ततापानलः ।
धर्म्मध्यानध–
7. नानू (नु) सधितसुखः सस्वत्स[6] [तां] सौख्य (ख्य) कृ
त्प्रेयास (न्स) र्व्वगुणाङ्कितप्रभुतया श्रीमानूभू[7]कोक्कलः । (॥) [5]
सम्यक्सा (क्शास्त्रविचारणा प्रतिदि [नं] धर्म्माय योगाय च
दृष्टा–
8. पूर्त्तपरोपकारकृतये यस्यार्थ सक्तो (क्ता) मतिः ॥ (।)
आनृन्या (ण्या) धिगमाय दाननिरतिः सद्वंस (श) पुष्टेस्तथा
ज्ञाना (न्यु) भ्यासवसान्म[8]मुक्षुपदवीमंते च यः प्राप्तवान् । (॥) [6]
भोजे व–

1. Kielhorn यद्बेधास्थितः
2. Ibid. वबन्ध Cf. (*Ep. Ind.* Vol. I p. 263. Verse 9,).
3. Ibid. दधति नृपतयः क्लिष्टभावे प्रतिष्ठाम्
4. Kielhorn. च 5. Ibid. तद्वंशं— 6. Ibid. शश्वत्सतां
7. Ibid. श्रीमानभूत् को— 8. Ibid. वंशान्मुमुक्षुपदवी—

9. [ल्लभ] राजे श्रीहर्षे (र्षे) चित्रकूटभु (भू) पाले ।
स (श) ङ्करगणे च रा [ज] नि यस्यासीदभयदः पाणिः । (॥) [7]
सचिमिवेन्द्र[1] [:] कमलामुपेन्द्रो नगेन्द्रकन्यामिव चन्द्रमौलिः ।
चन्देल्लवंसप्रभवा[2]

10 सुसिला नट्टाख्यदेवी म तु[3] पर्ज्जनैषित् ॥ [8]
उद्दामदर्प्पद्विषतो जयन्तं क (कं) दर्प्पमापि (पी) न घनस्तनीनाम्
अजीजनत्स स्थितये जनस्य तस्यां महास (श) क्तिध [रं] कु-

11. मारम् । (॥) [9]
नाम्ना प्रसिद्धो भुव (व) नत्रयेपि
प्रसिद्धपूर्व्वो (र्वो) धवलः स राजा ।
वोढु (ढुं) धुरं यो गुरुहारहा यो
ऽन्यानृपेन्द्रान्क [हा] र चकार ॥ [10]
एकैक (कं) ददता भुजङ्गमनि-

12. सं (शं) स्व (स्वं) जीवित (तं) रक्षता
भक्षयार्थं (र्थं) गरुडाय नागपतिना न्यक्कार उन्मीलितः ।
चारित्राय ददो (दौ) जलं सुरपतिर्गच्छन्न [ह] त्यामृतौ
वन्द्यासा (या) भुवनत्रयेप्ययमभू [दौ]-

13. चित्त (स्य) वृत्तेः पदं ॥ [॥]
किम्वापरेण[4] ।
होहिन्ति एत्थ व (वं) से पुरिसा एहहयगारवमहग्घा [।]
हुअ हाविउण जेणं पालीण[5] परिग (ग्ग) हो गहिओ ॥ [12]
तस्सु (स्सू) नुः क्ष्यात-

14. कर्म्मादिगिभकरनिभाजानु (बा) हुर्महात्मा
भूमेभ (र्भ) र्त्ता व (ब) भूव क्षतरिपुनृपतिर्व्वा (र्बा) लहर्षः सु [ज] जन्मा ।
यं सद्वृत्तानुरागानुकृतकृतय (यु) गाचारमास्र (श्रि) स्य जात-
स्त्य-

15. त्कान्योन्योपमर्द स्थिरवसतिरपास्तारिवर्गत्रि (स्त्रि) वर्गः । (॥) [13]
धन्योत्र दास (श) रथिरेव रिपुर्दसा (शा) स्यो
यस्याभवत्किमपरं समरोत्सवाय ।
भ्रूभङ्ग [भ] ग्नसकलद्विषतो-

16. धिगस्मा-

---

1. Kielhorn शचीमिवेन्द्र
2. Ibid. वंशप्रभवाः सुशीला
3. Ibid. देवीं स तु पर्य्यणैषीत्
4. Ibid. किं वा परेण.
5. पाली is a synonym of दिश् (see. Ep. Ind. Vol. II P. 306 n. 87).

नात्मानमाहवरसादिति यः सुसोच[1] ॥ [14]
सत्यव्रतैकनिरतस्य युधिष्ठिरस्य
तस्यानुय (ज) : प्रथितवा (बा) हुव (ब) लो व (ब) भूव ।
दुर्योधनारिव (ब) लवि (वी) रवधे (धै) कध-

17. न्वी
पार्थोपरः कलियुगे युवराजदेवः (॥) [15]
भु (भू) भारत्तमदक्ष (क्ष) तिप्र [ण] यिनीमालम्ब (म्ब) मान-
स्तन (नुं)
कुर्व्वाणः समरेपि नाग (क) पथगानागच्छतो विद्वि [ष] :॥ (।)
विख्या-

18. तां भुवि भूरिमार्ग्गगमनामुच्चैर्द्दधद्वाहिनीं
यः साक्षात्परमेस्व (श्व) र [:] समभवत्सम्यक्सि (क्शि)
वाराधनात् ॥ [16]
तस्मादभूल्लक्ष्मणराजदेवः
पुण्यौ (ण्यै) रुर्जनाना (नां)

19. जनितव्यवस्थः ।
आ (अ) वाप्य यं धर्म्ममिव क्षितीसं (शं)
चिराय लेभे जनता सुखानि ॥ [17]
यः सत्यस्य निधिः स्रि (श्रि) यां च सरणिः साम्ना च धाम्ना [च] यो
यो दाता च दयालु-

20. रेव च पदं कीर्त्तेस्च (श्च) नीतेस्च (श्च) यः ।
तस्यासीत्परमेष दूषणकण [:] कारुन्य (ण्य) पुण्यात्मनः
पात्रापात्रविवेचनं न यदभूत्सर्व्वस्वदानेष्वपि ॥ [18]
श्रीस (श)ङ्कर गणदेव-

21. स्ततोभवत्सकलभुवनतलतिलकः ।
सा (शा) सति वसुधां यस्मिन्पलायित (तं) क्वापि कलिनापि ॥ [19]
असौनिस्त्रिंसता[2] यत्र वक्रत्वं पलितागमे [।]
रथचक्रे (षु) चारि-

22. त्वं वायो [यौ] स्वच्छन्दचारिता [॥] [20]
तस्यानुयो (जो) भु (भू) युवराजदेवः
पतिः क्षितेः च [त्र] कुलप्रसु (सू) तिः ।
यस्यासिधाराजलधौत मु (मू) र्त्ते-
स्चि (श्रि) रं स्थिरासि (सी) च (च) पलापि लच्मि[3] [॥] [21]
अर्थि-

---

1. Kielhorn शुशोच 2. Kielhorn निस्त्रिंशता 3. Ibid. लक्ष्मी

23. सा [र्था] वधिस्त्यागः सेसं सूरतयावधिः ।[1]
यस (श) सा (सां) धर्म्मरासे (शे) स्व (श्र) नावधिर्यस्य भूपतेः (॥)[23]
स्रीसास्वतोयायत[2] यातकीर्तुः
कोकल्लदेवो वस्त्रधिकनाथः ।
ज (य) न्मण्ड–

24. लाग्रो रिपुमण्डलानि
पुरो दधातीति यथार्थस (श) ब्द (ब्द) : (॥) [23]
नम्र कार्मुकवत् कृतं नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः ।
काष्ठासु चणमात्र [श] स्रविहितः [भ्रा] न्तरादादण्डवत् [।]

25. कृत्वा सा [ध्र] परिच्छदेन रहित सम्यक्क [रे] स्थापित–
मत्रणामखेल कुल नरपति [यिथेभ] येनासिवत्[3] (॥) [24]
कक्कलनृपादवास्तसकल [क्षो] णी [प] पदं–
सा–[4]

26. स्खालितहारगो (गौ) रगुणभूर्गांगव[5]देवाभूत् ।
यस्याजायत केवलं रणमुखे कौक्ये (चे) यकोग्रेसरः ।
स्तत्रेव[6] प्रतिविवि [थ] पुरभूद्गालाव [रं] स [न्मुखं] [॥] [25]

27. अगुनेज्ञोजलोलेति चातं यदिह दुर्ज्जसः[7] ।
लक्ष्म्या तदधुना धौ [तं] दिव्यमादाय तद्वपुः ॥ [26]
ख्यात [:] सत्यतया स धर्मतनयः[8] त्यागेन वि (वै) रोच–

28. निः
सोयेनेद्रसुर न चैतदसवत्स [त्यं] गता [चे] तसि[9] ।
एकस्मिंस्त्रितयं कलौ समनिक[10] गांगेयदेवे नृपे
[द] स्ता रिस्वित[11] [मि] व तेर–

---

1. Ibid. शौर्यं शूरजयावधिः
2. Ibid. श्रीमांस्ततोजायत जातकीर्तेः कोकल्लदेवो वसुधैकनाथः; (अगुणज्ञेति) Mir.
3. Restored stanza—

"नम्रं कार्मुकवत्कृतं नियमितं तूणीरवत्पृष्ठतः
काष्ठासु क्षणमात्र दृष्टविहितभ्रान्तं च दोर्दण्डवत् ।
कृत्वा साधुपरिच्छदेव रहितं सम्यक्करे स्थापितं
शत्रूणामखिलं कुलं नरपतिश्रेष्ठेन येनासिवत् ॥

4. Restoration by Mir.

"श्री कोकल्लनृपादवाप्तसकलक्षोणीपदः [श्रीयुतः] ।

The last three letters restored conjecturally.

5. Kielhorn.—गांगेयदेवो भवत् 6. Ibid. सरस्तत्रैव प्रतिबिम्बितं पुनरभूद–
7. Ibid. अम्बुधितीय लोलेति ख्यातं यदिह दुर्यशः 8. Ibid. तनयस्त्यागेन
9. Ibid. शौर्य्येणेन्द्र सुतो न चैतदभवत्सत्यं मतं श्रोतृभिः 10. Ibid. कलौ समधिकं
11. Ibid दृष्टा निश्चितमेव तैरवितथं पूर्वे यथोक्ता नृपाः

Second Plate

29. वितथं पूर्व्वे[1] ये(य)थोक्ता भृ(नृ)पाः ॥ [27]
तस्यात्मजः कर्ण्ण इवावतीर्ण्णः
कर्ण्णः पृथिव्या (व्यां) प्रथे (थि) तपृ (प्र) भावः ।
यस्याभिसे (षे) कस्र (श्र) वणा (दृद्वि) ष-

30. ड्विर्नष्टं प्रहृष्टं द्विजमित्रवर्ग्गैः ॥ [28]
यत्कीर्त्तिलतया दूरं प्रसरन्त्या दिने दिने ॥ (।)
ब्र (ब्र) ह्माण्डमण्डपाभोगः स्वल्पतामुपनीयते ॥ [29]
स्वयं समु-

31 त्सृजन्नर्थानर्थिसार्थेष्वचिन्तितान् ।
कोपे (प्ये) ष भूषण (णं) भूमेर्जङ्गमः कल्म (ल्प) पाद्‌पः ॥ [30]
स (श) क्तित्रमै (यै) कने (नि) लयस्य गुणाकरस्य
धर्म्मात्मनः

32. स्तुतिपदं किमिहास्ति कि (किं) चित् ।
आसा (शा) स्यते परमिदं कृतिभिः सदे (दै) व
राजन्वती वसुमती भवते (तै) व भूयात् ॥ [31]
तवे (दे) वं गुणगणालंकृत-

33. स (श)रीरः [स्वप्रा] या गसमावासितश्रीमद्विजयक[टा][2]त्परमभट्टारक-
महाराजाजिराज परमेस्व (श्व) रश्रीवाम [दे] वपादानुध्यान (त)
परमभट्टा-

34. रकमहाराजाधिराजपरमेस्व (श्व) र परममाहेस्व (श्व)-
रत्रृ (त्रि) कलिंग्या (गा) धिपतिश्रीमत्कर्ण्णदेव [:] कुस (श)-
ली महादेवी महाराजपु [त्रा] महामं-

35. त्रि [णो] महामात्यामहासन्धिविग्रहिका महाधर्म्माधिकरणिका
महाचपटलिका महाकरणिका स (म) हाप्रतीहारो महासमतो (न्तो)

36. महाप्रमातारो महास्व (श्व) साधनिको महा [भा] ण्डागारिको
महाध्यच्च एतानन्यांस्च (श्र) कीर्त्तिताकीर्त्तिता(तां)स्व[3]यथार्हं मानयति
वो (बो) धयति समाज्ञापयति विदित-

37. म [स्तु] भवता (तां) यथा [हपाथा] कासि [भूम्य] न्त
[र्ग] त [सु] सिग्रामः साव्र (म्र) मधूकः सगर्त्तस्थलजलोषरः सर्व्वा-
करख [नि] प्रभृतिसमुत्प-

38. त्तिसमेतस्च (श्च) तुराघ (घा) टसीमापर्यन्तः[4] । वेसालग्राम-
विनिर्ग्गताय कोसिकगोत्राय[5] । ओदलदे[6]वरात्रविस्वामित्रत्रि-

---

1. Read. पूर्व्वे.
2. Kielhorn. कटकात्परम्
3. Ibid. कीर्तितांश्च
4. The sign of a punctuation is superfluos.
5. Kielhorn. कौशिक-
6. Ibid. औदल देवरातवैश्वामित्रत्रि-

39. प्रवराय वाजसनेयसा (शा) खाय। महप्रन(ण)त्रे वा [म] ननप्त्रे नारायणपुत्राय पण्डितश्रीविस्व (श्व) रूपाय। इहैव पितुः श्री–

40. मद्वाङ्गेय देवृस्यसंवत्सरे[1]स्राद्धे फाल्गुनव (ब) हुलपक्ष द्वितीयायां स (श) नैस्च (श्च) रवासरे वेण्यां स्नात्वा भगवंतं (वन्तं) देवं (व) देवं[2] त्रिलोचन–

41. मस (श) नश (सं) भारप्रकल्पितपंचोपच (चा) र [प्र] पंचेन परया भक्त्या समभ्यच्चर्यासमस्त्र (श्र) द्ध (द्ध) या स्रा (श्रा) द्धं विधायोभयभोगेन सा (शा) स [न] त्वेन[3] संप्रदत्तः। अतः श्रीमत्क–

42. र्ण्णदेवपादा [:] सुसीग्रामनिवासिनः समस्तजनपदान्समादिस (शं) ति विदितमस्तु भवता (तां) यथा ग्रामोयं[4] स्माभिः सा (शा) सनत्वेन प्रदत्त इति मत्वा

43. भाग-भोग-कर–हिरण्य-दण्डादायका[5]सोत्पत्तिप्रभृतिसमस्तराजप्र-त्यादाय (या) अस्योपन (ने) व्या[6] इति [त] तदपचिकीर्षया मध्ये वातेन [।] पि न

44. गन्तव्यमिति ॥ अभ्येर्थना ॥
सव्र्वानेताभा (न्भा) विना राजपुत्रा
भू (न्भू) यो भूयो याचिते रामभद्रः।
सामान्योय (यं) धर्म्मसेतुनृ (र्नृ) पाणा (णां)
काले का–

45. ले पालनीयो भवद्भिः (॥) [32]
व (ब) हुभिव (र्व) सुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभिः।
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम्। (॥) [33]
अस्मिन्वन्से[7] द्वि [श्रा]–

46. पि यस्चा (श्चा) न्यो नृपतिर्भवेत्।
तस्यापि हस्तलग्नोहं सा (शा) सनं न व्यक्रमेत् ॥ [34]
यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रै–
र्दानानि धर्म्मार्थयस (श) स्कराणि।

47. नृमा[8]ल्यवान्तप्रतिमानि तानि
को न (ना) साधुः पुनराददीत् ॥ [35]
अस्व (श्व) मेव (ध) सहस्रेण राजसु (सू) य सहतेन[9] च [।]
गवां का (को) टिप्रदानेन भूमिह–

1. Ibid. संवत्सरश्राद्धे–
2. Ibid. देवदेवं
3. Ibid. शासनत्वेन संप्रदत्तः
4. Ibid यमस्माभिः
5. Ibid दाया करोत्पत्ति
6. Ibid. नेतव्या–
7. Kielhorn. अस्मिन्वंशे द्वितीयो (?) द्विजन्नोपि—Mir.
8. Ibid. निर्माल्य–
9. Ibid शतेन

48. र्त्ता न सु (शु) ध्यति । (॥) [36)
सुवर्ण्णमेक (कं) गामे [कां] भूमेरप्येकमङ्गुल (लं) ।
हरन्न [रक] माप्नोति यावदाहुतसम्प्लवं[1] ॥ [37]
संवत् ७९३ फाल्गुनवदि ९ सोमे [॥]

51. GOHARWA PLATE OF KARNADEVA.

Prov. : Goharava Manjhanpur Tahsil. Allahabad, U. P.
Date. : V. S. 1047.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgarī.
Ref. : E. Hultzsche, *Ep. Ind.*, Vol. XI, pp. 139.

Text

First Plate, Second Side.

1. ओं[2] स्वस्ति ॥ ओं व्रह्मणे[3] नमः ॥
निर्गुणं व्यापकं नित्यं शिवं पर [म] कारणं ।
[भ] ावग्राह्यं परं ज्यो[4]तिस्तस्मै सद्व्रह्मणे[5] नमः ॥ [1]
शुद्धे हृदयक्षेत्रे वल्लीमिव रोपयन्ति

2. यां मुनयः ॥
मोक्षमहाफलजननी व्राह्मी[6] सू [क्ष्म] ापि सा जयति ॥ [2]
क्षीरोदधेरपरिमेयसुधानिधानमाविर्वभूव[7] भवभूषणमिन्दुरेषः ।
3. अस्माद्जायत वुधः[8] स किल क्षितीशमाद्य[9] पुरुरवसमाप तनूजरत्नं ॥[3]
इति महति सुधामयू[10]षवंशे नृपतिरजायत मौक्तिकायमानः ॥
4. अलभत भरतस्स चक्रवर्त्ती तृ[11]भुवनभूषणभूयमेकमेव ॥ [4]
अत्रेदि[12]तोदितकुले जगतीपतीना–
मीशः क्रमादजनि हैहयचक्रवर्त्ती [।]
य–
5. स्य प्रचण्डभुजपंजरमध्यवर्त्ती
काराग्रहे[13] धृत इव प्रसभं दशास्यः ॥ [5]
वैरिध्वान्तभिदः सहस्रकरता[14] भूपालचूडामणे–
र्यस्मादद्भुतवाहुव[15]–

---

1. Kielhorn हूतसंप्लवम् 2. Expressed by a symbol. 3. Hultzsch ब्रह्मणे
4. Ibid. ज्योति– 5. Idid. सद्ब्रह्मणे 6. Ibid. ब्राह्मी
7. Ibid. बभूव 8. Ibid. बुधः 9. –माद्यं
10. Ibid. मयूख– 11. Ibid. त्रिभुवन– 12. Ibid. अत्रोदितो–
13. Ibid. –गृहे 14. Ibid. –करतो 15. Ibid –बाहुबन्ध

6. न्धविधुरो नक्तंचरग्रामणी[1]
हिलोल्लासितवाहुदण्डविहित (:) श्रीकंठशैलोद्धतिः
प्राग्विक्रान्तम[2]मून्यत स्वयमपि स्वमिन्द्रजालोपमं ॥ [6]
यज्ञाग्नि–
7. धूमैः परितोषितेन्द्रास्तस्मादभूवन्वहवो[3] नरेन्द्राः ।
राज्ये न येषां विरराम वृष्टिर्व्विपक्षनारीनयनान्वु[4]वाहैः ॥ [7]
वङ्गालभङ्गनिपुणः परि–
8. भूतपा [ण्ड्य] ो लाटेशलुण्ठनपटुर्जितगुर्ज्जरेन्द्रः ।
काश्मीरवीरमुकुटार्च्चितपादपीठस्तेषु क्रसाद्[5]जनि लक्ष्मणराजदेवः ॥ [8]
आसीद्यद्वि–
9. जयप्रयाणजनितव्यायामस्वेदोदयो–
न्मज्जनसैनिक[6]गात्रसिंदूरशिरः सिंदूरपूरो [रु] णः ।
त्वङ्ग[7]तुङ्गतुरङ्गताडितमहाक्षोणी [भृ॰]–
10. द (ा) म्भोनिधिः
पूर्ण्णो वैरिकठोरकंचदलनास्वसिंद्धुव्वपूरैरिव[8] ॥ [9]
साहित्यविद्याणल[9]नाभुजङ्गो निःशेषवात्री[10]धरणाय शेषः ।
ततः स
11. जज्ञे जगदैकवंद्यो[11] चेदीन्द्रचन्द्रो युवराजदेवः ॥ [10]
यौवनेन तनौ यस्य प्रतापेनारिमर्द्धसु[12] ।
कुलाद्रिकु [क्षे] ष्वरिभि [स्त्रि] भिस्तुल्यं पदं (।)
12. दधे ॥ [11]
भूभारक्षमधक[13] श्रुतिप्रणयिनीमालंव्य[14]मानस्तनुं (।)
कुर्व्वाणः समेरपि नाकपथगानामच्छतो विद्विषां[15] ।
विख्यातां भुवि भूरिमार्ग्गगं[16]–
13. मनामुच्चैर्दधद्वाहिनीं
यः साक्षात्परमेश्वरः समभवत्सम्यक् शिवाराधनात् ॥ [12]
दिक्पर्यन्तनिखा[17]नयूपनिचयः क्ष्मापालचूडामणे–
स्त–
14. स्मादद्भुतविक्रमः क्रमवशात्कोकल्लनामाभवत् ।
चक्रे यद्विजयप्रयाणपणवः स्वर्ग्गाङ्गनास [ङ्ग] मा–
रम्भे मङ्गलतूर्यकार्यमहितक्षोणीप–

---

1. Ibid. –णीः । हेलोल्लासितबाहु–
2. Hultzsch ममन्यत
3. Ibid –न्बह्वो
4. Ibid–नाम्बुवाहैः
5. Ibid –क्रमा
6. Ibid –योन्मज्जत्सैनिक गात्र सिंधुर
7. Ibid त्वङ्गत्तुङ्ग–
8. Ibid –कठोर कंठदलात्स्वःसिन्धुपूरैरिव
9. Ibid –ललना
10. Ibid –धात्री
11. Ibib नगदेकवंद्यश्चेदीन्द्र
12. Hultzsch –मूर्द्धसु
13. Ibid. =द्दक्
14. Ibid –मालंबमान
15. Ibid. विद्विषः
16. Ibid. –मार्ग्गंग
17. Ibid खात–

15. तीनां भृसं[1] ॥ [13]

आसाजये[2] समरसिंधुरगंधरोषा-

द्यस्योद्यदायतकराः ककुभां करीन्द्राः [।]

पूत्कार[3]मार्तमिव खेचरनायकस्य

चक्रुः

16. कपोलमधुपध्वनिभिर्निराशाः ॥ [14]

यस्मिन्सुखैकप्रभवे प्रजानां तेजोनिवौ[4] चेतसि वर्त्तमाने ।

त [त्वे][5] परस्मिन्निव योगभाजां निता-

17. न्तमन्तस्तमसा प्रली[6]नां ॥ [15]

आक्रामदूर्द्ध[7] ब्रह्माण्डसंघट्टस्फुटितं यशः ।

मन्ये यस्येन्दुनक्षत्रताराद्याकारतां गतं ॥ [16]

कारापंजरवद्ध[8]की-

18. रनृपतिर्दोसोङ्गलक्ष्मी[9]चयैः

तस्मात्कुन्तलभङ्गभङ्गिरसिको गाङ्गेयदेवोभवत[10] ।

येनाकारि करीन्द्रकुम्भदलनव्यापारसारात्मना

19. निर्जित्योत्कलभवधिसीम्नि[11] जयस्तम्भः स्वकीयो भुजः ॥ [17]

अगुणज्ञेति लोलेति ख्यातं यदिह दुर्यशः ।

लक्ष्मा[12]स्तदधुना धौतं दिव्यमादाय

20. तद्वपुः ॥ [18]

अतिमनोरथमर्थिजने धनं दिशति यत्तस्स कल्पतरुस्तरुः ।

रिपुयशःकुसुदा[13]करभास्करः सुतमसूत स कर्ण्णनराधि-

21. पम् ॥ [19]

आक्रान्तदृप्तसामन्तप्रतापप्रसरादिव ।

चरणौ रणशौण्डस्य सोष्माणौ यस्य रेजतुः ॥ [20]

स्फुरद्भ्यां वज्रचक्राभ्यामेक [स्थ] ाजेन ह-

22. स्तयोः ।

वभार[14] या श्रियं सा [च] ादिन्द्रोपेन्द्रविजृंभिर्नी[15] ॥ [21]

सूर्द्धो[16]द्धृतधराभारदिक्कुंजरकराय [तौ] ।

आनद्यतां[17] भुजौ यस्य हेलोद्धृतवसु[18]-

1. Ibid. भृशं
2. Ibid. आशाजये
3. Ibid फूत्कार-
4. Hultzsch. निधौ
5. Ibid. तत्त्वे
6. Ibid प्रलीना
7. Ibid. -दूर्ध्वंब्रह्माण्ड
8. Ibid. -बद्ध
9. -चयैस्तस्मा
10. Ibid. -भवत्
11. Ibid. -मब्धिसीमनि or मब्धिसीम्निवि-
12. Ibid. लक्ष्म्या-
13. कुमुदा-
14. Hultzsch. बभार
15. Ibid.-भिर्णी
16. Ibid मूर्द्धो-
17. Ibid आनंद्येतां
18. Ibid हेलोद्धृत-

23. न्धरौ ॥ [22]
त्याग [न्य] सनिनो यस्य विपुलं शंखयोर्द्वयं ।
निधानं विधिना मन्ये द्विगुणीकृतमर्पितं ॥ [23]
उद्दण्डसुण्डाग्रविमि [स्रि] ते-
24. न पूत्का[1]रचू [र्णा] कृतशीकरेण ।
मुक्तातपत्रायितमम्ब[2]रार्द्धं यस्य प्रयाणे पृतनागजानाम् ॥ [24]
नाहं नाय विपक्षगोत्रवस-

Second Plate; First Side.

25. तिर्न [त्य] क्तपूर्व्वस्थिति-
र्यस्याख्यातुमितीव चेदिर्दिनपतेर्द्विक[3]क्रमांक्रामत [:] ॥
प्रान्त (:) श्रान्तवरूथिनीकारिकरास्फाला-
26. वहे-
लोल्लासितकल्लोलावलिर्व्वा[4]हुदण्डमुदधिश्चक्रंद सान्द्रस्वनैः ॥ [25]
यत्कुन्तप्रोतशत्रु (:) श्रुतरुधिरसुरापानमत्तप्रनृत्य-
तवेता[5]-
27. लोत्तालतालारवभरितकक [पच] क्रपर्या (र्य) न्तसीम्नि ।
अन्योन्या[6]लक्षवाचां समिति सुरभ[7]सं दत्तहस्तादिसंज्ञा-
व्यापारेणामराणां वररम-
28. णविधिः कुसमासीन्मुहूर्त्तं[8] ॥ [26]
आनन्दमन्दसुमनस्सुमनोवकीर्ण्ण (:)
संग्रामरङ्गभुवि भूमिभृतां पुरस्ता[9]त ।
वीरस्य वीरचरितं नलृवे[10] कवं-
29. धै-
र्लक्ष्मीहठग्रहकठोरभुजस्य यस्य ॥ [27]
नीतेषु प्रमदाविगोगविधिना प्रांगुह्मचा[11]रिव्रतं
सार्द्धं वन्धुत[12]या गृहस्थपदवीं का [र] ागृहस्थापनात् [।]
वा-
30. नप्रस्थपदं वनाश्रयवशात[13] भैक्षाच्च तिक्षोः स्थि[14]तिः (।)
येनैव्वं[15] चतुराश्रमेकगुरुता स्पष्टाकृता[16] शत्रुषु ॥ [28]
यस्यार्थिव्रजवांछिताधिकफल-

1. Ibid. शुण्डाग्र विनिःसृतेन फूत्कार-
2. Ibid. मम्बरार्द्धे
3. Ibid. चेदिनृपतेर्द्दिक्चक्र-
4. Hultzsch. -हेलोल्लसत्कल्लोलावलिबाहु
5. Ibid. -स्रुत and नृत्यद्भुता-
6. Ibid. -लक्ष्य
7. Ibid. सरभसं
8. Ibid. क्लप्त आसी-
9. Ibid. -स्तात्
10. Ibid. नन्तते
11. Ibid. प्राग्ब्रह्म-
12. Ibid. बन्धु-
13. Hultzsch. -वशाद्
14. Ibid. भिक्षोः स्थितिं
15. Ibid. येनैवं
16. Ibdid. -श्रमैक गुरुता स्पष्टीकृता

31. प्राप्त्यै निसन्यभूः[1]
प्राक्प्रत्यग्धरणीधरान्तरस्परत[2] स्फुरद्धोषणाः ।
एते[3] निर्मितमाः [पु] रा परिनिते ब्रह्माण्ड़े अस्मिन कथ[4]–
सम्मा [स्य]–

32. न्ति यशान्सि[5] चेदिदिनपतेराकुलोभूच्चिरं ॥ [29]
किं तस्य कर्ण्णं [नृ] पतेर्व्वत वर्ण्णयामो
यस्य द्विजातिजनशासनताम्ब्रपट्टैः[6] ।
उत्कीर्य्यमाणनिवि–

33. डाक्षरचक्रवाल–
वाचालितैर्व्वधिरभावमियाज[7] विश्वं ॥ [30] छ ॥
स पष[8] परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवामदेवपादानु (।)–

34. ध्यात (।) परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरपर [म] माहेश्वर–
त्रिकलिङ्गाधिपतिश्रीमत्कर्ण्णदेव[9] निजभुजोपार्जितास्व[10]पतिगजप–

35. तिनरपतिराजत्रयाधिपतिः[11] श्रीमत्कर्ण्णदेवः कुशली (॥ छ ॥)
जयस्कन्धावार[12] श्रीमत्कर्ण्णतीर्थाधिवासिते महादे [वी] महाराजपुत्रो
महाम–

36. न्त्री महासान्धिविग्रहिको महामात्यो महाधर्म्माधिकरणिको
महाप्रतिहारो महाक्षपटलिको महाभाण्डागारिको महासामन्तो महाप्र

37. (।) मत्तवारो महाश्वसाधनिकः एतानन्यांश्च [ा] कीर्त्तितान[13] यथा-
स्थाननियुक्तराजपुरुषान्यथाप्रतिस्थान[14] कोशम्बपत्तयायं[15] (॥) चन्द-
पहाग्रामनि–

38. वासिनो निखिलजनपदान्यथार्हं मानयति, बोधयति[16] समाज्ञापयति[17]
[॥] विदितमस्तु भवतां यथा ग्रामोयमस्माभिश्चतुराघाटविशुद्धः सजल–

39. स्थलः साम्ब्र[18]मधूक [:] सगर्त्तोषरः सलोहत्रवणाकरः स्वसीमा[19]पर्यन्त-
[:] सवनतृणयूतिगोचरपर्यन्तः (।) विद्भी कौण्डिन्यगोत्रायाङ्गि–
रसाम्ब[20] (।)–

40. रीषयौवनास्पत्रि[21] (:) प्रवराय वाजसनेयसाखिने[22] उपाध्यायसील्ह–
पौत्राय आवसथिकमाल्हूपुत्राय पंडितश्रीशान्तिसर्म्मणे[23] ब्राह्मणाय

1. Ibid. निशम्यात्मभूः प्राक्– 2. Ibid.–धरान्तर रसापारात् 3. Ibid. एतन्–
4. Ibid. परिमितं ब्रह्माण्डमस्मिन्कथं 5. Ibid यशांशिचेदिनृपतेरित्याकुलो
6. Ibid. –ताम्र 7. Ibid. बधिरभावमियाय 8. Ibid. एष
9. Ibid. –देवो 10. Ibid. ताश्वपति– 11. Ibid. –पत्यः
12. Ibid. वारे 13. Hultzsech.–तान् 14. Ibid. –पुरुषा and –स्थानं
15. Ibid. कौशाम्बपत्तलायां 16. Ibid. बोध– 17. Ibid. समाज्ञा–
18. Ibid. साम्र– 19. Ibid. सीमा– 20. Ibid. ––साम्ब
21. Ibid. यौवनाश्व 22. Ibid. –शाखिने 23. Ibid. शर्म्मणे ब्राह्म–

52. HARSHA STONE INSCRIPTION OF CHĀHAMĀNA VIGRAHARĀJA II

Prov. : Harsha, Jaipur, Rajasthan.
Date. : V. S. 1030 (=C. 973 A. D.);
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.
Ref. : Kielhorn, *Ep. Ind.*, Vol. II. pp. 110–30.
D. R. Bhandarkar. *Ind. Anti*, 1913. pp. 57–64.

Text

1. ....[य][1] ॥
सर्व्वविघ्नशम [नं सुरार्च्चितं] पूर्व्वमेव शिव [यो] स्तनूद्भवम् ।
भुक्तिमुक्तिपरमार्थसिद्धिदं तं नमामि वर [दं] ⏑ – ⏑ ⏑ ॥[2] [1]
....

2. ....[का] कुलितमानसैः ।
स्तूयमानस्तु सद्देवैः पातु वस्त्रिपुरांतकः ॥ [2]
पादन्यासावनुन्ना नमति वसुमती शेषभोगावलग्ना
[वा (बा) हूत्क्षेपैः स [मं] – ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ ⏑ – – – ⏑

3. – – र्कचन्द्रैः ।
भिन्नावस्थं समस्तं भवति हि भुवनं यस्य नृत्ते प्रवृत्ते
स श्रीहर्षाभिधानो जयति पशुपतिर्दत्तविश्वानुकंपः ॥ [3]
सव्ये शूलं त्रिशिखमपरे दोष्णि [भि] त्ताक [पालं]
भूषा – – ⏑ ⏑ ⏑

4. [भु] जगः कंठिका नीलकंठे ।
नेदृग्वेषस्त्रिनयन मया क्वापि दृष्टो विचित्र
इत्थं गौर्या प्रहसितहरः सस्मितः पातु युष्मान् ॥ [4]
वेगोद्धूतार्यमादिग्रहगगनतलं व्यश्नुवाना जलौघै–
र्न्यक्कुर्व्वाणा स [मु] [द्रान्]

5. त्तय [व] लितजलानूर्म्मिमालासहस्त्रैः ।
देयादभ्यर्थितं वः शशधरधवला स्वर्द्धुनी चंद्रमौले–
र्मौलौ लीलां वहन्ती स्फुटविकटजटाव (ब) न्धने चीरिकायाः ॥ [5]
चंचच्चंद्रार्कतारं भुवननगनदीद्वी [प] सिं [धु]–

6. [प्र] पंचं
विश्वं देवासुराहिप्रमथमुनिवरैर्यत्तमर्त्यैः सनाथम् ।

1. Kielhorn ओं नमः शिवाय
2. K. is inclined to restore गजाननम्

यस्येच्छाशक्तिभावादसदपि सकलं जायते लीयते च
सोव्याद्वो हर्षदेवो भुवनविरचनासूत्रधारोप्रमेयः ॥ [6]
नूनं वाणाग्निदग्धत्रिपुरसुररिपु–
7. [र्जा] तहर्षः सहर्षै–
रिंद्राद्यैर्देववृंदैः कृतनुतिनतिभिः पूज्यमानोत्र शैले ।
योभून्नाम्नापि हर्षो गिरिशिखरभुवोर्भारतानुग्रहाय
सो[1] स्ताद्वो लिंगरूपो द्विगुणितभवनश्चंद्रमौलिः शिवाय ॥ [7]
निर्यन्नेत्रा [ण्ड]–
8. [भा] ण्डानणुदहनरुचि प्रोषसंभ्रान्तसत्वं (त्त्वं)
प्रान्तज्वालावलीढद्रुमव (ब) हलमहाधूमधूम्रायिताशम् ।
सरंभारंभ भीमस्वनमसमशरोच्छेदि यस्याशशंके
दृष्ट्वा देवैः [स्व][2] रूपं किमिय [म] समये संहृतिर्व्वो (र्ब्बो)–
भुवे [द्य ॥] [8]
9. देवः पुरधगध्यास्ते यमभ्रंकषमुच्चकैः ।
हर्षख्यातिः स हर्षाख्यो गिरिरेष[3] पुनातु वः ॥ [9]
शूरस्येदं श्लोकं[4] ।
गांगं नो निर्झ [रांभ] ः प्रवहति न शुभा नंदनोद्यानलक्ष्मीः
सद्रत्नस्वर्ण्णशृङ्गामलविविधरुचो नैव – –
10. [स्त] पात्र ।
अन्यां धत्ते तथापि श्रियमतिशयिनीमेष शैलोद्वितीयां
साक्षाच्छंभुर्यदास्ते तदपि हि परमं कारणं रम्यतायाः ॥ [10]
अष्टमूर्त्तिर्यमध्यास्थे सिद्ध्यष्टकविभुः स्वयम् ।
महिमा भूधरस्यास्य परमः कोपि– ⏑ ⏑[5] ॥ [11]
11. [एत] त्स्वर्ण्णाण्डकांतिप्रवरतममहामण्डपाभोगभद्रं
प्रांतप्रासादमालाविरचितविकटापाण्डुपुत्त्राभिरामम् ।
मेरोः शृङ्गोपमानं सुघटितवृषसत्तोरणद्वाररम्यं
नानासद्भोगयुक्तं जयति भगवतो हर्षदेवस्य [ह]–
12. [र्म्यम्] ॥ [12]
आद्यः श्रीगूवकाख्याप्रथितनरपतिश्चाहमानान्वयोभूत्[6]
श्रीमन्नागा[7] [द्य] लोकप्रवरनृपसभालब्ध (ब्ध) वीरप्रतिष्ठः ।

---

1. K. reads स.
2. सरुपं was, perhaps, originally engraved, but seems later to have been altered to स्व०.
3. रेषा originally engraved, but altered to रेष.
4. Kielhorn. reads शूरस्यैषश्लोकः 5. K.restores विद्यते. 6. Kielhorn.–भूच्छ्री.
7. Originally श्रीमन्नागाव, but व omitted subsequently. द्य is supplied by Kielhorn.

यस्य श्रीहर्षदेवे वरभवनमयी मौतली कीर्त्तिमूर्त्ति-
र्ल्लोकेद्यापि स्थिरैषा प्रतपति परमैः-
13. ⏑ – – ⏑ – [गै] : ॥ [13]
पुत्रः श्रीचंद्रराजोभवदमलयशास्तस्य तीव्रप्रतापः
सूनुस्तस्याथ भूपः प्रथम इव पुनर्गूवकाख्यः प्रतापी ।
तस्माच्छ्रीचंदनोभूत्क्षितिपतिभयदस्तोमरेशं सदर्प्पं
हत्वा रुद्रेनभूपं समर [भुवि]
14. [व] लाद्ये [न लब्धा] जयश्रीः ॥ [14]
ततः परमतेजस्वी सदा समरजित्वरः ।
श्रीमान्वाक्पतिराजाख्यो महाराजोभवत्सुतः ॥ [15]
येनादैन्यं स्वसैन्यं कथमपि दधता वाजिवल्गा ब्रुमुत्तु
प्रागेव त्रासितेभः सरसि क [रि[1]] रटड्डिंडिमैर्ड्डिं ⏑ –
15. – [जे] ।
वन्ध्यक्ष्माभर्त्तुराज्ञां समदमभि [व] हन्नागतोनंतपार्श्व-
क्ष्मापालस्तंत्रपालो दिशि दिशि गमितो ह्रीविषण्णः प्रसण्ण-
(न्न) : ॥ [16]
शूरस्येदं ।
लोकैर्यो हि महीतले ननु हरिश्चंद्रोपमो गीयते
त्यागैश्व [र्यै] जयेषु की [र्ति]-
16. [र] मला धर्म्मश्च यस्योज्व (ज्ज्व) लः
येनादायि हराय मंदिरकृते भक्त्या प्रभूतं वसु
श्रीमद्वाक्पतिराजसूनुरसमः श्रीसिंहराजोभवत् ॥ [17]
हैममारोपितं येन शिवस्य भवनोपरि ।
पूर्ण्णचंद्रोपमं स्वीयं मूर्त्तं य [श] ⏑ [पिं] डक [म् ॥] [18]
17. – –[2] १ तोमरनायकं सलवणं सैन्याधिपत्योद्धतं
युद्धे येन नरेश्वराः प्रश्रिदिशं निर्न्ना (र्ण्णा) शिता जिष्णुना ।
कारावेश्मनि भूरयश्च विधृतास्तावद्धि यावद्गृहे
तन्मुक्त्यर्थमुपागतो रघुकुले भूचक्रवर्त्ती स्वयम् ॥ [19]
श्रीमा-
18. [न्वि] ग्रहराजोभूत्तत्सुतो वासवोपमः ।
वंशलक्ष्मीर्जयश्रीश्च येनैते विधुरोद्धृते ॥ [20]
श्रीसिंहराजरहिता किल चिंतयंती
भीतेव संप्रति विभुर्ननु को ममेति ।
येनात्मवा (बा) हुयुगले चिरसन्निवासं
संधीरितेति ददता निज-

1. K. suggested that it may be read as वि०.

2. Kielhorn is inclined to supply either जित्वा or हत्वा.

19. [रा] ज्यलक्ष्मीः ॥ [21]
येन दुष्टदमनेन सर्व्वतः साधिताखिलमही स्ववा (बा) हुभिः ।
लीलयैव वशवर्त्तिनी कृता किंकरीव निजपादयोस्तले [22]
यस्य चारु चरितं सतां सदा शृण्वतां जगति कीर्त्तितं जनैः ।
हृष्टिजातघनरोमकं

20. ⏑ –[1] जायते तनुरलं मुहुर्म्मुहुः ॥ [23]
मुक्ताहारैः सुतारैः प्रतरलतुरगैश्चारुवस्त्रैश्च शस्त्रैः
कर्प्पूरैः पूगपूरैर्म्मलयतरुवरैर्हेमभारैरपारैः ।
उद्यद्दानैः समानैश्चलकुलगिरिभिर्द्दन्तिवारैः सदारै-
र्न्निर्व्याजैः प्रातिर – –

21. ⏑ ⏑ भिरिति भृतैः प्राभृतैर्यः सिषेवे ॥ [24]
छत्रधारावरग्रामो द्वितीयः शंकराणकः [।]
तेनेमौ हर्षना [थाय] [भ] क्त्या दत्तौ सशासनौ ॥ [25]
श्रीमद्दुर्ल्लभराजेन योनुजेन विभूषितः [।]
लक्ष्मणेनेव काकुत्स्थो विष्णुनेव हलायुधः ॥ [26]

22. [महा] राजावली चासौ शंभुभक्तिगुणोदया ।
श्रीहर्षः कुलदेवोस्यास्तस्माद्दिव्यः कुलक्रमः ॥ [27]
अनंतगोचरे[2] श्रीमान् पण्डित औत्तरेस्व (श्व) रः ।
पंचार्थ[3]लाकुलाम्नाये[4] विश्वरूपोभवद्गुरुः ॥ [28]
दीक्षाजातमलध्वन्सविस्फुरज्ज्ञा[5]-

23. [नि] र्म्मलः ।
प्रशस्ताख्योभवच्छिष्यस्तस्य पाशुपतः कृती ॥ [29]
भा [व] रक्तो [भ] वत्तस्य शिष्यो द्विनामतोल्लटः ।
वार्गटिकान्वयोद्भूतसद्विप्रकुलसंभवः ॥ [30]
हर्षस्यासन्नतो ग्रामः प्रसिद्धो राणपल्लिका ।
सांसारिककुलाम्नायस्ततो यस्य विनि [र्गमः] ॥ [31]

24. अल्लटच्छद्मना नंदी शिवासन्नस्थितिक्रमः ।
श्रीहर्षाराधने नूनं स्वयं मर्त्यमवातरत् ॥ [32]
आजन्म ब्र (ब्र) ह्मचारी दिगमलवसनः संयतात्मा तपस्वी
श्रीहर्षाराधनैकव्यसनशुभमतिस्त्यक्तसंसारमोहः ।
आसीद्यो लब्ध (ब्ध) जन्मा भवतर [णधि] यां– ⏑

---

1. Kielhorn wants to restore टका befre जायते.
2. Better अनन्तगोचरः as an adjective of औत्तरेश्वरः.
3. पंचार्थ is usual adjective used before the names of the kings or honourable persons in the medieval inscriptions.
4. Kielhorn is inclined to restore पंचार्थलंकुलाम्नायो.
5. Ibid. –ध्वंस विस्फुरज्ज्ञा–

25. – [षी] सुव (ब) न्धु–
स्तेनेदं धर्म्मिवित्तैः सुघटितविकटं कारितं हर्षहर्म्म्यम् ॥ [33]
अस्मिंश्चंद्रांकशैले गगनपथलिहोत्तुङ्गश्रृङ्गेप्रमेयं
हर्म्म्यं श्रीहर्षनामप्रथितपशुपतेः सद्विमानो [प] मानम् ।
दृष्ट्वा भङ्गोगयुक्तं व (ब) हुसुरभवनं कारितं येन

26. – –
नासाध्यं किंचिदस्ति स्फुटमिति तपसो निःस्पृहाणां यतीनाम् ॥ [34]
आसीन्नैष्ठिकरूपो यो दीप्तपाशुपतव्रतः ।
ती [ब्र] वेगतपोजात पुण्यापुण्यमलक्षयः ॥ [35]
सदा शिवसमाकारस्तस्येश्वरसमुद्यतेः ।
भावद्योतोभवच्छिष्यः संदीपितगु–

27. [रुक] मः ॥ [36]
गुरोराज्ञामयं प्राप्य प्रतिष्ठासोः शिवालयम् ।
यथाप्रारब्ध (ब्ध) कार्याणामंगीकृतभरोभवत् ॥ [37]
पुरस्तात्पर्व्वतस्याधस्त्रितयं येन कारितम् ।
सत्कूपो वाटिका दिव्या गोप्रपा घटितोपलैः ॥ [38]
सदैव वहमानेन कूपेन स्वादुवारिणा ।
वाटिकासेच–

28. ······· प्रपाभरणन्तथा ॥ [39]
सत्पुष्पैरर्च्चनं शम्भोः पयःपानं गवामपि ।
कार्यद्वयमिदं सारं दर्शितं पुण्यकांक्षिणाम् ॥ [40]
दिगंव (ब) रं जटा भस्म[1] तल्पं च विपुलं मही ।
भिक्षा वृत्तिः करः पात्रं यस्यैतानि परिग्रहः ॥ [41]
शिवभवनपु–

29. – – ⏑ [पा] रं यदासी
त्तदखिलमुपलौघैः पूरयित्वा गभीरम् ।
समतलसुखगम्यं प्रांगणं तेन कांतं
मसृणतरशिलाभिः कारितं वं (बं) धयित्वा ॥ [42]
वीरभ [द्र] सुतः ख्यातः सूत्रधारोत्र चंडसिव[2] ।
विश्वकर्म्मेव सर्व्वज्ञो वास्तुविद्या [म]–

30. – ⏑ – [॥] [43]
[ये] न निर्मितमिदं मनोहरं शंकरस्य भवनं समंडपम् ।
[स] र्व्वदेवमयचारुतोरणं स्वर्गखंडमिव वेधसा स्वयम् ॥ [44]
गंगाधरवरभवने करणिकथीरुकसुतेन भक्तेन ।
अक्रियतेयं सुगमा प्रशस्तिरिह धीरनागेन ॥ [45]

1. Originally भस्मं altered to भस्म.

2. This word offends again_t metre and the grammar both.

यावच्छंभो ⌣ –

31. – ⌣ ⌣ नसुरनदीचंद्रलेखापतिस्त्वं

यावल्लक्ष्मीर्मुरारेरुरसि विलसति द्योतते कौस्तुभं च ।

गायत्री याव [दा] स्ते सततमुपनता प्रेयसी ब्र (ब्र)ह्मणोन्ते

कैलासाकारमेतत्प्रतपतु भवनं हर्षदेवस्य तावत् ॥ [46]

अ – –

32. –[ह] तः शंभुः कथं कालस्य गोचरः ।

हर्म्म्यनिर्म्माणकालस्तु यथादृष्टो निव (ब) ध्यते ॥ [47]

संवत् १०१ [३] आषाढ़शुदि १३ शंभोः प्रासादसिद्धिः ॥ ❀ ॥

जातेब्दा (ब्दा) नां सहस्रे त्रिगुणनवयुते सिंहराशौ गतेर्के

शुक्ला यासीत्तृ [ती]–

33. [या] शुभकरसहिता सोमवारेण तस्याम् ।

आदिष्टः शंभुनासौ [ध्रुव] ममलपदं दित्सुना शुद्धसत्वं (त्त्वं)

लब्धा (ब्ध्वा) वैदेहभावं शिवभवनमभिप्रस्थितो ह्यल्लटोद्य ॥❀॥ (॥) [48]

स्वस्ति । संवत् १०३० आषाढ़शुदि १५ निरुद्धं

यथालब्ध (ब्ध) शासना [नां] – –

34. –त्त्रैव लिख्यते । महाराजाधिराजश्रीसिंहराजः स्वभोगे तूनकूपकद्वाद-
शाके सिंहगोष्ठं । तथा पट्टव (ब) द्धकविषये त्त्रैकलककेशानकूपौ ।
सरःकोट्टविषये कण्हपल्लिकामेवं ग्रामांश्चतुरश्चंद्रांकशिखरोपरि ··· [भ]–

35. गवते श्रीहर्षदेवाय पुण्येहनि श्रीमत्पुष्करतीर्थे[1] स्नात्वा स्नपनार्च्चनविले-
पनोपहारधूपदीपप्रवर्त्यात्त्रोत्सवार्थमाशशांकतपनार्ण्णवस्थितेर्यावच्छास-
नत्वेन प्रददौ । तथैतद्भ्राता श्रीवत्सराजः स्वभोगावाप्तजय [पु] [रविष]–

36. ये कर्द्दमखातग्राममदाच्छासनेन । तथा श्रीविग्रहराजेन शासनदत्तग्राम-
द्वयमुपरिलिखितमास्ते । तथा श्रीसिंहराजात्मजौ श्रीचंद्रराजश्रीगोविंद-
राजौ स्वभोगावाप्तपट्टव (ब)द्धकविषये । दर्नकच्चविष [ये] ·········

37. [षा] संख्येन स्वहस्तांकितशासनौ [गृ] ······ [द] के पाटकद्वयं
पल्लिकाग्रामौ भक्त्या वितेरतुः । श्रीसिंहराजीयदुःसाध्यश्रीधंधुकः खट्टकू-
विषये स्वभुज्यमानमयूरप [द्र] ग्रामं स्वाम्यनुमतः प्रदत्तवान् । ······

38. हिलात्मजः श्रीजयनराजः[2] स्वभुज्यमानकोलिकूपकग्रामं भक्त्या हर्ष-
देवाय शासनेन दत्तवान् । (॥) तथा समस्तश्रीभम्मह [दे] श्या
शाकंभर्यां लवणकूटकं प्रति विंशोपकमेकं दत्तं । तथोत्तरापथीयहेडा
विकानां [स] ·········

39. [घ] ो टकं प्रति द्रम्म एको दत्तः । (॥) पुण्यात्मभिर्दत्तानि देवभुज्य-
मानक्षेत्राणि यथा । म [द्रा] पुरिकायां पि [प्प] लवालिकाक्षेत्र निम्व
(म्ब) डिका [ग्रा] मे दर्भटिकाक्षेत्रं मरुपल्लिकायां [ह्मा] टक्षे [त्रं]
[ह] र्षे लाटक्षेत्रं ·········

1. Identification of पुष्कर

2. श्रीजयनीराजः altered to श्रीजयनराजः.

40. ·········[क] लावणपद्रे सेक्यकक्षेत्रं तथात्रैव द्विहलिकानं [दि]
सोमके वृहद्धलमिति ॥
सर्व्वानेतान्भाविनो भूमिपाला-
न्भूयो भूयो याचते रामभद्रः ।
सामान्योयं धर्म्मसेतुर्नृपाणां
काले काले पालनीयो भवद्भि [: ॥] [49]

53. UDEPUR PRAŚASTI OF THE KINGS OF MALAWA

Prov. : Udepur, Rajasthan.
Date. : V. S. 1262, Śaka S. 1147 or Kali S. 4307.
Lang. : Sanskrit **Script.** : Nāgarī of about 11th Century A. D.
Ref. : Bühler, *Ep. Ind.* I, p. 222–238.

Text

1. ओं नमः शिवाय ॥
गंगांवुसंसिक्तभुजंगमालवाले कालेन्दोरमलांकुराभा ।
यन्मूर्द्ध्नि नम्रेहितकल्पवल्ल्या भातीव भूत्यै स तवास्तु शंभुः ॥ [1 ॥]
2. सानंदनंदिकरसुंदरसांद्रनांदीनादेन तुंवुरुमनोरमगानमानैः ।
[नृत्यं] त्यवस्यमनि[1] [शं] सुखासवेस्या[2] यस्याग्रतो भ-
3. वतु वः स सिवः[3] शिवाय ॥ [2 ॥]
मूर्द्धस्थिता [भ्रसरितोच्च] मयेव संभो[4]-
रर्द्धांगभंगघटनाद्धनमाश्रयंती ॥
दृष्ट्वात्मनाथवसतां[5]
4. सकलांगतुष्टा
पुष्टिं नगेंद्रतनया भवतां विदध्यात् ॥ [3 ॥]
गणेशो [व] : सु [खाया] स्तु निशातः परशुः करे ।
यस्य नम्रघनावद्य-
5. कंदोच्छित्या इवोद्यतः ॥ [4] ॥
अस्त्युर्व्वीध्रः प्रतीच्यां हिमगिरितनयः सिद्धदंपत्यसिद्धेः
स्थानं च ज्ञानभाजामभिमत-
6. फलदो ऽखर्व्वितः सो ऽर्व्वुदाख्यः[6] ।

---

1. Bühler –त्यवश्यम 2. Ibid. वेश्या 3. Ibid. च शिवः
4. Ibid. शंभोर 5. Ibid वशतां
6. अर्व्वुद is obriously a son of Himālaya in the west.

विश्वामित्रो वशिष्ठादहरत[1] व [ल] तो यत्र गां तत्प्रभावा-
जज्ञे वीरोग्निकुंडाद्रिपुबलनिधनं य-
7. श्चकारैक एव ॥ [5 ॥]
मारयित्वा परान्धेनुमानिन्ये स ततो मुनिः ।
उवाच परमारा [ख्यः पा] र्थिवेंद्रो भविष्यसि ॥ [6 ॥]
तदन्ववाये ऽखिलयज्ञसंघतृ-
8. सामरोदाहृतकीर्त्तिरासीत् ।
उपेंद्रराजो द्विजवर्गरत्नं सौर्यार्जितोत्तुंगनृपत्व [मा] नः [7 ॥]
तत्सूनुरासीदरिराजकुंभिकंठीरवो
9. वीर्यवतां वरिष्ठः ।
श्रीवैरसिंह[2]श्चतुरर्णवान्तधाम्न्यां जयस्तंभकृतप्रशस्तिः ॥ [8]
तस्माद्बभूव वसुधाधिपमौलिमाला-
रत्नप्रभारुचिररं-
10. जितपादपीठः ।
श्रीयकः करकृपाणजलोर्म्मिमग्न-
सत्रुव्रजो[3] विजयिनां धुरि भूमिपालः ॥ [9 ॥]
तस्मादवन्तितरुणीनय-
11. नारविन्द-
भास्वानभूत्करकृपाणमरीचिदीप्तः ।
श्रीवाक्पतिः सत्तम[4]खानुकृतिस्तुरंगा
गंगासमुद्रसलिलानि पिबन्ति यस्य ॥ [10 ॥]
12. जातस्तस्माद्वैरिसिंहोन्यनाम्ना लोको ब्रूते [वज्रट] स्वामिनं यं ।
शत्रोर्व्वर्गं धारयासेर्न्निहत्य श्रीमद्धारा सूचिता येन राज्ञा ॥ [11 ॥]
तस्मा-
13. दभूदरिनरे[5]स्वरसंघसेवा[6]गर्जद्गजेंद्ररवसुंदरतूर्यनादः ।
श्रीहर्षदेव इति खोट्टिगदेवलक्ष्मीं जग्राह यो युधि नगादसमप्र-
14. तापः ॥ [12 ॥]
पुत्रस्तस्य वि [भू][7] षिवाखिलधराभोगो गुणैकास्पदं
सौर्याक्रान्तसमस्त[8]सत्रु विभावाधि[9]व्याद्यवित्तोदयः ।
वक्तृत्वो-

---

1. The allusion to Viśvamitras forcibly carrying away the cows of the sage Vasishtha.
2. Bühler वैरिसिंह-
3. Ibid. शत्रुव्रजो
4. Bühlar -शतमखानुकृति
5. Ibid. -नरेश्वर
6. Ibid. -सेना
7. Ibid. -विभूषिता
8. Ibid. शौर्या-
9. Ibid. -शत्रुविभवाधिन्याय्य वित्तोदयः

15. च्चकवित्वतर्क्ककलनप्रज्ञातशा [स्त्रा] गमः
श्रीमद्वाक्पतिराजदेव इति यः सद्भिः सदा कीर्त्यते [॥ 13 ॥]
कर्णाटलाटकेरल–
16. चोलशिरोरत्नरागिपदकमलः ।
यश्च प्रणयिगणार्थितदाता कल्पद्रुमप्रख्यः ॥ [14 ॥]
युवराजं विजित्याजौ हत्वा तद्वा–
17. हिनीपतीन् ।
खड्गमूर्द्धीकृतं[1] येन त्रिपुर्यां विजिगीषुणा ॥ [15]
तस्यानुजो निर्जितहूणराजः श्रीसिंधुराजो विजयार्जि–
18. तश्रीः ।
श्रीभोजराजोजनि येन रत्नं नरोत्तमाकम्पकृतद्वितीयं ॥ [16 ॥]
आ कैलासान्मलयगिरितो ऽस्तोदयाद्रिद्वयादा–
भुक्ता पृथ्वी पृथु–
19. नरपतेस्तुल्यरूपेण येन ।
उन्मूल्योर्व्वीभरगुरु [ग] णा लीलया चापयज्या[2]
क्षिप्ता दिक्षु क्षितिरपि परां प्रीतिमापादिता च ॥ [17 ॥]
साधितं विहितं दत्तं
20. ज्ञातं तद्यन्न केनचित् ।
किमन्यत्कविराजस्य श्रीभोजस्य प्रशस्यते ॥ [18]
चेदीश्वरेंद्ररथ [तोग्ग] ल [भीममु] ख्या–
न्कर्णाटलाटपतिगुर्ज्जरराट्तुरु–
21. ष्कान् ।
यद्भृत्यमात्रविजितानवलो [क्य] मौला
दोष्णां वलानि कलयंति न [योद्ध] लो [कान्] ॥ [19 ॥]
केदाररामेस्वर[3]सोमनाथ [सुं] डीरकालानलरुद्र–
22. सत्कैः [।]
सुराश्र [यै] र्व्याप्य च यः समन्ताद्यथार्थसंज्ञां जगतीं चकार ॥ [20 ॥]
तत्रादित्य प्रतापे गतवति सदनं स्वर्गिणां भर्गभक्ते–
र्व्याप्ता धारेव धात्री रिपुति–
23. मिरभरैर्म्मौललोकस्तदाभूत् ।
विश्रस्तांगो[4] निहत्योद्भटरिपुति [मिरभ] रं खड्गदंडां[5]सुजालै–
रन्यो भास्वानिवोद्यन्द्युतिमुदितजनात्मोद–
24. यादित्यदेवः ॥ [21 ॥]
येन धरणीवराहः परमारेणो [द्धृतो] निरायासा [त्] ।
[तस्यैतस्या भू] मेरुद्धारो वत कियन्मात्रः ॥ [22 ॥]
[कुंवान्य–] तवाजिव्रजरु–

---

1. Bühler खड्गऊर्ध्वीकृतो 2. Ibid. चापयष्ट्या
3. Bühler. रामेश्वर– 4. Ibid. विस्रस्तां– 5. Ibid. दण्डांशु–

54. KHALIMPUR PLATE OF DHARMPALA DEVA.

Prov. : Khalimpur, Maldah Dist., E. Bengal.
Date. : 9 th century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Magadha variety of northern alphabet.

Ref. : Batavyal. J. A. S. B. Vol. LXIII & I p. 39 ff. Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. IV pp. 243–254.

Text

First Side

1. ओं स्वस्ति [॥]
सर्व्वज्ञतां श्रियमिव स्थिरमास्थितस्य
वज्रास–
2. नस्य व (ब) हुमारकुलोपलम्भाः ।
देव्या महाकरुणया परिपा–
3. लितानि
रक्षन्तु वो दश व (ब) लानि दिशो जयन्ति ॥ [1]
श्रिय इव सुभंगा–
4. याः सम्भवो वारिराशि–
श्शशधर इव भासो विश्वमाह्लादयन्त्याः ।
प्रकृतिरवनिपानां सन्ततेरुत्तमाया
अ–
5. जनि दयितविष्णुः सर्व्वविद्यावदातः ॥ [2]
आसीदासागरादुर्व्वीं गुर्व्वीभिः कीर्त्तिभिः कृती ।
मण्डयन्
6. खण्डितारातिः श्लाघ्यःश्रीवप्यटस्ततः ॥ [3]
मात्स्यन्यायमपोहितुं प्रकृतिभिर्लक्ष्म्याः करङ्ग्राहितः
श्रीगोपा–
7. ल इति क्षितोशशिरसां चूडामणिस्तत्सुतः ।
यस्यानुक्रियते सनातनयशोराशिर्दिशामाशये
श्वेतिम्ना य–
8. दि पौर्णमासरजनी ज्योत्स्नातिभारश्रिया ॥ [4]
शीतांशोरिव रोहिणी हुतभुजः स्वाहेव तेजोनिधेः
शर्वाणी–

9. व शिवस्य गुह्यकपतेर्भद्रेव भद्रात्मजा ।
पौलोमीव पुरन्दरस्य दयिता श्रीदेद्ददेवीत्यभू-
द्देवी तस्य विनो-

10. दभूर्मुररिपोर्लक्ष्मीरिव क्ष्मापतेः ॥ [5]
ताभ्यां श्रीधर्म्मपालः समजनि सुजनस्तूयमानावदानः
स्वामी भूमी-

11. पती[1]नामखिलवसुमती मण्डलं शासदेकः [।]
चत्वारस्तीरमज्जत्करिगणचरणन्यस्तमुद्राः समुद्रा
यात्रां य-

12. स्य क्षमन्ते न भुवनपरिखा विश्व (घ्व) गाशाजिगीशोः ॥ [6]
यस्मिन्नुद्दामलीलाचलितव (ब) लभरे दिग्जयाय प्रवृत्ते
यान्त्या[2]-

13. ि[श्व] श्वम्भरायां चलितगिरितिरश्चीनतां तद्वशेन ।
भाराभुग्नावमज्जन्मणिविधुरशिरश्चक्रसाहायकार्थं
शेषे-

14. णोदस्तदोष्ण त्वरिततरमधो धस्तमेवानुयातम् ॥ [7]
यत्प्रस्थाने प्रचलित व (ब) लास्फालनादुल्ललद्भि-
र्धूलीपूरैः पिहि-

15. तसकलव्योमभिर्भूतधात्र्याः ।
सम्प्राप्तायाः परमतनुतां चक्रवालं फणानां
मग्नोन्मीलन्मणि फणिपतेर्ला-

16. घवादुल्ललास ॥ [8]
विरुद्धविषयक्षोभाद्यस्य कोपाग्निरौर्व्ववत् ।
अनिर्वृति[3] प्रजज्वाल चतुरम्भोधि-वारितः ॥ [9]

17. येभूवन् पृथुरामराघवनलप्राया धरित्रीभुज-
स्तानेकत्र दिदृक्षुणेव निचितान् सर्वान् समस्वेधसा[4] ।
ध्व-

18. स्ताशेषनरेन्द्रमानमहिमा श्रीधर्म्मपालः कलौ
लोलश्रीकरिणीनिव (ब) न्धन महास्तम्भः समुत्तम्भितः ॥ [10]
यासां

19. नासरिधूलीधवलदशदिशां द्रागपश्यन्नियत्तां
धत्ते मान्धातृसैन्यव्यतिकरचकितो ध्यानतन्द्रीम्महेन्द्रः ।

20. तासामप्याहवेच्छापुलकितवपुषाम्वाहिनीनांम्विधातुं[5]
साहाय्यं यस्य वा (बा) ह्वोर्न्निखिलरिपुकुलध्वंसिनोर्ना-

1. The original seems to have been–पतीनां. 2. Kielhorn. यान्त्यां वि-
3. Kielhorn. अनिवृत्ति. 4. Ibid. समंवेधसां.
5. Ibid. वपषां वाहिनीनां विधातुं.

21. वकाशः ॥ [11]
भोजैर्मत्स्यैः समद्रैः कुरुयदुयवनावन्ति गन्धारकीरै-
र्भूपैर्व्यालोलमौलिप्रणति परिणतैः
22. साधु सङ्गीर्यमाणः ।
हृष्यत्पञ्चालवृद्धोद्धृतकनकमयस्वाभिषेकोदकुम्भो
दत्तः श्रीकन्यकुञ्ज (ब्ज) स्सललितच-
23. लितभ्रूलतालक्ष्म येन ॥ [12]
गोपैः सीम्नि वनेचरैर्वनभुवि ग्रामोपकण्ठे जनैः
क्रीडद्भि [:] प्रतिचत्वरं शिशुगणैः
24. प्रत्यापण [म्] मानपैः ।
लीलावेश्मनि पञ्जरोदरशुकैरुद्गीतमात्मस्तवं
यस्याकर्ण्णयतस्त्रपाविवलितानम्रं स-
25. दैवाननम् ॥ [१३]
स खलु भागीरथीपथ प्रवर्त्तमाननानाविध नौवाटकसम्पादित-
सेतुव (ब) न्धनिहितशैलशि-
26. खरश्रेणि विभ्रमात्[1] निरतिशयघनघनाघनघटाश्यामायमान-
वासरलक्ष्मीसमारव्ध (ब्ध) सन्ततजलदस-
27. मयसन्देहात्[2] उदीचीनानेकनरपतिप्राभृतीकृताप्रमेयहयवाहिनीखरखुरो-
त्खातधूलीधूसरितदि-
28. गन्तरालात् परमेश्वरसेवासमायातसमस्तजम्वू (म्बू) द्वीप-
भूपालानन्तपादातभरनमदवनेः पाटलिपु-
29. त्रसमावासितश्रीमज्जयस्कन्धावारात् परमसौगतो महाराजाधिराज-
गोपालदेवपादानुध्यातः प-
30. रमेश्वरः परमभट्टारको महाराजाधिराजः श्रीमान् धर्म्मपालदेवः कुशली ॥
श्रीपुण्ड्रवर्द्धनभु-
31. क्त्यन्तःपातिव्याघ्रतटीमण्डलसम्व (म्ब) द्ध-
महन्ताप्रताशविश (ष) ये क्रौञ्चश्वभ्रनामग्रामोऽस्य च सीमा[3] पश्चि-
32. मेन गङ्गिनिका । उत्तरेण कादम्व (म्ब) री देवकुलिका खर्जूरवृक्षश्च ।
पूर्वोत्तरेण राजपुत्रदेवटकृतालिः । वी-
33. जपूरकङ्गत्वा प्रविष्टा । पूर्व्वेण विटकालिः खाटकयानिका [ं] गत्वा
प्रविष्टा । जम्वू (म्बू) यानिकामाक्रम्य जम्वू (म्बू) यानक [ं]

Second Side.

34. गता । ततो निसृत्य[4] पुण्याराम वि (बि) ल्वार्द्धश्रो (स्रो) तिका
[ं] । ततोपि निसृत्य[5] न-

---

1. Kielhorn. विभ्रमान्. 2. Ibid. सन्देहाद्-
3. Originally सीमो was engraved.
4. Kielhorn-निःसृत्य. 5. Ibid. निःसृत्य.

35. लचर्म्म [टो] त्तरान्तं गता नल [च] र्म्मटात् दक्षिणेन नामुण्डिकापि [हे]-
36. [सदूम्मि] कायाः । खण्डमुण्डमुखं खण्डमुखा वेदसवि (बि)- ल्विका वेदवि (बि) ल्विकातो रोहितवाटिः पिण्डारविटिजोटिका सीमा
37. उ [क्त] ारजोटस्य दक्षिणान्तः[1] ग्रामवि (बि) ल्वस्य च दक्षिणान्तः[2] । देविकासीमा विटि । धर्म्मायोजोटिका । एवम्माढाशाम्मली नाम ग्रामः
38. [।] अस्य चोत्तरेण गङ्गिनिका सीमा ततः पूर्व्वेणार्द्धश्रो (स्रो) तिकया आम्रयानकोलर्द्धयानिकङ्गतः त-
39. तोपि दक्षिणेन कालिकाश्वभ्रः । अतोपि निसृत्य श्रीफलि [भ] ष [ु] कं यावत्पश्चिमेन ततोपि वि (बि) ल्वङ्गोर्द्धश्रो (स्रो) ति-
40. कया गङ्गिनिकां प्रविष्टा । पालितके सीमा दक्षिणेन काणाद्वीपिका । पूर्व्वेण कोण्ठिया स्रोतः [।] उत्तरेण
41. गङ्गिनिका । पश्चिमेन जेनन्दायिका । एतद्ग्रामसंपारीणपरकर्म्मकृद्वीपः[2] । स्थालीक्कटविषय-
42. सम्ब (म्ब) द्धाम्रषण्डिकामण्डलान्तःपातिगोपिप्पलीग्रामस्य सीमाः । पूर्व्वेण[3] उद्रग्राममण्डलपश्चिमीमा । दक्षि
43. णेन जोलकः [।] पश्चिमेन वेसानिकाख्या खाटिका । उत्तरेणोद्रग्राम- मण्डलसीमाव्यवस्थितो गोमार्गः । एषु च-
44. तुरुषु[4] ग्रामेषु समुपगताद् सर्व्वानेव राजराजनकराजपुत्रराजामात्य- सेनापतिविषयपतिभोगपतिषष्ठाधि-
45. कृत दण्डशक्तिदाण्डपाशिकचौरोद्धरणिकदौस्साधसाधनिकदूतखोलगमा- गमिकाभित्वरमाण हस्त्यश्वगोमहिष्यजा-
46. विकाध्यक्ष न [ौ] काध्यक्षव (ब) लाध्यक्षतरिकशौल्किकगौल्मिक- तदयुक्तकविनियुक्तकादिराजपादोपजीविनोन्यांश्चाकीर्त्ति-
47. तान् चाटभटजातीयान्[5] यथाकालाध्यासिनो ज्येष्ठकायस्थमहामहत्तर- दाशग्रामिकादिविषयव्यवहारिणः
48. सकरणान् पतिवासिनः क्षेत्रकरांश्च ब्रा (ब्रा) ह्मणमाननापूर्व्वकं यथा- र्हम्मानयति वो (बो) धयति समाज्ञापयति च । मतमस्तु
49. भवताम् [।] महासामन्ताधिपति श्रीनारायणवर्म्मणादूतकयुवराज- श्रीत्रिभुवनपालमुखेन वयमेवम्विज्ञापिताः[6] यथा ऽस्मा-
50. भिर्म्मातापित्रोरात्मनश्च पुण्याभिवृद्धये शुभस्थल्यान् देवकुलङ्कारितत्त (न्त) त्र प्रतिष्ठापितभगवन्न [ु] न्नारायणभट्टारकाय तत्प्र-
51. तिपालकलाटद्विजदेवार्च्चकादिपादमूलसमेताय पूजोपस्थानादिकर्म्मणे चतुरो ग्रामान् अत्रत्यदट्टिकातलपाटक-

---

1. Kielhorn दक्षिणान्तं.
2. Ibid. कृद्द्वीपः.
3. Ibid. पूर्वेणोद्र-
4. Ibid-तुर्षु.
5. Kielhorn तांश्चाट-
6. Ibid. एवं विज्ञापिता.

52. समेतान्ददातु देव इति । ततोऽस्माभिस्तदीयविज्ञप्त्या एते[1] उपरि-
लिखितकाश्चत्वारो ग्रामास्तलपाटकहट्टिकासमेताः स्व-

53. सीमापर्य्यन्ताः सोद्देशाः सदशापचाराः[2] अकिञ्चित्प्रग्राह्याः परिहृतसर्व-
पीडाः[3] भूमिच्छिद्रन्यायेन चन्द्रार्कक्षितिसमकालं

54. तथैव प्रतिष्ठापिताः[4] । यतो भवद्भिस्सर्व्वैरेव भूमेर्द्दानफलगौरवादपहरणे
च महानरकपातादिभयाद्दानमिदमनुमो-

55. द्य परिपालनीयम् । प्रतिवासिभिः क्षेत्रकरैश्चाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा समु-
चितकरपिण्डकादिसर्व्वप्रत्यायोपनयः कार्य्य

56. इति ॥
ब (ब)हुभिर्व्वसुधा दत्ता राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् । (॥]
षष्टिम्बर्ष[5]सहस्राणि स्वर्गे मो-

57. दति भूमिदः [।]
आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् ॥
स्वदत्ताम्परदत्ताम्वा[6] यो हरेत वसुन्धरा [म्] [।]
स विष्ठायांकृमिर्भूत्वा पितृ-

58. भिस्सह पच्यते ॥
इति कमलदलाम्बु(म्बु)विन्दुलोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितञ्च [।]
सकलमिदमुदाहृतञ्च बुध्वा न हि पुरु-

59. षैः परकीर्त्तयो विलोप्या [:] ॥
तडित्तुल्या लक्ष्मी [९] तनुरपि च दीपानलसमा ।
भवो दुःखैकान्तः परकृतिमकीर्त्ति [:] क्षपयताम् [।]
यशा-

60. स्यचन्द्रार्क्कं [˙] नियतमवलामत्र च नृपाः
करिष्यन्ते बु (बु) द्ध्वा यदभिरुचितं किम्प्रवचनैः ॥
अभिवर्द्धमानविजयराज्ये

61. सम्वत्[9] ३२ मार्गदिनानि १२ ॥

62. श्रीभोगटस्य पौत्रेण श्रीमत्सुभटसूनुना ।
श्रीमता तातटेनेदं उत्कीर्ण्णं[10] गुणशालिना ॥

---

1. Ibid.–प्त्यैत– 2. Ibid.–चारा. 3. Ibid. –पीडा
4. Ibid. Possibly it is an error for प्रतिपादिताः
5. Kielhorn षष्टिंवर्ष– 6. Ibid–दत्तां वा. 7. Ibid. बुद्ध्वा.
8. Ibid. यशांस्या– 9. Ibid. संवत्. 10. Ibid. –नेदमुत्की–

55. DEOPARA INSCRIPTION OF VIJAYASEN

Prov. : Deopara, Rajshahi, District Bengal.
Date. : The last quarter of the 11 th century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari.
Ref. : C. T. Metcalfe. J. A. S. B. Vol. XXX VI. P. & L. pp. 128 ff. 128 Kielhorn, *Ep. Ind.* Vol. I pp. 305 ff.

Text

1. ओं[1] [॥ ×] ओँ नमः शिवाय ॥
वक्षोंशुकाहरणसाध्वसकृष्टमौलि-
माल्यच्छटाहततरतालयदीपभासः ।
देव्यास्त्रपामुकुलितं मुखमिन्दुभाभि-
र्व्वीक्ष्याननानि हसितानि जयन्ति शम्भोः ॥ [1]
लक्ष्मीवल्लभ-

2. शैलजादयितयोरद्वैतलीलागृहं
प्रद्युम्नेश्वरशन्द[2] (ब्द) लाञ्छनमधिष्ठानं नमस्कुर्म्महे ।
यत्रालिङ्गनभङ्गकातरत [या] स्थित्वान्तरे कान्तयो-
र्द्देवीभ्यां कथमप्यभिन्नतनुताशिल्पेऽन्तरायः कृतः ॥ [2]
यस्सिंहासनमीश्वर-

3. स्य कनकप्रायं जटामण्डलं
गङ्गाशीकरमञ्जरीपरिकरैर्यश्चामरप्रक्रिया ।
श्वेतोत्फुल्लफणाञ्चलः शिवशिरःसन्दानदामोरग-
श्छत्त्रं यस्य जयत्यसावचरमो राजा सुधादीधितिः ॥ [3]
वंशे तस्यामरस्त्रीवि-

4. ततरतकलासाक्षिणो दाक्षिणात्य-
क्षोणीन्द्रैर्व्वीरसेनप्रभृतिभिरभितः कीर्त्तिमद्भिर्व्वं (र्ब्बं) भूवे ।
यच्चारित्रानुचिन्तापरिचयशुचयः सूक्तिमाध्वीकधाराः
पाराशर्येण विश्वश्रवणपरिसरप्रीणनाय प्रणीताः ॥ [4
तस्मिन् से-

1. Expressed by a symbol.
2. प्रद्युम्नेश्वर clearly means a name oı the god usually called हरिहर (विष्णु-शिव) who repıesents the devine personalities unified in one. See M. Mononier Williams. Erahmanism and Hinduism. P. 65.

5. नान्ववाये प्रतिसुभटशतोत्सादनब्र (ब्र) ह्मवादी
स ब्र (ब्र) ह्मक्षत्रियाणामजनि कुलशिरोदाम सामन्तसेनः ।
उद्गीयन्ते यदीयाः स्खलदुदधिजलोल्लोलशीतेषु सेतोः
कच्छान्तेष्वप्सरोभिर्द्दशरथतनयस्पर्द्धया युद्धगाथा

6. : ॥ [5]
यस्मिन् सङ्गरचत्वरे पटुरटत्तूर्य्योपहूतद्विष-
द्वर्ग्गो येन कृपाणकालभुजगः खेलायितः पाणिना
द्वैधीभूतविपक्षकुञ्जरघटाविश्लिष्टकुम्भस्थली-
मुक्तास्थूलवराटिकापरिकरैर्व्वया-

7. यं तद्व्याप्यभूत् ॥ [6]
गृहाद्गृहमुपागतं व्रजति पत्तनं पत्तना-
द्वनाद्वनमनुद्रुतं भ्रमति पादपं पादपात् ।
गिरेर्ग्गिरिमधिश्रितन्तरति तोयधिन्तोयधे-
र्यदीयमरिसुन्दरीसरकपृष्ठलग्नं यशः ॥ [7]
दुर्व्वृत्तानामयमरि-

8. कुलाकीर्ण्णकर्ण्णाटलक्ष्मी-
लुण्टाकानां कदनमदतनोत्तादृगेकाङ्गवीरः ।
यस्माद्द्याप्यविहतवसामान्समेदः[1] सुभिक्षां
हृष्यत् पौरस्त्यज्ञति न दिशं दक्षिणां प्रे[2] [त] भर्त्ता ॥ [8]
उद्गन्धीन्याज्यधूमैर्म्मृगशिशुरसिताखिन्न-

9. वैखानसस्त्री-
स्तन्यक्षीराणि कीरप्रकरपरिचितब्र (ब्र) ह्मपारायणानि ।
येनासेव्यन्त शेषे वयसि भवभयास्कन्दिभिर्म्मस्करीन्द्रैः
पूर्ण्णोत्सङ्गानि गङ्गापुलिनपरिसरारण्यपुण्याश्रमाणि ॥ [9]
अचरमपरमात्मज्ञानभी-

10. ष्मादमुष्मान्निजभुजमदमत्तारातिमाराङ्कवीरः ।
अभवदनवसानोद्भिन्ननिर्ण्णिक्तत्तद्गुणनिवहमहिम्नां
वेश्म हेमन्तसेनः ॥ [10]
मूर्द्धन्यर्द्धेन्दुचूडामणिचरणरजः सत्यवाक्कण्ठभित्तौ
शास्त्रं श्रोत्रेरि-

11. केशाः पदभुवि भुजयोः क्रूरमौर्व्वीकिणाङ्कः ।
नेपथ्यं यस्य जज्ञे सततमियदिदं रत्नपुष्पाणि हारा-
स्ताडङ्कं नूपुरस्त्रक्कनकवलयमप्यस्य भृत्याङ्गनानाम् ॥ [11]
यद्दोर्व्वल्लिविलासलब्ध (ब्ध) गतिभिः शल्यैर्व्विदीर्ण्णोरसां

12. वीराणां रण [ती] र्थ वैभववशाद्दिव्यं वपुर्व्वि (र्ब्बि) भ्रतां ।

1. Kielhorn-मांस- 2. यम, The protector of the Southern quarter.

संसक्तामरकामिनीस्तनतटीकाश्मीरपत्राङ्कितं
वक्षः प्रागिव मुग्धसिद्धमिथुनैः सातङ्कमालोकितम् ॥ [12]
प्रत्यर्थिव्ययकेलिकर्म्मणि पुरः स्मेरं मुखं वि (बि) भ्रतो-
रे-

13. तस्यैतदसेश्च कौशलमभूद्दाने द्वयोरद्भुतम् ।
शत्रोः कोपि दधे ऽवसादमपरः सख्युः प्रसादं व्यधा-
देको हारमुपाजहार सुहृदामन्यः प्रहारं द्विषाम् ॥ [13]
महाराज्ञी यस्य स्वपरनिखिलान्तः पुरवधू-

14. शिरोरत्नश्रेणीकिरणसरणिस्मेरचरणा ।
निधिः कान्ते [:] साध्वीव्रतविततनित्योज्ज्वलयशा
यशोदेवी नाम त्रिभुवनमनोज्ञाकृतिरभूत् ॥ [14]
ततस्त्रिजगदीश्वरात्समजनिष्ट देव्यास्ततो-
प्यरातिव (ब) लशातनोज्ज्व-

15. लकुमारकेलिक्रमः ।
चतुर्ज्जलधिमेखलावलयसीमविश्वम्भरा-
विशिष्टजयसान्वयो विजयसेनपृथ्वीपतिः ॥ [15]
गणयतु गणशः को भूपतींस्ताननेन
प्रतिदिनरणभाजा ये जिता वा हता वा ।
इह जगति विषे-

16. हे स्वस्य वंशस्य पूर्वः
पुरुष इति सुधांशौ केवलं राजशब्द (ब्द) : ॥ [16]
संख्यातीतकपीन्द्रसैन्यविभुना तस्यारिजेतुस्तुलां
किं रामेण वदाम पाण्डवचमूनाथेन पार्थेन वा ।
हेतोः खड्गलतावतंसितभुजामात्रस्य येनार्ज्जितं
सप्ता-

17. म्भोधितटीपिनद्धवसुधाचक्रैकराज्यं फलम् ॥ [17]
एकैकेन गुणेन यैः परिणतं तेषां विवेकादृते
कश्चिद्धन्त्यपरश्च रक्षति सृजत्यन्यश्च कृत्स्नं जगत् ।
देवोयं तु गुणैः कृतो व (ब)हुतिथैर्द्धीमान् जघान[1] द्विषो
वृत्तस्थानपुषश्चकार च

18. रिपूच्छेदेन दिव्याः प्रजाः ॥ [18]
दत्त्वा दिव्यभुवः प्रतिक्षितिभृतामुर्व्वीमुरीकुर्व्वता
वीरासृग्लिपिलाञ्छितो ऽसिरमुना प्रागेव पत्रीकृतः ।
नेत्थं चेत् कथमन्यथा[2] वसुमती भोगे विवादोन्मुखी
तत्राकृष्टकृपाणधारिणि गता भ-

1. Kielhorn. -माञ्जघान.

2. The original had कथमंन्यथा, but the sign for अनुस्वार is struk out.

19. ङ्गं द्विषां सन्ततिः ॥ [19]
त्वं नान्यवीर[1]विजयीति गिरः कवीनां
श्रुत्वा ऽन्यथामननरूढनिगूढरोषः ।
गौडेन्द्रमद्रवदपाकृत कामरूप–
भूपं कलिङ्गमपि यस्तरसा जिगाय ॥ [20]
शूरंमन्य इवासि नान्य किमिह स्वं राघव श्लाघसे
स्प–
20. र्द्धां वर्द्धन मुञ्च वीर विरतो नाद्यापि दर्प्पस्तव ।
इत्यन्योन्यमहर्न्निशप्रणयिभिः कोलाहलैः क्ष्माभुजां
यत्कारागृहयामिकैर्न्नियमितो निद्रापनोदक्रमः ॥ [21]
पाश्चात्यचक्रजयकेलिषु यस्य याव–
द्गङ्गाप्रवाहमनुधावति
21. नौविताने ।
भर्गस्य मौलिसरिदम्भसि भस्मपङ्क–
लग्नोज्झितेव तरिरिन्दुकला चकास्ति ॥ [22]
मुक्ताः कर्प्पासवीजैर्म्मरकतशकलं शाकपत्त्रैरलावू (बू)–
पुष्पै रूप्याणि रत्नं परिणतिभिदुरैः कुक्षिभिर्द्दाडिमानाम् ।
कुष्माण्डीवल्लरीणां वि–
22. कसितकुसुमैः काञ्चनं नागरीभिः
शिक्ष्यन्ते यत्प्रसादाद्ब (द्ध) हुविभवजुषां योषितः श्रोत्रियाणाम् ॥ [23]
अश्रान्तविश्राणितयज्ञयूपस्तम्भावलीं द्रागवलम्ब (म्ब) मानः ।
यस्यानुभावाद्भुवि सञ्चचार कालक्रमादेकपदोपि धर्म्मः ॥ [42]
मेरोरा–
23. हतवैरिसङ्कुलतटाद्द्भूय यज्वामरान्
व्यत्यासं पुरवासिनामकृत यः स्वर्गस्य मर्त्यस्य च ।
उत्तुङ्गैः सुरसद्मभिश्च विततैस्तल्लैश्च शेषीकृतं
चक्रे येन परस्परस्य च समं द्यावापृथिव्योर्व्वपुः ॥ [25]
दिक्शाखामूलकाण्डं गगनतलम–
24. हाम्भोधिमध्यान्तरीयं
भानोः प्राक्प्रत्यगद्रिस्थितिमिलदुदयास्तस्य मध्याह्नशैलम् ।
आलम्ब (म्ब) स्तम्भमेकं त्रिभुवनभवनस्यैकशेषं गिरीणां
स प्रद्युम्नेश्वरस्य व्यधित वसुमतीवासवः सौधमुच्चैः ॥ [26]
प्रासादेन तवामुनैव हरितामध्वा–
25. निरुद्धो मुधा
भानोद्यापि कृतोस्ति दक्षिणदिशः कोणान्तवासी मुनिः ।

1. नान्य and वीर were obviously proper names. See Ep. Ind. I. P. 313 note. 57 for the identification See J. B. O. R. S. 1932. P.

अन्यामुच्छ्रपथोयमृच्छतु दिशं विन्ध्योप्यसौ वर्द्धतां[1]
यावच्छक्ति तथापि नास्य पदवीं सौधस्य गाहिष्यते ॥ [27]
स्रष्टा यदि स्रक्ष्यति भूमिचक्रे सुमेरुभृत्पिण्डविव–

26. र्त्तनाभिः ।
तदा घटः स्यादुपमानमस्मिन् सुवर्ण्णकुम्भस्य तदर्प्पितस्य ॥ [28]
वि (बि) लेशयविलासिनीमुकुटकोटिरत्नाङ्कर–
स्फुरत्किरणमञ्जरीच्छुरितवारिपूरं पुरः ।
चखान पुरवैरिणः स जलमग्न–

27. पौराङ्गना–
स्तनैणमदसौरभोच्चलितचञ्चरीकं सरः ॥ [29]
उच्चित्राणि दिगम्व (म्ब) रस्य वसनान्यर्द्धाङ्गनास्वामिनो
रत्नालंकृतिभिर्व्विशेषितवपुःशोभा शतं सुभ्रुवः ।
पौराढ्याश्च पुरीः श्मशानवसतेर्भिक्षाभु–

28. जोस्याक्षयां
लक्ष्मीं स व्यतनोद्दरिद्रभरणे सुज्ञो हि सेनान्वयः ॥ [30]
चित्रक्षौमेभचर्म्मा हृदयविनिहितस्थलहारोरगेन्द्रः
श्रीखण्डक्षोदभस्मा करमिलितमहानीलरत्नाक्षमालः ।
वेषस्तेनास्य तेने गरुडमणिलतागोन–

29. सः कातमुक्ता–
नेपथ्यन्त्रस्थिरिच्छासमुचितरचनः कल्पकापालिकस्य ॥ [31]
वा (बा) होः केलिभिरद्वितीयकनकच्छत्त्रं धरित्रीतलं
कुर्व्वाणेन न पर्यशेषि किमपि स्वेनैव तेनेहितम् ।
किन्तस्मै दिशतु प्रसन्नवरदोप्यर्द्धेन्दुमौलिः

30. परं
स्वं सायुज्यमसावपश्चिमदशाशेषे पुनर्द्दास्यति ॥ [23]
प्रस्तोतुमस्य परितश्चरितं क्षमः स्यात्
प्राचेतसो[2] यदि पराशरनन्दनो[3] वा ।
तत्कीर्त्तिपूरसुरसिन्धुविगाहनेन
वाचः पवित्रयितुमत्र तु नः प्रयत्नः ॥ [33]
यावद्वास्तोस्पति–

---

1. The allusion is to the story of Vindhya's gradual rise in order to check the daily course of the sun. See. Supra p. 204. note. I., also See S. P. Pandits note on Raghuvaṁśa VI. 61, cf Mahābharata Vanaparva Chapter 104.
2. प्राचेतस=Son fo प्रचेतस् ie. वाल्मीकि 3. पराशरनन्दन = व्यास.

31. पुरधनी भूर्भुवः स्वः पुनीते
यावच्चान्द्री कलयति कलोत्तंसतां भूतभर्त्तुः ।
यावच्चेतो गमयति सैतां श्वेतिमानं त्रिवेदी
तावत्तासां रचयतु सखी तत्तदेवास्य कीर्त्तिः ॥ [34]
निर्णिक्तसेन कुलभूपतिमौक्तिकाना
मग्रन्थिलग्र–
32. थनपद्मलसूत्रवल्लिः ।
एषा कवेः पदपदार्थविचारशुद्ध–
बु (बु) द्धेरुमापतिधरस्य कृतिः प्रशस्तिः ॥ [35]
ध [र्म्म] प्रणप्ता मनदासनप्ता बृ (बृ) हस्पतेः सूनुरिमां प्रशतिं [।]
चखान वारेन्द्रकशिल्पिगोष्ठीचूडामणी राणकशूलपाणिः ॥ [36]

56. NIDHANPUR COPPERPLATES OF BHASKARAVARMAN.

Prov. : Nidhanpur in Panchkhanda, Sylhet. Assam.
Date. : Seventh Century A. D.
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Padmanāth Bhattacharya Vidyavinoda.
Ep. Ind. Vol. X, II. pp. 65–79.

Text

First Plate

1. [ओं]
प्रणम्य देवं शशिशेखरप्रियं
पिनाकिन [ं] भस्मकणैर्विभूषित [ं] [।]
विभूतये भूतिम [तां द्विज]–
2. न्मनां
करोमि भूय स्फुटवाचमु [ज] ज्वलां ॥ [1]
स्वस्ति महा-नौ-हस्त्यस्व[1]पत्तिसंपत्युपातजयशब्दान्व–
3. र्थ स्कन्धावारात् कर्ण्ण[2]सुवर्ण्णवहासकात् ॥

1. P. Bhattācharya–अश्वपति संपत्युपात्त जय शब्द–
2. Karṇa suvarṇa was once the capital of Śaśānka. Jayanāga an inhabitant of Karṇasuvarṇaka, while he was here, issued a grant which is supposed to be dated in the latter half of the sixth century A. D.

भोगीम्बरकृतपरिकरमीक्षणजितकामरूपम-
4. विमुक्तं [।]
परमेश्वरस्य रूपं निजभूतिविभूषितं जयति ॥ [2]
जयति जगदेकवन्धु[1]र्लोकहित-
5. यस्य सम्पदो हेतु [:] [।]
परहितमूर्त्तिरदृष्टः फलानुमेयस्थिति [॰] धर्म्म [:] ॥ [3]
धात्रीमुच्चिक्षिस्यो-
6. रम्बुनिधे[2] कपटकोलरूपस्य [।]
चक्रभृत [:] सूनुरभूत् पार्थिववृन्दारको नरक [:] ॥ [4]
7. तस्माददृष्टनरकान्नरकादजनिष्ट नृपतिरिन्द्रसखः [।]
भगदत्तः ख्यातजयं विजय [ं]
8. युधि यः समाह्वयत ॥ [5]
तस्यात्मज [:] क्षतारेर्वज्रगतिर्वज्रदत्तनामाभूत् [।]
शतम-
9. खमखण्डवल[3]गतिरतोषयद्यः सदा संख्ये ॥ [6]
वंश्येषु तस्य नृपतिषु वर्षसह-
10. स्त्रत्रयं पदमवाप्य [।]
यातेषु देवभूयं क्षितीश्वर [:] पुष्यवर्म्माभूत् ॥ [7]
मात्स [य] न्याय[4]-
11. विरहित [:] प्रकाशरत्न [:] सुतो द्विरथ[5] लघु [:] [।]
पञ्चम इव हि समुद्र [:] समुद्रवर्म्माभवत्तस्य [॥ 8]
12. अविखण्डितवलवर्म्मा वलवर्म्मा[6] तस्य सूनु रजनिष्ट [।]
क्षितिपस्य दत्तदेव्या [ं] सेना ध-
13 स्याभ्यमित्त्रीया ॥ [9]

(E. I. XVIII P. 63). This finds mention also in Rohtāsagadh stone seal matrix of Mahāsāmanta Śaśānkadeva (Fleet. Gupta Inscriptions P.) For detailed geographical description see. B. C. Law. Historical geography of Ancient India P. 225 and how it came under the sway of Bhāskarvarman (see Ep. Ind. XII P. 65 into.)

1. P. Ibid -क्षिप्सोरम्बुनिधेः.
2. An allusion to Boar incarnation of Vishṇu.
3. P. Bhaṭṭācharya-बल-
4. मात्स्यन्याय in the technical sense means disorders of anarchy when the strong oppress the weak as the large fishes eat the small ones. Herē it has another meaning also, i. e. 'excesses'.
5. P. Bhaṭṭācharya. द्विरथ-
6. Ibid. -बलवर्म्माबल-

तस्यापि रत्नवत्या [ं] नृपतिः कल्याणवर्म्मनामाभूत् [।]
तनयस्तन्नीयसा–
14. मपि यो दोषाणामनावासः ॥ [10]
गन्धर्ववती तस्माद्गणपतिमिव दानवर्षणमजस्रं [।]
15. गणपतिमगणितगुणगणमसूत कलिहानये तनयं ॥ [11]
तन्महिषी यज्ञवती

Second Plate, First Side.

16. यज्ञवतीवारणि [:] सुतम् असूत [।]
यज्ञविधीनामास्पदमनलमिव महेन्द्रवर्म्माणं ॥ [12]
तस्मा [द्]–
17. जनयदात्मजमात्मविदः सुव्रता भुव स्थितये [।]
नारायणवर्म्माणं जनकमिवाधिगतसांख्यार्थं[1] ॥ [13]
18. प्रकृतिरिव तस्य पुंसो देववती स्थिरगुणानुवन्धाय[2] [।]
षष्ठमिव महा[3]भूतंन्दधौ[4] महा–
19. भूतवर्म्माणं ॥ [14]
चन्द्रमुखस्तस्य सुतश्चन्द्र[5] इव कलाकलापरमणीयः [।]
विज्ञानव–
20. ती द्यौरिव यं सुषुवे ध्वान्तशान्तिकरं ॥ [15]
भोगवती भोगवती भूतेः स्थितवर्म्मण [स्]–
21. ततो हेतुः [।]
आसीद्भोगिपतेरिव भूमिभृतोनन्तभोगस्य ॥ [16]
तस्मदगाध–
22. मुर्त्ते[6]रकलितरत्नादुपोढलक्ष्मीकात् [।]
क्षि[7]रोदधेरिव नृपादकलङ्क [:]

---

1. The word 'सांख्य' is explained by श्रीधर स्वामी in his commentary on Bhagavadgitā V. 39 as follows—सम्यक् ख्यायते प्रकाश्यते वस्तुस्तत्त्व अनयेति संख्या सम्यग्ज्ञानम्, तस्यां प्रकाश्यमानमात्मतत्त्वं सांख्यम् । It seems that the Sānkhya system of philosophy is intended, for we find just immediately the reference to the progeny of the Pancha Mahābhūtas from the Prakriti and the king is likened to the sixth Mahābhūta.

2. P. Bhattachārya–बन्धाय–

3. According to the *Sānkhya* system of philosophy there are five महाभूतs namely, the पृथ्वी, अप्, तेजस्, वायु and the आकाश

4. P. Bhattachārya–भूतं दधौ

5. It has been corrected from चन्द्राश्च

6. P. Bhattachrya मूर्त्ते–

7. Read. क्षी

23. श्रीमृगाङ्कोभूत् ॥ [17]
उदपादि नयनदेव्या [ं] सुनुस्तस्य[1] स्ववाहुधृत-
24. राज्यः [।]
देव [:] सुस्थितवर्म्मा यः ख्यातः श्रीमृगाङ्क इति ॥ [18]
प्रत्युरसं विलसन्ती [ं]
25. तद्भन इव या [ं] मुदा हरिर्वहति [।]
सा श्रीरर्थिजनेभ्यः च्चितिरिव विश्राणिता येन ॥ [19]
26. कार्त्तयुगीव श्यामादेवी तस्मादजीजन [त्] तनयं [।]
शशिनमिव सुप्रतिष्ठित-
27. वर्म्माणमपास्तये त [म] सां [20]
यस्योन्नत्ति[3] परार्था विद्याधरचक्रवर्त्तिसेव्यस्य [।]
सग-
28. जस्य सुप्रतिष्ठितकटकस्य कुलाचलस्यैव[4] ॥ [21]
सैव श्यामादेवी तस्यानुजम-
29. कलितोद्यमसूत [।]
श्रीभास्करवर्म्माणं भास्करमिव तेजसां निलयं [॥] [22]

Second Plate, Second Side.

30. एकोपि हि यः पु [ं] सां हृदयेष्वभिलक्षित [:] [स्वभावेन] [।]
शुद्धेषु दर्पण [ॆ] ष्विव वहु[5] सुप-
31. मं सन्मुखीन्नेषु[6] ॥ [23]
यस्यावें (वि) हतमतनुभिस्तेजोभिर्लक्ष्म नृप्रतिभवनेषु [।]
उद्-
32. पात्रेष्विव[7] भूरिषु विलोक्यते भास्करस्येव ॥ [24]
अव्यालः स्वारोह [:] कल्पद्रुम-
33. वत्समृद्धिभूरिफल [:] [।]
च्छायापाश्रित[8]जनतापरिवेष्टितपादमूलो यः [॥] [25]
34. इत्यपि स जगदुदुय[9] कल्पनास्तमर्यहेतुना भगवता कमल-
सम्भवेना-
35. विकीर्ण्णवर्ण्णाश्रमधर्म्मप्रविभागाय निर्म्मितो भुवनपतिरिवोदयानुरक्त-
मृ (म) ण्ड-
36. लो यथायथमुचितकरनिक [र] वितरणाकुलितकलितिमर[10]सञ्चय-
37. तय [ा] प्रकाशितार्यधर्म्मालोक [:] स्वभुजवल[11]तुलितसकलसाम-

1. Ibid सूनुस्   2. Ibid.-वाहुः
3. P. Bhatttachārya-न्नतिः   4. Ibid.-स्येव
5. Ibid. वहु   6. Ibid. सम्मुखी-   7. Ibid.-पात्रेष्वि-
8. P. Bhattachārya. छायोपाश्रित-   9. Ibid-दुदय-
10. Ibid-तिमिर-   11. Ibid.-वल-

38. न्तचक्रविक्रम स्थितिविनयं[1] संस्तवोपचितभक्तिषु प्रकृतिषु परंपारीणासु

39. निकाममुपकल्प[2]तानेकभोगीनवर्त्मा[3] समरविजितनरपतिशतवहित[4]

40. विविधनुतिवचनकुसुमरचत[5]रुचिरकीर्त्तिचित्त्रा[6]वतङ्सङ्कः शिविरिव[7] परो–

41. पकारविश्राणनाभिरतसत्ववृत्तिर्यथासमयमुदितगुण[8]विधिविभाग-

42. सम्बन्ध[9]पटुतया सुरगुरुरिवापरे[10] परैरवहितप्रभाव[:] श्रत[11]शौर्यधैर्य-

43. शौटीर्यसुचरितैरलङ्कृतात्मवृत्तिः प्रतिपक्षसंश्रयनिराकृतैरिव विव-

44. र्ज्जितो दोषैरचलितनिरन्तरप्रणयरसभराकृष्ट कामरुपलक्ष्मी[12]स्समा

45 पश्चिमेन गङ्गणिका[13]डुम्बरीच्छेदसम्वेद्या[14] ॥ पश्चिमेनाधुना सीमगङ्गिणिका॥ पश्चि [मो]–

46. त्तरेण कुम्भकारगर्त्तस्सैव च गङ्गणिका प्रागभुज्यमानोत्तरेण वृहज्जाटली[15] ॥ उत्तरपू–

47. र्वेण व्यवहारिखासोकपुष्करिणी[16] सैव शुष्ककौशिका[17]चेति॥ आज्ञाशता प्रापयिता

48. प्राप्तपञ्चमहाशब्द[18]श्रीगोपाल [:] । सीमाप्रदाता चन्द्रपुरिनायक [:] श्रीक्षिकुण्डः

49. न्यायकरणिक जनार्दनस्वामी व्यवहारिहरदत्तकायस्थदुन्धुनाथप्रभृतयः[19]

50. शासइता[20] लेखयिता च वसुवर्ण्णभाण्डागाराधिकृतमहासामन्त दिवाकरप्रभ [:]

51. उत्खेटयिता दत्तकारपुण्णो[21] । सेक्यकार कालिया । षष्टिंम्वर्षसहस्र[22]–

52. णि स्वर्गे मोदति भूमिदः [।]

---

1. Ibid.–विनय– 2. Ibid–कल्पिता– 3. Ibid–वर्त्मा–

4. Ibid.–विहित– 5. Ibid–रचित्– 6. Ibid–चित्रावतंसांकः

7. Śivi, the famous King widely known for his charity, was the son of Uśīnara, for his story (see. Mahabhārata III. 196 ff.)

8. गुण here denotes the six expedients of politics, namely, संधिविग्रह etc

9. P. Bhttachārya. –सम्बन्ध 10. Ibid.–वापरः– 11. Ibid श्रुत–

12. According to Ashtādhyāyī V. IV. 151. the suffix 'Ka' should be added to लक्ष्मी, if it is intended to be singular number. Mr. Bhattachārya is doubtful whether the rule be urged (see. Ep. Ind. XII p. 78. No. 4.)

13. P. Bhattachārya–गंगिनिकोडुम्बरी– 14. Ibid. संवेद्या.

15. Ibid वृहज्– 16. Ibid. पुष्करिणी.

17. Ibid perhaps–कौशिका is intended. 18. Ibid.–शब्दः

19. Ibid–प्रभृतयः 20. Ibid. शासयिता 21. Ibid.–पूर्णः

22. Ibid. षष्टिं वर्षसहस्राणि. It should be correctly read as षष्टि वर्षसहस्राणि.

आक्षेप्ता चानुमन्ता च तान्येव नरके वसेत् [११] [26]
53. स्वदत्तां परदत्ताम्वा[1] यो हरेत् वसुन्धरां [।]
स विष्ठायां कृमिर्भूत्वा पितृभ[2] सह पच्यते [११] [27]
54. शासनदाहादर्वागभिनवलिखितानि भिन्नरूपाणि [।]
तेभ्यो अक्षराणि[3] यस्मा-
55. त्तस्मा [न्] नैतानि कूटानि ॥ [28]

57. AIHOLE INSCRIPTION OF PULAKEŚIN II

Prov. : Aihole, Bijapur District,
Date. : V. S. 556 (= 499 A. D.).
Lang. : Sanskrit **Script.** : Southern Brāhmī.
Ref. : Fleet. *Ind. Ant.* Vol, V. P. 47 ff; Vol. VIII P. 23J ff Arch. Surv. W. India Vol. III P. 129, Kielhorn. *Ep. Ind.* Vol. VI. pp. 1–12.

Text

1. जयति भगवान्जि (ञ्जि) नेन्द्रो [वी] तज [राम] रणजन्मनो यस्य [।]
ज्ञानसमुद्रान्तर्गं [त] मखिलजगदन्तरीपमिव । (॥) [1]
तदनु चिरमपरि [मे] यश्चलुक्य[4]कुलविपुलजलनिधिर्जयति ॥
पृथिवीमौलिललाम्नां यःप्रभवःपुरुषरत्नाम् ॥ [2]
शूरे विदुषि च विभजन्दानम्मानञ्च युगपदेकत्र ॥ (।)
2. अविहितयाथासं[ख्][5] य [ो] [ज] यति च सत्याश्रयस्सुचिरम् ॥ [3]

1. Ibid.–दत्तां वा. 2. Ibid. पितृभिः 3. Ibid. तेभ्योक्षराणि.
4. This word is variously spelt in the epigraphs. For spellings see Ind. Ant. 1919 p. 112. For the origin of the name Chālukya see Vikramānkadevacharita I, 31–56 and Ant. XII 196.
5. This refers to Pāṇinis Sūtra यथासंख्यमनुदेशः (Ashtādhyāyi 1–3–10) meaning "correspondency of numbers" i. e. when things are mentioned in a particular order, they are to be again referred to in the same order. As रविकीर्ति here, so भारवि in the Kirātārjunīya XIII. 19 clearly refers to the immediately preceding rule of Ashtāthyāyi तस्यलोपः and Kālidāsa in his Raghuvaṁśa XII. 56. alludes to the rule स्थानि वदा देशोनल्विधौ (1–1–56). यथा सख्यम् is a figure of speech also defined by Dandin as Follows :
उद्दिष्टानां पदार्थानामूद्देशो यथाक्रमम् ।
यथा संख्यमिति प्रोक्तं सख्यानां इत्यपि ॥ काव्यादर्श २१–२८१

पृथिवीवल्लभशब्दो येषामन्वर्थतांश्चिरञ्जातः[1] [।]
तद्वंशेषु जिगीषुषु तेषु बहुष्वप्यतीतेषु [4]
नाना हेतिशताभिघातपतितभ्रान्ताश्वपत्तिद्विपे
नृत्यद्भीमकबन्धखड्गकिरणज्वालासहस्र [े] रणे ।
3. लक्ष्मीर्भावितचापलापि च कृता शौर्य्येण येनात्मसा-
त्रा (द्रा) जासीज्जयसिंह[2]वल्लभ इति ख्यातश्चलुक्यान्वयः ॥ [5]
तदात्मजोभूद्रणरागनामा दिव्यानुभावो जगदेकनाथः [।]
अमानुषत्वं किल यस्य लोकाः[3]स्सुप्तस्य जानाति वपुःप्रकर्षात् [॥ 6]
तस्याभवत्तनूजः पोलेकेशि (शी) य [:] श्रितेन्दुकान्ति[4]रपि [।]
4. श्रीवल्लभोप्ययासीद्वातापिपुरी[5]वधूवरताम् ॥ [7]
यत्त्रिवर्ग्ग[6]पदवीमलं क्षितौ नानुगन्तुमधुनापि राजकम् [।]
भूश्च येन हयमेधयाजिना प्रापितावभृथमज्जना बभौ [॥ 8]
नलमौर्य्यकदम्बकालरात्रिः[7]स्तनयस्तस्य बभूम (व) कीर्त्तिवर्म्मा [।]
परदारनिवृत्तचित्तवृत्तेरपि धीर्यस्य रिपुश्री-
5. यानुकृष्टा ॥ [9]
रणपराक्रमलब्धजयश्रिया सपदि येन विरुग्न(ग्ण)मशेषतः [।]
नृपतिगन्धगजेन महौजसा पृथुकदम्बकदम्बकदम्बकम् [॥ 10]
तस्मिन्सुरेश्वरविभूतिगताभिलाषे
राजाभवत्तदनुजः किल मङ्गल [े] शः [।]
यः पूर्व्वपश्चिमसमुद्रतटोषिताश्व-
सेनारजःपटविनिर्म्मितदिग्वितानः [॥ 11]
स्फुरन्मयूखैरसिदीपिकाशतैः (तै ं)
6. व्युदस्य मातङ्ग तमिस्रसञ्चयम् [।]
अवाप्तवान्यो रणरङ्गमन्दिरे
कटच्छुरिश्रीललनापरिग्रहम् ॥ [12]
पुनरपि च जिघृक्षोस्सैन्यमाक्रान्तसालम्[8]
रुचिरबहुपताकं रेवतीद्वीपमाशु [।]
सपदि महदुदन्वत्तोयसंक्रान्तबिम्बम्[9]

1. Kielhorn चिरंयातः. 2. Ibid. सिंह 3. Ibid. लोकस

4. इन्दुकान्ति means "moon-like beauty" Some scholars take this word to mean the place where Pulakeśin migrated (Dubreuil. Anc. Deccan p. III).

5. It can be identified with modern Bādāmi in the Bijapur district. The place is said to have got its name as Agastya destroyed here the demon-brothers Vātāpi and Itvala (see Ind. Ant. VIII. p. 238).

6. त्रिवर्ग (धर्म, अर्थ and काम). 7. Read त्रिस्तनय···.

8. Kielhorn. सालं 9. Ibid बिंबं

वर (रु) णबलमिवाभूदागतं यस्य वाचा ॥ [13]
तस्याग्रजस्य तनये नहुषानुभावे (वे)
लक्ष्म्या किलाभि[1]-

7. लषिते पोल [`] केशिनाम्नि [।]
सासूयमात्मनि भवन्तमतःपितृव्यम्
ज्ञात्वापरुद्धचरितव्यवसायबुद्धौ [॥ 14]
स यदुपचित [म] न्त्रोत्साहशक्तिप्रयोग[2]-
क्षपितबलविशेषो मङ्गलेशस्समन्तात् [।]
स्वतनयगतराज्यारम्भयत्नेन सार्द्धं
निजमतनु च राज्यञ्जीवितञ्चोज्झति स्म ॥ [15]
तावत्तच्छ [त्र] भङ्गे जगदखिलमरात्यन्धकारोपरुद्धं

8. यस्यासह्यप्रतापद्युतिततिभिरिवाक्रान्तमासीत्प्रभातम् [।]
नृत्यद्विद्युत्पताकैःप्रजविनि मरुति क्षुण्णप [°] र्य्यान्तभागै-
र्ग्गर्ज्जद्भिर्व्वारिवासै (है) रलिकुलमलिनं व्योम यातं कदा वा ॥ [16]
लब [ध्व] ा कालं भुवमुपगते जेतुमाप्पायिकाख्ये
गोविन्दे च द्विरदनिकरैरुत्तराम्भैमरथ्याः [।]
यस्यानीकैर्युधि भयरसज्ञात्वमेकःप्रयात-
स्तत्रावाप्तम्फलमुपकृतस्या-

9. परेणापि सद्यः । (॥) [17]
वरदातुङ्गतरङ्गरङ्गविलसद्धंसावलीमेखलां
वनवासीमवमृद्नतस्सुरपुरप्रस्प [र्ि] र्द्धिनीं सम्पदा [।]
महता यस्य बलार्ण्णवेन परितस्सञ्छादितोर्व्वीतलं ।
स्थलदुर्ग्गञ्जलदुर्ग्गतामिव गतं तत्तत्क्षणे पश्यताम् [॥ 18]
गङ्गालुपेन्द्रा व्यसनानि सप्त[3]
हित्वा पुरोपार्जितसम्पदोपि [।]
यस्यानुभावोपनतास्सदास-
न्ना-

10. सन्न सेवामृतपानशौण्डः[4] [॥ 19]

---

1. This suggests that he was preferred by the people to Manglesa and his son (Fleet. Ind. Ant. 1899).

2. Regal power is under three elements प्रभुशक्ति, मंत्रशक्ति and उत्साह-शक्ति (powers of sovereign position, good counsil and energy). Scholars mean that Pulakeśin was devoid of प्रभुशक्ति and could only possess the other two.

3. The seven vices are as follows :
द्यूतं मांसं सुरा वेश्या खेटचौर्यं पराङ्गना ।
महापापानि सप्तैव व्यसनानि त्यजेद्बुधः ॥

4. Kielhorn शौन्डाः

कोङ्कणेषु यदादिष्ट चण्डदण्डाम्बुवीचिभिः [।]
उदस्तास्तरसा मौर्य्यपल्वलाम्बुसमृद्धयः । (॥) [20]
अपरजलधेर्ल्लक्ष्मी ['] यस्मिन्पुरीम्पुरभित्प्रभे[1]
मदगजघटाकारैन्नावां शतैरवमृद्नति [।]
जलदपटलानीकाकि (की) र्ण्णन्नवोत्पलमेचक-
ञ्जलनिधिरिव व्योम व्योम्नस्स-

11. मोभवदम्बुभिः (धिः) [॥ 21]
प्रतापापनता यस्य लाटमालवगूर्ज्जराः[2] [।]
दण्डोपनतसामन्तचर्य्या च [।] र्य्या इवाभवन् ॥ [22]
अपरिमितविभूतिस्फीतसामन्तसेना-
मुकुटमणिमयूखाक्क्रान्तपादारविन्दः [।]
युधि पतितगज (जे) न्द्रानीकवी (बी) भत्सभूतो
भयविगलितहर्षो येन चाकारि हर्षः ॥ [23]
भुवमुरुभिरनीकैश्शा-

12. सतो यस्य रेवो (वा)-
विविधपुलिनशोभावन्ध्य विन्ध्योपकण्ठ [:] [।]
अधिकतरमराजत्स्वेन तेजोमहिम्ना
शिखरिभिरिभवर्ज्या (र्ज्यो) व [ष] र्मणां स्पर्द्धयेव[3] [॥ 24]
विधिवदुपचिताभिश्शक्तिभिश्शक्रकल्प-
स्तिसृभिरपि गुणौघैस्स्वैश्च माहाकुलाद्यैः[4] [।]
अगमदधिपतित्वं यो महाराष्ट्रकाणां

---

1. पुरभिद् literally means the destroyer of पुर i. e. Śiva and recalls his demolishing त्रिपुर. 'Destroyer of the cities' is also an epithet of Indra which recalls his exploits in the Veda (Rg. X-89-7) and his epithet पुरन्दर.

2. Later people of Lāta. Some scholars locate them in the Southern Gujrat including Khandesha, situated between the rivres Mahi and Tāpti. Bühler holds it as lying between the rivers Mahi nnd Kim. It comprised the collectcorates of Surat, Broach, Kheda and parts of Broach. (N. L. Dey. Geographical Dictionary गुर्जर- This was an early Gurjara family ruling in the Broach district. They were probably a branch of the Gurjaras of Mandor in Rajasthan (See. Proce. of First Orienteal. Conf. Vol. I P. OXXVII).

3. Dr. Keilhorn finds in this verse a reference to the story of Vindhya and Agastya.

4. According to Pāṇini (IV-I-141) महाकुल means a noble family but here used as an abstract noun.

नवनवतिसहस्रग्रामभाजां त्रयाणां [॥ 25]
गृहिणां स्व

13. स्वगुणैस्त्रिवर्गतुङ्गा विहितान्यक्षितिपालमानभङ्गा [:] [।]
अभवन्नुपजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सको [स] लाः कलिङ्गा [: ॥ 26]
पिष्टं पिष्टपुरं येन जातं दुर्गमदुर्गम-
श्चित्रं यस्य कलेर्वृत्तम् जातं दुर्गमदुर्गमम् । (॥) [27]
सन्नद्धवारणघटास्थगितान्तरालम्
नानायुधक्षतनरक्षतजाङ्गरागम् [।]
आसीज्जलं यदवमर्द्दितमभ्रगर्भं
कौनालम[1]-

14. म्बरमिवोर्ज [ज] त सान्ध्यरागम् ॥ [28]
उद्धूतामलचाव (म) रध्वज शतच्छ [त्] त्रान्धकारैर्व्वं (र्ब्बं) लैः
शौर्य्योत्साहरसोद्धतारिमथनैर्म्मौल (ला) दिभिष्षड्विधैः [।]
आक्क्रान्तात्मबलोन्नतिम्बलरजस्सञ्छन्न काञ्चीपुरः (र)
प्राकारान्तरितप्रतापमकरोद्यः पल्लवानाम्पतिम् ॥ [29]
कावेरी[2] हतशफरीविलोलनेत्रा
चोलानां सपदि जयोद्यतस्य यस्य [।]
प्रश्च्योतन्मदगजसे-

15. तुरुद्धनीरा
संस्पर्शं परिहरति स्म रत्नराशेः (॥) [30]
चोलकेरल पाण्ड्यानाम्[3] योभूत्तत्र महर्द्धये [।]
पल्लवानीकनीहार तुहिनेतरदीधितिः ॥ [31]
उत्साहप्रभुमन्त्रशक्तिसहिते यस्मिन्समस्ता दिशो
जित्वा भूमिपतीन्विसृज्य महितानाराद्ध्य देवद्विजान् [।]
वातापीन्नगरीम्प्रविश्य नगरीमेकामिवोर्व्वि (र्व्वीं) मिमाम्[4]
चञ्चन्नीरधी (धि) नीलनीरपरिखां

16. सत्याश्रये शासति ॥ [32]

---

1. Kunāla lake which is identified with modern Kolleru lake, south of Pithapuram between the rivers Godāvari and Krishnā.
2. An important river of South India which flows through Mysore and Trichinopoly districts. Its name is said to be derived from the muni Kāvera whose daughter Kāveri was (See Ep. Ind. XI 339; also Bhandarkar Commemosation Volume P. 246). According to the Puranic tradition Kāveri is said to be born of Brahmā. Hindus regard it as Dakshiṇā Gaṅgā.
3. Keilhorn पाण्ड्यानाम्.   4. Ibid, इमां.

त्रिंशत्सु त्रिसहस्रेषु भारतादाहवादितः[1] [।]
सप्ताब्दशतयुक्तेषु श (ग) तेष्वब्देषु पञ्चसु [॥ 33]
पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च [।]
समासु समतीतासु शकानामपि भूभुजाम् ॥ [34]
तस्याम्बुधित्रयनिवारितशासनस्य

17. सत्याश्रयस्य परमाप्तवता प्रसादं [।]
शैलञ्जिनेन्द्रभवनम्भवनम्महिम्ना-
न्निर्म्मापितम्मतिमता रविकीर्त्तिनेदम् ॥ [35]
प्रशस्तेर्व्वसतेश्चास्याः[2] जिनस्य त्रिजगद्गुरो[3]-
× कर्त्ता कारयिता चापि रविकीर्त्ति × कृती स्वयम् ॥ [36]
येनायोजि नवेश्मस्थिरमर्थविधौ विवेकिना जिनवेश्म [।]
स विजयतां रविकीर्त्ति × कविता-

18. श्रितकालिदासभारविकीर्त्तिः । (॥) [37] ❀
मूलवल्लिवेल्मल्लितकवाड [म] च्चनूर्गाङ्कूर्पुलिगेरे-
गण्डवग्राम (मा) इति अस्य भुक्ति [: ।] गिरि (रे) [स्त]-
टात्पश्चिम [ा] भिगत निमूवारिर्य्याव [त्] महापथान्तपुरस्थ
सि (सी) मा उत्तरतः दक्षिणतो

19. ....ग..............न ❀

58. SANJAN COPPER PLATES OF AMOGHAVARSHA I

Prov. : Sanjān, Thāna district, Bombay.
Date. : Śaka samvat 793 (= 871 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.**: Brāhmī.
Ref. : D.R. Bhandarkar, *Ep. Ind.* Vol. XVIII. pp. 235–257.

---

1. The era of Bharata war. This is the same as Kaliyuga era, also known as Yudhisthira era (South Indian Inscription No. 1317). Sometimes it was used in the inscriptions (See. Ind. Ant. XIV. 290), known to have begun in 3102 B. C. on February 18. The poet hints at this era in the following lines by the expression कलौ काले.
2. Kielhorn : स्था. 3. Ibid-गुरोः.

Text

First Plate

1. ओं[1] [॥] स वो व्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं कृतं ।
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलं कृतं ॥ [1]
अनन्तभोगस्थितिरत्र पातु वः
प्रतापशीलप्रभवोदयाचलः [।]
2. शुण्ट्र[2]कूटोच्छ्रितवंशपूर्व्वजः
स वीरनारायण एव यो विभुः । [2]
तदीय वीर्य्यायतयादवान्वये
क्रमेण वार्द्धाविव रत्नसंचयः [।]
वभूव[3] गोविन्द महीप्रतिर्भुवः[4]
3. प्रसाधनो[5] पृच्छकराजनः[6]॥ [3]
वभार[7] यः कौस्तुभरत्नविस्फुर-
द्गभस्तिविस्तीर्ण्णमुरस्थलं ततः [।]
प्रभातभानुप्रभवप्रभाततं
हिरण्मयं मेरुरिवाभितस्तटं ॥ [4]
मनांसि
4. यत्रासमयानि[8] सन्ततं
वचांसि यत्कीर्त्तिविकीर्त्तनान्यपि ।
शिरांसि यत्पादनतानि वैरिणां
यशांसि यत्तेजसि नेशुरन्यतः ॥ [5]
धनुस्समुत्सारितभूभृता मही ॰
प्रसारिता
5. येन पृथु प्रभाविना ।
महौजसा वैरितमो निराकृतं
प्रतापशीलेन स कर्क्कराट् प्रभुः ॥ [6]
इन्द्रराजस्ततोगृह्णात्[9] यश्चालुक्यनृपात्मजां [।]
राक्षसेन विवाहेन रणे खे-
6. टकमण्डपे ॥ [7]
ततोभवद्दन्तिघटाभिमर्द्दनो हिमाचलादास्थितसेतुसीमतः [।]
खलीकृतोद्वृत्तमहीपमण्डलः कुलाग्रणीर्यो भुवि दन्तिदुर्ग्गराट् ॥ [8]
हिरण्य-

---

1. Expressed by a symbol. 2. D. R. Bhandarker. सुराष्ट्र
3. Ibid. बभूव 4. Ibid. महीपतिर्भुवः 5. Ibid. प्रसाधनः
6. Ibid. राजनन्दनः 7. Ibid. बभार 8. Ibid. यत्रास
9. D. R. Bhandarkar. गृह्णाद्यश्चा

7. गर्भं राजन्यैरुज्जयन्यां[1] यदासितं [।]
प्रतिहारीकृतं येन गुर्जरेशादिराजकम् ॥ [9]
स्वयंवरीभूतरणांगणे ततस्स निर्व्यपेक्षं शुभतुंगवल्लभः [।]
चकर्ष चालुक्यकुलश्री[2]–

8. यं वलाद्विलोल[3]पालिध्वजमालभारिणां[4] ॥ [10]
अयोध्यसिंघासन[5]चामरोर्जितस्सितातपत्रोप्रतिपक्षराज्यभाक् [।]
अकालवर्षो हतभूपराजको वभूव राज–

9. रिषि[6]रशेषपुण्यकृत् ॥ [11]
ततः प्रभूतवर्षोभूद्धारावर्षस्ततश्शरै[7]–
र्द्धारावर्षायितं येन संग्रामभुवि भूभुजा ॥ [12]
युद्धेषु यस्य करवालनिकृत्तशत्रु–
मूर्द्धाङ्कवोष्णरुचिरासवपान–

10. मत्तः[8] ।
आकण्ठपूर्ण्णजठरः परितृप्तमृत्यु–
रुद्गारयन्निव स काहलधीरनादः ॥ [13]
गङ्गायमुनयोर्म्मध्ये राज्ञो गौडस्य नश्यतः [।]
लक्ष्मीलीलारविन्दानि श्वेतच्छत्त्राणि यो हरेत्[9] ॥ [14]

11. व्याप्ता विश्वम्भरान्तं शशिकरधवला यस्य कीर्त्तिः समन्तात् ।
प्रेंखच्छंका[10]लिमुक्ताफलशतशफरानेकफेनोर्म्मिरूपैः ।
पारावारान्यतीरोत्तरणमविरलं कुर्व्वतीव प्रयाता
स्व[11]–

12. र्गं गीर्व्वाणहारद्विरद सुरसरिद्धांत्त[12]राष्ट्रच्छलेन ॥ [15]
प्राप्तो राज्याभिषेक निरुपमतनयो य[13] स्वसामन्तवर्ग्गा–
त्स्वेषां[14] पदेषु प्रकटमनुनयै[15] स्थापयिष्यानश–

13. षाम्[16] ।
पित्रा यूय[17] समाना इति गिरमरणीन्मन्त्रिवर्ग्गं[18] स्त्रिवर्गो–
द्युक्तः कृत्येषु दक्षः क्षितिमवति यदोन्मोक्षयन्वद्धगंगं[19] ॥ [16]
दुष्टांस्तावत्स्वभृत्यां [20] झटिति विघ–

1. D. R. Bhandarker. यिन्यां
2. Ibid. श्रियं
3. Ibid. बला–
4. Ibid. भारिणीं
5. Ibid. सिंहासन
6. Ibid. राजर्षि–
7. Ibid. श्शरैः । धारा–
8. D. R. Bhandarkar. पानमतः,
9. Ibid. हरत
10. Ibid. च्छृङ्खालि
11. Ibid. स्वर्गं
12. Ibid. –सरिद्धार्त
13. Ibid. यः
14. Ibid. वर्गान्स्वेषां
15. Ibid. नयैः
16. Ibid. स्थापयिष्यन्नशेषान्
17. Ibid. –यूयं
18. Ibid. –वर्ग्गं
19. Ibid. –न्वद्ध–
20. Ibid. स्वभृत्यान्

14. टिता[1] स्थापितान्येशपाशां[2]
युद्धे युद्‌ध्वा स वध्वा विषमतरमहोत्तानिवोग्रान्समग्रां[3] [।]
मुक्त्वा साद्रान्तरात्मा विकृतिपरिणतौ वाडवाग्निं समुद्रः
क्षोभो नाभूद्विपक्षान-

15. पि पुनरिव तां[4] भूभृतो यो बभार[5] ॥ [17]
उपगतविकृतिः कृतप्रगंगो यदुदितदण्डपलायनोनुबन्धा-
ध्यपगत[6]पदशृंखलः खलोयस्सनिगलवन्ध[7]गलः

16. कृतस्स येन ॥ [18]
श्रीमान्धाता विधातु[8] प्रतिनिधिरपरो राष्ट्रकूटान्वयश्री-
सारा[9]न्सारामरम्यप्रविततनगरग्रामरामाभिरामा-
मुर्व्वी[10]मुर्व्वश्वराणां मकु-
टमकरिकाश्लिष्टपादारविन्दः

17. पारावारोरुवारिस्फुटरवरशनां पातुमु[11]भ्युद्यतो यः ॥ [19]
नवजलधरवीरध्वानगम्भीरभेरीरववधिरित[12] विश्वाशान्तरा-

18. लो रिपुणां[13] [।]
पटुरवपटढक्काकाहलोत्तालतूर्यस्त्रिभुवनधवलस्योद्योगकालस्य कालः॥[20]
भूभृन्मूर्द्धि[14] सुनीतपादविशरः[15] पुण्योदयस्तेजसा
कान्ताशे-

19. षदिगन्तरᳶप्रतिपदं प्राप्तप्रतापोन्नतिः [।]
भूयो योप्यनुर[16]न्तामण्डलयुत (:) ᳶ पद्माकरानन्दितो
मार्त्तण्ड[17] स्वयमुतरा[18]यणगत स्तेजोनिधिर्दुस्सहः ॥ [21]
स नाग-

20. भटचन्द[19] गुप्तनृपयोर्यशौर्य[20]
रणेस्व[21]हार्यमपहार्य धैर्यं विक्लानयोन्मीलयत्[22] [।]
यशोर्जनपरो नृपान्स्वभुवि शालिसस्यानिव (।)
पुनᳶपुनरतिष्टि[23]-

---

1. Ibid. विघटितान् 2. Ibid. पाशान् 3. Ibid. समग्रान्
4. Ibid. तान् 5. Ibid. बभार
6. D. R. Bhandarkar वन्धात् । व्यपगतः, but as suggeasted by Dr. H. Śastri the original correctly reads द्व्यपगतः
7. Ibid. बन्ध 8. Ibid. विधातुः 9. Ibid. सारां सारा-
10. Ibid. –भिरामाम् । उर्व्वी– 11. Ibid. पातुमभ्यु– 12. Ibid. बधिरित–
13. Ibid. रिपूणां– 14. Ibid. न्मूर्ध्नि 15. Ibid. –विसरः
16. Ibid. प्यनुरक्त– 17. Ibid. मार्त्तण्डः 18. Ibid. –मुत्तरा–
19. Ibid. चन्द्र but as Dr. H. Śastri pointed out that the original has चन्द्र.
20. Ibid. –र्यशौर्य 21. Ibid. रणेष्वहार्य–
22. Ibid. धैर्यविकलानथोन्मूलयत् 23. Ibid. –रतिष्ठि–

21. पत्स्वपद एव चान्यानपि । [22]
हिमवत्पर्व्वतनिर्ज्झराम्बु[1] तुरगैः वीतराच[2] गङ्गजै[3]–

Second Plate, First Side.

22. द्ध्वनितं मज्जनतूर्यकैर्द्विगुणितं भूयोपि तत्कन्दरे [।]
स्वयमेवोपनतौ च यस्य महतस्तौ धर्म्मचक्रायुधौ (।)
हिमवान्कीर्त्तिसरूपतामुपगतस्त–

23. त्कीर्त्तिनारायणः ॥ [23]
तत[4] प्रतिनिवृत्य[5] तत्प्रकृतभृत्यकर्म्मत्यय:[6]:
प्रतापमिव नर्म्मदातटमनुप्रयातऽपुनः [।]
सकोशलकलिङ्गवेगि[7]डहलौड्रक [।]–

24. न्मालवां[8]
विलभ्य निजसेवकै[9] स्वयमवूभुज[10]द्विक्रमः ॥ [24]
प्रत्यावृत्तः प्रातिराज्यं विधेयं कृत्वा रेवामुत्तरं[11] विन्ध्यपादे [।]
कुर्व्वन्धर्म्मान्कीर्त्तनैः पुण्य [वृ] न्दैरध्यष्टात्तान्स्रो[12]–

25. चितां राजधानी[13] ॥ [25]
मण्डलेशमहाराजसर्व्वस्व[14] यदभूद्भुवः ।
महाराजसर्व्व[15]स्वामी भावी तस्य सुतोजनि ॥ [26]
यज्जन्मकाले दैवज्ञैरादिष्ट (ष्टं) विषहो भुवं [।]
भोक्तेति हि–

26 मवत्सतुपर्यान्ताम्बुधि[16]मेखलां [॥ 27]
योद्धारो मोघवर्षेण वद्धा ये व[17] युधि द्विषः [।]
मुक्ता ये विकृतास्तेषां भस्मतश्शृंखलोद्धृतिः ॥ [28]
ततऽप्रभूतवर्षस्सन्स्वसंपूर्णम–

27. नोरथः [।]
जगतुंगस्स[18] मेरुर्व्वा भूभृतामुपरि स्थितः ॥ [29]
उद [ति] ष्ठदवष्टम्भं भंक्तुं द्रविलभूभृतां [।]

---

1. D. R. Bhandarkar. –अम्बु– 2. Ibid. पीतश्च
3. Ibid. गाङ्ग गजै 4. Ibid. ततः 5. Ibid. –प्रकृति– 6. Ibid. –त्ययं
7. Ibid. वंग. Can it not be वेंगी of the Allahabad pillar inscription of Samudragupta (Fleet. C, I. I. III P. 1.) This also occurs in V–33 of this inscription.
8. Ibid न्मालवान् 9. Ibid. –सेवकैः 10. Ibid. मवूभुजद्वि–
11. Ibid. –मुत्तरां 12. Ibid. –रध्यष्ठात्तां स्वो–
13. Ibid. राजधानीं 14. Ibid. मण्डलेशो महाराज शर्व्वः स्वो
15. Ibid. महाराज शर्व्वः 16. Ibid. त्सेतुपर्यन्ताम्बुधि 17. Ibid. वद्धा ये च
18. D. R. Bhandarkar. जगतुङ्ग

स जागरणचिन्तास्थमन्त्रणभ्रान्त चेतसां ॥ [30]
प्रस्थानेन हि के–
28. वलं प्रचलति स्वच्छादिताच्छादिता
धात्रो विक्रमसाधनैस्सकलुषं विद्वेषिणां द्वेषिणां [।]
लक्ष्मीरप्युरसो लतेव पवनप्रायासिता यासिता
धूलिर्न्नैव दिशो–
29. गमद्रिपुयशस्सन्तानकं तानकं [॥ 31]
त्रस्यत्केरलपाण्ड्यचौलिकनृपस्संपल्लवंपल्लवं
प्रम्लानिं गमयन्कलिंगमगधप्रायासको यासकः [।]
गर्ज्जद्गुर्ज्जरमौशौ[1]
30. शौर्यविलयो लंकारयन्नुद्योग[2]स्तदनिन्द्यशासन्नमतस्सद्विक्रमो विक्रमः॥[32]
निकृतिविकृतगंगाश्शृङ्खलोवद्धनिष्ठा[3]–
मृतिमयुरनुकूला मण्डलेशा[4] स्वभृ–
31. त्या [।]
विरजसम[5]हितेनुर्यस्य वाह्यालिभूमिं
परिवृति[6] विष्टया वेंगिनाथा दयोपि ॥ [33]
राजामात्यवराविव स्वहितकार्यालस्यनष्टौ हठा–
द्दण्डेनैव नि–
32. यस्य मूकवधिरावानीय हेलापुरे [।]
लंकातच्छिल[7] तत्प्रभुप्रतिकृती का (ण्ची) [ञ्ची] मुपेतौततः[8]
कीर्त्तिस्तम्भनिभौ[9] शिवायतनके येनेह संस्थापितौ[10] ॥ [34]
या–
33. स्या[11] कीर्त्तिस्तृलोक्या[12]न्निजभुवनभरं भर्त्तुमासीत्समर्थः
पुत्रश्चास्माकमेकस्सफलमिति कृतं जन्म[13] धर्म्मैरनेकैः [।]
किं कर्त्तु[14] स्थेंय[15]मस्मिन्निति विम–
34. लयश॒पुण्यशोपान[16]मार्ग्गः
स्वर्ग्गप्रोत्तुंगसौध[17] प्रतिरदनुपमः[18] कीर्त्तिम्रे(मे)वानुयात्तः (तः) ॥ [35]
वन्धूनां[19] वन्धु[20]राणामुचितनिजकुले पूर्व्वजानां प्रजानां

1. Ibid. मौलि 2. Ibid. लंकारयन्कारयन्नुद्योगै– 3. Ibid. शृंखलाबद्ध–
4. Ibid. मण्डलेशाः 5. Ibid. –मभितेनु– 6. Ibid परिवृतिमनु–
7. D. R. Bhandarkar reads. लंकातःकिल 8. Ibid. –मुपेते
9. Ibid. –निभे 10. Ibid. संस्थापिते 11. Ibid. स्यासा
12. Ibid. स्त्रिलोकीं निज 13. Ibid. जन्म 14. Ibid. –कर्त्तुं
15. Ibid. –स्थेय– 16. Ibid. –सोपान– 17. Ibid. सौधं
18. Ibid. यद् 19. Ibid. बन्धूनां
20. Ibid. वन्धुराणां But Dr. H. Sastri pointed out that the original has जानाम्प्रजानाम्

जाता-
35. नां वल्लभानां भुवनभरितसत्कीर्त्तिमूर्त्तिस्थितां[1] [।]
त्रातुं कीर्त्ति[2] सलोक्कां कलिकलुषमथो हंतुमंतो रिपूणां
श्रीमान्सिंहासनस्थो बुधनुत[3]चरितोमोघव-
36. र्षं प्रशस्ति[4] ॥ [36]
त्त्रातु[5] नम्रान्विजेतुं रणशिरसि परान्प्राथकेभ्य[6]-
× प्र (ा) दातुं निर्व्वोढुं रूढिसत्यं धरणिपरिवृढो नेदृशोन्यः[7] [।]
इत्थं प्रोत्थाय सार्थं पृथुरवपद-
37. ढक्कादिमन्द्रप्रघोषो
यस्योन्द्रस्येव[8] नित्यं ध्वनति कलिमलध्वन्सिनो[9] मन्दिराग्रे ॥ [37]
दृष्ट्वा तन्नवराज्यमूर्जि [त] वृह[10]द्धर्म्मप्रभावं नृपं
भूय[11] षोडशराज्य-
38. वत्कृतयुग×प्रारम्भ[12]इत्याकुलः [।]
नश्यन्नन्तरनुप्रविश्य विषमो मायामयोसौ कलिः
सामन्तान्सचिवन्स्ववान्धव[13]जनानच्चोभयत्स्वीकृताम्[14] ॥ [38]
39. शठमत्त्रं[15] प्रविधाय त्कूट[16]शपथैरोशस्वतंत्त्रा[17] स्वयं
विनिहत्योचितयुक्तकारिपुरुषान्सर्व्वं स्वयंग्राहिणः [।]
परयोषिदुहिता[18] स्वसेति न पु-
40. नर्भेद×पशूनामिव
प्रभुरेवं कलिकाल[19]मित्यवसितं सद्वृत्तमुद्यत्तः[20] ॥ [39]
विततमहिमधाम्नि व्योम्नि संहृत्य धाम्ना
मितवति महतीन्द्रोर्म्मण्ड-
41. लं ताराकाश्च[21] [।]
उदयमहिमभाजो भ्राजितास्सप्रतापे
विरतवति विजिह्माश्चोर्जितास्तावदेव (:) ॥ [40]
गुरुवुध[22]मनुयातस्साय[23]पातालमल्ला-
42. दुदयगिरिमहिम्नो रट्टमार्त्तण्डदेवः ।
पुनरुदयमुपेत्यो[24]घृत्ततेजस्विचक्रं

1. Ibid. -मूर्तिस्थितानाम् 2. Ibid. कीर्त्ति 3. Ibid. बुध-
4. Ibid. वर्षः प्रशास्ति 5. Ibid. त्रातुं 6. Ibid. प्रार्थकेभ्यः
7. D. R. Bhandarkar wants to supply समर्थः
8. Ibid. यस्ये 9. Ibid. -ध्वंसिनो
10. D. R. Bhandarkar -बृहद्- 11. Ibid. भूयः 12. Ibid. -युगप्रारम्भ
13. Ibid. -न्सचिवान्स्वबान्धव- 14. Ibid. स्वीकृतान् 15. Ibid. मन्त्रं
16. Ibid. कूट- 17. Ibid. स्वतंत्राः 18. Ibid. -षिद्दुहि-
19. Ibid. -कालइत्य- 20. Read. उद्धृतः 21. Ibid. तारकाश्च
22. Ibid. -बुध- 23. Ibid. स्सोर्थं 24. Ibid. -त्योद्धृत्त-

प्रतिहतमथ कृत्वा लोकमेकः पुनाति ॥ [41]
राजात्मा मनएव तस्य

43. सचिवस्सामन्तचक्रं पुन-
स्तनीत्येन्द्रिय[1]वर्गं एष विधिवद्रागादयस्सेवकाः [।]
देहस्थानमधिष्ठित[2] स्वविषयं भोक्तु[3] स्वतन्त्रः क्षम-
स्त-

Second Plate, Second Side.

44. स्मन्भोक्तरि[4] सन्निपातविवशे सर्व्वेपि नश्यन्ति ते ॥ [42]
दोषानौषधवद्धनाननिलवच्छुष्के[5]न्धेनान्यग्निवत्
ध्वान्तं भानुवदात्मपूर्व्वज-
45. समाम्नायागतान्द्रोहकान् [।]
संतापा[6]न्विनिहत्य यः कलिमलं धाम्याद्धि सम्प्रान्ततः (।)
कीर्त्या चन्द्रिक एव[7] चन्द्रधवलच्छत्रश्रिया
46. भ्राजितः ॥ [43]
यण्डा[8]भिहतोत्तरोरिव फलं मुक्ताफलं मण्डलात् (।)
यातं[9] शूकरयूथवद्गहनतस्तन्मन्दिरं हास्तिकं ।
यत्कोपोग्र-
47. दवाग्निदग्धतनवः प्राप्ता बिभूतिं पने[10] (।)
तत्प्रसादोपनतप्रसादतनवः प्राप्तो[11] विभूतिम्पर[12] ॥ [44]
यस्याज्ञां परचक्रि[13] स्रजमिवाजस्रं शि-
48. रोभिर्व्वह-
न्त्यादिग्दन्तिघटावलीमुखपटः कीर्त्तिप्रतानस्सतः[14] । (।)
यत्रस्थ[15] स्वकरप्रतापमहिमा कस्यापि दूरस्थितः (।)
तेजक्रान्त[16]समस्तभूभृदि-
49. न एवासौ न कस्योपरि ॥ [45]
यद्वारे[17] परमण्डलाधिपतयो दौवारिकैर्व्वारिकै-
रास्थानावसरं प्रतीक्ष्य वहि[18]रप्यध्यासिता यासिता ।
गाणिक्यं वरलमौ[19]-

1. D. R. Bhandarkar. -स्तन्नीत्येन्द्रिय- 2. Ibid. -ष्ठित:
3. Ibid. भोक्तुं 4. Ibid. -स्मिन्भोक्तरि- 5. Ibid. -च्छुष्केन्ध-
6. Ibid. संतापाद्विनि- 7. Ibid. चन्द्रिकयेव 8. Ibid. -यद्दण्डाभिहतात्तरो-
9. Ibid. -लायातं 10. Ibid. परे
11. Ibid. प्राप्ता, Dr. H. Sastri pointed out that the original reads प्राप्ता.
12. Ibid. -म्परे 13. Ibid. चक्रिणः 14. Ibid. -स्सितः
15. Ibid. यत्रस्थः 16. Ibid. तेजःक्रान्त-
17. Dr. Bhndarkar reads यद्द्वारे 18. Ibid. बहि- 19. Ibid. वररत्न-

50. क्किकचितं तद्धास्तिकं हास्तिकं (।)
नादास्याम[1] यदीति[2] यत्र निजकं पश्यन्ति नश्यन्ति च ॥ [46]
सप्पं पातुमसो[3] द्द्दो [4]निजतनुं जीमूतकेतोस्सुतः (।)
श्येनायाथ शिविः[5] क-

51. पोतपरिरक्षार्थं दधीचोर्त्थिने ।
तेप्येकैकमतर्प्पयन्किल महालक्ष्म्यै स्वावा[6]मांगुलिं
लोकोपद्रवशान्तये स्म दिशति श्रीवीरनारायणः ॥ [47]
हत्वा भ्रातर-

52. मेव राज्यमहरद्देवीं च दीनस्ततो
लक्षं कोटिमलेखयन्किलं[7] कलौ दाता स गुप्तान्वयः [।]
येनात्याजि तनु[8] स्वराज्यमसकृद्बाह्यार्थकैः[9] का कथा
ह्री-

53. स्तस्योन्नतिराष्ट्रकूठ[10]तिलको दातेति कीर्त्यावपि[11] ॥ [48]
स्वभुजभुजसनि[12]स्त्रिंशोग्रदंष्ट्राग्रदष्ट,
प्रवल[13] (वल) रिपुसमूहे मोघवर्षे मधीशे[14] । (।)
न दध-

54. तिपदमीतिव्याधिदुष्कालकाले[15]
हिमशिशिरवसन्तग्रीष्मवर्षाशरत्सु । [। 49]
चतुस्समुद्रपर्य्यन्तः[16] समुद्र[16a] यत्प्रसाधितं [।]
भग्ना समस्तभूपालमुद्रा ग-

55. रुडमुद्रया ॥ [50]
राजन्द्रास्ते[17] वन्द्नीस्तु[18] पूर्व्वे येषान्धर्म्मो[19]ऽपालानी[20]योस्मदादैः[21] [।]
ध्वस्ता दुष्टा वर्त्तमानास्सधर्म्मं[22]प्रात्थ्या ये ते भाविनः[23]पार्थिवेन्द्राः[24] [॥51]
भुक्त[25] कै-

56. श्चिक्रमेणा[26]परेभ्यो दत्तं चान्यैस्त्यक्तमेवापरैर्य्यत् [।]

---

1. Ibid. नादास्यामो but he admits that it spoils the metre.
2. Ibid. यदेसि
3. Ibid. -मसौ
4. Ibid. ददौ
5. Ibid. शिबिः
6. Ibid. स्ववामां-
7. Ibid. -लेखयत्किल
8. Ibid. तनुः
9. Ibid. -द्वाह्या-
10. Ibid. ह्रीस्तस्योत्र and कूट
11. Ibid. कीर्त्यामपि
12. Ibid. -भुजगनि-
13. Ibid. -प्रबल-
14. Ibid. -महीशे
15. Ibid. -काला-
16. D. R. Bhandarkar पर्यन्तं
16a. Ibid. -स्वमुद्रं
17. Ibid. राजेन्द्रा-
18. Ibid. वन्दनीया-
19. Ibid. येषां धर्म्म-
20. Ibid. पालनी
21. Ibid. दाद्यैः
22. Ibid. स्वधर्म्मं
23. Ibid. भाविन-
24. Ibid. पार्थि-
25. Ibid. -भुक्तं
26. Ibid. श्चिद्विक्र-

कस्थानित्ये[1] तत्र राज्य[2] महद्भिःकीर्त्या[3] धर्म्मः केवलं पालनीयं[4] ॥ [52]
तेनेदमनिलविद्युचञ्चलमवलो[5]–

57. क्य जीवितमसारं । (।)
क्षितिदानपरमपुण्यं प्रवर्त्तितो ब्रह्मदायोयं ॥ [53]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीजगतुंगदेव[6]
पादानुध्यातपर–

58. मभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीपृथ्वीवल्लभ
श्रीमदमोघवर्षश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्व्वानेव यथासम्वन्ध्य[7]मान-
कान्राष्ट्रपतिविषयपति–

59. ग्रामकूटयुक्तकनियुक्ताधिकारिकमहत्तरादी[8]
समादिशत्यस्तु (॥) वस्संविदितं यथा मान्यखेटराजधान्यात[9]स्थितेन
मया मातापित्रोरात्मन (क) श्चैहिकामु–

60. त्रिक पुण्ययशोभिवृद्धये ॥ॐ॥
करहडविनिर्ग्गतभरद्वःमाग्निवेश्यानां आंग्गिरस पारुहस्पत्यानां[10] भार-
द्वानाजेसब्रह्मचारिणे[11] साविकूवारक–

61. मइतपौत्राय[12] । गोलसडगमिपुत्राय[13] । नरसिवदीक्षितः[14] । पुनरपि
तस्मै[15] विषयविनिर्गता[16] । तस्मै[17] गोत्रे च भट्टपौत्राय । गोविन्दभट्ट–

62. पुत्राय । रच्छदित्यक्रमइतः[18] । तस्मि[19] देषे । वडुमुखसब्रह्म[20]चारिणे
दावडिगहियसहासपौत्राय । विष्णुभट्ट (।) पुत्राय । तिविक्रम[21]–

63. षडंगमिः[22] पुनरपि तस्मिं[23] देषे वच्छगोत्रसब्रह्मचारिणे[24] । हरिभट्ट-
पौत्राय । गोवादित्यभट्टपुत्राय । केसवगहिम्नसाहासः[25] ।

Third Plate.

64. चतुकाःनां[26] वह्वृचसखानां[27] । पवं चतुकः[28] ब्राह्मणानां ग्रामो दत्तः

---

1. Ibid. कास्था– 2. Ibid. राज्ये 3. Ibid. कीर्त्यै
4. Ibid. –नीयः 5. Ibid. विद्युचञ्चल– 6. Ibid. जगत्तुंग–
7. Ibid. –सम्बध्य– 8. Ibid. महत्तरादीन् 9. Ibid. –धान्यवस्थितेन
10. Ibid. भरद्वाजाग्निवेश्यांगिरसबार्हस्पत्यानां 11. Ibid. द्वाजगोत्र सब्रह्म
12. D. R. Bhandarkar. –क्रमवित– 13. Ibid. –षडंगवित्–
14. Ibid. नरसिंह दीक्षितस्य 15. Ibid. –तद्विषय– 16. Ibid. –विनिर्गताय
17. Ibid. तस्मिन् 18. Ibid. क्रमविदे 19. Ibid. तस्मिन्देशे
20. Ibid. –ब्रह्म– 21. Ibid. त्रि०– 22. Ibid. –गविदे
23. Ibid. तस्मिन्देशे 24. Ibid. वत्स and ब्रह्म 25. Ibid. केशव and साहासाय
26. Ibid. –ष्कानां 27. Ibid. बह्वृच शा– 28. Ibid. एवं चतुष्कस्य ब्रा–

संजाणसमीपवर्त्तिनः चतुर्विंशति[1]ग्राममध्ये । रुरिवल्लिकानामग्रामः तस्य चाघाट-

65. नानिः[2] पूर्व्वतः फल्लुवी समुद्रगामिनी नदी । दक्षिणतः उप्पल-हत्थकं[3] भट्टग्रामः । पश्चिमतः नन्दग्रामः । उत्तरतः धन्नवल्लिकाग्रामः । अयं ग्रामस्य संज्ञाने

66. पत्तने शुंकंन शुष्णयामिग्रामं सवृक्षमालाकुलं भोक्तव्यं । एवमयं चतुराघाटनोपलक्षितः सोद्रंगस्सपरिकरः सदण्डदसपराधः[4] सभूतापात्त-प्रत्ययः[5] सोत्प-

67. द्यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्यादेयः अचाटभटप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणीया[6] आचन्द्रार्क्कार्ण्णवक्षितिसरित्पर्व्वतसमकालिनः[7] पुत्र-पौत्रान्वयक्रमो-

68. पभोग्यः पूर्व्वप्रत्य[8]ब्रह्मदेवदायरहितोभ्य[9]न्तरसिद्धयाय भूमिच्छिद्र-न्यायन[10] शकनृपकालातीत संवत्सरशतेषु सप्तसु नवतृतयत्यधिकेषु[11] नन्दनसंवत्सरान्तर्ग्गतपुष्य-

69. मास उत्तरायणमहापर्व्वणि वलिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रतिथि[12]शं (सं) तर्प्पणार्त्थं[13] अर्घोदकादिसर्ग्गेण प्रतिपादितः अतोस्योचितया ब्रह्म[14]दाय-स्थित्या भुंजतो भोज-

70. यतः कृषतः कर्षयतः प्रविशतो वा न कैश्चित्यापि[15] परिपन्थना कार्य्या तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरन्यैर्व्वा सामान्यं भूमिदानफलमवेत्य विद्युल्लोला-

71. न्यनित्यैश्वर्य्याणि त्रिणाग्रलग्नजलविन्दु[16]चंचल च जीवितमाकलय्यस्व-दायनिर्व्विशेषोयमस्मद्दा[17]यानुमन्तव्यः प्रतिपालयितव्यश्च ॥ यश्चाज्ञान-तिमिरपट-

72. लावृतमतिराच्छिद्य[18]मानकं चानुमोदेत स पंचभिर्म्महापातकैस्सो[19]पपातकैश्च सयुक्त[20] स्यादित्युक्त[21] च भगवता वेदव्यासेन व्यासेन । षष्ठि[22] वर्षसहस्रा-

---

1. Ibid. –र्तिचतुर्विंशति 2. Ibid. –नानि 3. Ibid. –हत्थको

4. Ibid. –दशापराधः

5. Ibid. –पातप्रत्यायः the original reads as pointed out by Dr. Sastri as संभूतोपात्त

6. Ibid. –पीयः 7. Ibid. कालीनः 8. Ibid –प्रदत्तब्रह्म

9. Ibid. –भ्यन्तरसिद्धया 10. Ibid. –न्यायेन

11. Ibid. नवत्युत्तरभ्यधिकेषु or rather त्रिनवत्य- or भयोनवत्य-

12. Dr. Bhandarkar बलि and होत्रातिथि 13. Ibid.–णार्त्थं 14. Ibid. ब्रह्म-

15. Ibid. कैश्चिदल्यापि 16. Ibid. तृणाग्र–and बिन्दु 17. Ibid. –स्मद्दायो-

18. Ibid. –मतिराच्छिन्द्यादाच्छिद्य 19. Ibid. –पातकैरुप-

20. Ibid. संयुक्तः 21. Ibid. स्यादिति । उक्तं 22. Ibid. षष्टिं

73. णि स्वर्गे तिष्ठति भूमिदः [।] आच्छेता (त्ता) चानुमन्ता च
तान्येव नरके वसेत् [॥]
विन्ध्याटवीष्वतोयासु शुष्ककोटरवासिनः [।]
कृष्णसर्प्पा हि जायन्ते भूमिदानं हरन्ति

74. येत्[1] ॥ [55]
अग्नेरपत्य[2] प्रथमं सुवर्ण्णं भूर्व्वैष्णवी सूर्य्यसुताश्च गावः [।]
लोकत्रयं तेन भवेद्धि दत्तं यः काराचनं[3] गां च महीं च दद्यात् ॥ [56]
वहुभिर्व्वसुधा[4] भुक्ता

75. राजभिस्सगरादिभिः [।]
यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं ॥ [57]
स्वदत्ताम्परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप [।]
महीं महिमतां[5] श्रेष्ठ दानाच्छ्रेयो[6]नुपालनं ॥ [58]

76. इति कमलदलाम्बुविन्दु[7]लोलां श्रियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च [।]
अतिविमलमनोभिरात्मनीनै[8]हि पुरुषऽपरि[9]कीर्त्तयो विप्याः[10] ॥ [59]
लिखितं चैत[11] धर्म्माधि-

77. करणसेनभोगिकेन[12]वालभकायस्थवंशजातेन । श्रीमदमोघवर्षदेवकमला-
नुजीविना गुणधवलेन वत्सराजसूनुना ॥ महत्तको

78. गोगूण्यक[13] राजास्व[14]मुखादेशेन दूतकमिति[15] ॥ मंगल महश्री[16] ॥॥

59. RĀDHANPUR PLATES OF GOVINDA III.

Prov. : Rādhanpur.
Date. : Śaka Samvat 730 (=808 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Northern Brāhmī.
Ref. : Bühler, *Ind. Ant.* Vol VI P. 59 ff. Kielhorn *Ep. Ind.* Vol. VI pp. 2039–251.

---

1. Ibid. ये 2. Ibid. –रपत्यं
3. Ibid. काञ्चनं 4. Ibid. बहु–
5. D. R. Bhandarkar. महीमतां 6. Ibid. –च्छ्रेयो 7. Ibid. –दलाम्बुबिन्दु
8. Ibid. –रात्मनीनैर्न– 9. Ibid. पुरुषै–ऽपर– 10. Ibid. विलोप्याः
11. Ibid. चैतद् 12. Ibid. धर्म्माधिकरणिक– 13. Ibid. राषको
14. Ibid. –राजस्व– 15. Ibid. दूतक इति 16. Ibid. मङ्गलं महाश्रीः

Text

First Plate

1. ओं [॥]
स वोव्याद्वेधसा धाम यन्नाभिकमलं[1] कृतम् [।]
हरश्च यस्य कान्तेन्दुकलया कमलङ्कृतम् [॥ 1]
भूपोभवद्वृ (द्बृ) हदुरस्थल राज-

2. मान
श्रीकौस्तुभायतकरैरुपगूढकण्ठः [।]
सत्यान्वितो विपुलचक्रविनिर्जितारि-
चक्रोप्यकृष्णचरितो भु-

3. वि कृष्णराजः [॥ 2]
पक्षच्छेदभयाश्र (श्रि) ताखिलमहाभूभृत्कुलभ्राजितात्[2]
दुर्लङ्घ्यादपरैरनेकविमलभ्राजिष्णु-

4. रत्नान्वितात्[3] [।]
यश्चालुक्यकुलादनूनविबु (बु) धव्राताश्रयोवारिधे-
र्लक्ष्मीन्म (म्म) मण्डरवत्सलीलमचिरादाकृष्ट[4]वांन्वल्लभः [॥ 3]

5. तस्याभूत्तनयः प्रतापविसरैराक्रान्तदिग्मण्डलः
चण्डांशोः[5] सदृशोप्यचण्डकरताप्रह्लादितक्ष्मातलः [।]
धोरो

6. धैर्यधनो विपक्षवनितावक्त्राम्बु (म्बु) जश्रीहरो
हारीकृत्य यश [ो] यदीयमनिशं दिङ्नायिकाभिर्धृतम् [॥ 4]
ज्येष्ठो [ल] लङ्घन[6]-

---

1. The allusion here is to Viṣṇu from whose navel the Brahmā in Indian mythology is said to have emanated.

2. Kielhorn reads भ्राजिताद्.

3. The horses, elephents and beautiful women are enumerated among the Mahāratnāni (Cf. 'Raghu XVI–I, also Kād. P. 30. Prof. Peterson ed.)

4. Ibid. ष्टवान्   5. Ibid. –लश्चण्डांशो

6. It is thought sinful for a young prince to sit aside or generally act in opposition to an elder brother (Cf. Nirukta II–10) for other meanings of the word ज्येष्ठोल्लंघन or ज्येष्ठातिक्रम see Kielhorn. Ep. Ind. VI. P. 247 note 7.

7. जातयाप्यमलया लक्ष्म्या समेतोपि सं[1]–
यो भून्निर्मलमण्डल स्थितियुतो दोषाकरो न क्वचित् [।]
कर्णाधस्थितदान सं–

8. ततिभृतो यस्यान्यदानाधिकं
दानं वीक्ष्य सुलि [ज] जता इव दिशां प्रान्तेस्थिता दिग्गजः [॥ 5]
अन्यैर्नं जातु विजितं

9. गुरुशक्तिसार
माक्रान्तभूतलमनन्यसमानमानम् [।]
येनेह व (ब)द्धमवलोक्य चिराय गङ्गं

10. दूरं स्वनिग्रहभियेव कलिः प्रयातः [॥ 6]
एकत्रात्मव (ब) लेन वारि [र] निधिनाप्यन्यत्र रुध्वा घनं
निष्कृष्टा [सि]–

11. भटोद्धतेन विहरद्ग्राहातिभीमेन च [।]
मातङ्गान्मदवारिनिर्ज्झरमुचः प्राप्यानतांत्पिल्लवात्

12. तच्चित्रं मदलेशमप्यनुदिनं यस्पृष्टवां[2] न क्वचित् [॥ 7]
[हेला] स्वी [कृ] त गौड राज्य कमलामत्तं प्रवेश्याचिरात्[3]
दु–

13. र्मार्गम मरुमध्यमप्रतिव (बल) लैर्यो वत्सराजं व (ब) लै [:] [।]
गौडीयं शरदिन्दुपादधवलं च्छत्रद्वयं[4] केवलं
तस्मान्नाहृ–

14. त तद्यशोपि ककुभां प्रान्ते स्थितं तत्क्षणात् [॥ 8]
लब्ध (ब्ध) प्रतिष्ठमचिराय कीर्तिं सुदूर–
मुत्सार्य शुद्धचरितैर्द्धर–

15. णीतलस्य [।]
कृत्वा पुनः कृतयुगश्च (श्री यमप्यशेषं
चित्रं कथं निरुपमः कलिवल्लभोभूत् [॥ 9]
प्राभूर्धैर्यवतः[5]

16. ततो निरूपमादिन्दुर्यथा वारिधेः
शुद्धात्मा परमेश्वरोन्न[6]तशिरः संसक्त पादः सुतः [।]
पद्मानन्दकरः

---

1. Kielhorn. सन्
2. Ibid. स्पृष्टवोत्र, Bühlr यत्स्पृष्ट
3. Ibid. आचिराद्
4. Ibid. च्छत्र
5. Dr. Kielhorn प्राभुर्द्धैयवतस्
6. परमेश्वर here means Shiva. For the double meaning of the word cf. Harṣacharita P. 162, इदानीं तु शशीव शिरसा परमेश्वरेणासि वोढव्यो जातः,

17. प्रतापसहितो नित्योदयः सोन्नतेः
पूर्वाद्रेरिव भानुमानभिमतो गोविन्दराजः सताम् [॥ 10]
यस्मिं[1] सर्व-

18. गुणाश्रये क्षितिपतौ श्रीराष्ट [ष्ट्र] कूटान्वयो
जाते यादववंशवन्मधुरि [पा] वासीदलङ्घ्यः परैः [।]
दृष्टाशा-

Second Plate First Side.

19. वधयः कृतास्य[2]सदृशा दानेन येन [नो] द्धृता-
मुक्ताहारविभू [षिता] स्फुटमिति प्रत्यर्थि [नोप] यर्थिन[3] [नो]-
प्यस्याकार-

20. ममानुषं तृ (त्रि) भुवनव्यापत्तिरत्नोचितं
कृष्णस्येव निरीक्ष्य यच्छति पितर्यैकाधिपत्यं भुवः [।]
आस्तां तात त-

21. वैतदप्रतिहता दत्ता त्वया कण्ठिका[4]
किन्नाज्ञेव मया धृतेति पितरं युक्तं वचो योभ्यधात् [॥ 12]
तस्मिं[5] स्वर्ग-

22. विभूषणाय जनके जा (या) ते यशः शेषता-
मेकीभूय समुद्यतां वसुमती संहारमाधिच्छया [।]
विच्छायां[6]

23. सहसा व्यधात्त नृपतीनेकोपि यो द्वादशा-
ख्यातानप्यधिकप्रतापविसरः संवर्तकोर्कानिव [॥ 13]
येना-

24. त्यन्तदयालुनाथनिगडक्लेशादप्यास्यायतात्
स्वं देशं गमितोपि दर्पविसराद्यः प्रातिकूल्ये स्थितः [।]
या-

25. वन्न भ्रुतु (कु) टी ललाटफलके यस्योन्नते लक्ष्यते
विक्षेपेण विजित्य तावदचिराद्ब (द्ध) द्धः स गङ्गः पुनः [॥ 14]
सं-

26. धायाशु शिलीमुखां[7] स्वसमया[8] वा (बा) णा[9]सनस्योपरि
प्राप्तं वर्द्धितवं (बं) धुजीवविभवं पद्माभिवृद्धयन्वि-

---

1. Kielhorn यस्मिन्   2. Ibid. कृताः ससदृशा

3. Ibid. अर्थिनाम् । यस्याऽकारः

4. For कण्ठिका see Ep. Ind. V. P. 138 note 2.   5. Kielhorn तस्मिन्

6. Kielhorn विच्छायान्   7. Ibid. मुखान्   8. Ibid. मयान्

9. Kielhorn takes it as Dvandva compound बाण—असन (flower), mentioned in the Śiśupalbadha VI. 46–47. also Kādambari P. 21

27. तम् [।]

सन्नच्छत्रमुदीक्ष्य यं शरदृतुं पर्जन्यवद्गूर्जरो
नष्टः क्कापि भयात्तथा न समरं स्व-

28. प्नेपि पश्येद्यथा [॥ 15]

यत्पादानतिमात्रकैकशरणमालोक्य लक्ष्मी [ं] निजां
दूरान्मालवना-

29. यको नयपरो यं प्राणमत्प्रांजलिः [।]

को विद्वां वलिना[1] सहाल्पव (ब) लक स्पर्द्धां विधत्ते परं
नी-

30. तेस्तद्धि फलं यदात्मपरयोराधिक्यसंवेदनं [॥ 16]

विंध्याद्रेः कटके निविष्टकटकं श्रुत्वा चरैर्य्यं निजैः
स्वं देशं

31. समुपागतं ध्रुवमिव ज्ञात्व [ा] भिया प्रेरितः [।]

मार [ाश] वं महीपतिर्द्रुतम [ग] ादप्राप्तपूर्वैः परैः[2]
यस्येच्छाम-

32. नुकूलयं[3] कुलधनैः पादौ प्रणामैरपि [॥ 17]

नीत्वा श्रीभवने घनाघनघनव्याप्तांव (ब) रां प्रावृषं
तस्मा-

33. दागतवां[4] समं निज व (ब) लैरातुंगभद्रातटं [।]

तत्रस्थः स्वकरस्थितामपि पुनर्नः (र्निः) शेषमाकृष्टवां[5]
विक्षेपैरपि

34. चित्रभानतरिपुर्यः पल्लवानां श्र (श्रि) यं [॥ 18]

लेखाहारमुखोदिताद्धवचसा यत्रैत्य वेङ्गीश्वरो
किंकरवद्बन्ध-

35. धादविरतः कर्म्म स्वशर्म्मेच्छया [।]

वाह्यालीवृतिरस्य येन रचिता व्योमाग्रलग्ना [र] चत्[6]
रात्रौ मौक्तिकमालि-

36. कामिव वृता मूर्द्धस्थतारागणैः [॥ 19]

संत्रासात्परचक्रराजकमगात्तत्पूर्वसेवाविधिः
व्याव[7]द्धांजलि-

समरोद्यतपताकिनीव बाणासन आरोपित शिलीमुखा, Ibid. P. 127. समरमुखैरिव पुंनाग समाकृष्ट शिलीमुखैः । Exactly in the same sense this word occurs in the inscription of Dharmasena III of Valabhi (Ep. Ind. Vol. I P. 88 II. 37–38, C. I. I. III P. 176 L 36).

1. Kielhorn विद्वान्बलिना 2. Ibid. —परैर्य 3. Ibid. —कूलयन्

4. Ibid. -तवान् 5. Ibid. -ष्टवान 6. Ibid. -आचाराद्

7. Dr. Kielhorn विधिव्याबद्ध-

37. शोभितेक (न) शरणं मूर्ध्ना यद्दह (हि) द्वयं [।]
यद्यद्दत्त पराद्ध्यर्भूषणगुणैर्नालंकृतं [त] त्तथा
मा भैषी-

Second Plate : Second Side

38. रिति सत्यपालितयशस्थित्या यथा तद्गिरा[1]त् [॥ 20]
तेनेदमनिलविद्यु [च] चंचलमवलोक्य जीवितमसारं [।]
क्षिति-
39. दानपरमपुण्यः प्रवर्तितो ब्र (ब्र) ह्मदायोयं [॥ 21]
स च परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीम-
40. द्धारावर्षदेवपादानुध्यातपरमभरम[2]भट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर-
पृथ्वीवल (ल्ल) भश्रीमत्प्रभू-
41. तवर्ष श्रीश्रीवल्लभनरेन्द्रदेवः कुशली सर्वानेव यथासम्वध्यमानकां[3] राष्ट्र-
पतिविषयपतिग्रामकूटाकू[4]यु-
42. क्तकनियुक्तकआधिकारिकमहत्तरादीं समादिशत्य[5]स्तु वः संविदितं यथा
श्रीमयूरखण्डीसमावासिते-
43. न मया मातापित्रोरात्मनश्चैहिकामुष्मिकपुण्ययशोभिवृद्धये ।
तिगविवास्तव्य त [त्] त्रैविद्यसामान्य ते (तै) त्तिरीय-
44. यसब्र (ब्र) ह्मचारि भारद्वाजसगोत्रनागैय्यभट्टपौत्राय
चन्दियम्मगहियसाहसपुत्राय परमेश्वरभ-
45. ट्टाय रासियनमुक्त्यन्तर्गतः रत्तञ्जुणानामग्रामः तस्य चाघाटनानि पूर्वतः
सिन्हा नदी दक्षिणतः व-
46. वुलाला पश्चिमतः मिरियठाण उत्तरतः वरहग्रामः एवमयं चतुराघाटनोप-
लक्षितः तथा अ-
47. नन्तविष्णु (ष्णु) भट्ट विटठुदुवे [ग्र] गोइन्द ['] मषडंगी [व]-
[त्] सव्वैभट्टचन्दडिभट्टकुण्ठनागैभट्टमाध-
48. वैरियप्पुविठ्ठुदेवणैय्यभट्टरेयैय्यभट्टेत्येवमादिप्रमुखानां (णां) ब्रा
(ब्रा) ह्मण-
49. नां चत्वारिंशद्महाजनसमन्वितानां रत्तजुण ग्रामः सोद्रंगः
सपरिकरः स-
50. दशापराधः सभूतोपात्तप्रत्यायः सोत्पाद्यमानविष्टिकः सधान्यहिरण्या-
देयः अचाट-

---

1. Ibid. तद्गिरा
2. Ibid. परमभट्टारक this भरम after परम is superfluons, and has been perhaps repeated only by mistake.
3. Ibid. संवद्ध्यमानकान्
4. Ibid. ग्रामकूटायु-
5. Ibid. आसीन्समादिशति । अस्तु

51. भट प्रावेश्यः सर्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणीयः आचन्द्रार्क्कार्णवक्षितिस-
रित्पर्वत-
52. समकालीनः पुत्रपौत्रान्वय क्रमोपभोग्यः पूर्वप्रत्तदेवब्रा (ब्रा) ह्मदायर-
हितोभ्यन्तरसि [द्] ध्या भू-
53. मिच्छिद्रन्यायेन श [क] नृपकालातीतसंवत्सरशतेषु सप्तसु तृं (त्रिं)
शदुत्तरेषु सर्वजिन्नाम्नि संवत्[स]-
54. रे श्रावणबहुल अ[1]मावास्यां सूर्यग्रहणपर्वणि व (ब) लिचरु वैश्य (श्व)
देवाग्निहोत्र पञ्चमहायज्ञ-
55. कृ (क्रि) योत्सर्पणार्थं स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण प्रतिपादितः [।] यतो-
स्योचितया व्र (ब्र) ह्मदायस्थित्या
56. भुंजतो भोजयतः कृषतो कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कैश्चिदल्पापि परि-
पंथना कार्या

60 BHOR STATE MUSEUM PLATES OF DHARAVARSHA DHRUVARAJA.

Prov. : Nothing definite.
Date. : Saka Samvat. 702 (=780 A. D.).
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Nāgari
Ref. : Dr. A. S. Allekar *Ep. In.* Vol XXII. P. 1760 ff.

Text

First Plate.

1. ओं [।]
स वोव्याद्वेधसा धाम यं (यन्) नाभिकमलं कृतं (तम्) [।]
हरश्च यस्य का (कां) तेंदुकलया कमलं कृतं (तम्) । [। 1 ॥]
आसीद्वि (द्वि) ष-
2. ति (त्ति) मिरमुद्यतमण्डलाग्रो-
ध्व्व (ध्व) स्तिं नयंन (यन्न) भिमुखो रणशर्व्वरीषु [।]
भूपशु (परशु) चिर्विधुरिवास्त (स्त) दिगंतकीर्त्ति-
3. र्गोविंदराज इति राजसु राजसिंघ (हः) [॥ 2 ॥]
दृष्ट्वा चमून (म) भिमुखीं सुभट्टाट (ट्ट) हासा-
मुना (न्न) मितं सपदि येन रणे-
4. षु नित्यं [।]
दष्टाधरेण दधता भ्रुकुटिं ललाटे
खड्गं कुलञ्च हृदयञ्च निजञ्च श (स) त्वं (त्वम्) । [। ३ ॥]
खड्गं कराग्रां (ग्रा) न्मुखत-

1. Kielhorn बहुलामावस्यां

5. श्चशोभा,
मानो मनस्तस (स्स) ममेव यस्य [।]
महाहवे नाम निशम्य सद्य-
स्त्रयं रिपूणां विगलत्यकाण्डे । [। 4 ॥]
त-
6. स्यात्मजो जगति विश्रुतदीर्घकीर्त्ति-
रार्त्तार्त्तिहारिहरिविक्रम [धाम] धारी [।]
भूपस्त्रिविष्टपकृता (नृपा) नुकृति (तिः) कृत-
7. ज्ञः
श्रीकर्क्कराज इति गोत्रमणिर्व (र्ब) भूव । [। 5 ॥]
तस्यो (स्य) प्राभिंन (प्रभिन्न) ककट (करट) च्य (च्यु) तद्दानि-
(न) दंति-
दंतप्रहाररुधि-
8. रोलि (ल्लि) खितंश (तांस) पीठ [: ।]
च्मापः [:] क्षितौ क्षपितशत्रुरभूर्त्त (त्त) नूजः
सद्राष्ट्रकूटकनकाद्द (द्रि) रिवेंद्रराज [: ॥ 6 ॥]
9. तस्योपार्जितमहसस्तनयश्चतुरुदधि वलय मालिन्या [: ।]
भोक्ता भुवः शतक्रतुसदृशः श्रीद (दं)-
10. तिदुर्ग्गराजोभूत् [॥ 7 ॥]
काञ्चीशकेरलनराधिपचोर (ल) पाण्ड्य-
श्रीहर्षवज्रटविभेदविधानदक्ष (क्षम्) [।]
कर्ण्णाटकं प (ब) लमचिंत्यम-
11. जेयमंन्यै (मन्यै)-
भृ (र्भृ) त्यै (त्यैः) कियद्भिरपि यः सहसा जिगायः (य) [॥ 8 ॥]
आ (अ) भ्रूविभंगमगृहीत निशातशस्त्रं (स्त्र)-
मश्रांतमप्रतिह-
12. ताज्ञमपेतयत्नं (त्नम्) [।]
यो वल (ल्ल) भं श (स) पदि दण्ड [बलेन] जित्वा
राजाधिराज प [र] मेश्वरतामवाप ॥ [9 ॥]
आ सेतोर्व्विपुलो-
13. पलावलिलस [ल्लो] लोर्म्मिमालाजला-
दाप्रालेयकलङ्कितामलशिलाजालात्तुषाराचलात् [।]
आ पूर्वाप-
14. रवारिराशिपुलिना (न) प्रांतप्रसिधा (द्धा) वधे-
र्य्येनेयं जगति (ती) श्व(स्व) विक्रमव (ब) लेनैकातपत्रीकृतं (ता) [॥10॥]
तस्मिंदि (स्मिन्दि)-
15. वं प्रयाते वल्लभराजे क्षतप्रजावा (बा) धः [।]
श्रीकर्क्कराजसूनुर्म्महीपतिः कृष्णराजोभूत् । [॥ 11 ॥]
यस्य-

Second Plate, First side

16. स्वभुजपराक्रमनिशे (श्शे) षोच्छा (त्सा) दितारिदिक्चक्रं [।]
कृष्णस्येवाकृष्णं चरितं श्र (श्री) कृष्णराजस्य ॥ [12 ॥]
शुभतुंगतुंगतुरगप्र-
17. वृद्धरेणु (णू) द्ध (ध्व) रुध्य (द्ध) रविकिरर्धा(णम्) [।]
ग्रीष्मेपि नभो निखिलं प्रावृट्कालायते स्पष्टं (ष्टम्) ॥ [13 ॥]
दीनानाथप्रणयिषु यथेष्टचेष्टं स-
18. मीहितमजश्र (स्रम्) [।]
तत्क्षणमकालवर्षं (र्षं) वर्षति सर्व्वार्तिनिर्व्वपणं (णम्) [॥ 14 ॥]
राहप्पमात्मभुजजातव (ब) लावलेप-
भाजौ विजि-
19. त्य निशिताश्रि (सि) लताप्रही (हा) रैः [।]
पालिद्ध (ध्व) जावलिशुभामचिरेण यो हि
राजाधिराजपरमेश्वरतां तता [न ॥ १५ ॥]
क्रोधादुत्खातख-
20. ड्गप्रश्र (स्र) तरुचिचयैः (यै) र्भासमानं समंता-
दाजादु (वु) द्धृत (त्त) वैरिप्रकटगजघटाटोपसंक्षो [भ] दक्षं (क्षम्) [।]
शौर्यं त्यक्ता (क्त्वा) रिव-
21. र्गो भयचकित [व] पु [:] क्वापि दृष्टैवसद्य (सद्यो)
दर्प्पाध्मातारिचक्रक्षयकरमगमद्यस्य दोर्द्दण्डरु (रू) पं (पम्) [॥ 16 ॥]
पाता यश्चतु-
22. रं [बु] राशिरशनालंकारभाजो भुवः
स्त्रैय (वस्त्रय्या) श्चापि कृता (त) द्विजामरगुरु (रु) प्राज्याज्यपूजादरो (रः) [।]
दाता मानभृदग्रणीर्गुणव-
23. तां योसौ श्र (श्रि) यो वल्लभो
भोक्तुं स्वर्ग्गफलानि भूरितपसा स्थानं जगामामरं (रम्) [॥ 17 ॥]
येन श्वेतातपत्रप्रहतरवि-
24. करत्रातर्तापात्सलीलं
[ज] ग्मे नाशी (सी) रधूलिधवलितशिरसा वल्लभाख्यः सदा[1]जा ॥ (।)
स श्री [गो] विंदराजो जितजग-
25. दहितस्त्रैणवैधव्यहेतुः (तु)-
स्तस्यासी [त्] सूनुरेकः क्षणरणदलितारातिमा (म) त्तेभकुंभः [॥18॥]
तस्यानुज [:] श्रीध्रुव-
26. राजनामा महानुभावोप्रहतप्रताप [: ।]
प्रसाधिताशेषनरेंद्रचक्रं (क्रः) क्रमेण वा (बा) लार्क्कवपू (पु) र्व्वं (र्बं)-भूव [॥ 19 ॥]
आ (जा) ते यत्र च राष्ट्रकूटति-

1. It should be correctly read as सदाजौ

27. ळके सद्भूपचूडामणौ
गुर्व्वी तुष्टिरथाखिलस्य जगतः सुस्वामिनि प्रत्यहं (हम्) [।]
स्स (स) त्यं श (स) त्यमिति प्रसा (शा) सति स-
28. ति चमामास (स) मुद्रांतिका-
मासीध (द्ध) र्म्मपरे गुणामृतनिधौ सत्यव्रताधिष्टि (ष्ठि) ते [॥ 20 ॥]
श्रीकाञ्चीपतिगांगवे (वें) गिकयुता
29. ये माल [वे] शादयः
प्राज्यानानयति स्म तां (तान्) चितिभृतो यः प्रातिराज्यानति (पि[1])[।]
माणिक्याभरणानि हेमनिचयं
30. यस्य प्रपद्योपरि
श्वं (स्वं) येन प्रति तं तथापि न कृतं चेतोन्यथा भ्रातरं (रम्) ॥ [21॥]
सामाद्यैरपि वल्लभो नहि यदा सं [धिं] व्य-
31. धातं त्तदा (त्तं तदा)
चा (श्चा) तुर्दंत (न्त) रणे विजित्य तरेसा पश्चात (त्त)तो भूपते (तीन्) [।]
प्राच्योदीच्यपराच्यपश्चाच्य[2]याम्यविल्ल (ल) सत्पालिध्वजै-
32. र्भूषितं
चिह्नैर्यः परमेश्वरत्वमखिलं लेभे महेन्तो (न्द्रो) विभुः [॥ 22 ॥]
शशधरकरनिकरनिभं यस्य यशः सुरन-

Second Plate : Second Side.

33. गाग्रसानुस्थै [: ।]
परिगीयतेनुरक्तैर्व्विद्याधरसुंदरी [नि] वहै [: ॥ 23 ॥]
हृष्टोन्वहं योर्थिजनाय सर्व्वं सर्व्वस्वमानंदित वं (ब)-
34. धुवर्ग्गं [: ।]
प्रादात्प्रहृष्टो हरति स्म वेग (गात्) प्राणा [न्] यमस्यावि (पि)-
नितांतविर्यं (वीर्यः) [॥ 24 ॥]
तेनेदमनिलविद्युच (च्च) ञ्चलमव-
35. लोक्य जीवितमसारं (रम्) [।]
चितिदानपरमपुण्यं प्रवर्त्तितो म (ब्र) ह्मदायोयं (यम्) [॥ 25 ॥]
स च परमभट्टारकमहा-
36. राजाधिराजपरमेश्वर परमभट्टारकश्रीमद (द्) अकालवर्षदेवपादानुध्या-
तपरमभट्टारक-
37. महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीधारावर्षश्रीध्रुवराजनाम [।] श्रीनिरूपमदेव [:]
कुशली सर्व्वानेव य-
38. था [सं] व (ब) ध्यमानकं (कान्) राष्ट्रपतिविषयपतिग्रामकूटायुक्तका-
(क) नियुक्तकाधिकारिकमहत्तरादी [न्] समा-

1. It reads अपि in the Paithan plates of Govinda III.

2. The second पराच्य is, by mistake inscribed.

39. दिशत्यस्तु वः संविदितं यथा श्रीनीरानदीसंगमसमावासितेन मया माता-
पित्रोरात्मनश्चैहिका-

40. मुस्मि (ष्मि) कपुण्ययशोभिवृध (द्ध) ये करहाडवास्तव्यतच्चातुर्व्विद्य-
सामान्यगार्ग्गसगोत्र व (ब)-

41. हुवृच (ह्वृच) सब्र (ब्र) ह्मचारिणे दुग्ग (र्ग) भटपुत्राय सांगोपांगवेदार्थत-
त्त्वविदुषे वासुदेवभट्टा-

42. य श्रीमालविषयांतर्ग्गतलघुवि (विं) मनामा ग्रामः तस्य चाघाट्ट (ट)-
नानि [।] पूर्व्वतः श्रीमालपतन (त्तनं) द-

43. क्षिणत (तो) लयणगिरि [:] पश्चिमतः वृ (बृ) हद्विंगकग्रामः उत्त-
रतः नीरा नाम नदी [।] एवमयं चतुराघा-

44. तनोपलक्षितो ग्राम [:] सोद्रंग [:] स (सो) परी (रि) करस (स्स)
दण्डदशापराधस (स्स) भूतोपा (तवा) तप्रत्यायसो (स्सो) त्पद्यमा-

45. नविष्टिक [:] सधान्यहिरं (र) न्या (ण्या) देयो श (योऽ)-
चाटभटप्रवेश्यः सर्व्वराजकीयानामहस्तप्रक्षेपणी-

46. य आचंद्रार्क्कार्ण्णवक्षितिसरित्पर्व्वतसमकालीन [:] पू (पु) त्रपौत्रान्व-
यक्रमोपभोग्य (ग्यः) पूर्व्वप्रत्तदे-

47. वब्रा (ब्र) ह्मदायरहितोभ्यंतरसिध्या (द्ध्या) भूमिच्छिद्रन्यायेन शक-
नृपकालातीतसंवत्सरस (श)-

48. तेषु सप्तसु वर्षद्वयाधिकेषु सिद्धाथ (र्थ) नाम्नि संवत्सरे माघसित-
रथसप्तम्यां म-

Third Plate

49. हापर्व्वणि व (ब) लिचरुवैश्वदेवाग्निहोत्रातिथिपञ्चमहायज्ञक्रयो[1]त्सर्प-
णार्थं (र्थं) स्नात्वाद्योदकातिसर्गेण

50. प्रतिपादितो (तः) [।] यतोस्यो उ[2]चितया ब्र (ब्र) ह्मदायस्थित्या
भुंजतो भोजयत [:] कृषतः कर्षयतः प्रतिदिशतो वा न कै-

51. श्चिदल्पापि परिपंथना कार्या [।] तथागामिभद्रनृपतिभिरस्मद्वंश्यैरं-
(र) न्यैर्व्वा स्वा (सा) मान्यं भूमिदानफल-

52. मवेत्य विद्युलो (ल्लो) लान्यनित्यैश्वर्याणि तृणाग्रलग्नजलविं (बिं)-
दुचञ्चलञ्च जीवितमाकलय (य्य) स्वदायनि-

53. र्व्विशेषोयमस्मदा (दा) योनुमंतव्यः प्रतिपाल (लयि) तव्यश्च [।]
यश्चाज्ञानतिमिरपटलावृतमतिराथि (च्छि) द्या-

54. दाच्छिद्यमानकं[3] वानुमोदेत स पञ्चभिर्महापातकैशो (श्चो) पपातकैश्च
संयुक्त [:] स्या [त्] इ[4]त्युक्तञ्च भगव-

---

1. A. S. Altekar -क्रियो

2. After the preceding Sandhi this is superfluons.

3. Is damaged, but supplied by Prof. A. S. Altekasr.

4. A. S. Altekar. स्यादिति । उक्तं च

55. ता वेदव्यासेन [।] षष्टिं वर्षसहश्रा (स्रा) णि स्वर्गे तिष्ठति भूमिद [: ।]
आच्छेता (त्ता) चानुमंता च तान्यै (न्ये) व नर-
56. रके वसेत् [॥ 26 ॥]
विंध्याटवीश्व (ष्व) तोयासु शुष्ककोटरवासिन [: ।]
कृष्णाहयो हि जांयते भूमिदानं ह-
57. रंति ये [॥ 27 ॥]
अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्व्वैष्णवी सूर्यसुताश्च गावः [।]
लोकत्रयं तेन भवे-
58. धि (द्धि) दत्तं यः काञ्चनं गाञ्च महि (ही) ञ्च दद्यात् [॥ 28 ॥]
व (ब) हुभिर्व्वसुधा भुक्ता राजभिः सगरादिभि [: ।]
यस्य य-
59. स्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलं (लम्) [॥ 29 ॥]
यानीह दता (त्ता) नि पुरा नरे (रें) द्रै-
र्द्दानानि धर्मार्थयशस्कराणि [।]
निर्म्मा-
60. ल्यवांतप्रति [मानि] तानि
को नाम साधु [:] पुनराददीत [॥ 30 ॥]
स्वदतां (त्तां) परदत्तां वा यत्नाद्रक्ष नराधिप [।]
[महीं] मही-
61. मता (तां) श्रेष्ठ दानात्स्रे (च्छ्रे) योनुपां (पा) लनं (नम्) ॥ [31 ॥]
इति कमलदलांवु (म्बु) विं (बिं) दुलोलां श्र (श्रि) यमनुचिं (चिं) त्य-
मदुष्यजीवि-
62. तञ्च [।]
अतिविमल [म] नोभिरात्मनीनैण्णं (नं) हि पुरुषै ⁝ परकीर्त्तयो-
विलोप्याः [॥ 32 ॥] श्रीनाग-
63. [प] राणकदूतकं लिखितं श्रीगौडसुतेन श्रीसावं (मं) तेन ॥

61. TIRUVĀLANGĀDU COPPER–PLATES OF RAJENDRA CHOLA I

Prov. : Tiruvālangādu (Madras)
Date. : 9 Regnal year (= 1018 A. D.)
Lang. : Sanskrit. **Script.** : Gramtha.
Ref. : Rao Sahib H. Krishna Sastri, S. S. I. III, pp 383 ff.

Text

Plate : I a

1. स्वस्ति श्रीकण्ठकण्ठाभरणभुजगराटभूद्धिन[1] माणिक्यमद्धये दृष्ट्वा-
2. त्मीयां सलज्जा प्रतिकृतिमपरामङ्गनां शङ्कमाना [।] आश्लेषालो-

1. H. Krishna Sastri, -भुजगराण्मूर्ध्नि.

3. लचित्तं कृतचरणनतिप्रार्त्थनम् वो भवानी दिश्यात् पश्यन्त्यधी-
4. रन्निजपतिमनिशं सेर्ष्यमर्द्धेक्षणेन ॥ [।] वीरश्रीराजहंसीविह [र]-
5. णसरसी विद्वदम्भोजभानुर्द्दष्टादृष्टार्त्थमार्ग्गं द्वयपपथिकम-
6. हालोकसार्त्थैकनाथः [।] सर्व्वक्षत्राधिनाथस्सकलगुण-
7. मणिश्रेणिजन्माम्बुराशीर्व्विश्वक्लेशापहारी[1] चिरम-
8. वतु महीम [ण्ड] लञ्चोलवंशः ॥ [2] पञ्चाशदेव लिपयः प-
9. रिवृत्तसंख्यास्संख्यामतीत्य रविवंशगुणा [2]पिभान्ति [।] एतै-
10. रहं कथममूं[3] कथयामि मह्यम्मातस्सरस्वनि लिपीरपरा पिधे-
11. याः[4] ॥ [3] आसीत् त्रिलोकीनयनम् विवस्वान् सर्व्वक्षितिशां[5]कुर-
जन्मभूमिः [।]
12. आद्यो नृपाणाम्मनुराविरासीदन्वर्त्थनामा मनुत्रादमुष्मान्[6] ॥ [4] इक्ष्वा-
13. कुरसमजनि तस्य सूनुरूच्चैर्व्वित्रस्तत्रिदशरिपुर्म्महाहवेषु [।] म
14. नापि स्फुटममले यशःपयोधौ यस्यागादतिमहतीं मुदन्त्री[7]-
15. लोकी ॥ [5] सकलजलधिर्वीचीमेखलालंकृतायाः पतिरवनियुवत्या-

Plate : I b.

16. स्तत्तनूजो विकुक्षिः [।] नमदखिलनृपेन्द्रव्रातमौलिप्रभाभिर्व्विरचि[8]-
17. तचरणाब्जो वीर्य्यवानाविरासीत् [7] तस्याजनि प्रथितविक्रमशौर्य्य-
18. राशिर्न्नाम्ना पुरञ्जय इति क्षितिपस्तनूजः [।] यस्याखिलञ्जगदवाप्य य-
19. शोविकासश्वेतातपत्रमतिरिक्तमभूदखण्डम् ॥ [7] वृषभरूपधरस्य हरेरसौ
20. ककुदि यत् स्थितवान्निधिरोजसाम् [।] युधि जयान सुरेतरसैनिकानज-
21. नितेन [9]कुकस्थसमाह्वयः [8] तत् पुत्रम् विमलसितातपत्रचन्द्रच्छा-
22. [10]यास्तक्षतितलतापमामनन्ति [।] कक्षीवत् क्षितिपतिमक्षत-
23. प्रभावं गन्धर्व्वैस्सुरसदनेषु गीतकीर्त्तिम् ॥ [9] अय्यमा निजभुजा
24. [11]चलमन्थक्षोभितारजलधेर्हृतलक्ष्मीः [।] तस्य सूनुरजनि-
25. ष्ट विशिष्टस्तूयमानमहिमा जगदीशः [10] अजिनिष्ट[12] चापगुण-
सृष्ट[13] भुजद्रु-
26. मजप्रतापदहनास्तरिपुः [।] अनल प्रताप इति तस्य कुले नृपतिः प्रतीत-
27. महिमा जगति ॥ [11] तस्यान्ववायाम्बुधिपूर्ण्णचन्द्रो बभूव वेनः-
क्षितिपाग्र-
28. गायः [।] तस्यात्मजः पार्त्थीव[14]सार्त्थनाथः पृथुः पृथुश्रीरभवन्नरेन्द्रः॥ [12]
वेन-

1. Ibid. -जन्माम्बुराशिविश्व-. 2. Ibid. विभान्ति.
3. Ibid. कथममून्कथयामि-. 4. Ibid. -विधेयाः-.
5. Ibid. सर्व्वक्षितीशां-. 6. Ibid. दमुष्मात्. 7. Ibid. मुदन्त्रि-
8. Ibid. -र्व्विरूचित- 9. H. Krishna Shastri. ककुत्स्थ-
10. Ibid. -क्षितितल- 11. Ibid. -क्षोभितारि-
12. Ibid. अजनिष्ट. 13. Ibid. -धृष्ट. 14. Ibid.-पार्थिव

29. स्य दक्षिणभुजात्मथीतान्मुनिन्द्रैर्य्यः[1] प्रादुरास कवची-
घृतरत्नमौलि [:] [।]

Plate : IIa.

30. सज्यन्धनुः सशरमप्रतिशक्ति बिभ्रत् देही पराक्रम इवाक्रम-
नाशनाय [:] [॥ 13]
31. अतिबलमसुरन्निहत्य धुन्धुं समजनि यो भुवि धुन्धुमारनामा [।]
नरपतिरय-
32. मप्यमुष्य वंशे क्षितिमखिलामशिषद् गुणैकधाम [।] [:] ॥ [14]
समजनि युवनाश्व-
33. स्तत्कुले भूमिपाकस्तपसि यशसि सत्ये सद्गुणे चाद्वितीयः [।] सक-
34. लभुवनरक्षावप्रमस्य प्रतापं समनुत[2] सततोर्त्थं[3] सर्व्व-
35. लोकस्समन्तात् ॥ [15] पुत्रस्तस्य प्रथितमहसो माननीयस्य
मान्यैर्म्मा-
36. न्धाताभूद्धृतिमतिरतिश्रीसरस्वत्यधीशः [।] लोकालोकक्षितिभृद-
37. वधि क्ष्मान्दयाजन्मभूमी रक्षाशक्तिस्स्वयमिव चिरम्मूर्त्तिमत्यभ्यर-
38. क्षत् ॥ [16] उन्दामा[4]सुरसैन्यरून्धदिविसत्सेनानिवेशावनव्या-
पाराहित-
39. जागरस्सुरपतिप्रीत्याप्तनिद्रापरः [।] तत्सूनुर्म्मुचुकुन्द इत्यजनि यस्स-
घस्सको-
40. पोन्मि [प] क्षत्तुं [हं] ग्धविदग्धकालयवनानन्दन्मुकुन्दोनृपः ॥ [17]
सायकाग्निशल-
41. भीकृतशत्रुर्य्यश्चकार वलभीमलघुश्रीः [।] सोप्यभूत्[5] महितविक्रम-
राशीस्तत्कु-
42. ले वलभ इत्युदिताख्यः ॥ [18] तस्याविरासीत् पृथुलाक्षनामा
सुरासुरौघै [र] [भि]-
43. याच्यमानः [।] पीयूषसिद्ध्यै पृथुमन्दराद्रिम् पयोनिधौ यो
भ्र [मया]-

Plate : II b.

44. ञ्चकार ॥ [19] अभवत् पार्त्थिवचूडामणिरिति तस्यात्मजः
प्रभावनिधिः [।] पाय [य]-
45. ति यो मुकुन्दे देवानमृतम्मम [हं] दैत्यबलम् ॥ [20]
दीर्ग्घबाहुरथचक्र [व]-
46. र्त्यभूत् तत्कुलाभरणमुत्त (।) माग्रणीः [।] यत्प्रतापदहनं सताम्मनस्ताप-

1. Ibid. –भुजान्मथितान्मुनीद्रै–
2. Ibid. स्वमतनुत.
3. Ibid. सततोर्त्थं
4. Ibid. उद्दामा– and रूद्धदिविषत्
5. H. Krishṇa Shastri. सोप्यभून्म–

47. हारिणम्मुशन्ति[1] सूरयः ॥ [21] गुरूदारहरन्निशाकरं सुरविद्वेषि-
बलञ्चदुर्ज-

48. यम् [।] जितवानभवत् स चन्द्रजिद्विजयश्रीकुलमन्दिरन्नृपः ॥ [22]
सांकृतिः कृतयुग-

49. स्य विरामे चक्रवर्त्यभवदस्य तनूजः [।] यो यशश्शशिमरीचिभि-

50. रूच्चैरन्वरञ्जयदिलामिति चित्रम् ॥ [23] जितपञ्चशरो वपुग्गुणै-

51. र्व्विजयि[2] पञ्चप इ [त्यु] दीरितः [।] अधिपञ्चदिवो विलम्बयन्[3] सम-

52. भूत् तत्कुलभूषणन्नृपः ॥ [24] सत्यव्रतस्तस्य बभूव वंशे पित्रा-

53. नुशिष्टो हयमेधसृष्टम् [।] रक्षंस्तुरंगञ्जितवान् बलेन स वारण[4]-

54. सीपतिकाशिराजम् ॥ [25] चापनीर्य्य[5]दितरेतरबाणव्रातघट्टन-
समुद्धतव-

55. ह्नौ [।] आहवे विजितरूद्रमव [।] दीद्रुद्रजित्वमिति[6] यं सुरसंघः ॥ [26]
श्येनत्र-

56. स्तकपोतरक्षणघृणात्यक्तात्मदेहस्पृहः श्रीमत्तत्कुलभूषणं

57. शिविरभूदौशीनरोभूपतिः [।] तत्[7]वंशाभरणम् बभू [व] भुवने ख्यातो-

Plate : III a.

58. मरूत्तो नृपो यद्यागावहितावशेषितधनैर्य्य [ज]ः कृतः
पाण्डवै [:] ॥ [27]

59. दुष्षन्त[8]मस्य कुलभूषणमामनन्ति दौष्षन्ति[9]रस्य भरतस्समभूत्तनूजः [।]

60. चोळाह्वयस्समजनिष्ट तदीयसूनुर्य्यन्नामतः प्रथितमर्क्ककुलम्
पृथिव्याम् ॥ [28]

61. चोलराष्ट्रविविधोज्वलसम्पन्यकृ[10]तस्वपुरसम्पदमिन्द्रम् [।]
यं वदन्त्य-

62. मरनाथमवन्यां सूरयस्समप[11]त्रीर्ण्णमुदारम् ॥ [29]
नखरोद्दलीताराति[12]-कुञ्जरः

63. पञ्जरं श्रि [यः] [।] राजकेसरिवर्म्मं [।] सीत् तनयश्चोल-
वर्म्मणः ॥ [30]

64. राजकेसरिणः पुत्रो भूपतिः परकेसरी [।] अभवद्यस्य

65. कोपाग्निगृहस्तमासीद्विषतबलम्[13] ॥ [31] ततः प्रभृतिचोल [।] ना-

66. मभिषेकक्रमादिमे [।] नामनी परिवर्त्तेते राज्ञामाज्ञाभिधायिनी ॥ [32]
अभूत् चि-[14]

---

1. Ibid. -हारिणमुशन्ति. 2. Ibid. -र्व्विजयी. 3. Ibid. विडम्बयन्.

4. Here the name वारणासी instead of वाराणसी is remarkable.

5. H. Krishṇa Sastri. चापनिर्य्य- 6. -द्रुद्रजित्वमिति.

7. H. Krishṇa Sastri. तद् 8. Ibid. दुष्यन्त- 9. Ibid. दौष्यन्ति.

10. Ibid. चोलराष्ट्रविविधोज्ज्वलसंपन्न्य- 11. Ibid. -मवतीर्ण्ण-

12. Ibid. नखरोद्दलिताराति- 13. Ibid कोपाग्निग्रस्तमासीद्द्विषद्दलम्

14. Ibid. अभूच्चित्र-

67. त्ररथे [।] राजा परकेसरिसम्भवः [।] चित्राश्वस्तत्-
सुतस्तस्य चित्रधन्वा
68. महीपतिः ॥ [33] सर्व्वदिग्भ्यस्समानीताः पार्त्थिवैर [।] र्त्थराशयः [।]
तस्याग्रतो
69. व्यकीर्य्यन्ततेनापि सहसार्थिनाम् ॥ [34] सुरसरिदवतारितेति मत्वा
तपसि र-
70. तेन भगीरतेन[1] राज्ञा [।] नरपतिरवतारयन्यशोर्त्थी निजभुवि
ताम् स कवेर-
71. कन्य [।] काख्याम् ॥ [35] सुरगुरुरभवत् तदीयवंशे कुलभवनम्
विजयेन्दिरायु-

Plate : IIIb.

72. वत्या [:] [।] निजमहिमजितान्तकस्स्वराज्ये नरपतिराय स मृत्युजित्
समाख्या-
73. म् ॥ [36] व्याघ्रकेतुरिति चित्ररथोभूत्[2] व्याघ्रवद्ध्वजपटः क्षिति-
नाथः [।] तत कु-
74. ले प्रथितविक्रमराशिद्धतिकीकुसुमभूषितमौलिः ॥ [37] त्रेतायुगे भगवति
75. क्षयमस्यराज्ञः पुत्रो नरेन्द्रपतिरित्यभव [न्न] रेन्द्रः [।] यत्पादपीठलुठ-
76. नात्मकुटा[3]न्यभूवन्राज्ञां सदा शिथिलबन्धगलत्मणीनि[4] ॥ [38] उप-
रिचर इति स्फु-
77. टाटि[5]धानस्सुरपतिदत्तविमानकामचारी [।] वसुरसुरविनाशहेतुरुच्चै-
78. र्द्दिनकरवंशशिखामणिस्ततोभूत् ॥ [39] द्वापरस्य विरामेस्य राज-
79. चूडामणेः कुले [।] विश्वजिन्नाम विश्वेषाञ्जेतासीदरिभूभृता-
80. म् ॥ [40] सकलावनिपालमौलिभिर्म्मणिमालाकलितैस्समर्च्चितः [।] [क]-
81. मलानिलयः कलाकरः पेरुनर्किल्लिरभूत्तदन्वये ॥ [41] कालत्वात्
करिणां[6]
82. कलेश्च सकलक्षोणीभृताञ्चायकम् यम् प्राहुः कलिकालमुन्नति-
83. मतामग्रेसरं सद्गुणैः [।] काञ्चीं यश्च नवीचकार कनकैस्सोभू-
84. दमुष्यान्वये कावेरीतटबन्धन प्रकटितस्फीतात्मकीर्त्तिर्नृपः ॥ [42]
85. कोच्चंकणान् कुवलयदलश्यामलालोलदृष्टिश्शम्भोर्भ-[7]

Plate : IVa.

86. क्त्या त्रिपुरजयिनो लूनलूतांगबन्धः [।] लोकालोकक्षितिभृदवधि-
87. क्षमाम् भुजेनादधानो वंशे तस्य प्रथितमहसश्चक्रवर्त्ती बभूव [:] ॥ [43]

1 Ibid. भगीरथेन. 2. H. Krishna Shastri-भूद्व्याघ्र-

3. Ibid. नात्मकुटा- 4. Ibid. गलन्मणीनि- 5. Ibid. -टाभि-

6. The अनुस्वार is engraved at the beginning of the next line.

7. Ibid. -श्यामलालोल

88. समजनि विजयाल [य] स्तदीये महति कुले महिनिय[1] विक्रमश्रीः [।] अहमह-
89. मिकया प्रणामचञ्चु[2]क्षितिपतिमौलिविघट्टितांघ्रिपीठः ॥ [44] सदृक्षि[3]-
90. त्रामळकाभिरामाम् व्यासाम्बरामात्मवधूमिवासौ [।] तञ्जापुरीं सौध-
91. सुधांगरागां जग्राह [र] न्तु[4] रविवंशदीपः ॥ [45] अथ प्रतिष्ठाप्य निसुम्भ[5]सूद-
92. नी [म्] सुरासुरैरर्च्चितपादपंकजाम् [।] चतुस्समुद्राम्बरशो-
93. भिनीम् भुवम्बभार मालामिव तत्प्रसादतः ॥ [46] आदित्यवर्म्मा-नृपतिस्त-
94. नूजो बुधाश्रय [:] [स] सन्धिषणस्तरस्वी [।] दोषापनीतौ स-
95. ततम् प्रवृत्तस्सन्मार्ग्गवर्त्ती क्षितिमन्वरक्षत् [47] तस्यैकधवळच्छ-
96. त्रच्छायामाश्रित्य मेदिनी [।] अशर्म्मधर्म्मजन्मार्त्तिन्नाभ्यज्ञानात्कदा-चन ॥ [48] अ-
97. पराजितमप्यसौ रणे जितवान् पल्लवमुल्लसत्बलम्[6] [।] दयितामपि त-
98. स्य मेदिनीं स्ववंशीकृत्य[7] [त] थाप्यभूत् कृती ॥ [49] आनन्दस न्दोहइव प्रजानान्त-
99. दीयसूनुस्तनुमान् बभूव [।] परान्तको नाम यथार्त्थनामा पुरान्तकांघ्रि-
100. द्वयपद्म[8]भृंगः [50] यस्य प्रतापदहनेन परीयमाणस्त [त्त] त्ता [प] शान्ति-

Plate : IVb.

101. मिव कर्त्तुमनास्सवेगः [।] सद्यस्समुद्रमवीशन्नराज[9]लक्ष्मीं पृथ्वीं कुल-
102. क्रमगताञ्च विहाय पाण्ड्य [:] ॥ [51] यस्य कोपदहनो दहन्द्वि-षश्शान्तिमाप न स-
103. मुद्रवारिणि [।] शस्त्रकृत्तहतसिंहळांगनानेत्रवारिणि [स] मञ्ज[10]गाम च ॥ [52]
104. रजतगिरिजुषः पुरापुरारेरकृत स दभ्रसभाभिधानमोकः [।] कनकमय-
105. मुदारसम्पदा यस्सचिवमनुष्य च लज्जितं धनेशम् [53] राजादित्य-स्तत्सुत [:]
106. कृष्णराजञ्जित्वा युद्धे स्वर्ग्गं [म] ध्यारूरोह [।] [11]तत्भ्राताभूत्गण्ड-रादित्यनामा
107. राजा भूभृन्मौलिमालार्च्चितांघ्रिः ॥ [54] अरिन्दमस्सार्त्थकमेव नाम
108. बिभ्रत्[12] बभूव क्षितिपालवर्य्यः [।] यत् कोपतः प्र [।] द्रवता-

1. Ibid. महनीय- 2. Ibid. चुञ्चु-
3. Ibid. सद्वृक्षविचित्रामलका- 4. Ibid. रन्तुं. 5. Ibid. निशुम्भ-
6. H. Krishna Shastri -मुल्लसद्बलम्. 7. Ibid. स्ववशीकृत्य.
8. Ibid. -पद्म- 9. Ibid. -मविशन्निज- 10. Ibid. शम.
11. Ibid. तद्भ्राताभूद्गण्डरादित्य. 12. Ibid. बिभ्रद्बभूव.

109. न्नृपाणां वनानि तीव्राणि पुराण्यभूवन् ॥ [55] नरपतिर-

110. भूदर्क्कात्तेजः प्रतापि गभीरतामपि जलनिधेस्सत्वाधाराद्ध-

111. रेरतिशूरताम् [।] वपुरनुपमम् काम [।] द्विष्णो [:] श्रियं शशि-
नो द्युतिन्न [।] यनसु-

112. भगामादायास्मात् परान्तक इत्यसौ ॥ [56] कलेर्बलात् प्रस्खलितं स्वशा-

113. स्त्रं पुनर्व्यवस्थापयितुम् पृथिव्याम् [।] प्राप्तम्मनुं यम्मनुते
जनौघ [:] प्र-

114. [1]वृत्तचारित्ररतिनृपेन्द्रम् ॥ [57] तस्मिन्नवति भूचक्रञ्चक्रवर्त्तीनि[2]
सुन्दरे [।] हारादिषु

115. पदेष्वेव हाशब्द [:] श्रूयते जनैः ॥ [58] कुवल [य] ममलोपलप्रकाशात्

Plate : V a.

116. कनकमयाद्वलयादपि प्रकामम् [।] भुजभुजगयुगस्य भूषणं य-

117. स्समकलयत् कलिकालकालकल्पः ॥ [59] तस्यहेमभिरूद्दामदानकोला-

118. हलच्युतैः [।] तुरंगमखुरक्षुणैः[3] पांसुला द्वारभूमयः ॥ [60] अ-

119. जनि भुजयुगेन प्राप्तदीर्घेण दीप्तश्रियमखिलशरीराश्लेषि [णी] मा-

120. दधानः [।] अधिकरम [थ] रेखारूपिणौ शंखचक्रौ दधदरू-

121. ण्मो वर्म्मा तस्य सूनुर्म्मुरारिः ॥ [61] उभयपक्षविशुद्धम-

122. हौजसि प्रथितमण्डलधारिणि सर्व्वदा [।] तनुभृतान्नयना-

123. नि चिराय[4] तत्वपुरपूर्व्वहिमद्युति रेमिरे ॥ [62] भर्त्तृभूभरम-

124. सौ विनेष्यति प्रायशो न इति नागयोषितः [।] कुर्व्वं-

125. ते स्म परिनर्त्तनन्ददा[5] जन्म लब्धवति चक्रवर्त्तिनी[6] ॥ [63]
रक्षितुम् क्षितिप-

126. तिस्सुरलोकन्दैत्यदानवबलैरूपरुद्धम् [।] प्रार्थितस्सुरगुणै-

127. रतिशूरः प्राप्तवान् सपदि सुन्दरचोलः ॥ [64] [7]देवस्त्रभिरलोभि-

128. तो भवति मे यावत् पतिस्सुन्दरस्तावत्[8] गन्तुमहम् प्रवृत्तमति-

129. रित्याख्यातवत्यादरात् [।][9] सार्द्धं तेन गता-[10]दिणमिव त्यक्त्वा
[11]स्स्व [य]-

Plate : V b.

130. कीयञ्जनम् देवी तस्य पतिव्रता गुणगुणैस्सा [त्वा] दरुन्धत्यसौ ॥ [65]

131. श्रीवानवन्महादेवी तेनासौ [12]तृदिवं गता [।] अप्सरोग्रहभी-

---

1. H. Krishna Sastri. वृत्तचारित्ररतिन्नृपेन्द्रम्. 2. Ibid. वर्तिनि.

3. Ibid. -क्षुण्णैः- 4. Ibid. तद्वपु- 5. Ibid. नर्त्तनन्तदा.

6. Ibid. चक्रवर्त्तिनि. 7. Ibid. देवस्त्रीभि-

8. Ibid. तावद्गन्तु 9. Ibid. सार्द्धं.

10. H. Krishna Sastri restores निशा read दिनमिव

11. Ibid. स्वयं 12. Read. त्रिदिवं

132. त्येव तत्राप्यासन्नवर्त्तिनी[1] ॥ [66] तदनन्तरमेतदात्मजः क्षितिमादित्यसमा-

133. ह्वयोन्वशात् [।] निजकान्तिविनिर्जितान्मभूः[2]समरे पाण्ड्यनृपञ्ज-

134. घान सः ॥ [67] पाण्ड्यराजशिरस्तुंगजयस्तम्भं स्वके पुरे [।] निधाय ग-

135. त [।] वानस्तमादित्यस्स्व [न्द] दृच्छया[3] ॥ [74] प्रबलकलि-बलान्ध [दुध्वा]-

136. न्तविदुध्वंसहेतोस्वयमरूण्मो वर्म्मा प्रार्थ्यमानः

137. प्रजाभिः । अचकमत न राज्यं स्वे पितृव्ये स्वदेश प्रण-

138. यिनि मनसापि क्षत्रधर्म्मार्त्थवेदी ॥ [69] त्रिजगदवनदक्षममुबु-

139. जार्क्षं स्वयमवतीर्ण्णसमुन्निरूप्य चिह्नैः [।] अरूण्णो महिषिच्य[4] यौ[5]-

140. व [।] राज्ये [6]धरणिधुरस्मधुरान्तको बभार ॥ [70] मनश्शर्व्वे कुर्व्वन्धनम-

141. पि तदभ्यर्च्चनविधो[7] तदावासारम्भे परिजनमशेषं सनृ-

142. पतिः [।] जगत् सर्व्वन्तस्थोत्सवविधिषु कोपं रिपुवधे श्रि-

143. यं सद्विप्रेषु क्षितिमपि भुजे भूयसि दधे ॥ [71] प्रकटपटहघ-

Plate : VI a.

144. [8]ण्टाकाहलश्रेणिभेरीमुखतुमुलशङ्खध्वानगद्यत्दिगन्तः [।]क-

145. लिमलमथ हर्तुं स्वांगतोयैर्द्धरायास्स्वयमरूण्मो व्रम्र्मा रा-

146. ज्यभारेभ्यषेचि ॥ [72] श्रियमस्य भुजान्तरस्थितां[9] स्वसुतान-न्दष्टुमिवाभ्युपे-

147. [10]इवान् [।] धवलातपवारणात्मना गगने मण्डलितः पयोनिधिः ॥ [73]

148. नूनं [11]यशासि स्फुरदिन्दुकान्तिकान्तीनिवालव्यजनानि कृत्वा [।] दिगंगना दिग्वि-

149. जये गृहीतास्से [।] वामकुर्व्वन् [12]जैयिनोस्य राजः ॥ [74] तुलि-

150. तोपि तुलाभारे तुलया [13] हेमहिर्नृपः [।] सोतुलोभूदविज्ञे-

151. यो महिमा महतामतः ॥ [75] अनुपमविभवप्रभावविद्याभुज-

152. बलविक्रमशौर्य्यधैर्य्यराशिः [।] अजयदवनिपस्त्रिशंकु-

153. काष्ठाप्रभृति यथाक्रममाक्रमन्दिशस्सः ॥ [76] स्वकीयवंशप्र-

---

1. H. Krishna Sastri. -वर्तिनी. 2. Ibid. -त्मभूस्समरे.
3. Ibid. -स्स्वर्दिदृक्षया 4. Ibid. -मभिषिच्य 5. Ibid. यौवराज्ये
6. Ibid. -धुरम्मधु- 7. Ibid. -विधौ
8. Ibid. -मरज and -गर्ज्जद्दिगन्तः 9. Ibid. -तान्द्रष्टु-
10. Ibid. -थिवान् 11. Ibid. यशांसि
12. Ibid. -मकुर्व्वञ्जयिनोस्य 13. Ibid. -हेमभि-

154. भवस्य पाण्ड्यराजस्य रक्षामिव कर्तुमिन्दुः [।] श्वेतातपत्रं समभूद्-
155. ह्य राजेति मत्वास्य दिशञ्जिगीषो [:] ॥ [77] अमरभुजंगग्रहणाद्रा-
156. जभुजङ्गास्ततोलिभितधियः[1] [।] निभृतकुटिलभोगाः [2]क्वापि निले-
157. तुं समभ्यलषन् ॥ [78] जलनिधिपरिघम्[3] विलिन्दमुच्चै [:]
स्फुरदुरुयम्र-
158. मभेद्यमन्ययौधैः [4][।] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथो विजयपर-

Plate : VI b.

159. माकुलमन्दिरञ्जिगाय ॥ [79] बद्ध्वा [5]जेतुञ्जलनिधिजले राघवेन्द्रः
कपी-
160. न्द्रैः[6] लङ्कानाथं कथमपि शरैस्तोचणश्रृंगैर्ज्जघान [।] नौभिस्तीर्त्वा
161. जलनिधिमसौ यस्य दण्डः प्रचण्डो लङ्कानाथम् निरदह [द] तस्ते-
162. न रामोभिभूतः ॥ [80] सत्याश्रयो [7]यत्बलसिन्धुरोधात् कष्टम् परित्य-
163. ज्य पलायितोपि [।] कष्टाश्रयश्चित्रमिदञ्च[8] चित्रन्तैलप्रभा-
164. वद्रवणं यदस्य ॥ [81] दण्डेन भीमेन युधि प्रवीणो यद्राजरा-
165. जो निहतो मदान्धः [।] तद्भीमनामानमरन्ध्रमन्ध्र[9] हन्मीति दण्डे-
166. न जघान तं सः ॥ [82] सर्व्वक्षत्रवधव्रत प्रणयिना रामेण
167. यन्निर्मितम् राष्ट्रं [शि] ष्टजनाभिराम [म] ललन्दुर्ग्गम्महीन्प्रार्त्नवैः[10]
[।] जित्वा तत् स-
168. कला वनीन्द्रमकुट[11] श्रेणीलसत्[12] शासनस्सोभूत् सर्व्वधनुभृतां[13]
क्षिति-
169. भृतामानन्दसन्दोभवत्[14] ॥ [83] जित्वा गंगकलिङ्गवङ्गमगधारहोह-
सौर [।] ष्ट्र का-
170. न्[15] चालुक्यानपरानपि क्षितिभुजो युद्धे स [16]नैरर्च्चितः [।]
[17]विद्वत्वर्ग्ग-
171. मुखारविन्दनिचयप्रोन्योतनोभ्यद्रविः[18] पृथ्वीं सर्व्वसमुद्रवारिर-
172. शनाम् श्रीराजराजोन्वशात् ॥ [84] समजनि मधु ान्तकस्समस्तक्षितिप-

Plate : VII a.

173. [19]तीलक्षणलक्षिताकितांगः [।] [अ] पहृतहरहुंकृतिर्म्मनोभूरपरइवास्य

---

1. H. Krishna Sastri –भीतधियः 2. Ibid. क्वापि
3. Ibid. परिखम् 4. Ibid –यौधैः 5. Ibid. –सेतुञ्जल
6. Ibid. कपीन्द्रैर्लंका– 7. Ibid. यद्बल– 8. Ibid. –मिदन्न
9. Ibid. –मन्ध्रं 10. Ibid. –न्दुर्ग्गम्महीप्रार्णवैः 11. Read –मुकुट–
12. Ibid. –लसच्छासन– 13. Ibid. –धनुर्भृतां
14. Krishna Satri suggests –मानन्दसन्दोहसुत
15. H. Krishna Sastri –काश्चा– 16. Ibid. तैरर्च्चितः
17. Ibid. विद्वद्वर्ग्ग– 18. H. Krishna Sastri –प्रद्योतनोद्यद्रविः
19. Ibid. –तिलक्षणलक्षिताखिलांगः

174. नरेश्वरस्य सूनुः ॥ [85] यत्र रक्षतिमहीमिमाञ्चिरम्मार्ग्गवर्त्तिनि-
सताम्महौज-
175. सि [।] तत्कलत्रनयनान्यहो श्रुतेर्म्मार्ग्गलंघनमकुर्व्वं [त] स्फुटम ॥ [86]
तीव्रप्रता-
176. पतपनो मधुरान्तकस्य व्याप्य स्थितस्सकलदिग्वलयान्तरालन्दूरस्थि[1]-
177. तानपि दहन् सकलावनीन्द्रानासन्नसर्व्वनृपतापह-
178. रोपि[2] चित्रम् ॥ [87][3] खट्गवारिधिजलैस्तमुपेतम् राजम-
179. ण्डलमुदेति न तस्य [।] चित्रमेतदिदमप्यति चित्रम् स्वस्थमेव
180. यदभूल्लसदंशुः [:] ॥ [88] निजभुजविजितेन पुण्यजातम् धननिच-
181. येन[4] चिकीर्षुर्य्यशस्वी [।] प्रबलबलसमन्वितो नरेन्द्रो धिय-
182. मथ दिग्विजये न्यधत्त धिरः[5] ॥ [89] प्रथममथ दिशन्त्रिशंकुचिह्नान्नि-
रगमदुत्त-
183. मचोलभूमिपालः [।][6] पिहितनिजपुरावनः स पाण्ड्य [:] क्षितिपतिमप्र-
184. तिमो विजेतुकामः ॥ [90] रविकुलतिलकस्य दण्डनाथः प्रबलबलानि[7]जघा
185. न [8]पाण्ड्यराजम्मलयगिरिमगस्त्यधाम भीतश्शरणमगात[9] स्वभुवं
विहाय पा-
186. ण्ड्यः ॥ [91] पाण्ड्यराजयशशां[10] विमलानाम् बीजतान्निव[11] गतानि
लसन्ति [।] रा-

Plate : VII b.

187. जराजतनयोनयवेदि[12] मौक्तिकानिजगृहे विमलानि ॥ [92] तत्र प्र [ति]-
188. ष्ठाप्य तदीयराष्ट्ररक्षार्थमात्मीय [त] नूजमेनम् [।] श्रीचोलपाण्ड्यं र-
189. विवंशदीपो जेतुम् [13]प्रतीचीन्दशमुज्जगाम ॥ [93] परिभवमुवकर्ण्य[14]
190. [15]शोभिमानी धरणिभृतां युधि भार्ग्गवादवाप्तम् [।] भुवि तमुपलभ्य
भूमि-
191. पालस्तदुपहिताञ्जगतीञ्जिगीषुरासीत् ॥ [94] भृगुकुलतिलकप्रभावगु-
192. प्तामनुपहतामरिभिस्तदादि पृथ्वीम् [।] कथमपि मनसा विचारयेत् क-
193. ऽ परिभवितुम् परमेश्वरादितोन्यः ॥ [95] अतिलंघ्य [ति][16] सह्यमप-
194. नीतभयो मधुरान्तकस्सपदि केरलेश्वरम् [।] सबलं रुरोध तद्-

---

1. Ibid. दिग्वलयान्तरालम् । दूर-
2. Krishna Sastri suggests -तापहरोतिचित्रम् 3. Ibid. -खड्ग
4. Ibid. चिकारिपुर्य्यशस्वी 5. Ibid. धीरः 6. Ibid. विहितनिजपुरावनस्स
7. Ibid. -बलन्निजघान 8. Ibid. पाण्ड्यराजम् । मलय-
9. Ibid. -मगात्स्वभुवं 10. Ibid. -यशसां 11. Ibid. -तामिव
12. Ibid. -वेदी 13. Ibid. प्रतीचीन्दिशमुज्जगाम 14. Ibid. -मुपकर्ण्य
15. H. Krishna Sastri. सोभिमानी.
16. In the original a letter has been recorded after स.

195. नु क्षितिपक्षयकारि युद्धमभवत्[1] भयंकरम् ॥ [96] जित्वाकेरलभूप-
196. ति भृगुतेश्छित्वा तपोरक्षिताम् पृथ्वीम् पार्थिवनन्दनो
197. निजपुरम् प्रायात् स धाम श्रियः [।] नृत्यन्तीमिव[2] चञ्चलैर्ध्वजपटीहस्तै-
198. रसमुल्लासिभिर्जल्पन्तीमिव [म] ञ्जुलैश्चलद्दृशां[3] काञ्चीगुणैस्स्वागतम् [97] अ-
199. थ [ा] गमत्[4] वैश्रवणस्य काष्ठाञ्जेतुन्नृपेन्द्रश्शशिवंशदीपः [।] यस्याग्नि-
200. पुण्ड्रं रजताद्रिरासीत् कैलाससंसेवितशंकरायाः ॥ [98] श्रीचोळपाण्ड्यं
201. स्वसुतं विधाय प [ा] श्चात्यभूमेरभिरक्षणाय [:] [।] काञ्चीं स काञ्चीमिव भूमि-

Plate : VIII a.

202. देव्यास्समाविशत् तैलकुलैककालः ॥ [99] चालु [क्य] नाथञ्जयसिं-हराजं स्व-
203. यं कलेराश्रयमाकलैय्य[5] [।] पूर्व्व[6]न्नमेवाभिजगाम जेतुं राजेन्द्रचो-
204. ळः कलिकालकालः ॥ [100] तैलस्य सन्तति मवाप्य तदीयकोपवह्नि-रसमुज्व[7]-
205. लितवानितिनैव चित्रम् । चित्रन्त्विदम्[8] भवति सर्व्वसमुद्रवारीण्यु-ल्लंघ्य[9] य-
206. न्निरदहद्द्विषदिन्धनानि ॥ [101] तस्मिन् समुद्योगवति क्षितीशे जेतुं
207. सकोपे जयसिंहराजं [।] रहांगनानाम् नयनाम्बुसिक्तश्शोका-
208. ग्निरा[10]सि [ज्व] लितितोतिचित्रम् ॥ [102] तच्चण्डदण्डपरिखण्डित-रट्टरा-
209. जनारीपयोधरतटान्यविभूषणानि [।] तन्नेत्रवारिकणिकोज्व[11]-
210. लमौक्तिकानि सत्कान्तिमन्ति विलसन्ति महान्य[12]भूवन् ॥ [103] चो-
211. ळेन्द्रसिंहजय[13]संहबलान्यकुर्व्वन्युद्धम् प्रवृद्धमितरेतरमिद्धरोषम् [।] उत्तुंग-
212. मत्तगजदन्तविघट्टनोन्यत्व[14]च्छिद्ध्वजानि सकलानि ददाह यत्र ॥ [104] कुल-
213. धनमखिलं यशश्च[15] मुक्त्वा भयमवलम्ब्य पलायनञ्चकार [।] रविकुलतिलक-
214. प्रकोपवह्ने [:] परिहरणाय सरहराष्ट्रनाथः ॥ [105] अखिल-मवशिष्टमि [ष्टि][16]-
215. कीर्त्तेर्व्वलमकुलाभरणस्य कोपभीतः[17] [।] द्रु [त] मभजतकाननानि सेनारज इव

---

1. Ibid –मभवद्भयङ्करम्   2. Ibid. चञ्चलै–   3. Ibid. मञ्जुलैश्चलद्दृशां

4. Ibid. गमद्वै–   5. Ibid. –माकलय्य   6. Ibid. पूर्व्वन्तमेवा–

7. Ibid. –रसमुज्ज्व–   8. Ibid. चित्रन्तिदम्   9. Ibid. ण्युल्लंघ्ययन्निरदहद्द्विष

10. Ibid. –ग्निरासीज्ज्वलि–   11. Ibid. कोज्ज्वल–

12. Ibid. महान्त्यभूवन्   13. Ibid. –जयसिंह–

14. H. Krishna Sastri –नोद्यद्रच्छिद्ध्वजानि   15. Ibid. यशश्च

16. Ibid –मिष्ट –   17. Ibid. कोपभीतं

216. तस्य गुहाश्च भूधराणाम् ॥ [106] अविरळशरवृष्टिच्छादिताशान्तराळा रवि [कु]-

Plate : VIII b.

217. लतिलकस्यशोभिता सैन्यवीरैः [।] प्रबलपवनवेगोद्धूयमाने-
218. व मेघावलिरभजति[1] भंगम् रट्टराजस्यसेना ॥ [107] रट्टराजमेव जित्य स-
219. सैन्यं राजराजतनयो नयवेदि[2] [।] धैर्यशौर्यविजयान्य[3]खिलै [:] स्वैस्से-
220. वितो गुणगणैः पुरमाप ॥ [108] तपः प्रभावादवतीर्णगंगम् भगीरथ- [म्] व [।]-
221. हुबलाद्धसन् सः [।] गंगाजलैः पावयितुं स्वकीयाम् येष[4] पृथ्वीं र-
222. विवंशदीपः ॥ [109] तदीयतीरस्थितभूमिबालान्[5] विरोधिनो जेतुम-
223. थादिशे[6] [।] दण्डाधिनाथम् बलवत्[7] बलौघम् शौर्य्यास्पद[8]-
224. [नी] तिमदग्रगण्यम् ॥ [110] चलवहळतुरंगमोर्म्मि गंगाजलमिव
225. हैमवतात् तटा [मु] दग्रम्[9] [।] जळकळमुखरीकृताखिलाशञ्चिर- गमदस्य
226. [10]धुरोतिभूरि सैन्यम् ॥ [111] करिनिकरनिबन्धसेतुभागै[11]बलिमतरत् [स] रितस्त-
227. दीयमग्यम् [।] करितुरगनरोपयोगशुष्सम् जळनिवहाश्चरणैश्च[12] सैन्य-
228. मन्यत् ॥ [112] द्विरदाश्वपदातिमण्डल [च्छ] भितै रेणुभिराशदिग्मु- खाः[13] [।] सहसा रिपु-
229. राजमण्डलान्यवि [श] न् विक्रमचोलसैनिकाः ॥ [113] प्रबलबलगजाश्वपत्रि[14]सं-
230. घैरभिमुखमिन्द्ररथञ्जिगाय पूर्व्वम् [।] रविकुलतिलकस्य सैन्यनाथः[15] शशिकुल [ल]-
231. भूषणभूमिमग्रहीत् सः ॥ [114] निशितशरनिकृत्तदण्डमुरतं[16] युधि धवलातपवार [णं]-

1. Ibid -रभजत 2. Ibid. -नयवेदी 3. Ibid. विजयाद्यखिलैः
4. Ibid. -स्वकीयामियेष 5. Ibid. -पालान् 6. Ibid. -थादिदेश
7. Ibid. - बलवद्द - 8. Ibid. -स्पदन्नीति- 9. Ibid. दुदग्रम्
10. Ibid. -पुरो - 11. Ibid. -निबद्धसेतुमार्गै -
12. H. Krishna Sastri -शुष्यज्जल 13. Ibid. - दिङ्मुखाः
14. Krishna Saṣtri suggests पत्ति 15. Ibid-नाथश्शशि-
16. Ibid. दण्डमस्तं

Plate : IX a.

232. पपात [।] शशिकुलति [ल] कस्य तस्य राज्ञः[1] परिभवखिन्न [तये] व
च [न्द्र] वि [मव] म् ॥ [115]
233. अपहृतरणशूरसम्पदुच्चैरथ निविवेश स ध [र्मं] [पालपृथ्वी] म्
[।] [त]-
234. मपि विजितवान् सु[2]रस्रवन्तिमगमदसौ शिबिराजदण्डनाथः ॥ [116]
विजि-
235. तैस्तदीयतटभूमिनायकैस[3]लिलन्तदीयमथपावनम् परम् [।] निजनायका
[य]
236. मधुरान्तकायतत् समनीनयत् सपदिदण्डनायकः ॥ [117]गोदावरीमभ्य-
237. सरत् स्रवन्तीं राजेन्द्रचोळोविजिगीषयासौ [।] स्वांगाः[4] गरा-
238. गैर्जलकेलिकायां सरित्पतेस्तामकरोच्च शंक्याम् ॥ [118] जि-
239. त्वां [5]महिपालमसुष्य हत्वा यशांसि रत्नानि महांसि चोच्चै [: ।]
240. दण्ड [:] प्रचण्डस्सलिलं स्वकीयनाथाय गांगं समनीनयत् सः ॥ [119]
241. कलिराजनियोगकारिणं सबलं सानुजमोह[6]माहवे [।] स नृ-
242. पो विनिहत्य वीर्यवानथ मत्तेभपरिग्रहञ्चकार ॥ [120] तत्र मत्तगजं
कश्चित् अ[7]
243. भिधावन्तमुत्सुखम्[8] । अघातयत् स्वयन्देवः स्वारूथेनैव [ह] स्तिना ॥
[121] नग-
244. रीमविशज्जितैर्नृपैः कुलजैरर्चितपादपंगजः[9] [।] विभवैरधरीकृता-
खि [ल]-
245. त्रिदशावासगुणान्निजामसौ । [122] अवजित्य कटाहमुन्नतैर्निजदण्डैर-
246. भिलंघितार्णवैः [।] सकलाभवनीन्नताखिलक्षितिपो रचि [त] वान-
यश्चिरम् ॥ [123] चो-
247. ळगंगमिति ख्यातया ख्यातया प्रथितन्निजमण्डले [।] गंगाजलमयन्देवो
जयस्तम्भं व्यधत्त स [:] ॥ [124]

Plate : IX b.

248. सोयं श्री चोळपुरमित्याख्यान्दधत्याम्
पुरिस्थित्वा श्रीमधुरान्त-
249. को नरपतीष्वष्ठ्यां[10] शरद्यादरात् [।] श्रीमन्तञ्जननाथमुन्नतगुणं[11]
रामात्मज-
250. म् प्राहिणोत्[12] ग्रामं श्री पयूरमन्धकरिपोस्त्वन्दापयेत्युच्चितः[13] ॥ [125]

1. Ibid. राजः 2. Ibid. –सुरस्रवन्ती– 3. Ibid. नायकैस्सलिल–
4. Ibid. –स्वांगांगरागैर्जल– 5. Ibid. –महीपालम– 6. Ibid. मोड्डमाहवे
7. Ibid. कश्चिद्– 8. Ibid. मुन्मुखम् 9. H. Krishna Sastri – पंकजः
10. Ibid.नरपति – 11. Ibid. –मुन्नतगुण 12. Ibid. प्राहिणोद्ग्रामं
13. Ibid. त्युच्छ्रितः

251. कलेर्बलात्प्रस्खलितं स्वनीतिमार्ग्गं पुन [:] स्थापयितुञ्जगत्याम्
[।] दिवोवती-
252. पतिधिषणम् वदन्ति विपश्चितो यं विदुषामधीशम् ॥ [126] मन्त्रि[1]
श्रीमधुरा-
253. न्तकस्य विदुषामग्रेसरस्सत्पथप्रस्थानप्रहितात्मबुद्धिर्-
254. मिश्रालुक्य [चू] डामणिः [।] वि [द्वद्व] र्ग्गमुखारविन्दु [निवह]
प्रोद्योत[2]-
255. नोद्यद्दविरशक्रस्येव [3]ब्रह्मस्थतिर्ग्गुणनिधिर्य्योभूद्दयाजन्म-
256. भूः ॥ [127] राभात्मजो जय चोळमण्डलमण्डने [।]
257. पाश्चात्य [।] गिरिमध्यस्थे पुराणग्रामसञ्जिते ॥ [128] वसतेद्देवदेवा-
258. य शङ्कराय पुरद्विषे [।] समाख्याय ग्राममेनमदत्त
259. सः ॥ [129] प्राद्दक्षिणतस्यस्य पुरस्ताच्चापि सीमताम् [।]
सिंह क्रान्त-
260. कचतुर्व्वेदिमङ्गलग्रामको गतः ॥ [130][4] पश्चान्नित्यविनोदचतुर्व्वेदिमं-
261. गल [मि] तिख्यातः [।] सीमाभूत्[5] ग्रामस्य
समाख्यस्य ॥ [131] अक्र-
262. त श्रीमुखलेखाम्[6] उत्तमचोळ [132]
विज्ञप्तिं कृतवानत्र

H. C. G. S. BR: LIBRARY
MALAKPET.

Plate : X a.

263. स [133] मायादस्य सुतः श्रीमान् धीमान
स्वयम् [।]
264. जननाथनियोगेन करिणीभ्रमणादिकम् ॥ [134] कृत्य [स्म]
265. समाख्यग्रामांम्[7]बुधेस्समस्तशर्म्मी [।] कृतवानुभयविशुद्धचतुर्थान्व-
266. मसमुद्भूतः ॥ [135] शंकरस्य सुतेनेदम् भक्तेन सुरविद्विषः [।]
नारायणे-
267. न कविना शासनं कृतिनाकृतम् ॥ [136] त्रैलोक्याण्डातिरिरिति[8]स्व-
गुणम-
268. णिगणो विक्रमश्रीविलासापथ्यसिरिश्चितीशस्सकलगु-
269. णमणिश्रेणिजन्माम्बुराशिः [।] प्रज्ञापयसिशास्त्र-
270. स्समधिकधनदः प्रार्थितार्थिप्रपञ्चो जीयाद्राजेन्द्रचो-
271. ळस्सकलवसुमतीमिन्दिराजन्मभूमिः ॥ [137]

THE END

STATE CENTRAL LIBRARY
ASHOKNAGAR.

1. Ibid. मन्त्री
2. Ibid. -प्रोद्द्योतनो-
3. Ibid. बृहस्पति-
4. Ibid. पश्चान्नित्य-
5. Ibid. -भूद्ग्रामस्य
6. H. Krishna Sastri -मुत्तम-
7. Read -ग्रामाम्बु
8. H. Krishna Sastri -निरिक्त-

1350
63
1254